

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DOĞU MAKEDONYA SÖZLÜ GELENEĞİNDE
MASALLAR ÜZERİNE
BİR İNCELEME

EKREM DESTANOV
13723010

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AYNUR KOÇAK

İSTANBUL
2016

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DOĞU MAKEDONYA SÖZLÜ GELENEĞİNDE
MASALLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

EKREM DESTANOV
13723010

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:
Tezin Savunulduğu Tarih: 22.07.2016

Tez Oy birliği / Oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Unvan Ad Soyad

İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Aynur KASAK
Jüri Üyeleri : Yrd. Doç. Dr. İbrahim SONA
Yrd. Doç. Dr. Zeynep ÇETİNKAYA EDİZER

İSTANBUL
Temmuz 2016

ÖZ

DOĞU MAKEDONYA SÖZLÜ GELENEĞİNDE MASALLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ekrem Destanov

Haziran, 2016

Balkan yarımadasının önemli bir ülkesi olan Makedonya, içinde farklı etnik grupların yaşadığı bir yerleşim yeridir. Bağımsızlığını yeni kazanmış olan ülke, Osmanlı İmparatorluğu döneminde birçok kültürel değerin oluşmasına ve günümüze kadar süregelmesine şahitlik etmiştir. Halkların ifade biçimlerinin önemli bir taşıyı oluşturan halk anlatıları, bu değerlerin en önde gelenlerindendir. Halk anlatıları halk kültürünün dile yansımış önemli ifade biçimlerindendir. Anlatıların bir türü olarak masal birçok kültürel zenginliği içinde barındırmaktadır. Doğu Makedonya bölgesinde yaşayan Yörük Türklerinden derlenen masallar, bu çalışmanın ana temasını oluşturmaktadır. Güzellik, çirkinlik, iyilik, kötülük, zenginlik, fakirlik, vefa, ihanet vb. gibi konuları içeren masallar, anlatıldıkları bölgelerde zamanla bazı anlatı değişikliğine (bozukluğuna) uğramış olsalar da, eski çağlardan günümüze dek kendilerine has özelliklerini korumuş ve varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Çalışma altı bölümden oluşmaktadır. İlk üç bölümde çalışma metodu, Balkanlar ve masalların derlendiği bölgeler hakkında bilgilere yer verilmiştir. Dördüncü ve beşinci bölümler masal özellikleri ve derlenen masalların metin hallerini içermektedir. Son bölüm olan sonuç kısmında ise çalışmanın genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Doğu Makedonya, halk, masal.

ABSTRACT

**A STUDY ON FAIRY TALES OF ORAL TRADITION IN EASTERN
MACEDONIA**

Ekrem Destanov

June, 2016

Macedonia, an important country of Balkan Peninsula, is a residential area in which diverse ethnic groups live together. Having just gained her independence, the country has witnessed the formation of many cultural values during the reign of the Ottoman State and has sustained of those values up to these days. Folk narratives, which constitute prime important part of people's way of expression, are among the foremost of those values. Folk narratives are one of the vital statement genres reflected upon the language of folk culture. Fables, as a genre of narratives, include a variety of cultural richness. The tales compiled from the Yuruks living in the eastern part of Macedonia constitute the main theme of this particular study. Though these tales involving themes such as beauty, ugliness, goodness, evil, richness, poverty, fidelity, treachery, etc. have experienced some kind of narrative changes (degeneration), they have preserved their idiosyncratic features and survived from ancient times until today.

This study is composed of six chapters. In the first three chapters, the working method, information about the Balkans and the areas from where the tales have been compiled are revealed. The fourth and fifth chapters involve the features of the tales and the written version of those compiled texts. In the conclusion part, the last chapter as well, an overall evaluation of the study has been put forward.

Keywords: The Balkans, the Eastern Macedonia, folk, tale.

ÖNSÖZ

Balkanlar coğrafyası geniş bir kültür dokusuna sahiptir. Osmanlı öncesinde Balkanlar'da çok sayıda farklı etnik kökene sahip azınlıklar yaşamıştır. Bu azınlıkların sahip olduğu kültürel değerler, Osmanlı fetihleriyle birlikte, imparatorluğun iskân politikası doğrultusunda bölgeye yapılan yeni göçlerin etkisiyle daha da zenginleşmiştir. Balkanlar, bulunduğu jeopolitik konumu itibarıyla ve özellikle çok kültürlü bir yapıya sahip olması sebebiyle tüm dünyanın dikkatini çekmiştir. Balkanlar'ın bu çok kültürlü yapısının oluşmasında halk anlatı türleri önemli bir yeri teşkil etmektedir. Bu durum, tezimizin araştırma alanı olan Doğu Makedonya bölgesi için de geçerlidir. Bu bağlamda, halk anlatıları Balkanlar'da yaşayan farklı etnik kökene sahip grupların mevcut kültürlerinin dile yansımış önemli ifade biçimlerinden birisidir. Ayrıca halk anlatılarının bir türü olarak masal birçok kültürel zenginliği içinde barındırmaktadır. Zira masallar, ait oldukları milletin başta dil yapısını olmak üzere kültürünü, geleneğini ve göreneğini, kısacası sosyal yapısını yansıtmaları açısından oldukça önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın saha araştırmaları, Balkan ülkelerinden biri olan Makedonya'nın doğu bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın konusunu oluşturan masallar, Osmanlı dönemi 1353-1391 yılları arasında ve sonrasında Konya'dan göç edip bölgeye yerleşen ve bu gün hâlâ aynı yerde yaşamlarını sürdüren Yörük Türklerinden derlenmiştir. Amacımız, Doğu Makedonya Yörük Türkleri'nin kültürel değerlerinden birini oluşturan ve halk anlatı türlerinin önemli bir halkası sayılan masalların bilimsel alana kazandırılması ve yeni bir bakış açısı sergilemektir.

Çalışmamız giriş bölümü dâhil altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezin genel bir değerlendirilmesi yapıldıktan sonra, ikinci bölümde Balkanlar ve Makedonya'nın tarih içerisindeki yeri işlenmiş ve üçüncü bölümde çalışmanın gerçekleştiği bölge hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde masal kavramı üzerinde durulmuştur. Beşinci bölümde masalların tip numaraları verilmiş, epizot ve

motif yapılarına göre incelemesi yapılmıştır. Altıncı ve son bölümde ise masal metinleri alfabetik sıraya göre verilmiştir ve değerlendirilmeleri yapılmıştır.

İlmî yetkinliğiyle çalışmalarına yön veren, yeni bakış açıları kazanmama yardım eden ve maddi manevi desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Aynur Koçak'a minnet ve şükranlarımı sunuyorum. Bu yolda büyük desteklerini gördüğüm bölüm başkanı değerli hocam Prof. Dr. Yakup Çelik'e; Yrd. Doç, İbrahim Sona'ya; lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca maddi manevi desteklerini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Adnan İsmaili'ye ne kadar teşekkür etsem azdır. Yine değerli zamanlarını ayıran ve bu tezin oluşmasında büyük emeği geçen masal anlatıcıları babam Nasuf Destanov'a, amcam Mustafa Destanov'a, Paşı Bekirov'a, Salih Recepov'a ve eşi Cevriye Recepova'ya, Hava Tayyip'e, Bekir Zürap'a, Hatice Omerova'ya ve Mümin Aliov'a teşekkürü bir borç bilirim. Araştırmalarım esnasında değerli bilgileriyle bana yol gösteren hocam Doç. Dr. Aktan Ago'ya ve Prof. Dr. İvan Kotev'e teşekkür ederim. Bana her zaman destek olan ve varlığını her daim hissettiren annem Ayşe Destanov'a ve çalışmalarımı yakından takip eden ve gösterdiği sabır ve özveri için ağabeyim Yaşar Destanov'a minnettarım. Son olarak, yüksek lisans eğitimimi Türkiye'de yapmamı sağlayan ve maddi desteklerini sunan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'na teşekkürlerimi sunarım.

Ekrem DESTANOV

İstanbul, 2016

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırma Alanının Tespiti, Derlemede ve Çalışmanın Bölümlerinin Düzenlenmesinde Uygulanan Metotlar	1
1.1.1. Araştırma Alanının Tespiti	1
1.1.2. Derlemede Kullanılan Metotlar	1
1.1.3. Bölümler ve Bölümlerin Düzenlenmesinde Uygulanan Sistem	2
2. BALKANLAR	4
2.1. Makedonya'nın İsmi	4
2.5. Büyük İskender.....	7
2.6. Osmanlı Döneminde Balkanlar	9
2.7. Makedonya'nın Osmanlılar Tarafından Fethi	10
2.8. Balkan Savaşları	11
2.9. Yugoslavya	12
3. MAKEDONYA'DA TEZ ÇALIŞMASININ YAPILDIĞI BÖLGE.....	14
3.1. Ustrumca / Strumica	14
3.1.1. Nüfus	14
3.2. Yüksek Mahalle Köyü.....	15
3.3. Radoviş	16
3.3.1. Radoviş'in Tarih Yapısı	16
3.4. Konçe Köyü.....	16
3.5. Alikoç Köyü.....	17
3.6. Buçim Köyü.....	18

4. MASAL	19
4.1. Masal Kelimesi	19
4.1.1. Masalın Tanımı	19
4.1.2. Masalların Özellikleri	21
4.2. Tip Kavramı	22
4.3. Motif Kavramı	23
5. MASALLARIN TİP, MOTİF VE EPİZOT YAPILARI	25
5.1. MASAL: AVJİ MAMIT	25
5.2. MASAL: AVJİ	26
5.3. MASAL: AVJİ MAMUD’UN ÇOJUY	29
5.4. MASAL: BABA VE ÜÇ OĞLU	31
5.5. MASAL: BEY ÇÖJÜ	32
5.6. MASAL: BEY’İN ÜÇ OĞLU VE ÜVEY KIZI	34
5.7. MASAL: ÇİFTÇİ İLE YILAN	36
5.8. MASAL: DANOKÇU	37
5.9. MASAL: DİKTATA	39
5.10. MASAL: DİNDAR GENÇ	40
5.11. MASAL: DOKUZ KAFA	41
5.12. MASAL: DOKUZ TENEKİLİ KEDİ	43
5.13. MASAL: DUKULENKA	44
5.14. MASAL: İKİ KARDAŞ	46
5.15. MASAL: KARTAL	48
5.16. MASAL: KELKARDAŞ	49
5.17. MASAL: KIRK KARDAŞ	51
5.18. MASAL: KÜLPUPUŞ	54
5.19. MASAL: MALİMİRİ İLE DAYİL	56
5.20. MASAL: ODUNCU ASAN	59
5.21. MASAL: ÖKSÜZ ÇOCUK	60
5.22. MASAL: SALATA GÜZALİ	63
5.23. MASAL: SEVGİMÜLÜK İLE TEMELTAY	66
5.24. MASAL: TILSIM	69
5.25. MASAL: TİLKİ İLE KURT	71
5.26. MASAL: TİLKİ İLE PARTAL BEY	73

5.27.	MASAL: TÛCCAR VE MEÇO.....	75
5.28.	MASAL: ÜÇ BAŞLI AJDARA	78
5.29.	MASAL: ÜÇ BİKO İLE KURT	80
5.30.	MASAL: ÜÇ KARDAŞ	81
5.31.	MASAL: YALAN MASALI	83
5.32.	MASAL: YEDİ YAŞINA ÇÖJÜK	85
5.33.	MASAL: YESİR	87
5.34.	MASAL: YETİM ÇOCUK MASALI	88
5.35.	MASAL: ZARFE'YLE ANİFE	92
6.	MASAL METİNLERİ.....	95
SONUÇ.....		197
KAYNAKÇA		199
1.	Yazılı Kaynaklar	199
2.	Sözlü Kaynaklar	203
EKLER.....		206

1. GİRİŞ

1.1. Araştırma Alanının Tespiti, Derlemede ve Çalışmanın Bölümlerinin Düzenlenmesinde Uygulanan Metotlar

1.1.1. Araştırma Alanının Tespiti

Balkanlar, Avrupa kıtasının güneydoğusunda yer alan sıra dağlardan oluşan bir bölgedir. Tarihî kaynaklar, gerek Balkanlar'ın yerli halkının gerekse farklı coğrafyalardan gelip yerleşen ve çeşitli etnik yapıya sahip milletlerin kendilerine ait kültür, gelenek ve göreneklerine ev sahipliği yaptığını belirtmektedir. Bu durum Balkanlar'ın etnik yapı ve kültürünün zenginleşmesini sağlamıştır. Dolayısıyla bölgenin geniş bir kültür dokusunun olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, yeniçağ ile birlikte gelişmekte olan teknolojinin beraberinde getirdiği yenilikler, millet yapısının temel taşı olan kültürel değerlerin erozyona uğramasına zemin hazırladığı gibi, masal kültürüne olan ilginin de yok denecek kadar azalmasına sebep olmuştur.

Bu çalışma, Doğu Makedonya Yörük kültürüne has masal olgusuna yeni bir bakış ve yorum katmayı amaçlamıştır. Çalışma'nın yapısını oluşturan masallar kişilerle birebir görüşmeler ve dijital ses kayıtlarıyla elde edilmiştir. Gün yüzüne çıkan yeni masallar ile Türk Yörük kültürüne küçük de olsa bir ışık tutulmuştur.

1.1.2. Derlemede Kullanılan Metotlar

Çalışma sürecinde ansiklopedi ve sözlüklerde konuyla ilgili olan maddeler, ilgili kitaplar, makale ve tez çalışmaları incelenmiştir. Kaynaklardan yapılan alıntılarda asıl metne bağlı kalınmıştır. Ayrıca Ustrumca devlet arşivi ve merkez kütüphane yetkililerinden destek alınmış ve konuyla ilgili tarama çalışması yapılmıştır. Yerel halk anlatıları alanında akademik çalışma yapmış ve tanınmış yazar ve akademisyenlerle birebir görüşülmüş ve alanla ilgili çalışma metotları hakkında fikir edinilmiştir. Bu bağlamda Ustrumca ve Radoviş'e bağlı Türk köylerinde yaşayan masal anlatıcıları, köy yaşlılarının yönlendirmesiyle belirlenmiş ve bu kişilerin

anlattığı tüm masallar kayıt altına alınmıştır. Bu kişilerin isimleri alfabetik sıraya göre dizilmiş, doğum tarihleri, meslek veya vasıfları sırayla verilmiştir.

1.1.3. Bölümler ve Bölümlerin Düzenlenmesinde Uygulanan Sistem

Çalışma giriş dâhil altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırma alanının tespitiyle birlikte, derlemede ve çalışma bölümlerinin düzenlenmesinde uygulanan yöntem üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde Balkanlar hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Daha sonra Makedonya ismi, Makedonya'nın coğrafik konumu ve tarih sahnesindeki yeri ele alınmıştır.

Üçüncü Bölümde masalların derlendiği Ustumca Yüksek Mahalle köyü ve Radoviş'e bağlı olan Konçe, Alikoç ve Buçim köylerinin tarihteki yeri ve günümüzdeki varlığıyla ilgili tespit edilen bilgiler sunulmuştur.

Dördüncü bölümde masal kelimesinin ansiklopedi ve sözlüklerdeki kökbilimsel derinliğine yönelik yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Devamında ise masalların özellikleri ele alınmıştır.

Beşinci bölümde, Yüksek Mahalle, Konçe, Alikoç ve Buçim köylerinden derlenen otuz beş masalın Tarihî Coğrafi Fin Yöntemine göre incelemesi yapılmıştır. Masalların tip numaralarının tespiti sırasında Antti Aarne'nin ve Stith Thompson **The Types of the Folktale**¹ (Halk Masal Tipleri) ve Wolfram Eberhard ile Pertev Naili Boratav'ın hazırladığı **Typen Türkischer Volksmärchen**² (Türk Masallarının Tipleri) adlı katalog esas alınmış ve aynı model uygulanmıştır. Masallarda yer alan motif ve epizot yapıları ise Stith Thompson'ın **Motif-Index of Folk-Literature**³ adlı eserinden yararlanılarak belirtilmeye çalışılmıştır.

¹ Masal tipleriyle ilgili ilk çalışmayı Fin Halkbilimcisi Antti Aarne yapmıştır. A. Aarne'nin ölümünden sonra onun bu çalışmasını Amerikalı Halkbilimci Stith Thompson genişleterek dünya halkbilimcileri tarafından kabul gören bir katalog haline getirmiştir. Geniş bilgi için bkz: Özkul Çobanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, (Ankara: Akçağ Yayınları, 1999), 102.

² Türk masallarının tip tasnifini ilk defa Alman Halkbilimcisi Wolfram Eberhard ve Pertev Naili Boratav yapmıştır. Bkz: Ali Berat Alptekin, **Taşeli Masalları**, (Ankara: Akçağ Yayınları, 2002), 57.

³ Dünya masal motifleriyle ilgili en önemli çalışmayı Stith Thompson yapmıştır. Thompson'ın bu çalışması altı ciltten oluşmaktadır. Bkz: Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, (Ankara: Akçağ Yayınları, 1999), 75.

Altıncı bölümde ise masalların birebir kişiden edinilen dijital ses kayıtlarının metin halleri verilmiştir. Masal metinlerinin yazımı sırasında ağız farklılıkları dikkate alınmış ve anlatıldığı şekliyle; başka bir deyişle özgün olarak yazıya aktarılmıştır.

Sonuç kısmında tezin genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Kaynakçada ise istifade edilen kaynaklar liste halinde verilmiştir. Ekler kısmında ise masalları anlatanların fotoğrafları sunulmuştur.

2. BALKANLAR

Balkanlar, dağlıklardan oluşan bir bölgedir. Coğrafi konumu itibariyle Avrupa kıtasının güneydoğusunda yer alan bir yarımadadır. “Balkan” adını bölgedeki dağlarından almaktadır ve “*sık ormanlarla kaplı sıradağ ya da çalılıklarla kaplı engebeli arazi*” gibi anlamlara gelmektedir. Balkanlar, Doğusunda Ege, Marmara ve Karadeniz, Güneyinde Akdeniz, Batısında ise Adriyatik Denizi ile çevrili olan bir havzadır.”⁴

Balkanlar’ın tarihine bakılacak olursa, ilk çağlardan beri birçok ülke tarafından işgal edilmiş, savaşlara -ki Balkan Savaşları 1912-1913 en önemlilerindendir-, katliamlara, sürgünlere ve göçlere sahne olduğu görülmektedir.⁵ Aynı zamanda tarih içerisinde Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu ve Osmanlı Devlet’i gibi büyük güçler tarafından fethedilmiş; *İlliryahılar, Slavlar ve Türk kökenli Avarlar, Bulgarlar* gibi farklı inanç ve kültüre sahip milletlere ev sahipliği yapmıştır. Balkanlar’ın bu ulusal özelliği dikkate alındığında zengin bir kültür dokusunun olduğu ortaya çıkmaktadır. Balkanlar’ın bugünkü sosyal yapısı geçmiş dönemlere nazaran pek farklılık göstermemekle birlikte geçmişte olduğu gibi karışık bir etnik yapıya sahiptir. Dolayısıyla Balkanlar’ın *kozmpolit*⁶ bir yapısı vardır.

2.1. Makedonya’nın İsmi

Balkan Yarımadasının en önemli bölgelerinden biri olan Makedonya, Avrupa’dan Asya’ya uzanan çizgi üzerindedir.⁷ Yunanlılara göre Makedonya bir Helen bölgesinin ismidir. Bulgar tarih yazarı Anastas Totev ise Makedonya kelimesinin İlirler’den kalma bir kelime olduğunu ileri sürmektedir. Fransızca’ya geçen, fakat aslı eski Yunanca olan Makedonya kelimesi “*karışık*”, “*türlü*”, “*muhtelif*

⁴ Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ, **Balkanlar El Kitabı**, c. 1, (Ankara: Vadi Yayınları, 2007), 13.

⁵ Sacit Kutlu, **Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti**, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007), 3.

⁶ Bkz: Zeynep İskefiyeli ve diğ., **Türk Tarihinde Balkanlar**, c. 1, (İstanbul: Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, 2013), 5.

⁷ Selim Aydın, **Balkanların Acı Yüzü**, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2013), 19.

*parçalardan oluşan”;*⁸ *“yamalı bohça”, “salata”, “sebze ya da meyve salatası”,*⁹ gibi anlamları içermektedir.

2.2. Makedonya’nın Coğrafik Konumu

Makedonya Cumhuriyeti 1991’de Yugoslavya’dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Makedonya, coğrafi konumu itibarıyla Balkan Yarımadası’nın tam ortasında olup Anadolu’dan Avrupa’ya, Avrupadan Akdenize ve Rusya’ya açılan istikametlerin birleştiği bir düğüm noktası niteliğindedir.

Tarihî kaynaklar Makedonya’nın eski çağlarda sahip olduğu sınır bütünlüğünün bu günkü sınır bütünlüğünden daha geniş olduğunu göstermektedir.¹⁰ İslâm Ansiklopedisinin Makedonya maddesinde Mehmet Hacısalihoglu Makedonya’nın eski dönemlerdeki coğrafi sınırları hakkında şunları kaydetmektedir: *“Eski çağlarda Makedonya adı verilen kesim güneyde Therme körfezi, batıda Hallakmon nehri ve kuzeyde Axlos nehri arasındaki bölgeyi, doğuda Axios vadisinden Strymon nehrine kadar uzanan alanı ve Strymon’un doğusundaki Philippi ovasını kapsamaktaydı.”*¹¹

Makedonya, Avrupa’nın Güneyinde yer alan bir ülkedir. Güneyde Yunanistan, doğuda Bulgaristan, kuzeyde Sırbistan ve Kosova, batıda Arnavutluk ile çevrilidir. Yunanistan ile 246 kilometre, Bulgaristan ile 148 kilometre, Sırbistan ile 62 kilometre, Kosova ile 156 kilometre ve Arnavutluk ile kilometre uzunluğunda sınırları bulunmaktadır. Ülke, 41, 50 Kuzey boylamı ile 22, 00 Doğu enlemi arasında yer alır. Yüzölçümü 25.713 kilometrekaredir. Bu alanın kara ile kaplı olan kısmı 25.433 kilometrekare, su ile kaplı olan 280 kilometrekaredir.¹²

Makedonya’nın toplam seksen dört belediyesi (municipality) vardır. Başkenti Üsküp (Skopje)’tür. Tetova (Kalkandelen), Gostiva, Debar (Debre), Ohrid, (Ohri), Struga (Ustruga), Bitola (Manastır), Prilep (Prilepe), Kavadarci, Gevgelija (Gevgeli),

⁸ Fatih Murtezan, **Makedonya’da Yönetişel Değişim**, (Üsküp: MATUSİTEB Yayınları, 2008), 21.

⁹ Tahsin Saraç, **Büyük Fransızca - Türkçe Sözlük**, (İstanbul: Adam Yayınları, 1985), 849.

¹⁰ Bkz. Osman Karatay, Bilgehan A. Gökdağ, age, 553.

¹¹ Mehmet Hacısalihoglu, “Makedonya”, **İslâm Ansiklopedisi**, c. 27, (Ankara: TDV, 2003), 438.

¹² Selda Adiller, “Doğu Makedonya Alikoç Köyünde Evlilik ve Törük Kadını” (Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011), 5.

Valandovo, Strumica (Ustrumca), Radoviş, Ştip (İştîp), Veles (Köprülü) ve Kumanovo (Kumanova), ülkenin belli başlı şehirleridir.

2.3. Makedonya'nın Sosyal Yapısı

Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Kurumu tarafından 2002 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımına göre Makedonya'nın toplam nüfusu 2 milyon 22 bin 547 kişidir.¹³ Nüfusun 332 bin 778'i Makedon, 71 bin 483'ü Arnavut, 8 bin 549'u Türk ve 23 bin 202'si Rom (Çingene)'dir. Başkent Üsküp'te 467 bin 257 kişi yaşamaktadır. Ülke genelinde, yüzde 64.7 ile Ortodoks Makedonlar, yüzde 33.3 ile Müslümanlar iki büyük dini topluluğu oluşturmaktadır. Makedonlar dışında Arnavutlar, Türkler, Ulahlar, Sırlar, Romlar ve Boşnaklar, Makedonya Cumhuriyeti vatandaşlarıdır.¹⁴ Bu veriler Makedonya Cumhuriyeti'nin karışık bir etnik yapısının olduğunu göstermektedir. Bu bölgedeki çeşitlilik eski zamanlardan beri aynı şekilde devam etmiştir.

2.4. Tarih Sahnesinde Makedonya

Tarihî açıdan Makedonya, Balkan ülkeleri arasında özel bir konuma sahiptir. Makedonya'yı Balkan ülkelerden farklı kılan önemli iki husus vardır. Bunlardan biri bulunduğu konum itibariyle Balkanlar coğrafyasının tam ortasında yer alması, diğeri ise tarihî geçmişinin eski çağlara kadar uzanmasıdır. Mehmet Hacısalihoglu İslâm Ansiklopedisi'nde Makedonya'nın tarih sahnesindeki varlığının İ.Ö. 700'lü yıllara kadar uzandığını belirtmektedir.¹⁵ Ana Britanica Ansiklopedisi'nde ise Makedonya'nın tarihiyle ilgili şu bilgiler mevcuttur: *“Arkeolojik bulgular Makedonların bölgedeki varlığının İlk Tunç Çağına değin uzandığını göstermektedir.”*¹⁶

Makedonya, tarih içerisinde birçok krallığın ve imparatorluğun hâkimiyeti altına girmiştir. Makedonya Kralı Büyük İskender'in dönemi öncesinde Amyntas ve Pers Kralı Dara gibi krallar bölgeyi kendi topraklarına katmışlardır. Büyük İskender'in babası II. Filip (M.Ö. 359-336) Makedonya Krallığı'nı oluşturup dönemin

¹³ Ülkede 2012 yılında gerçekleşen, fakat sonradan iptal edilen bir nüfus sayımı söz konusu olmuştur. Ancak istatistiklerin iptal edilmesi nedeniyle çalışmamızda dikkate alınmamıştır.

¹⁴ Adiller **age**, 6.

¹⁵ Hacısalihoglu, **age**, 438.

¹⁶ Komisyon, **Ana Britanica (Genel Kültür Ansiklopedisi)**, c. 15, (İstanbul: Ana Yayıncılık, 1989), 202.

krallıklarıyla yaptığı savaşları kazanarak Makedonya'nın sınırlarını genişletmiştir. Babasının öldürülmesinden sonra tahta çıkan Büyük İskender Makedonya Krallığı'nı daha da büyüterek ileriye taşımıştır.¹⁷ Bu bölge daha sonraları Bizans İmparatorluğu ve Osmanlı Devlet'i gibi saltanatlar tarafından fethedilmiştir. Buradan anlaşılabacağı üzere bu havza tarih boyunca birçok kültür ve medeniyetin beşiği olmuştur.

Büyük Larousse sözlüğünde Makedonya'yla ilgili yer alan bilgiler, Makedonya'nın tarih öncesi dönemlerde Yunanistan ve Anadolu ile kültür bağlarının olduğunu göstermektedir. Arkeolojik bulgular bu gerçeği kanıtlamaktadır ve Yunan kültürünün daha ağır bastığını göstermektedir.¹⁸ Ayrıca tarihî kaynaklar eski çağlardan beri Makedonya bölgesine çeşitli kavimlerin gelip yerleştiğini belirtmektedir. Bunlar; *“Thraklar, İlyrler, Brigidler, Edonlar, Payonlar, Pelagonyalılar, Dorlar, Vandallar, Vikingler, Gotlar, Romalılar, Slavlar, Hun, Avar, Proto Bulgar, Peçenek, Oğuz ve Kağan Türkleri”* gibi farklı inanç ve kültüre sahip milletlerdir.¹⁹ Kozmopolit bir yapısı olan bu coğrafya yüz yıllar boyunca kültür çatışmalarına sahne olmuştur. Değişik havzalardan gelip bölgeye yerleşen milletlerin sahip oldukları kültürel değerler birbirinden etkilenip kültür alış verişinde bulunmuşlardır. Makedonya bölgesinde yaşamış olan kültürler arasında söz konusu coğrafyaya en derin izleri bırakan kültür, Müslüman Türk²⁰ kültürü olmuştur.

2.5. Büyük İskender

Büyük İskender Makedonya kralı olup milattan önce fethettiği topraklarla dünya çapında ün yapmış komutanlardandır. Adı Doğu efsanelerinde yaşayan, o zamanki dünyanın yarısını 13 yılda fethetmiş, Pers İmparatorluğu'nun güçlü ordularını yenmiş, Milattan önce 336-323 yılları arasında Makedonya kralı ve tarihteki en büyük komutanlardan biridir.²¹ İskender adı, bir dünya devrinin sonunu, bir yenisinin başlangıcını anlatır.²² Bu durum İstanbul'un Fatih'i, Fatih Sultan Mehmet'e kadar sürmüştür.

¹⁷ Harp Akademileri Komutanlığı, **age**, 7-8.

¹⁸ Selçuk Acar, Mehmet Beyazıt ve diğ., **Büyük (Larousse) Lûgat ve Ansiklopedi**, c. 8, (İstanbul: Meydan Yayınevi, 1972), 265.

¹⁹ Yusuf Hamzaoglu, **Balkan Türklüğü (Makedonya, Hırvatistan, Osmanlı Öncesi Balkan Müslümanlığı)**, c. 1, (Üsküp: Logos-A, 2010), 36.

²⁰ Bkz: **age**, 36.

²¹ Otto Mørholm, **Erken Helenistik Çağ Sikkeleri**, çev. Oğuz Tekin, (İstanbul: Homer Kitabevi, 2000), 45.

²² Johann G. Droysen, **Büyük İskender**, çev. Bekir Sıtkı Baykal, c. 1, (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1945), 3.

İskender Milâttan önce 356'da Makedonya'daki Pella kasabasında doğmuştur. Asıl adı Alexandros'tur. Makedonya kralı II. Filip ile (Philippos) Epiros Prensesi Olympias'ın oğludur. Babasının 336'da bir suikast sonucu öldürülmesinden sonra kral ilân edilmiştir.²³

Annesi Olympias kendi neslini Ahillevs'a irca eden Moloslar prensi Neoptolemos'ın kızıdır. İskender Büyük'ün daha çocuk yaşlarında iken zapt olunmaz vahşi bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Babası Filip bu müstesna tabiat üzerine olağan terbiyevî mecburiyetlerle değil, ancak makul bir tarzda ikna yolu ile tesir icra edebileceğini anlamıştır. Bundan dolayı Platon'un talebesi olan o zamanın en değerli düşünürü ve modern ilmin babası olarak bilinen Aristoteles'i oğlunun eğitimiyle vazifelendirmiştir.²⁴ Aristo'dan aldığı eğitimin İskender'in kişiliğinin oluşmasında büyük etkisi olmuştur. Genç prens, savaş sanatını iyice öğrenmiş; İlyada'nın bir kopyasını başucundan hiç eksik etmemiştir.²⁵ Aristoteles'in manevî nüfuzu daha sonra İskender'in yaptığı hareketlerde görülmektedir. Filip, oğlunu devlet işlerine alıştırmak için 340 yılında Perintos ve Bizantiyon kuşatmasında onu kendisinin vekili olarak devlet naipliğine tayin etmiştir.²⁶

İskender Büyük daha sonraları babası Filip'in öldürülmesinden sonra onun yerine tahta geçmiştir. Makedonya Krallığı kısa süre içerisinde İskender Büyük komutanlığında Anadolu'yu, İran'ı, Suriye'yi, Filistin'i, Mısır'ı, Afganistan'ı ve Hindistan'ı kendi topraklarına katmıştır.²⁷ Düzenlediği seferlerde başarılı olup büyük zaferler kazanan Büyük İskender 33 yaşında ağır bir hastalığa tutulmuş ve bu hastalığa yenilerek genç yaşta hayata gözlerini yummuştur. İskender'in ölümünden sonra üst düzey komutanlar ve akrabaları arasında çıkan iç savaş nedeniyle büyük krallık yok olup gitmiştir.²⁸

Daha çocuk denecek yaşlardayken doğasında eşsiz bir kişiliğin ve engin bir ruhun barındığı anlaşılan Büyük İskender, hayatı efsanelere konu olmuş bir tarih kahramanıdır. Belki de yaşadığı çağın şartları onun bu kahramanlığı elde etmesine

²³ T.D.V. **İslam Ansiklopedisi**, c. 22, 555.

²⁴ M.E. Bosh, **Helenizm Tarihinin Anahatları**, çev. Afif Erzen, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Neşriyatı, 1942), 12-13.

²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Siegfried Lauffer, **Büyük İskender**, çev. Nilgün Sorguç, (İzmir: İlya İzmir Yayınevi, 2004), 28-29.

²⁶ Bosh, **age**, 13.

²⁷ Harp Akademileri Komutanlığı, **age**, 9.

²⁸ Siegfried Lauffer, **age**, 188.

yardımcı olmuştur. İskender'in hem tarih akışını değiştirdiği hem de birçok alanda önemli izler bıraktığı bilinmektedir.

2.6. Osmanlı Döneminde Balkanlar

XIV. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı Devleti Balkanlar'da egemenliğini hissettirmeye başlamış ve birçok bölgeyi fethetmiştir. Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'da gerek izlediği politika, gerekse Gelibolu bölgesinde meydana gelen depremler, Balkanlar'a adım atmasına zemin hazırlamıştır.

Osmanlı Sultanı Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Gazi'nin önderliğinde Gelibolu ve çevresindeki bölgeler fethedilerek iskan politikası olarak Anadolu'dan gelen Türkler bu bölgelere yerleştirilmiştir. Bu şeklide Osmanlılar Balkanlar coğrafyasında ilerleyerek fethettikleri bölgeleri kendi topraklarına katmışlardır.²⁹ Ünlü Türk tarihçi Halil İnalcık, Osmanlılar tarafından Balkanlar coğrafyasına yönelik yapılan ilk harekâtlarla ilgili şunları yazmaktadır:

*“Osmanlılar, Bizans tahtı Cantacuzenus ile Andronik arasında çıkan iç savaştan yararlanarak Trakya'da hızla yayıldılar ve 1361'de Edirne'yi ele geçirdiler. Bu bir dönüm noktasıdır. Osmanlı ilerlemeleri, biri Selânik'e doğru, doğuda Dobruca ve orta Beylerbeyi kumandasında Edirne'den Meriç vadisi boyunca Sofya doğrultusunda örgütlendi. Osmanlıların hızla ilerlemesini kolaylaştıran faktörler arasında, bu tarihte Balkanlar'da Osmanlı ilerleyişini durduracak büyük devletin olmayışını anımsamak gerekir.”*³⁰

Osmanlılardan önce Balkanlarda, İlliryalılar, Slavlar, Yunanlılar, Türk kökenli Avarlar, Bulgarlar, Pomaklar gibi farklı milletler yaşamıştır. Osmanlılar'ın Balkanları fethetmesiyle beraber bölgeye farklı coğrafyalardan yeni göçler olmuştur. Bunlar: Anadolu'dan Türkler, Kafkasya'dan Çerkezler, Kırımdan Tatarlar, İspanya ve Rusya'dan Yahudiler, Hindistan'dan Çingeneler ve Ermeniler v.s bölgeye gelip yerleşen milletlerdir.³¹ Osmanlılar fethettikleri bölgelerde olduğu gibi Balkanlar'da da

²⁹ Nicolae Jorga, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, çev. Nilüfer Epçeli, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2005), 193-194.

³⁰ Halil İnalcık, Erol Manisalı, **Balkanlar, (Orta Doğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı)**, (İstanbul: Eren Yayıncılık, 1993), 14.

³¹ İrfan Kaya Ülger, **Yugoslavya Neden Parçalandı**, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003), 27.

din ve ırk ayrımcılığı yapmaksızın tüm milletlere karşı eşit davranmış ve onların değerlerine saygı göstermiştir³²

Yerel halkın dini ve kültürel değerlerini yaşatmalarına azami dikkat eden Osmanlı yönetimi, güçlü bir devletin göstergesi olarak da kendi inanç sistemini ikame eden ve ettirmeye devam edecek dini kurum (camii, tekke, medrese vs.) ve kültürel yapıların inşasına hız ve önem vermiştir.

2.7. Makedonya'nın Osmanlılar Tarafından Fethi

Makedonya'nın Osmanlılar tarafından fethedilmesiyle ilgili değişik bilgiler mevcuttur. Balkanlar Tarihi yazarı Yusuf Hamzaoglu, Osmanlıların Makedonya'ya yönelik yaptıkları ilk harekâtın 1371-1383 yılları arasında gerçekleştiğini belirtmektedir ve Osmanlı ordularının başında Evrenos Bey, Lâlâ Şahin Paşa ve Deli Balaban Bey gibi isimlerin olduğunu dile getirmektedir.³³

Belirtilen tarihlerden itibaren Osmanlı orduları Makedonya bölgesine girmiş ve bazı şehirleri ele geçirmişlerdir. Bunlar: *Serez, Melnik, Ustrumca, Selânik, Edessa, Kastorya, Ohri, Prespa, Manastır, Köprülü ve Debre* gibi şehirlerdir. Daha sonraki yıllarda ise Üsküp ve Kalkandelen gibi çok önemli şehirler fethedilmiştir.³⁴

Makedonya, tarih sahnesindeki varlığı süresince bazı Avrupa veya komşu ülkeler tarafından işgal edilmiştir. Yaklaşık beş buçuk asırlık bir zaman dilimi Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde kalmıştır. Bu uzun zaman zarfında Osmanlı bölgede yaşayan farklı etnik yapıya sahip milletlerin, "*Türklerin, Türk olmayan Müslümanların, Ortodoksların, Katolik ve Protestan Hristiyanlar ile Yahudilerin*" dinî inançlarını, kültür ve geleneklerini kolayca uygulamalarına imkân tanıyarak onların huzur ve güven içinde yaşamalarını sağlamıştır. Bu durum Balkan Savaşları'nın başlangıcına kadar böyle devam etmiştir.³⁵ 1912'de Balkan Savaşları'nın patlak vermesiyle ve 1913'te savaşın sona ermesiyle birlikte Makedonya bölgesi Osmanlı Devleti'nin sınırları dışında kalmıştır ve bu bölge XX. yüzyılın ilk çeyreğinde önemli olayların merkezi olmuştur.³⁶

³² Kutlu, *age*, 3.

³³ Hamzaoglu, *age*, c. 2, 135-136.

³⁴ *age*, 135.

³⁵ Hamzaoglu, *age*, c. 1, 36.

³⁶ Geniş bilgi için bkz: Murat Hatipoğlu, *Dünden Bugüne Makedonya Sorunu*, (Ankara: Avrasya-Bir Vakfı Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2002), 45.

2.8. Balkan Savaşları

XIX. yüzyılda değişen dünya dengelerinin etkisiyle yüzyılın sonlarına doğru Makedonya ve diğer Balkan ülkelerinde birtakım milliyetçi ve silâhlı gruplar oluşmaya başlamıştır. Bu kaotik ortam Balkan Savaşları'nın patlak vermesine zemin hazırlamıştır. Bu şekilde 1912-1913 yılları arasında Balkan savaşları meydana gelmiştir.

1912 yılı ilkbahar ve yaz aylarında Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan ve Karadağ -Romanya onlara katılmamıştı- dağılmakta olan Osmanlı İmparatorluğu'na ortak bir saldırı düzenlemek ve bu devletin Avrupa'daki topraklarını paylaşmak amacıyla birbirini tamamlayan bir dizi antlaşma ve askerî pakt imzalamıştır. Osmanlı Devleti, bu sırada hâlâ Balkan Yarımadası'nın geniş bir bölümüne sahipti ve toprakları Boğaziçi'nden Adriyatik Denizi'ne uzanmaktaydı.³⁷

Balkan savaşları iki bölümden oluşmaktadır. Birincisi Balkan devletlerinin Osmanlı Devleti'ne karşı mücadelelerini, ikincisi ise bu devletlerin Makedonya'yı paylaşamadıkları için birbirleriyle mücadelelerini anlatmaktadır. 1912 yılı Ekimi'nde başlayan ve yaklaşık 8 ay süren savaşın ilk aşaması; batıda Arnavutluk kıyılarından doğuda İstanbul'un 32 kilometre yakınına, Makedonya'nın en kuzeyinden orta Yunanistan'dan Teselya'ya kadar 170.000 kilometrelik bir alanda cereyan etmiştir. Osmanlı ordusu dört ayrı savaş yapmak zorunda kalmıştır. Gerek batı yönünde Ali Rıza Paşa komutasındaki kuvvetler, gerekse Ali Yaver Paşa idaresindeki Doğu ordusu Bulgarlar ve Sırlar karşısında kısa sürede yenilgiye uğramıştır. 22 Ekim'de Priştine ve Yeni Pazar, 24 Ekim'de Koçana ve İştip, 27 Ekim'de de Üsküp Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmıştır. Ekim ayı sonlarında Lüleburgaz'a çekilen Osmanlı Ordusu, burada Bulgarlarla yaptığı ikinci muharebeyi de kaybedince Çatalca hattına geri çekilmiştir. Kasım ayı başında Yunanlılar Selânik'i ele geçirmişlerdir. Ayrıca donanmaları ile Bozcaada, Limni, Samotraki ve Taşoz adalarını işgal etmişlerdir. Bu adaların elden çıkması ile Osmanlı Devleti'nin Makedonya ile bağlantısı kesilmiştir.³⁸

Osmanlı İmparatorluğu, Birinci Balkan Savaşında Bulgaristan, Yunanistan, Karadağ ve Sırbistan'dan oluşan gevşek bir Balkan devletleri ittifakına karşı savaşmıştır. Birinci Balkan Savaşı Ekim 1912'de başladı. Aralık 1912 tarihinde

³⁷ Leon Troçki, **Balkan Savaşları**, çev. Tansel Güney, (İstanbul: Arba Araştırma Basım Yayın, 1995), 3.

³⁸ Karatay, A. Gökdağ, **age**, 615.

yapılan ateşkesle 1913 Ocak'ına kadar savaşa ara verildi. Çatışmalar Arnavutluk'ta iki kuşatılmış kentte (İşkodra ve Yanya), Trakya'da kuşatılmış bir kentte (Edirne) ve Doğu Trakya'da 1913 ilkbaharına kadar devam etmek üzere yeniden başlamıştır. Birinci Balkan Savaşı'nın tarafları 30 Mayıs 1913 tarihinde Londra'da barış için bir ön anlaşma imzalanmıştır. Bulgaristan İkinci Balkan Savaşı'nda Yunanistan, Karadağ, Sırbistan, Romanya ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan oluşan daha gevşek bir koalisyona karşı savaşımıştır. Çatışmalar 29 Haziran 1913'te başladı. Bir ayı aşkın bir süre içersinde sona erdiği zaman müttefikler Bulgaristan'ı yenilgiye uğratmışlardır. 1913 Ağustos'unda Bükreş'te ve 1913 Eylül'ünde İstanbul'da yapılan antlaşmalarla İkinci Balkan Savaşı sona ermiştir.³⁹

Sacit Kutlu, Balkan Harbi hakkında şunları kaydetmektedir: Bu savaşta XX. yüzyılda ulusların kullanacakları pek çok savaş tekniği, stratejisi ve taktiği ilk kez uygulanmıştır. Almanya'nın ve Fransa'nın ürettikleri seri atışlı toplar ve şarjörlü tüfekler ilk kez bu savaşta denenmiştir. Siper savaşı konsepti de ilk defa Balkan Harbi'nde gündeme gelmiştir.⁴⁰

2.9. Yugoslavya

Tarihte Yugoslavya Krallığı olarak da bilinen birinci Yugoslavya Devleti 1918 yılında kurulmuştur. 1929 yılında Yugoslavya adını alan Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte 1918 yılında, içinde barındırdığı ulusal unsurların hepsini yansıtmayan, adında zikredildiği üzere Sırp, Hırvat ve Slovenleri temsil eden ve diğer uluslara temsiliyet hakkı tanımayan bir krallık olarak ortaya çıkmıştır.⁴¹ 1922 yılında Paris'teki Büyükelçiler Konferansı'nda uluslararası tanınması yapılmıştır. Yugoslavya Krallığı, 1941 yılında Mihver Devletleri tarafından işgal edilmiş ve 1943-1945 yılları arasında da bir siyasi yapıya bürünmüştür.⁴²

Yugoslavya adına sahip ikinci devlet olarak bilinen Yugoslavya Demokratik Federal Cumhuriyeti'dir. İkinci Dünya Savaşının başlamasıyla birlikte Yugoslavya topraklarında direniş örgütleri oluşturulmuştu ki bunlar arasında en önemlisi federatif

³⁹ Richard C. Hall, **Balkan Savaşları**, çev. M. Tanju Akad, (İstanbul: Homer Kitabevi, 2003), 1.

⁴⁰ Kutlu, **age**, 403.

⁴¹ Karatay, Gökdağ, **age**, c. 2, 4.

⁴² Bkz. Barbara Jelavich, **Balkan Tarihi 20. Yüzyıl**, çev. Zehra Savan, Hatice Uğur, (İstanbul: Küre Yayınları, 2006), 131-132.

Yugoslavya yanlısı, Komünist Parti lideri Josip Broz Tito'nun Partizanlarıdır.⁴³ Bu direniş diğer Slav topraklarından da destek alarak Alman saldırılarını geri püskürtmeyi başarmışlardır. Böylece Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti'nin ilk temelleri atılmıştır.⁴⁴

Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyetini kuran 1946 Anayasası, SSCB'nin 1936 anayasasından esinlenerek hazırlanmıştır.⁴⁵ Reformlar ve yeni uygulamalarla hizmet sektörü, taşımacılık, banka ve sigorta gibi temel hizmetler devletleştirilmiştir. Yeni anayasada, altı cumhuriyetten oluşan sosyalist Yugoslavya Federasyonu'nun kurulduğu belirtilmektedir. Federe devletler: *Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Makedonya, Bosna-Hersek ile Kosova ve Voyvodina* özerk bölgelerdir.⁴⁶ İkinci Dünya Savaşı'ndan 1980'e kadar Yugoslavya Devleti'nin başında Josip Broz Tito olmuştur.⁴⁷

⁴³Janko Pleterski, **İstorija Sve za Komunista Jugoslavije**, (1980): 29'dan aktaran Fatih Murtezan, **Makedonya'da Yönetimsel Değişim**, (Üsküp: MATUSİTEB Yayınları, 2008), 33.

⁴⁴ Murtezan, **age**, 33.

⁴⁵ Ülger, **age**, 55.

⁴⁶ Murtezan, **age**, 34.

⁴⁷ Ülger, **age**, 53.

3. MAKEDONYA'DA TEZ ÇALIŞMASININ YAPILDIĞI BÖLGE

3.1. Ustrumca / Strumica

Ustrumca şehri; Makedonya Devletinin güneydoğu bölgesinde, üzerinde Yunanistan ve Makedonya sınırının kesiştiği Belasitsa dağının batıya doğru uzanan eteklerinde bulunmaktadır. Ülkenin önemli göllerinden Doyran Gölü'nün yakınındadır. Bu göl, şehrin güneyinde kalır ve yarısı Yunanistan sınırlarının içindedir. İdari bölge dağılımında Güneydoğu Bölgesi sınırları içindedir.

Kaynaklarda belirtildiği üzere Ustrumca'ya bağlı köy sayısı 70 olarak belirtilmiş ise de, bu köylerin on tanesinde nüfus varlığı 100'ün altındadır. Aynı zamanda arkeolojik kazılar sonucu elde edilen bilgilere dayanarak antik zamanlardan bu yana kaybolmuş bazı köylerden de bahsetmek mümkündür.⁴⁸ Makedon köylerinin büyük olanları şunlardır: Bansko, Velyusa, Novo Selo (Yeni Köy), Prosenikovo vs. Bu köylerde nüfus sayısı 2.000-2.500 civarındadır. Bansko, doğal kaplıca suları ve turistik mekânları ile göze çarpan önemli köylerden bir tanesidir. Köyün dikkati çeken başka bir özelliği de; kazılarının hâlâ yapıldığı Roma dönemine ait yeraltı şehrine ev sahipliği yapmasıdır. Hristiyan köyü olarak anılsa da nüfusun %30'u Müslümandır.

Ustrumca'ya bağlı Türk köylerinin sayısı beş'tir. Bunlar; Yüksek Mahalle, Dorlombos, Memişli, Ormanlı ve Hamzalı'dır. Yüksek Mahalle Ustrumca'nın en büyük Türk köyü olarak bilinmektedir.

3.1.1. Nüfus

1519 yılında şehirde 274 Hristiyan, 266 Müslüman ailesi yaşamakta idi. 1570 yıllarında Müslüman aile sayısı 442 gibi bir artış gösterirken, Hristiyan aile sayısı 227'ye düşmüştür. Ünlü Türk seyyahı Evliya Çelebi 1670 yılında ziyareti esnasında Ustrumca'nın büyük bir yerleşim yeri olduğuna vurgu yaparak, seyahatnamesine şu

⁴⁸ Kostadin Kaydamov, *Ustrumca'ya Bağlı Bulunan Köy İsimleri*, (Üsküp: 2005), 8.

notu düşmüştür: “Ustrumca’nın 2,040 evi vardır. Hepsi son derece sağlam harçtan inşa edilmiş, katlara bölünmüş bir vaziyette olup kırmızı kiremitle örtülüdürler. Hafif yokuş bir alana ve küçük tepecikler üzerine kurulmuş olan bu şehir, gayet güzel ve zengindir. Çarşı 500 tane alışveriş ve sanat dükkânına sahiptir. İki kilise, beş tane cami, medrese ve hamam, on iki tane çeşme, birkaç han, kervansaray vb. bulunmaktadır. Şehir; bağlar ve cenneti andıran güzel bahçelerle çevrilidir.”⁴⁹ Çelebi’ye göre Ustrumca kervansarayında geceleyen yolcular hiçbir meblağ ödememektedirler. Burada bir de, özel misafir ve dışarıdan gelen sanatçıların kaldığı beş tane oda bulunmakta idi. Ustrumca’da aşağı yukarı herkes pamuk ürünleri ve dokumacılıkla uğraşmaktaydı. Bu ürünleri; şehirde belirli zamanlarda düzenlenen panayırda satıp gelir elde etmekteydiler.⁵⁰

Ustrumca 1807 yılında toplam 3.000 nüfusa sahipti. 19. yy. sonlarında ise 8.900 nüfus yaşamaktaydı. Bunun 5.800’ü Makedon, 3.100’ü ise Türk vatandaşı idi. Başka bir rivayete göre 1900’lü yıllarda 10.160 olan nüfustan 6.200’ü Makedon, 3.100’ü Türk, 700’ü Yahudi, 160’ı ise Roman idi.⁵¹

Ustrumca bu gün Avrupa standartlarına uygun bir şehir olma yolunda hızla ilerlemektedir. 2002 nüfus sayımına göre şehirde 10.551; çevresinde ise 35.311 kişi yaşamakta idi. Bunlardan 32.075’i Makedon; 2.642’i Türk; 157’i Sırp; 130’u Roman; 5’i Boşnak; 1’i Arnavut ve 301’i diğerleri. İnanç bakımından 30.238’i Hristiyan; 3.035’i Müslüman; 1.443’i Katolik; 81’i Protestan ve 514’ü diğer inanç sahipleridir.⁵² Ustrumca Belediyesi’nin yayınladığı broşürlerden edinilen bilgilere göre ise, bugün Ustrumca’nın toplam nüfusu 54.676’dır.

3.2. Yüksek Mahalle Köyü

Yüksek Mahalle köyü, adından da anlaşılacağı gibi iki yüksek tepenin üstüne kurulmuş “Y” harfini andıran bir köydür. Yüksek Mahalle köyünün kuruluş tarihiyle ilgili kesin bir bilgi yoktur. Fakat 14 Aralık 2014 tarihinde tarafımızdan yapılan incelemede Köy mezarlığında Osmanlı dönemine ait mezar taşları tespit edilmiştir. Tarihleri 1850-1880’i gösteren bu taşlar köy tarihi hakkında önemli bilgiler

⁴⁹ Evliyâ Çelebi, **Seyahatnâme**, haz, Seyit Ali Kahraman, 8. kitap, 2. c, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010), 729-730.

⁵⁰ Kaydamov, **age**, 86.

⁵¹ **age**, 88.

⁵² **age**, 89.

sunmaktadır. Fakat mezarlığın üst kısmında küçük bir alanda çok eski dönemlere ait kitabesiz mezar taşları da bulunmaktadır. Köy halkı bu mezarlığa Tatar Mezarlığı demektedir. Dolayısıyla, köyün kuruluş tarihi tam olarak bilinmemekle beraber Balkanlar'a yerleşen ilk Türk yerleşimcilere kadar uzanabilmektedir.⁵³

Köy halkı geçimini tütüncülük ve hayvancılıkla sağlamaktadır. Hane olarak 140, nüfusu 635'tir. Halkın tamamı Yörük Türklerinden oluşmaktadır.⁵⁴

3.3. Radoviş

Radoviş şehri Makedonya'nın Güneydoğusunda yer almaktadır. Plačkovitsa etekleri ile Ustrumca Irmağı'nın yukarı kısmındadır.⁵⁵ Radoviş Belediyesi'ne bağlı 20 köy bulunmaktadır. Bunlar: Oraovitsa, Podareş, Yargulitsa, Pokrayçevo, Suldurci, KalugERICA, İnyevo, Alikoç, Kocalija (Kocalı), Buçim, Pırnaliya (Pırnalı), Kozbunar, Smilanci, Şturovo, Süpürge, Kalauzliya (Kılavuzlu) ve Topolnica gibi köylerdir.

Radoviş Kasabanın bugünkü toplam nüfusu 28. 244'tür. Bunu 23. 752'sini Makedonlar, 4. 061'ini Türkler, 271'ini ise Romlar (Çingene) oluşturmaktadır.

3.3.1. Radoviş'in Tarih Yapısı

14. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlıların hâkimiyeti altına giren Radoviş bölgesine önce Türklerin, daha sonra da Yörüklerin yerleştirildiği bilinmektedir. Osmanlı'nın bölgeye gelmesiyle birlikte Radoviş, Küstendil (Köstendil) Sancağı'na bağlı kadılık hâlini almıştır. Radoviş bölgesi 1912-1913 yıllarına kadar Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde kalmıştır.⁵⁶

3.4. Konçe Köyü

Büyük bir dağın eteğinde yer alan Konçe köyü belediye statüsündedir. Makedonya'nın Güneydoğusunda yer almaktadır. Etrafı dağlarla çevrili olan Konçe, daire şeklini anımsatmaktadır. Geniş ve verimli bir ovaya sahiptir. Köy halkı geçimini tütüncülük ve hayvancılıktan sağlamaktadır. Konçe'nin Doğusunda Radoviş, Güneydoğusunda Ustrumca, Kuzeyinde İştıp, Kuzey Batısında Negotin ve

⁵³ Kaynak K: Yaşar Destanov, Yüksek Mahalle Köyü.

⁵⁴ Yaşar Destanov, **Balkanlar'da Türk Varlığı**, "Doğu Makedonya Türkleri'nde Yaşam Sorunu ve Döviz Göçü", sunulmuş sempozyum bildirisi, (İzmir: Ege Üniversitesi, 2015).

⁵⁵ Adiller, **age**, 13.

⁵⁶ Adiller, **age**, 14.

Güneybatısında Gevgeli şehri bulunmaktadır. Radoviş şehir merkezine 24 kilometre uzaklıktadır.

Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Kurumu tarafından 2002 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımına göre Konçe Belediyesi'nin toplam nüfusu 3.36'dır. Bunun 3.009'unu Hristiyanlar; 521'ni ise Müslümanlar oluşturmaktadır.

Tarihi kaynakların da işaret ettiği gibi Osmanlı'nın 1381-1383 yılları arasında fethettiği bölgelerden biri de Konçe'nin bulunduğu bölgedir. Konçe köyünün kuruluş tarihiyle ilgili yapılan araştırmalarda yok denecek kadar veri elde edilmiştir. Köyün ismi Prangi İsa Bey türbesiyle anılmaktadır.⁵⁷

3.5. Alikoç Köyü

Alikoç Köyü, Radoviş Belediyesi'ne bağlı Yörük Türk köyüdür. Plačkovica (Ağlardağı) Dağı'nın eteklerinde yer almaktadır. Radoviş şehrinin kuzeyinde bulunan Alikoç Köyü'nün kuzeyinde Kocalı, kuzeybatısında Süpürge, batısında Pırnalı gibi Yörük köyleri yer almaktadır.⁵⁸

Alikoç Köyü'nün toplam nüfusu 362 kişidir. Bunun 186'sını erkek, 176'sını ise kadınlar oluşturmaktadır.⁵⁹

Alikoç Köyü'nün kuruluşuna dair kesin bir bilgi yoktur. “*Köylünün ortak düşüncesi, Alikoç Köyü'nü karşıdan gören ve Kocalı ile Pırnalı arasında kalan Cebeli (veya Cebelli) Köyüne gelen bir adam ve onun iki oğluyla ilişkili bir rivayete dayanır. Rivayete göre, günün birinde, bir adam iki oğluyla birlikte Cebeli Köyü'nde yaşamaya başlar. Her iki oğlunun adı Ali'dir. Bu iki kardeş bir gün birbirine kızıp ayrı yerlere gider. Biri Köyün tam karşısında kalan noktaya, ormanlık alana gider, ateş yakar. Bu olayı soran babasına Ali, “ben burada Ali Koç gibi yaşayacağım” der. Babası oğlu Ali'ye cevap verir: “Oğlum, sen Alikoç gibi yaşa!” Köyün adı Alikoç olur. Diğer oğul Ali, Cebeli Köyü'nün sol çaprazından görülen ormanlık bir alana gider, ateş yakar. Bu*

⁵⁷ Aleksandar Stojanovski şöyle bir anekdot nakletmiştir: “Prangi İsa Bey, bir gazada aşağıda kaydedilen yerde ölmüş. Türbesi de aynı köyde olup, **Evrenos Bey**, babasının ruhu için zikredilen köyü vakfetmiş. Bu vakıftan elde edilen gelir, gelip geçen yolcuların yiyeceği için harcansın, denilmiş.” Ayrıntılı bilgi için bkz.: [Aleksandar Stojanovski], 1570 Yılı Köstendil Sancağı'na Dair Mufassal Tahrir Defteri, Makedon Halkının Tarihine İlişkin Türk Arşiv Belgeleri, Cilt V, Kitap V, Üsküp, 1995, 91-93.

⁵⁸ Adiller, **age**, 14.

⁵⁹ **age**, 16.

*olayı soran babasına, “ben burada Koç Ali gibi yaşarım” der. Baba, bu cevap üzerine “peki oğlum, sen de Koca Ali gibi yaşa!” der. Köyün adı Kocaali olur, zamanla Kocalı’ya dönüşür.”*⁶⁰

3.6. Buçım Köyü

Buçım, Doğu Makedonya bölgesi Radoviş’e bağlı Yörük Türk köyüdür. Radoviş kasabasının kuzey batısında yer almaktadır. Ruslar’ın çalıştırdığı Doğu Makedonya’nın en büyük iki maden ocağından biri olan “Buçım Maden Ocağı”nın yanındadır.

⁶⁰ age, 18.

4. MASAL

4.1. Masal Kelimesi

Günümüze kadar masal terimi ve tanımıyla ilgili birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Muhtelif coğrafyalarda farklı kelimelerle ifade edilen masalın kökbilimsel derinliğine yönelik yapılan araştırmalar neticesinde, masal kelimesinin Arapça köklü bir kelime olduğu anlaşılmaktadır. Masalın kökeniyle ilgili çalışma yapan en tanınmış isimlerin incelemelerine aşağıda yer verilecektir.

İslam ansiklopedisinin masal maddesinde Carl Brockelmann masalı şöyle ifade eder: “*Mesel-masal, arapça çoğulu “emsâl”, aslında iştikakına göre, Habeşçe mesl, messâle; Ârâmîce maslâ ve İbrânîce maşal gibi mukayese ve karşılaştırma ifade eder.*”⁶¹ Şemseddin Sami *Kâmûs-ı Türkî* sözlüğünde masalı şu şekilde değerlendirir: “*Arapça “mesel”den gelen masal, öğüt ve ibret verici hikâye, ahlak dersi veren alegorik eser.*”⁶² Buna benzer görüşe sahip olan Hüseyin K. Kadri de masalı şöyle tanımlar: “*Arapça mesel, emsâl muharrefi; hikâye, menkıbe, destan.*”⁶³ Ferit Devellioğlu da *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* adlı sözlüğünde masalı şöyle açıklar: “*Arapça “mesel” terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı olan hikâye.*”⁶⁴

4.1.1. Masalın Tanımı

Halk edebiyatı masal türünün tanımıyla ilgili dünya halkbilimcileri arasında farklı tanımların olduğu görülse de, şüphesiz aralarında bir benzerliğin olduğu gerçektir. Batı dünyasının önde gelen halkbilimcilerinden ve Folklor’un babası olarak isimlendirilen Stith Thompson masalı şöyle tanımlar: “*Belirli bir uzunlukta birtakım motiflerden veya epizotlardan oluşmuş bir edebî şekil. Olay, gerçek olmayan bir*

⁶¹ Carl Brockelmann, “Masal”, *İslâm Ansiklopedisi*, c. 8, (İstanbul: Maarif Vekaleti, 1960), 120.

⁶² Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, çev. Metin Akar, Yaşar Akdoğan ve diğ., c. 3, (İstanbul: Karakuşak Kitabevi, 1985), 830.

⁶³ Hüseyin Kâzım Kadri, “Masal”, *Türk Lûgâtı*, c. 4, (İstanbul: Türk Dil Kurumu, 1945), 333.

⁶⁴ Ferit Devellioğlu, “Masal” *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 28. bs. (Ankara: Aydın Kitabevi, 2011), 726.

dünyanın bilinmez bir yerinde geçer; belirli karakterleri olmayan, fakat şaşırtıcı olaylarla dolu bir anlatı şeklindedir."⁶⁵

Türkiye’de hatta dünya genelinde halkbilimci kimliğiyle ün yapmış Pertev Naili Boratav: *“Masal nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlarından ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan, kısa bir anlatı”*⁶⁶ diye tanımlar. Naki Tezel *Türk Masalları* adlı çalışmasında masalı şöyle tanımlar: *“Masal, olayların geçtiği yer ve zamanı belli olmayan, peri, dev, cin, ejderha, arap bacı vb. gibi kahramanları, belirli kişileri temsil etmeyen hikâyedir.*⁶⁷

Saim Sakaoğlu’nun masal tanımlaması şöyledir: *“Masal, kahramanlardan bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür.*⁶⁸

Şükrü Elçin masalı: *“Bilinmeyen bir yerde, bilinmeyen şahıslara ve varlıklara ait hâdiselerin mâcerâsı, hikâyesi.*⁶⁹ olarak tanımlar. Esmâ Şimşek’in tanımı da şu şekildedir: *“Genellikle özel kişiler tarafından, kendine mahsus (olağanüstü) zaman, mekân ve şahıs kadrosu içerisinde, yaşanan hayat ile hayal edilen hayatın sistemli bir şekilde ifade edildiği; klişe sözlerle başlayıp, yine klişe sözlerle biten hayal mahsulü sözlü anlatım türüdür.*⁷⁰

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi’nde masal şu şekilde tanımlanır: *“Bütünüyle hayal ürünü olan, genellikle olağanüstü olaylara, zaman zaman da olağanüstü varlıklara (cin, peri, dev, erjderha vb.) yer verilen, olayları çoklukla belirli olmayan bir yerde (masal ülkesinde), belirli olmayan bir zamanda (evvel zaman içinde) geçen ve ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa anlatılarak sürüp giden bir anlatı türü.*⁷¹

⁶⁵ Nuri Taner, **Masal Araştırmaları**, c. 1, (İstanbul: Art-San Yayıncılık, 1988), 167.

⁶⁶ Pertev Naili Boratav, **Masallar- 1 Uçar Leyli**, (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2001), 2.

⁶⁷ Naki Tezel, **Türk Masalları**, c. 1, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1990), 6.

⁶⁸ Saim Sakaoğlu, **Gümüşhane Masalları, (Metin Toplama ve Tahlil)**, (Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1973), 5.

⁶⁹ Şükrü Elçin, **Halk Edebiyatına Giriş**, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1986), 368.

⁷⁰ Esmâ Şimşek, **Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması**, c. 1, (Ankara: Kültür Bakanlığı, 2001), 3.

⁷¹ Oya Adalı, Nilgün Akar ve diğ., **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, c. 13, (İstanbul: Gelişim Yayınları, 1986), 7841.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nin masal tanımı şöyledir: “*Masal kelimesi ile halk arsında yüzyıllardan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü kişilerin, olağanüstü olayların bulunduğu bir varmış bir yokmuş gibi klişe bir anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda yedi içti muratlarına erdiler, yahut onlar erdi muratlarına biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü biri anlatana biri dinleyene biri de bana gibi belirli sözlerle sona eren, zaman ve mekân kavramlarıyla kayıtlı olmayan bir sözlü anlatım türü kastedilmektedir.*”⁷²

4.1.2. Masalların Özellikleri

Masal ve özellikleriyle ilgili çalışmalarda bulunan yazarların farklı farklı yorumlarına rastlamak mümkündür.

Ferhat Aslan “Naki Tezel’in İstanbul’dan Derlediği Masallar” adlı kitabında masalların özellikleriyle ilgili şöyle bir değerlendirmede bulunur: “*Masalların her şeyden önce eğlendirme, hoşça vakit geçirme işlevi vardır.*”⁷³

“Masallarda, ait oldukları toplumların gelenek-görenek-inançlarını, sosyal-kültürel-ekonomik yapılarını yansıtan pek çok motiflere rastlanabilir.”⁷⁴ “Masallar, milletler arasındaki müşterek unsurları tespit etmede önemli bir rol üstlenirler.”⁷⁵

“*Bütün masallarda iyilik ve kötülüğün, güzellik ile çirkinliğin, zenginlik ile yoksulluğun, bir başka deyişle olumlu ile olumsuzun mücadelesi anlatılır.*”⁷⁶ “*Masal kahramanları genellikle zeki ve yetenekli olurlar. Bu zekâ ve yeteneklerini kullanarak kendilerini zor durumdan kurtarırlar.*”⁷⁷ “*Masalların sonunda genellikle iyiler iyilik bulur, kötüler cezasını çeker ve böylece mutlu sona ulaşılır.*”⁷⁸

“*Masallardaki zaman ve mekân çoğu zaman belirsizdir. Mekân için “masal mekânı”ndan; zaman için ise “masal zamanı” ya da “masallara özgü*

⁷² Nuri Akbayar, Ali Berat Alptekin, Beşir Ayvazoğlu ve diğ., “Masal” **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, c. 6, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1986): 149.

⁷³ Ferhat Aslan, **Naki Tezel’in İstanbul’dan Derlediği Masallar**, (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi, 2013), 107.

⁷⁴ Pertev Naili Boratav, **Masalar-1 Uçar Leyli**, (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2001), 5.

⁷⁵ Aslan, **age**, 107.

⁷⁶ Umay Günay, “Masal”, **Türk Dünyası El Kitabı**, c. 3, (1992): 326’dan aktaran Öcal oğuz, Metin Ekici ve diğ., **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, 9. bs. (Ankara: Grafiker Yayıncılık, 2012), 149.

⁷⁷ Necdet Yaşar Bayatlı, **Irak Türkmenlerinin Halk Masalları**, (Ankara: Birkan Yayınları, 2009), 20.

⁷⁸ Boratav, **age**, 5.

zaman”dan söz etmek mümkündür.”⁷⁹ “Masallar genellikle “-mişli geçmiş zaman” veya “ geniş zaman” ile anlatılır.”⁸⁰

“Masalların bazılarında çok az olmakla birlikte nazım unsurlarına da rastlanır. Ancak birkaç masalda görülen bu nazım unsurlarına, halk hikâyesinden masala dönüşmüş olan metinlerde rastlanır. Bunların dışında masallar nesir şeklindedir.”⁸¹ “Çocuklar masal söylerler, eğlenirler ya; masallarında nice sırlar, nice öğütler vardır.”⁸²

Eğlendirici özellikleriyle bilinen masallar, gizemli bir yapıya sahiptirler. Dinleyicileri bir yandan güldürür, eğlendirir, hoşça vakit geçirmelerini sağlar; bir yandan ise hayata dair önemli mesajlar vermektedir. Dolayısıyla masallar sözlü halk kültürünün olmazsa olmaz unsurlarındandır.

4.2. Tip Kavramı

“Tip” kelimesinin aslı Latince “typus”tur. Bu kelimenin hangi anlamları içerdiği ile ilgili birbirinden farklı tanımlar bulunmaktadır. Genel anlamıyla “tip” şu manaları kapsamaktadır: “Benzerlerinin ana vasıflarını kendisinde toplayan ideal örnek.”; “Remiz, kinaye, ima, numune, örnek, en alâ cinsten örnek, ideal örnek vs.”⁸³

“Tip” aynı zamanda masallar için de kullanılmaktadır. Ancak masalda kullanılan “tip” diğer anlamlardan tamamen farklıdır. Bu “tip” kavramıyla ilgili masal araştırmacılarının farklı tanımları mevcuttur. Batı dünyasının en ünlü masal araştırmacısı olarak bilinen Stith Thompson “tip”i şöyle tanımlar: “Tip varlığını bağımsız olarak koruyabilen geleneksel bir masaldır. O, bağımsız bir masal olarak anlatılabilir ve başka bir masala veya masallara gerek duymaz.”⁸⁴ Bazı masallar, Grimm masallarında olduğu gibi uzun olabilir. Bu tür masallar motif yönünden zengindir. Bazı masallar ise; hayvan masalları ve fıkralarda olduğu gibi tek motiflidir.

⁷⁹ Öcal oğuz, Metin Ekici ve diğ., **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, 9. bs. (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 149-150.

⁸⁰ Aslan, **age**, 110.

⁸¹ Nuri Akbayer, Ali Berat Alptekin, **age**, 149.

⁸² Abdülbakî Gölpınarlı, **Mesnevî Tercümesi ve Şerhi**, c. 3, 2. bs. (İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevi, 1983), 187.

⁸³ Ali Berat Alptekin, **Taşeli Masalları**, (Ankara: Akçağ Yayınları, 2002), 51.

⁸⁴ Saim Sakaoğlu, **Masal Araştırmaları**, (Ankara: Akçağ Yayınları, 1999), 11.

Hayvan masallarında tip ve motif birbirine benzer.”⁸⁵ Umay Günay’ın “tip” tanımı ise şöyledir: “*Tip, müstakil varlığa sahip olan geleneksel masaldır.*”⁸⁶

Esma Şimşek’in ifadesiyle, her masalın kendine ait bağımsız bir tipi vardır. Bu masalların dünyanın farklı bölgelerinde anlatılan varyantları mevcuttur ve bu masalların tiplerinin birbirine karıştırılmaması amacıyla masal araştırmacıları tarafından “masal tipleri katologları” hazırlanmıştır. Bu katologlardan dünya çapında en tanınmış olanı Stith Thompson’ın **The Types of the Folktale** (Masal Tipleri Katologu)’dur.⁸⁷ Türkiye’de ise masal tipleriyle ilgili ilk ve en önemli çalışmayı Wolfram Eberhard ile Pertev Naili Boratav yapmıştır. Bu iki ismin hazırladığı **Typen Türkischer Volksmärchen** (Türk Masal Tipleri) katolog dünya halk bilimcileri tarafından kabul görülmüştür.

4.3. Motif Kavramı

Motif kelimesi Latince “motivum”dan gelmektedir. Motif kelimesi farklı alanlarda, değişik anlamları içermektedir. Musikide, resimde ve el sanatlarındaki motif kavramıyla halk edebiyatı sahasındaki motifin arasında önemli değişikliğin olduğu görülmektedir.⁸⁸ Motif kavramıyla ilgili olarak halkbilimcilerinin farklı görüşleri mevcuttur. Folklor’un babası olarak isimlendirilen ünlü masal araştırmacısı Stith Thompson motifi şöyle açıklar: “*Motif, eskiden beri yaşama kabiliyetine sahip olan, masalın en küçük unsurudur.*”⁸⁹ Ünlü Alman masalcı Max Lüthi ise motifi şu şeklide ifade eder: “*Motif, kendisini gelenkte koruma gücüne sahip olan hikâye etmenin en küçük unsurudur.*” Saim Sakaoğlu’nun da motif açıklaması şöyledir: “*Canlılıklarıyla kendilerini kabul ettiren, tarifi güç bir kanuna göre dinleyiciyi avuç içine alabilen ve ibtidâî fikir silsilelerinden yeni terkiplere girmek için az veya çok parçalara ayrılabilen unsurlardır.*”⁹⁰

Dünya genelinde masal motifleriyle ilgili en önemli çalışmayı Stith Thompson yapmıştır. S. Thompson, ünlü Fin halkbilimcisi Antti Aarne’nin, masal tip ve motifleriyle ilgili yaptığı sistematik çalışmasını daha fazla geliştirerek önemli bir

⁸⁵ Esma Şimşek, **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırmaları**, c. 3, (Ankara: Kültür Bakanlığı, 2001), 70.

⁸⁶ Umay Günay, “**Elâzığ Masalları (İnceleme)**,” (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1975), 19.

⁸⁷ Şimşek, **age**, 71.

⁸⁸ **age**, 156.

⁸⁹ Sakaoğlu, **age**, 15.

⁹⁰ Saim Sakaoğlu, **Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katologu**, (Ankara: Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, 1980), 24.

Çalışmaya imza atmıştır. S. Thompson'ın 1928'de yayınladığı **Motif Index of Folk Literature** (Halk Edebiyatının Motif İndeksi) adlı çalışması dünya halk bilimcileri tarafından en çok kabul görmüş bir eserdir.⁹¹ Doğu Makedonya Yörük Türkleri'nden derlenen otuz beş masal, yukarıda belirtilen tip ve motif katologları esas alınarak aynı yol izlenmiştir.

⁹¹ Özkul obanoğlu, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, 4. bs. (Ankara: Akçağ Yayınları, 2008), 118.

5. MASALLARIN TİP, MOTİF VE EPİZOT YAPILARI

5.1. MASAL: AVCI MAMIT (AVCI MAHMUT)

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 100-149, EB: 8-11.

B. Masalı Anlatan:

Mümin Aliov, Alikoç/Radoviş.

Epizot Yapısı:

1. Avcı Mahmud ava gider ve önüne çıkan tavşanı, kurdu, ayıyı, tilkiyi ve kartalı vurmayıp onlarla arkadaş olur.
2. Tavşan, kurt, ayı, tilki ve kartal aralarında konuşup Avcı Mahmud'u evlendirmek isterler.
3. Tavşan, kurt, ayı, tilki ve kartal Padişah'a gidip kızını Avcı Mahmud'da isterler. Padişah da: "Onun evi yok, harabe bir kulübede yaşar. Ben ona kızımı vermem!" der. Onlar da kızı kaçıracaklarını söylerler. Padişah onlara, savaş yapmalarını ve savaşı kazanırlarsa kızını Avcı Mahmud'a vereceğini söyler.
4. Bütün tavşanlar, kurtlar, ayılar, tilkiler ve kartallar toplanıp hep birlikte savaşa giderler. Ayılar ellerine büyük taşlar alarak, kartallar ayaklarına dermen taşlarını geçirerek savaşa giderler. Savaşı kazanıp Padişah'ın kızını Avcı Mahmud'a alırlar.

Motif yapısı:

B. HAYVANLAR

B200-B299. İnsan Özelliği Gösteren Hayvanlar

B210 Konuşan Hayvanlar

B211.2.5. Konuşan tilki.

Tilki, Avcı Mahmud'a, kendini vurmamasını, onunla arkadaş olmak istediğini söyler.

B211.2.6. Konuşan tavşan.

Tavşan, Avcı Mahmud'a kendini vurmamasını rica eder ve onunla arkadaş olmayı önerir.

T. CİNSİYET

T100-T199. Evlilik.

(T) 130.1. Dünür olma (kız isteme)

Tavşan, kurt, ayı, tilki ve kartal Padişah'ın kızını Avcı Mahmud'a isterler.

5.2. MASAL: AVJİ (AVCI)

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 398, 398 B, EB: 136.

B. Masalı Anlatan:

Bekir Zürap, Buçim/Radoviş.

C. Açıklama:

İsmi geçen masal Saim Sakaoğlu'nun **Gümüşhane ve Bayburt Masalları** adlı kitabında şu isimle: "*Gençlikte mi, Kocalıkta mı?*" geçmektedir. (Ankara: Akçağ, 2002), 107.

Epizot Yapısı:

1. Bir avcı eşi ve iki çocuğuyla birlikte yaşar.
2. Bir gün avcının önüne yaşlı bir adam çıkar ve ona: "Sizin başınıza bir kötülük gelecek ve bu kötülüğün gençlik döneminde mi yoksa yaşlılık döneminde mi gelmesini istersin" diye sorar. Avcı da: "Eşime danışmadan bir şey söyleyemem" der.
3. Avcı hanımına danışır ve başlarına gelecek kötülüğün gençlik döneminde gelmesini isterler. Avcı ihtiyar adama gidip kararlarını bildirir.
4. Avcı eve geldiğinde çiftliklerinin yandığını görür. Yaşadıkları köyden başka bir köye göç ederler.

5. Avcı çoban olur. Eşi ise bir yüzbaşının çamaşırlarını yıkama işinde çalışır.
6. Yüzbaşı avcının karısını kaçıır. Avcı karısını aramaya giderken çocuklarından birini su götürür, diğerini ise kurtlar kaçıır.
7. Avcı başka bir kasabaya gider ve kuşun onun omzuna konmasıyla o kasabanın başbakanı olur.
8. Avcı'nın çocuklarının birini avcılar, diğerini ise balıkçılar kurtarır.
9. Çocuklar büyüyüp askere giderler. Askerde karşılaşır fakat birbirlerini tanımazlar.
10. Yüzbaşı başbakana (avcıya) gidip evini korumaları için iki güvenilir asker ister. Başbakan da güvenilir iki asker seçer ve gönderir.
11. Askerler görev yerinde birbirlerine hayat hikâyelerini anlatırlar ve kardeş olduklarını anlarlar. Onları pencereden dinleyen kadın: “Siz benim çocuklarımsınız.” diyerek onları içeri alır.
12. Yüzbaşı, askerlerin eşiyle konuştuklarını görünce kızar ve onları başbakana şikayet eder. Başbakan onları getirtip sorguya çeker ve kendi çocukları olduklarını anlar. Başbakan yüzbaşını müebbet olarak hapse atar.

Motif Yapısı:

H. İMTİHANLAR (TEST ETME)

H0-H199. Kimlik İmtihanları: Tanıma

H11.1 Hayat hikâyesi (başından geçenleri) anlatarak tanıma.

Avcının çocukları yüzbaşının evini korudukları sırada birbirlerinin hayat hikâyelerini anlatırlar ve kardeş olduklarını anlarlar.

H171.2. Kral seçiminde kuş kral olacak kişiyi gösterir.

Kuşun Avcı'nın omzuna konmasıyla Avcı o kasabanın başbakanı olur.

H1400-H1599. Diğer İmtihanlar

H1553. Sabır imtihanları.

Avcı başına gelen kötülüklere sabreder ve tekrar ailesine kavuşur.

M. GELECEĞİ BELİRLEME

M200-M299. Anlaşmalar ve Söz Vermeler

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması.

Bir gün avcının önüne yaşlı bir adam çıkar ve ona: “Başınıza bir kötülük gelecek ve bu kötülüğün gençlik döneminde mi yoksa yaşlılık döneminde mi gelmesini istersin?” diye sorar. Avcı da karar veremediğini, hanımına danışması gerektiğini ve verecekleri kararı ona bildireceğini söyler.

N. ŞANS VE KADER

N100-N299. Şans ve Kaderin Yolları

N130. Şans ve kaderin değişmesi.

Avcı, malını mülkünü, karısını ve çocuklarını kaybettiği sırada başka bir kasabaya gider ve kuşun onu seçmesiyle o kasabanın başbakanı olur.

P. TOPLUM

P200-P299. Aile

P230. Çocuklar ve ebeveynler.

Zengin avcının eşi ve çocuğu var.

P400-P499. İşler ve meslekler.

P414. Avcı-avcılık.

Avcı bir gün ava gider ve yaşlı bir adamla karşılaşır.

P461. Askerler.

Avcının çocukları büyüdülerinde askere giderler.

Q. MÜKAFATLAR VE CEZALAR

Q400-Q599. Cezaların Çeşitleri

Q433. Hapsederek cezalandırma.

Avcı, eşini kaçıran yüzbaşayı müebbeten hapse atar.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71. Fomülistik sayı: 2

Avcının iki oğlu var.

5.3. MASAL: AVCI MAMUD'UN ÇOJUY (AVCI MAHMUD'UN ÇOCUĞU)

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 725, EB: 197.

B. Masalı Anlatan:

Bekir Zürap, Buçim/Radoviş.

Epizot Yapısı:

1. Avcı Mahmud eşi ve çocuğuyla birlikte yaşar.
2. Mahmud bir gün çifte gider ve eşine: “Çocuk uyandığında bana yemek getirsin!” der.
3. Çocuk anne ve babasına bir rüya gördüğünü söyler. Fakat onlar hayır olsun demedikleri için anlatmaz. Rüyayı anlatmadığı için annesi ve babası onu döver; çocuk da evden kaçır.
4. Çocuk yolda giderken bir adam görür ve ona ne yaptığını sorar. Adam, karıncalara emir verdiğini söyler.
5. Çocuk başka bir adamla karşılaşır ve ne yaptığını sorar. Adam, tavşanların kendinden kaçamadıklarını, onlarla oynadığını söyler.
6. Çocuk yolculuğu esnasında başka bir adamın da derenin suyunu içtiğini görür ve hayretler içinde kalır.
7. Çocuk, bir şehirde Türkiye padişahının kızını almak için yarış yapan gençlerin yanına gider. Çocuk direğin üstündeki altın çanağı düşürüp yarışmayı kazanır ve padişahın kızını alır.

8. Padişah İngiliz kralıyla bir iddiada bulunur ve onun için bir toplantı yapar. Toplantıya damadı da katılır ve krala tek başına gitmek istediğini söyler. Padişah da onun tek başına gitmesine izin verir.

9. Çocuk yolda karşılaştığı adamları yanına alıp İngiliz kralına gider. Kral gelenlerin sayısının az olduğunu görünce iddayı kazanacağını düşünür.

10. Derenin bütün suyunu içen adam kazanlardaki yemeklerin hepsini yer ve ilk yarışmayı kazanırlar.

11. Kral ikinci iddanın koşu olduğunu, kızını koşuda geçerlerse yarışmayı kazanacaklarını söyler. Tavşanlarla oynayan adam kızı geçer ve ikinci yarışmayı da kazanırlar.

12. Kral üçüncü yarışmayı açıklar: “Arpa, buğday ve çavdarı bir araya katıp bu tahılı sabaha kadar ayırırsanız yarışmayı kazanırsınız.” der. Karıncalara buyuran adam, karıncalara emir vererek tahılı birbirinden ayırmalarını emreder. Çocuk kralın kızını alıp eve gelirler.

13. Çocuk eşlerine rüya gördüğünü söyler ve onlar bir ağızdan: “Hayır olsun!” derler. Çocuk, “Şimdi rüyayı anlatabilirim!” der.

Motif Yapısı:

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HARİKULADELİKLER)

F900-F1099. Olağanüstü Olaylar

F900. Olağanüstü durumlar, olaylar, işler, (keramet).

Avcı Mahmud’un oğlu yolda giderken karancalara emir veren bir adamla karşılaşır.

H. İMTİHANLAR (TEST ETME)

H1570-H1579. Çeşitli İmtihanlar

H1591. Atıcılık yarışması.

Avcı Mahmud’un oğlu direğin üstündeki altın çanağına topuzla (balyoz) vurur, yarışmayı kazanır ve Türkiye padişahının kızını alır.

P. TOPLUM

P200-P299. Aile

Avcı Mahmud eşi ve çocuğuyla birlikte yaşar.

P400-P499. İşler ve meslekler

P414. Avcı-avcılık.

Avcı Mahmud bir gün çift sürmeye gider.

5.4. MASAL: BABA VE ÜÇ OĞLU

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh:-, EB:-.

B. Masalı Anlatan:

Paşi Bekirov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Çok davarı olan bir adamın üç oğlu var.
2. Baba, sahip olduğu mal varlığını oğullarına bölüştürmek ister. Küçük oğlan mal mülk istemediğini söyler. Baba da bütün sürüyü ortanca ve büyük oğlu arasında paylaştırır.
3. Soğuk bir kış akşamı Hızır gelir ve iki kardeşin kapılarını çalar ama ikisi de davarla uğraştıklarını söyleyip Hızır'ı evlerine kabul etmezler. Hızır küçük kardeşin kapısını çalar ve küçük kardeş onu evinde misafir eder.
4. Küçük kardeş ve eşi Hızır'a evlerinde yiyecek bir şeyin olmadığını, eğer isterse oğullarını kesip etini kaynadıp ikram edebileceklerini söylerler. Hızır da çocuğu kendisi kesip etini kaynadacağını söyler. Hızır çocuğu kesmez ve o akşam oradan ayrılır.
5. Küçük kardeş ve eşi samimiyetlerinden dolayı Hızır'ın duasıyla zengin olurlar.
6. Küçük kardeşin ağabeyleri Hızır'ı evlerine kabul etmedikleri için bütün davaları yok olur.
7. Küçük kardeş ağabeylerinin, evlerine gelen adamı kabul etmediklerini öğrenince, onlara gelen yaşlı adamın Hızır olduğunu anlar.

Motif Yapısı:

N. ŞANS VE KADER

N800-N899. Yardımcılar

(T) N848.0.2. Yardımcı Hızır

Küçük kardeş ve eşi Hızır'a karşı samimiyetlerinden dolayı, fakir bir hayat yaşarken, Hızır'ın yardımıyla zengin olurlar.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Fomülistik sayı: 3

Çok davarı olan adamın üç oğlu var.

5.5. MASAL: BEY ÇÖJÜ (BEY ÇOCUĞU)

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 879, EB: 374.

B. Masalı Anlatan:

Paşi Bekirov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Bey Oğlu bir Çiçekçi kıza âşık olur.
2. Bey Oğlu sevdiğinin çiçekleri suladığını görünce: “Fesliyancı (fesleğen) kıızı fesliyancı kıızı, fesliyan ekersin fesliyan biçersin, bir fesliyanın kaç tene yaprağı var?” diye sorar. Çiçekçi kız da ona: “Bey Oğlu, Bey Oğlu, hatipsin kâtipsin, gökte kaç yıldız var? diye sorar.
3. Bey Oğlu bir gün tebdili kıyafetle iş satmaya gider ve çiçekçi kıızı kandırıp bir iş için yanağından öper.

4. Bey Oğlu atıyla Çiçekçi Kız'ı bahçede görünce: “Sen bir iğ için yanağından öptürürsün.” diyerek ona kızar. Çiçekçi Kız ise iğcinin o olduğunu anlar ve intikam alacağını söyler.

5. Çiçekçi Kız babasına pazardan sığır dalağı ve kırk iğne ısmarlar. Babası da kızının istediği sığır dalağı ve kırk iğneyi alır.

6. Çiçekçi Kız teyzesiyle beraber Bey Oğlu'nun yaşadığı eve giderler. Çiçekçi Kız kurnazlığıyla Bey Oğlu'nun odasına girip saklanır ve Bey Oğlu'na: “Sana mühür vurmam için beni buraya Allah gönderdi.” diyerek dalağa saplanmış kırk iğneyle ona mühür vurur.

7. Bey Oğlu atıyla Çiçekçi Kız'ı bahçede görünce: “Sen bir iğ için yanağından öptürürsün.” der. Çiçekçi Kız ise ona: “Kırk iğneyle kalçana mühür vurdurursun.” diyerek dalga geçer. Bey Oğlu mührü onu vurduğunu anlar ve çok kızar.

8. Bey Oğlu ile Çiçekçi Kız evlenir. Bey Oğlu eşini öldürmek ister ama eşi kocası görmeden oturduğu yere pekmez fıçısını koyar ve Bey Oğlu eşini fıçıda sanıp kılıcı fıçıya saplar ama bir anda pişman olur. Eşinin yaşadığını görünce çok şaşırır ve: “Bundan böyle ömrümüzün sonuna kadar beraber yaşayacağız.” der.

Motif Yapısı:

K. ALDATMALAR

K1700-K2099. Yalan Söyleyerek Aldatmalar

K1700. Blöf yaparak, yalan söyleyerek aldatma.

Çiçekçi Kız, sığır dalağını yiyeceğini; iğnelerle ise oya öreceğini söyleyerek babasını aldatır.

P. TOPLUM

P300-P399. Diğer Sosyal İlişkiler

P320. Misafirperverlik.

Çiçekçi Kız teyzesine misafir gider.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI

Z0-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar.

Z71.12. Formülistik sayı: 40.

Çiçekçi Kız babasına pazardan sığır dalağı ve kırk tane iğne ısmarlar.

5.6. MASAL: BEY'İN ÜÇ OĞLU VE ÜVEY KIZI

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 653, EB: 291.

B. Masalın Anlatan:

Hava Tayyip, Konçe/Radoviş.

Epizot Yapısı:

1. Bey, eşi, üç oğlu ve üvey kızıyla birlikte yaşar.
2. Bey'in üç oğlu da üvey kızkardeşlerini ister. Bey onlara yüzer altın verip: "Hanginiz en güzel hediye alacak kızı ona vereceğim." der ve üç kardeş hediye almak için Arabistan'a gider.
3. Bey'in büyük oğlu hediye olarak uçan halı alır. Ortanca oğlu, bayılan birini kokusuyla uyandıran sihirli bir elma alır. Küçük oğlu da dürbün alır.
4. Padişah, küçük oğlunun hediye olarak aldığı dürbünle bakar ve kızının uzak bir yerde bayıldığını görür. Büyük oğlunun aldığı uçan halıyla onun yanına giderler ve ortanca oğlunun aldığı sihirli elmayı koklatıp kızı ayıltırlar. Bey oğullarının aldıkları hediyelerin üçünü de beğenir ve kızını hangisine vereceğine karar veremez.
5. Padişah ok yarışması düzenler ve oğullarına: "Yarışmayı hanginiz kazanacak kızı ona vereceğim." der. Küçük kardeşin oku ağabeylerinin oklarını geçer fakat oku bulamaz ve aramaya gider. Oku bulduğu yerden yeraltı dünyasına iner ve onu gören bir kız onun dünyadan geldiğini anlar.
6. Küçük kardeş yeraltı dünyasındaki kızın ağabeyiyle dünyaya çıkıp üvey kızkardeşinin ortanca ağabeyiyle evlendiğini görür ve kızı kaçırp yeraltı dünyasına geri dönerler. Orada mutlu bir hayat yaşarlar.

Motif Yapısı:

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HARİKULADELİKLER)

F80-F109. Alt Dünyaya Seyahat

F91. Alt dünyaya çıkan kapı

Bey'in küçük oğlu oku bulduğu yerde bir taş görür ve taşı kenara çekip merdivenlerle alt dünyaya iner.

F110-F199. Çeşitli Diğer Dünyalar

F162.1. Diğer dünyada bahçe.

Bey'in küçük oğlu alt dünyadaki bahçeden çiçek toplar.

F700-F899. Olağanüstü Yerler ve Eşyalar

F840. Diğer olağanüstü nesneler ve yerler.

Bey'in büyük oğlu hediye olarak uçan halı alır.

H. İMTİHANLAR (TEST ETME)

H310-H359. Damatlık İmtihanları

H359.6. Kızıyla evlenmek isteyen şahıslardan padişahın diğer istekleri.

Bey, oğullarına: "Hanginiz en güzel hediye alacak kızı ona vereceğim." der.

P. TOPLUM

P200-299. Aile

P200. Aile

Bey ailesiyle birlikte yaşar.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Fomülistik sayı: 3

Bey'in üç oğlu var.

5.7. MASAL: ÇİFTÇİ İLE YILAN

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 155, EB: 48.

B. Masalı Anlatan:

Bekir Zürap, Buçim/Radoviş.

Epizot Yapısı:

1. Çiftçi bir gün çifte gider.
2. Çiftçi tarlanın ortasındaki böğürtleni yakar. Böğürtlenin içinden bir yılan çıkar ve: “Beni kurtar sana bir zarar vermeyeceğim.” der. Çiftçi yılanı kurtarır ama yılan verdiği sözü tutmayarak çiftçinin boynuna sarılır. Yılan ile çiftçi aralarında bir anlaşma yapar.
3. Yolda yaşlı bir adamla karşılaşırlar ve adama yılanın çiftçi yiyecek yememesini sorarlar. Adam, kendisinin de çocuklarına iyilik yaptığını ama çocuklarının onu yalnız bıraktığını; bu yüzden yılanın çiftçi yiemesini söyler.
4. Bir atla karşılaşırlar ve ona sorarlar. At, “İyilik yapanı kemlik bulur.” diyerek yılanın çiftçi yiemesini söyler.
5. Bir tilkiyle karşılaşırlar ve ona sorarlar. Tilki kurnazlığıyla çiftçi yılanın elinden kurtarır. Çiftçi de yılanı başından keserek öldürür.
6. Çiftçi, kendisini yilandan kurtaran tilkiye iyilik etmek ister. Tilki çiftçiden sadece bir horoz getirmesini ister.
7. Çiftçinin eşi, kocasının tilkiye horoz götürmesine razı olmaz. Çiftçi de bir tazı götürür ve ona tilkiyi öldürtür.

Motif Yapısı:

B. HAYVANLAR

B200-B299. İnsan Özelliği Gösteren Hayvanlar

B210 Konuşan Hayvanlar

B211.1.3. Konuşan at.

At, “İyilik yapanı kemlik bulur.” diyerek yılanın çiftçi yiemesini söyler.

B211.6.1. Konuşan yılan.

Yılan çiftçiden kendisini ateşten kurtarmasını ister.

K. ALDATMALAR

K100-K299. Aldatıcı anlaşmalar

K100. Aldatıcı anlaşma.

Çiftçi yılanı ateşten kurtarır ama yılan sözünde durmayarak çiftçiye öldürmek ister.

P. TOPLUM

P200-P299. Aile

P210. Karı-Koca.

Çiftçi eşiyle birlikte yaşar.

P400-P499. İşler ve meslekler

P411. Çiftçilik.

Çiftçi bir gün tarlayı sürmeye gider.

Q. MÜKÂFATLAR VE CEZALAR

Q400-Q599. Cezaların Çeşitleri

Q421. Cezalandırma: Kafasını kesmek.

Çiftçi yılanın başını keserek öldürür.

5.8. MASAL: DANOKÇU (VERGİ TOPLAMA MEMURU)

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 950-969. EB:-.

B. Masalı Anlatan:

Paşi Bekirov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Osmanlı zamanında vergi toplama memurları köyleri gezerek vergi toplarlar.
2. Vergi toplama memuru iki heybe altın toplar ve geceyi geçirmek için bir çobanın yanına gider. Çoban altınları görünce memurun başını keser ve izi kaybetmek için kulübeyi yakar ve patronuna kulübenin yandığını söyler.
3. Çoban, dayısını patronunun kızına dünür yollar. Patron da: “Oğlun varsa kısmetini arayacaksın, kızın varsa isteyecekler.” der.
4. Patron, çobanın vergi memurunu öldürdüğünü anlar ve çobana memuru gömdüğü yere gitmesini ve sabaha kadar beklemesini söyler. Çoban iki gece hiç bir ses duymaz. Üçüncü gece, “Memurun günahını üçüncü kuşak çekecek.” diye bir ses duyar ve duyduğu sesi patrona anlatır. Patron da: “ Madem üçüncü kuşak.” diyerek kızını çobana verir

Motif Yapısı:

P. TOPLUM

P400-P499. İşler ve Meslekler

P412. Çoban.

Çoban vergi memurunun başını keserek öldürür.

T. CİNSİYET

T100-T199. Evlilik.

(T)130.1. Dünür olma (kız isteme)

Çoban, dayısını Patronunun kızına görücü yollar.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: 3

Çoban, öldürdüğü vergi memurunun mezarından üçüncü kuşak diye ses duyar.

5.9. MASAL: DİKTATA

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 315 A, EB: 148.

B. Masalı Anlatan:

Cevri Recepova, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Dik Tata sinek olup insanların bedenlerine girip onları yer. Fakat onun öyle olduğunu hiç kimse bilmez.
2. Dik Tata kırk odalı büyük bir ev yaptırır ve evlenir. Bütün kapıların anahtarlarını eşine verir, yalnız kırkinci kapıyı açmamasını tembihler.
3. Eşi Dik Tata'yı merak eder ve odalara bakar, fakat odaların boş olduğunu görür. Kırkinci odanın kapısını açıp bakar ve kocasının mezardan getirdiği ölüleri yediğini görür.
4. Dik Tata, çömlek satmaya gelen baba ve oğlunu evine davet eder. Dik Tata'nın eşi onlara durumu anlatır. Onlar da geceyi uyumadan geçirerek Dik Tata'nın elinden kurtulurlar.
5. Eşi Dik Tata'ya annesine misafir gitmek istediğini söyler. Dik Tata eşini kayın validesine misafir götürür.
6. Dik Tata'nın eşi meseleyi annesine anlatır ve geceyi uyumadan geçirmeye karar verirler. Dik Tata'nın kayın validesi dayanamayıp uyur ve Dik Tata onu öldürür.
7. Dik Tata eşini öldürüp tek başına kalır.

Motif Yapısı:

S. ANORMAL ZULÜMLER

S100-S199. Korkunç Katliamlar ve Sakatlamalar

S110. Öldürmeler.

Dik Tata sineğe dönüşüp insanları acımasızca öldürür.

P. TOPLUM

P200-P299. Aile

P233. Baba ve oğlu.

Dik Tata baba ve oğlunu öldürmek ister.

5.10. MASAL: DİNDAR GENÇ

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 750-779, EB:-.

B. Masalı Anlatan:

Nasuf Destanov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Dindar Genç yaşı geldiğinde askere gider.
2. Askerlik görevini yerine getiren Genç, eve gelirken su arkının bir elma getirdiğini görür, o elmayı alır ve dişlediğinde haram olduğu hemen aklına gelir.
3. Genç, elmanın sahibi olan Hasan Efendi'yi aramaya başlar ki helallik istesin.
4. Dindar Genç Hasan Efendi'yi bulur, ama Hasan Efendi, önerdiği şartı kabul ederse ancak o zaman onu affedeceğini söyler. Genç de şartı kabul eder.
5. Şartı yerine getiren Genç Dindar eve gitmek ister ama Hasan Efendi, eğer sakat/engelli kızıyla evlenirse o zaman affedeceğini söyler. Genç bu şartı da kabul eder.
6. Hasan Efendi'nin şartlarını sabırla kabul eden Genç Dindar, Hasan Efendi'nin çok güzel kızıyla evlenip mutlu bir hayat yaşar.

Motif Yapısı:

P. TOPLUM

P200-P299. Aile

P234. Baba ve Kızı

Hasan Efendi ve kızı evde yaşarlar.

Q. MÜKÂFATLAR VE CEZALAR

Q10-Q99. Mükâfatlandırılmış İşler

Q64. Sabır Mükâfatlandırır

Hasan Efendi'nin şartlarını kabul edip sabreden Genç Dindar Hasan Efendi'nin güzel kızıyla mutlu bir hayat yaşar.

T. CİNSİYET

T100-T199. Evlilik

T100. Evlilik

Dindar Genç Hasan Efendi'nin kızıyla evlenir.

V. DİN

V300-V399. Dinî İnanışlar

Dindar Genç elmayı dişlediğinde haram olduğu aklına gelir ve yemez.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: 3

Dindar Genç elmaya üç diş saplar.

5.11. MASAL: DOKUZ KAFA

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 301, EB: 72.

B. Masalı Anlatan:

Hatice Omerova, Alikoç/Radoviş.

Epizot Yapısı:

1. Bir adamın üç oğlu var.
2. Baba oğullarına elma bahçesini Dokuz Kafa'dan korumalarını tembihler. En büyük kardeş gider ve Dokuz Kafa'nın, "İnsan eti kokar." dediğini duyunca eve kaçar. Ortanca kardeş gider ve o da aynı şekilde Dokuz Kafa'nın insan

eti kokar dediğini duyunca eve kaçar. Küçük Kardeş gider ve Dokuz Kafa'nın kafalarından birini keser.

3. Üç kardeş Dokuz Kafa'nın yaşadığı kuyuyu bulur. Büyük kardeş ve ortanca kardeş kuyunun yarısına kadar indikleri halde korkudan geri dönerler. Küçük kardeş kuyuya iner ve Dokuz Kafa'nın başı kesik vaziyette yattığını ve üç kızın, ikisinin örgü ördüğünü ve diğerinin pirinç ayıkladığını görür. Küçük kardeş: "Büyüğü büyük ağabeyime, ortancası ortanca ağabeyime ve en küçüğü de bana." der ve onları kuyudan çıkarırlar. Küçük kardeş kuyunun yarısına gelince ağabeyleri ipi kesip onu kuyuda bırakırlar.

4. Küçük kardeş, kuş yavrularını yılanın elinden kurtarır. Kuşların annesi gelir ve küçük kardeşi görünce onun başına büyük bir taş düşürmek ister ama yavruları: "O bizi yilandan kurtardı." derler ve anneleri taşı düşürmez ve kuş onu kuyudan çıkarır.

5. Küçük kardeş, bostan bekçiliği yapan yaşlı bir adamla karşılaşır ve köyde düğün olduğunu öğrenir. Küçük Kardeş, beğendiği kızla babasının evlendiğini görünce çok hırslanır ve babasının başını keser. Kızı alıp uzaklara kaçar.

Motif Yapısı:

B. HAYVANLAR

B300-B349. Yardımcı Hayvanların Çeşitleri

B450. Yardımcı kuşlar.

Kuş Küçük Kardeşi kuyudan çıkarır.

K. ALDATMALAR

K2200-K2299. Alçaklar ve Hainler

K2211. Hain erkek kardeşler. (Genellikle büyük kardeşler.)

Ağabeyleri küçük kardeşlerini derin kuyuda bırakırlar.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.6. Formülistik sayı: 9.

Küçük kardeş Dokuz Kafa'nın kafalarından birini keser.

5.12. MASAL: DOKUZ TENEKİLİ KEDİ

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh:-, EB:-.

B. Masalı Anlatan:

Paşi Bekirov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Dokuz Tenekeli Kedi avlanmaya gider.
2. Kedi ön ayağıyla domuzun yüzüne vurur, domuz ne yapacağını şaşırıp kaçır.
3. Domuz ve arkadaşları bir araya gelir ve Dokuz Tenekeli avcıdan nasıl saklanacaklarını anlaşıp dinleirler.
4. Kedi avlanmaya gider ve yine domuzun yüzüne vurur, domuz kaçarken avcının geldiğini arkadaşlarına haber verip kaçarlar.
5. Avcı kedinin saldırısından sonra, domuz ve arkadaşları yine bir araya gelerek avcının kendilerine saldırısını konuşurlar.

Motif Yapısı:

B. HAYVANLAR

B200-B299. İnsan Özelliği Gösteren Hayvanlar

B210 Konuşan Hayvanlar

B211 İnsan Gibi Konuşan Hayvanlar

Domuz arkadaşlarına Dokuz Tenekeli avcüyı anlatır.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

Z10.1 Başlangıç Formülleri

Z10.1 Bir Zamanlar

Bir zamanlar Dokuz Tenekeli bir avcı varmış.

Z71.6. Formülistik Sayı: 9

Domuz ve arkadaşlarını korkutan Dokuz Tenekeli bir avcı var.

5.13. MASAL: DUKULENKA

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 920-929, EB:-.

B. Masalı Anlatan:

Bekir Zürap, Buçim/Radoviş.

Epizot Yapısı:

1. Dukulenka eşiyle birlikte yaşar.
2. Dukulenka'nın eşi çok güzel olduğu için Bey onu kendisine almak ister. Bunun için Dukulenka'yı sınava tabi tutup onu öldürmek ister.
3. Bey, Dukulenka'ya, bir atının olduğunu ve atının üç bekçisi olduğunu söyler. Bey, bekçilerden atı çalmayı başarır ve satıp parasını almasını söyler. Aksi halde bekçilerin onu öldüreceğini bildirir.
4. Dukulenka atı çalar, satıp parasını alır.
5. Dukulenka ile Bey çayhanede karşılaşır. Bey Dukulenka'ya sınavın daha bitmediğini, üç çift öküzünün olduğunu, onalrı da çalmayı başarır ve aynı şekilde satıp paralarını almasını söyler.
6. Dukulenka üstün zekasıyla bekçileri dolandırıp öküzleri çalar, satıp paralarını alır.
7. Dukulenka Bey ile yine karşılaşır ve bey sınavın henüz bitmediğini, bir çuval parasının olduğunu söyler ve: "Bakalım onları da çalabilecek misin?" der.
8. Dukulenka bir gece beyin evine gider ve paraları çalar.
9. Bey Dukulenka'ya, sınavın yine bitmediğini söyler. Bey Dukulenka'dan yarım beyin aklını getirmesini ister.
10. Dukulenka mezarlığa gider ve kazmasıyla kazmaya başlar. Onun kazdığını duyan mezar bekçisi mezarından çıkar ve gidip durumu patronuna bildirir. Dukulenka üstün zekasıyla yarım beyin aklını ölülerin patronuna getirtir. Dukulenka bütün sınavları kazanarak zengin olur.

Motif Yapısı:**F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HARİKULADELİKLER)**

F900-F1099. Olağanüstü Olaylar

F900. Olağanüstü durumlar, olaylar, işler, (keramet).

Dukulenska, Bey'in isteği üzerine yarım beyin aklını getirir.

J. AKILLILAR VE APTALLAR

J1100-J1249. Zeki İnsanlar ve Hareketleri

J1110. Zeki insanlar.

Dukulenska üstün zekâsıyla Bey'in bütün varlığını elinden alır.

P. TOPLUM

P200-299. Aile

P210. Karı-Koca.

Dukulenska eşiyle birlikte yaşar.

U. HAYATIN TABİATI

U0-U99. Hayatın Eşitsizlikleri

U60. Zenginlik ve fakirlik.

Dukulenska eşiyle fakir bir hayat yaşar.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: 3

Bey'in atının üç bekçisi var.

5.14. MASAL: İKİ KARDAŞ

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 910G, 1009, 1013, 1211, 1600, EB: 323.

B. Masalı Anlatan:

Nasuf Destanıv, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. İki kardeş zengin bir adamın emrinde işe başlar. Büyük kardeş zengin adamın hizmetlisi, küçük kardeş ise çobanı olur.
2. Küçük kardeş koyunları otlatırken bir armut ağacı görüp sirseler ve koyunlar düşen armutları yer. Küçük kardeş koçun boynuzlarına saplı iki armut görür ve: “Beni sadece koç düşünmüş” diyerek koyunların hepsini öldürür.
3. Küçük kardeş koyunları öldürdüğünü ağabeyine söyler. Koyunları kimse görmesin diye bir hendeğe taşırlar ve bir plan yaparlar. Bütün çangırakları koça asıp eve öyle gelirler.
4. Kardeşler patrona gitmeleri gerektiğini, işlerini halledip döneceklerini söylerler. Patron da onların haklarını (yevmiye) verir.
5. Küçük kardeş yolda giderken çamur görür ve oynamaya başlar ve çamurdan pipo yapar. Patron durumu öğrenir ve peşlerinden gider. Küçük kardeş patronun geldiğini görür ve çamurdan yaptığı pipoyla patronun başına vurup öldürür.
6. Küçük kardeş bir değirmen taşı görür ve, “ninemin aşası” deyip parmağına takar.
7. Kardeşler başka bir zengin adamın emrinde işe başlar. Büyük kardeş zengin adamın hizmetlisi, küçük kardeş ise keçi çobanı olur. Küçük kardeş baltayla meşe ağacına vurur ve ağaçların hepsi kesilir ve keçiler kesmelerini yer. Patron, keçilerin eve tok geldiğini görünce sevinir.
8. Patron küçük kardeşe, keçilerin eve oynayarak gelmelerini istediğini söyler. Küçük kardeş keçilerin ön ayaklarından birer ayaklarını kırıp keçileri oynatarak eve getirir. Keçilerin sekerek eve geldiğini gören patron çok şaşırır.
9. Patron, küçük kardeşe, keçilerin eve gülerek gelmelerini istediğini söyler. Küçük kardeş keçilerin üst dudaklarını kesip eve öyle getirir. Patron, keçilerin dudaklarının kesik olduğunu görünce çok kızar.

10. Patron ve eşi, küçük kardeşin keçilerle ne yaptığını öğrenmek için onu gözetirler. Karı-koca, ağaçların bir baltada (bir vuruşla) kesildiğini görünce şaşırıp kalırlar. Küçük kardeş düdüğü (flüt) çalmaya başlayınca bütün canlılar gibi karı-koca da oynamaya başlar ve üstleri paramparça olur.

11. Patron bir plan yapıp eşine: “Bizim anlaşılmamız kukuktan (guguk kuşu) kukuğa kadar. Yarın annemi dut ağacına bindirip kukuk gibi ötsün de anlaşılmamızın bittiğini söyleyip bunlardan kurtulalım” der.

12. Patron annesini dut ağacına bindirir ve annesi kukuk gibi ötmeye başlar. Küçük kardeş: “Kış mevsiminde kukuk öter mi?” diyerek yaşlı kadına kazıkla vurur ve kadın ağaçtan düşerek ölür.

Mtif yapısı:

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HARİKULADELİKLER)

F600-F699. Olağanüstü Güçlü İnsanlar

F610. Olağanüstü güçlü insan.

Küçük kardeş değirmen taşını parmağına takar.

F700-F899. Olağanüstü Yerler ve Eşyalar

F840. Diğer olağanüstü nesneler ve yerler.

Küçük kardeş düdüğü üflemeğe başlayınca, düdüğün sesini duyan bütün canlılar oynar.

F900-F1099. Olağanüstü Olaylar

F1045. Geceyi ağaçta geçirme

Kardeşler patrondan kaçarken geceyi ceviz ağacında geçirirler.

K. ALDATMALAR

K1700-K2099. Yalan Söyleyerek Aldatmalar

K1700. Blöf yaparak, yalan söyleyerek aldatma.

Kardeşler, “İşimiz çıktı eve gitmemiz lazım” diyerek patrona yalan söylerler.

M. GELECEĞİ BELİRLEME

M200-M299. Anlaşmalar ve söz vermeler

M201. Söz ve anlaşmaların yapılması.

Kardeşler patronla bir seneliğine anlaşma yaparlar.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71. Fomülistik sayı: 2

İki kardeş zengin adamda işe başlar.

5.15. MASAL: KARTAL

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 1-99, EB: 5-18.

B. Masalı Anlatan:

Paşi Bekirov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Değirmenci, değirmene su gelmeyince arkı bakmaya gider ve kanadı kırılan bir kartalın arka düştüğünü görür ve suyu engellediği için ona üç kürek vurur.
2. Değirmenci, kartalın yaralarını iyileştirir, bir eşek kesip onu besler. Böylece Değirmenci ile kartal dost olurlar.
3. Kartal, Değirmenci'ye misafir gelir ve: "Ben sana misafir gelirim ama sen bana hiç gelmezsin." diyerek onu misafirlğe davet eder.
4. Kartal, Değirmenci'yi üç defa yükseğe çıkarıp aşağıya bırakır ve tekrar tutar. Böylece Değirmenci'den intikam alır.
5. Kartal, Değirmenci'ye bir çuval altın vererek onu zengin eder.

Motif Yapısı:

B. HAYVANLAR

B500-B599. Yardımcı Hayvanların Hizmetleri

B580. İnsanlara varlık ve zenginlik için yardım eden hayvan.

Kartal Değirmenci'ye bir çuval altın vererek onu zengin eder.

P. TOPLUM

P400-P499. İşler ve Meslekler

P443. Değirmenci.

Değirmenci kartalın yaralarını iyileştirir.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: 3

Değirmenci kartala üç kürek vurur.

5.16. MASAL: KELKARDAŞ

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 150-199, EB: 55.

B. Masalı Anlatan:

Nasuf Destanov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Ayı ile Kelkardeş arkadaş olurlar.
2. Ayı, Kelkardeş'in dereyi tepeye çıkarmak istediğini duyunca Kelkardeş'ten korkmaya başlar.
3. Kelkardeş ile Ayı bir köyde yine karşılaşırlar. Kelkardeş elindeki ulaşığı sıkar ve suyunu çıkarır; Ayı da eline geçen bir ak taşı sıkar, parçalar ama suyunu çıkaramayınca Kelkardeş'ten daha çok korkmaya başlar.
4. Ayı Kelkardeş'i evine davet eder.
5. Kelkardeş misafir gider, Ayı onu kardeşleriyle tanıştırır.

6. Ayı kardeşler oynadıkları oyuna Kelkardeş'i da dâhil etmek isterler, fakat Kelkardeş'in sorusu karşısında büyük şaşkınlık içinde Kelkardeş'ten endişe etmeye başlarlar.

7. Ayı kardeşler Kelkardeş'i öldürmek için plan yaparlar.

8. Kelkardeş'i öldürmek isteyen ayılar, yaptıkları planlarda başarılı olamayınca Kelkardeş'e para vererek evine göndermek isterler.

9. Kelkardeş kendisinin çok zengin olduğunu, yedi çuval dolusu altınının olduğunu ve paraya ihtiyacının olmadığını söyler.

10. Kelkardaş eve gelir ve karısıyla yedi çuval saman doldururlar.

11. Parayı getiren Ayı, Kelkardeş'in çuvalı küçük parmağıyla kaldırdığını görünce korkudan bir an önce oradan uzaklaşmak ister.

12. Ayı eve gelir ve kardeşlerine bir daha Kelkardeş'e görünmemelerini sıkı sıkı tembih eder.

Motif Yapısı:

B. HAYVANLAR

B200-B299. İnsan Özelliği gösteren Hayvanlar

B210 Konuşan Hayvanlar

Ayı kardeşler aralarında konuşarak Kelkardeş'i öldürmek isterler.

K. ALDATMALAR

K0-K99. Yarışmalar (Mücadeleler) Aldatma ile Kazanılır

K62. Taşın suyunu sıkma yarışı.

Kelkardeş çökeleğin suyunu sıkar ve suyunu çıkarır. Onu izleyen ayıya: “Ayı kardeş, bak ak taşı sıkıp suyunu çıkarıyorum.” der.

W. KARAKTER ÖZELLİKLERİ

W100-W199. Olumsuz Karakter Özellikleri

W117. Övünme

Ayılar Kelkardeş'e para vermek isterler ama Kelkardeş kendisinin çok parası olduğunu söyleyerek övünür.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.5. Formülistik sayı: 7

Kelkardeş Ayılara, yedi çuval dolusu altının parasının olduğunu söyler.

5.17. MASAL: KIRK KARDAŞ

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 302, EB: 213.

B. Masalı Anlatan:

Bekir Zürap, Buçim/Radoviş.

Epizot Yapısı:

1. Bir adamın kırk oğlu var ve bunlar evlenmek istediklerini babalarına söylerler. Babaları onlara para ve birer at verir ve: “Gidin arayın bulun kısmetinizi!” der.
2. Kardeşler düzlük bir ormana giderler ve bir kızla karşılaşır. Kız, bölgenin tehlikeli olduğunu ve devlerin yaşadığını onlara anlatır. Kız onları devlerden koruyabileceğini söyler ve onları evine götürür.
3. Kız onlara şarap verir ve küçük kardeş hariç hepsi sarhoş olur. Kız, kardelşeri sarhoş ettikten sonra devlere haber vermeye gider. Fakat küçük kardeş onu takip eder.
4. Küçük kardeş, kardeşlerini yemeğe gelen devlerin hepsini kılıcıyla keserek öldürür, en sonunda kızı da keser ve suya atar.
5. Küçük Kardeş devlerin yaşadığı yere gider ve devlerin hapsettiği kırk kızı kurtarır ve onları kardeşlerine üleştirir (paylaşır). En güzel olanı da kendisine alır.
6. Kardeşlerin önüne devlerin patronu olan kartal çıkar. Kartal küçük kardeşe, beyin kızını getirmesi karşılığında canını bağışlayacağını, aksi halde öldüreceğini söyler.

7. Küçük kardeş yolda giderken tuzağa düşen bir aslanı kurtarır. Aslan da tüylerinden tüy almasını, yardıma ihtiyacı olduğunda tüyleri kızdırmasını (ateşte ısıtmak veya yakmak) ve kendisinin hemen geleceğini söyler.

8. Küçük kardeş, aslan gibi tuzağa düşen bir kaplanı da kurtarır. Kaplan da küçük kardeşe aslanın dediklerinin aynısını der.

9. Küçük kardeş, babalarından kalan takke, pösteki ve çizmeleri üleşemeyen üç kardeş ile karşılaşır. Küçük Kardeş onlara: “Ben size bunları üleştiririm.” diyerek onları kandırır. Küçük Kardeş pöstekiye oturup uçar.

10. Küçük kardeş, beyin yaşadığı kasabaya gider ve yaşlı bir kadının evinde konaklar.

11. Küçük kardeş, beyin yaşadığı evi öğrenir. Takkeye binip kuş gibi kızın odasının penceresinden içeri girer ve kızın şekerli şerbetini içer. Kız babasına, odasına birinin girdiğini söyler. Babası da nöbetçileri değiştirir.

12. Üçüncü kez beyin kızı küçük kardeşi yakalar. Küçük kardeş, onu babasından isteyeceğini söyler.

13. Küçük kardeş kıza görücü yollar. Bey de: “Beim şartlarımı kabul ederse kızımı ona veririm.” der.

14. Top sahasında aslanları dövüştürürler ve küçük kardeşin yardım ettiği aslan beyin aslanını yener. Aynı şekilde kaplanları da dövüştürürler ve küçük kardeşin kaplanı beyin kaplanını yener.

15. Beyin üçüncü şartı, kâğıttan çanak yapıp onunla uzak bir çeşmeden su getirmek. Küçük kardeş kızın yardımıyla çeşmeden su getirmeyi başarır. Küçük kardeş beyin kızını alır.

16. Küçük kardeş ve beyin kızı pöstekiye binip Kartalın yanına giderler. Kartal kızın saçlarından tutup kızı yemek ister ama kız kılıcıyla onu kesip öldürür. Oradan pöstekiye binip eve giderler.

Motif Yapısı:

B. HAYVANLAR

B500-B599. Yardımcı Hayvanların Hizmetleri

B545. Hayvanlar tuzaktan kurtarılır.

Küçük kardeş tuzağa düşen aslanı kurtarır.

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HARİKULADELİKLER)

F700-F899. Olağanüstü Yerler ve Eşyalar

F840. Diğer olağanüstü nesneler ve yerler.

Üç kardeş, babalarından kalan ve olağanüstü marifetleri olan çizme, pösteki ve takkeyi üleşemedikleri (paylaşamadıkları) için kavga ederler.

G. DEVLER

G10-G399. Devlerin Çeşitleri

G11.2. İnsan yiyen dev.

Kız, Kırk Kardeşi yemeleri için devlere haber verir.

H. İMTİHANLAR (TEST ETME)

H310-H359. Damatlık İmtihanları

H359.6. Kızıyla evlenmek isteyen şahıslardan padişahın diğer istekleri.

Küçük kardeş beyin şartlarını yerine getirip kızını alır.

H335.0.1. Gelin, görevlerin yerine getirilmesinde damada yardım eder.

Beyin kızı, küçük kardeşe kalın kağıt verip onun çeşmeden su geirmesine yardım eder.

H950-H999. Görevlerin Yerine Getirilmesi

H982. Hayvanlar, görevlerin yerine getirilmesinde kahramana yardım ederler.

Küçük kardeşin beyin şartlarını yerine getirmesinde aslan ve kaplan ona yardım ederler.

P. TOPLUM

P200-299. Aile

P251. Erkek kardeşler

Kırk Kardeş kismetlerini aramaya gider.

Q. MÜKÂFATLAR ve CEZALAR

Q200-Q399. Cezalandırılmış İşler

Q211. Öldürerek cezalandırma.

Küçük kardeş kendilerini tuzağa düşüren kızı öldürüp suya atar.

W. KARAKTER ÖZELLİKLERİ

W0-W99. Olumlu Karakter Özellikleri

W32. Mertlik, cesaret.

Küçük kardeş, kendilerini yemeye gelen devlerin hepsini öldürür.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar.

Z71.12. Formülistik sayı: 40.

Bir adamın kırk oğlu var.

5.18. MASAL: KÜLPUPUŞ

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 675, EB: 69.

B. Masalı Anlatan:

Sali Recepov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Bir adamın üç oğlu var.
2. Kardeşler, mısır tarlalarını korumalarına rağmen beygirler (at) yine yer. Küçük kardeş babasına kendisinin tarlayı koruyabileceğini söyler ve korumaya gider.
3. Külpuş tarlayı korumaya giderken yolda iki deniz köpeğiyle karşılaşır. Köpekler Külpuş'a: "adem Madem ki sen bizi öldürmedin biz de sana iyilik edeceğiz." derler ve tüylerinden birer tutam almasını ve yardıma ihtiyacı

olduğunda sadece kızdırmasını (ısıtmasını) ve kendilerinin hemen geleceklerini söylerler.

4. Deniz beygirleri mısırlardan yemeğe gelir. Külpuş köpeklerin tüylerini kızdırır ve köpekler gelip atların patronunu yakalar. At Külpuş'a: "Beni öldürmezsen sana yardım edeceğim." der ve yelesinden almasını, yardıma ihtiyacı olduğunda kızdırmasını ve kendisinin hemen geleceğini söyler.

5. Kardeşleri, Külpuş'un küllerle oynadığını görünce: "Mısır tarlasını niye beklemedin." diye sorarlar. Babaları tarlaya gidip ziyan olup olmadığını kontrol eder ve sadece bir kökün yendiğini görür.

6. Kral, yedi metre aralıklarla yetmiş metre uzun ve yetmiş metre derinliğinde hendek kazdırır ve: "Kim atıyla karşıya geçerse kızımı ona verip yerime kral yapacağım" der.

7. Külpuş topal atıyla yarışmaya giderken onu görenler: "Bu atla mı yarışmayı kazanıp Kral'ın kızını alacaksın." diyerek onunla dalga geçerler. Külpuş deniz beygirinin yelesini kızdırıp beygir hemen gelir.

8. Külpuş, hiç kimse onu tanıyamasın diye işkembeyi başından çıkarıp yarışmaya öyle katılır. Yarışmayı kazanıp Kral'ın kızını alır.

9. Külpuş eve gelirken işkembenin bir ucunu eşinin başına geçirir ve kızın Kral'ın kızı olduğunu hiç kimse anlamaz. Külpuş eşini bodrumda saklar.

10. Babası Külpuş'un küllerle oynadığını görünce: "El âlemin oğlu Dünyagüzeli'ni aldı, sen ise küllerle oynarsın." der.

11. Külpuş acıktığını ve pekmeze yemek yemek istediğini annesine söyler. Annesi, pekmez alması için kızkardeşini gönderir. Kızkardeşi Dünyagüzeli'ni görünce düşüp bayılır. Kadın, kızı gecikince komşu kızları gönderir. Kızlar, Dünyagüzeli'ni görünce: "Demek Dünyagüzeli'ni Külpuş almış." diyerek çok şaşırırlar.

12. Kral, kızına misafir gider ve kızıyla damadına: "Gelip sarayda yaşamınızı isterim." Der. Külpuş Kral'a: "Buradan saraya kadar yolu altın döşersen ancak o zaman sarayda yaşamaya geliriz" der.

13. Karl, iki metre genişliğindeki yolu altın döşer. Külpuş, yeleden ve köpek tüylerinden kızdırır, deniz beygiri ve köpekler hemen gelir. Külpuş altın döşeli yolla saraya gider. Peşinden, deniz beygiri ve köpekler altınları toplayıp saraya götürürler. Külpuş yedi yaşında Kral'ın tahtına çıkar.

Motif yapısı:

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HARİKULADELİKLER)

F500-F599. Görülmemiş İnsanlar

F575.3. Olağanüstü güzellikte çocuk.

Külpupuş işkembeyi başından çıkarınca onu görenler güzelliği karşısında mest olurlar.

P. TOPLUM

P0-P99. Krallık ve Asillik

P10. Padişahlar-Krallar

Kral yedi metre aralıklarla yetmiş metre derin ve yetmiş metre genişliğinde bir hendek kazdırır ve yarışmayı kazanana kızını vereceğini söyler.

T. CİNSİYET

T100-T199. Evlilik

T100. Evlilik.

Külpupuş yarışmayı kazanıp Kral'ın kızıyla evlenir.

5.19. MASAL: MALİMİRİ İLE DAYIL

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh:-, EB:-.

B. Masalı Anlatan:

Paşi Bekirov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Malimiri ile Dayil birbirlerini severler.
2. Ailesi, Malimiri'nin Dayil ile evlenmesini istemediği için uzak bir yere göç eder.
3. Ailesi, Malimiri'yi Padişahın oğlu Karaçöl'e verir.

4. Dayil sevdiği kızı bulmak için aramaya koyulur.
5. Yaşlı bir nine Dayil'e yardım eder.
6. Dayil'in geldiğini haber alan askerler Dayil'i yakalamak için harekete geçerler.
7. Dayil Malimiri'nin kapalı tutulduğu yere gider ve askerler onu orada ele geçirirler.
8. Padişah, Dayil'i öldürmeleri için askerlerine emir verir.
9. Askerler Dayil'i bir sanduka içine koyup nehre atarlar.
10. Deniz kızları Dayil'i bulup babalarına teslim ederler.
11. Dayil tekrar Malimiri'in yanına gider.
12. Askerler Dayil' tekrar yakalayıp padişaha götürürler. Padişah, Dayil'in kellesini acımasızca kestirir.

Motif Yapısı:

F. HARİKULADELİKLER

F200-F1099. Harikulade Yaratıklar

F200-F699. Olağanüstü (Harikulade) Yaratıklar

F200. Periler

F220. Perilerin, cinlerin yaşadığı yer

Deniz Kızları denizde yaşarlar⁹².

K. ALDATMALAR

K1700-K2099. Yalan Söyleyerek Aldatmalar

Askerler Dayil'i öldürdük diye Padişahı aldatırlar.

N. ŞANS ve KADER

N800-N899. Yardımcılar

N825.3. Yardımcı Yaşlı Kadın

⁹² Bu temaya "Karayip Korsanlar" (Pirates of The Caribbean) sinema filmi serisinde de değinilmektedir.

Yaşlı kadın Dayil ile Malimiri'nin birbirlerine kavuşmaları için onlara yardım eder.

P. TOPLUM

P0-P99. Krallık ve Asillik

P10. Padişahlar-Krallar

Padişah, Dayil'i öldürmeleri için askerlerine emir verir.

P200. Aile

Ailesi Malimiri'yi Dayil'den uzaklaştırmak için uzak bir yere göç eder.

ZQ. MÜKÂFATLAR ve CEZALAR

Q200-Q399. Cezalandırılmış İşler

Dayil, Malimiri'yi sevmekten vazgeçmediği için cezalandırılır.

Q400-Q599. Cezaların Çeşitleri

Q211. Öldürerek Cezalandırma

Padişah, Dayil'i kalenin karşısında askerlerine kestirerek öldürtür.

W. KARAKTER ÖZELLİKLERİ

W0-W99. Olumlu Karakter Özellikleri

W10. Şefkat, acımak

Dayil çok yalıışıklı olduğu için askerler onu kesmeye kıyamazlar.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Fomülistik sayı: 3

Dayil, Malimiri'nin kapalı tutulduğu yere üç defa gider.

5.20. MASAL: ODUNCU ASAN

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 1875-1999, EB:-.

B. Masalı Anlatan:

Nasuf Destanov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Oduncu Hasan geçimini sağlamak için eşiyle odun satar.
2. Üç kardeş, Hasan'dan eşi kendilerine satmasını isterler.
3. Hasan sinsi bir plan yaparak kardeşleri dolandırıp aldatır.
4. Kardeşler, kendilerini dolandıran Oduncu'yu öldürmek isterler.
5. Oduncu Hasan tekrar kurnazca bir plan yaparak kardeşlerin elinden kurtulur ve onlara düdük/flüt satarak tekrar dolandırır.
6. Hasan'ın anlattığı gibi kardeşler eşlerini keserler; düdük/flüt çalarlar ama eşlerinin uyanmadığını görünce tekrar dolandırılıp aldatıldıklarını anlarlar.
7. Kardeşler, kendilerini ikinci kez dolandıran Hasan'ı öldürmek için yola çıkarlar.
8. Üç kardeş Hasan'ı yine yakalarlar, onu bir çuval içine koyup baraja atmaya giderler.
9. Oduncu Hasan üstün zekâsıyla bir çobanı aldatır ve böylece kardeşlerin elinden yine kurtulur.
10. Kardeşler, Hasan diye çobanı çuvala birlikte baraja atarlar ve ondan kurtulduklarını sanırlar.
11. Oduncu'nun koyun otlatıldığını gören kardeşler şaşkına dönerler.
12. Hasan, barajda çok koyun olduğunu söyleyerek üç kardeşi yine aldatır ve onları tek tek baraja atlattırarak üç kardeşten kurtulur.

Motif Yapısı:

K. ALDATMALAR

K440-K499. Diğer Dolandırıcılıklar

Oduncu Hasan üç kardeşe, eşiğinin altın sıçtığını söyleyerek onları dolandırır.

K1700-K2099. Yalan Söyleyerek Aldatmalar

Oduncu Hasan, barajda çok koyun olduğunu söyleyerek kardeşleri aldatır.

P. TOPLUM

P200-P299. Aile

P251.6.1. Üç Erkek Kardeş

Üç erkek kardeş kendilerini dolandıran Oduncu Hasan'ı öldürmeye gider.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: 3

Üç erkek kardeş eşleriyle beraber bir evde yaşarlar.

5.21. MASAL: ÖKSÜZ ÇOCUK

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 510 A, 510 B, EB: 60.

B. Masalı Anlatan:

Bekir Zürap, Buçim/Radoviş.

Epizot Yapısı:

1. Öksüz çocuk sarı boğayı her gün ormana otlatmaya götürür. Fakat üvey annesi her gün torbasına kuru ekmek koyar.
2. Öksüz bir gün duygulanır ve ağlar. Boğa, onun ağladığını görür ve onun yanına gider. Boğa sağ boynuzunu çevirmesini ve çıkacak sıcak yemeklerden yemesini söyler. Öksüz, boynuzdan çıkan yemekleri yer.
3. Öksüz'ün günden güne kuvvetlendiğini gören üvey anne, kendi oğluna Öksüz'ün neler yaptığını öğrenmesi için onu takip etmesini tembihler. Çocuk üvey kardeşini gözetir. Boğanın boynuzundan çıkan yemekleri annesine anlatır.

4. Üvey anne hasta yapınarak boğanın etinden yemek istediğini kocasına söyler. Babası Öksüze: “Oğlum, annen hasta, boğanın etinden yemek ister.” diyerek boğayı tutmasını ister. Öksüz, sarı boğanın kuyruğuna tutunur ve uçarlar.

5. Sarı boğa Öksüze, alaca boğayla dövüşmek istediğini, gidip Ustrumca’dan onu çağırmasını söyler. Öksüz, Ustrumca’ya gidip alaca boğayı çağırır.

6. Boğalar dövüşürken büyük bir çukur oluşur ve çukurun içi para dolar. Böylelikle Öksüz zengin olur.

7. Bir adam: “Kim bir günde ekin ekecek, biçecek, öğüdecek ve ekmek yapacak kızımı ona vereceğim.” der. Öksüz, sarı boğaya durumu anlatır. Boğa, Öksüze: “Git o adama şartı senin kabul ettiğini söyle.” der. Öksüz adama gidip şartı kendisinin kabul ettiğini söyler.

8. Boğa güneşi durdurur ve Öksüz bir günde ekini eker, biçer, öğüdür, ekmek yapıp adama götürür ve kızını alır.

9. Sarı boğa Öksüze, kendilerini kesip gömmesini söyler. Öksüz, boğaları keser, gömer ve orada büyük bir selvi ağacı biter. Ancak, Öksüz’ün boğaları kestiğini komşusu görür.

10. Öksüz, selvi ağacının bir gecede nasıl büyüdüğünü kim bilirse bütün servetini ona vereceğini söyler. Komşu bilir ve Öksüz’ün bütün servetini alır.

11. Öksüz, güneşe akıl danışmaya giderken bir kiraz ağacı ondan, niye insanlar onun kirazlarından yemediğini; üç kız, niye delikanlıların onları istemediklerini; yaşlı adam çekisinin daha ne kadar olduğunu; bir dere de niye hiç kimse onun suyundan kullanmadığını güneşe sormasını ister.

12. Güneş, Öksüz’e: “Malını iddiada kaybeden, iddiayla geri alır.” diyerek o adamla tekrar iddia etmesini söyler. Ve dereye, her sene insan götürdüğü için insanların onun suyundan kullanmadığını; yaşlı adama, Allah daha beterinden korusun; kızlara, güneşe karşı su döktükleri için delikanlıların onları istemediklerini; kirazın dibinde bir kazan altın gömükü olduğunu için ve altınları çıkardıktan sonra insanların onun kirazdan yiyeceklerini söyler.

13. Öksüz dereye, her sene insan götürdüğü için suyundan kullanmadıklarını; ihtiyar adama, Allah beterinden korusun; kızlara, güneşe karşı su döktükleri için delikanlıların onları istemediklerini bildirir.

14. Öksüz, bütün servetini alan adamla tekrar iddia eder ve servetini geri alır. Kirazın dibinden altınları çıkarıp çok zengin olur.

Motif Yapısı:

B. HAYVANLAR

B400-B499. Yardımcı Hyvanların Çeşitleri

Sarı boğa Öksüz'ün zengin adamın kızını alması için ona yardım eder.

B500-B599. Yardımcı Hayvanların Hizmetleri

B580. İnsanlara varlık ve zenginlik için yardım eden hayvan.

Sarı boğa ile alaca boğa dövüşerek büyük bir çukur oluşur ve içi para dolar. Böylece Öksüz zengin olur.

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HARİKULADELİKLER)

F900-F1099. Olağanüstü Olaylar

F900. Olağanüstü durumlar, olaylar, işler, (keramet).

Sarı boğa Öksüz'e boynuzunu yan tarafa çevirmesini ve çıkacak sıcak yemeklerden yemesini söyler.

F932.12. Konuşan nehir.

Dere Öksüz'e, neden insanların onun suyundan kullanmadıklarını güneşe sormasını rica eder.

H. İMTİHANLAR (TEST ETME)

H1000-H1199. Görevlerin Tabiatı

H1109. Mucizevi sürat gerektiren diğer işler.

Sarı boğa güneşi durdur ve Öksüz bir günde ekin eker, biçer, öğüdür ve ekmek yapar.

H1250-1399. Aramaların Tabiatı

H1333.1. Olağanüstü ağacın araştırılması.

Öksüz: "Kim bu selvi ağacının bir gecede nasıl bittiğini ve büyüdüğünü bilirse bütün servetimi ona vereceğim" der.

S. ANORMAL ZULÜMLER

S0-S99. Zalim Akrabalr

S31. Zalim üvey anne.

Öksüz'ün üvey annesi her gün torbasına kurumuş ekmek koyar.

5.22. MASAL: SALATA GÜZALİ

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 408, EB: 89.

B. Masalı Anlatan:

Bekir Zürap, Buçim/Radoviş.

C. Açıklama:

İsmi geçen masal Ferhat Aslan'ın **Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar** adlı kitabında şu isimle: “*Üç Turunçlar*” geçmektedir. 1. bs. (İstanbul: Bilge Kültür Sanat) 465.

Epizot Yapısı:

1. Bey bir çeşme yaptırır ve yaşlı bir kadın o çeşmeden su almaya gider. Bey'in şımarık çocuğu ihtiyar kadının su testilerini kırar. İhtiyar kadın: “Salata güzeline yanasın (âşık olasın).” diyerek beddua eder.

2. Oğlan büyüdüğünde salata güzelini aramaya gider. Yolda aksakallı yaşlı bir adamla karşılaşır. Adam ona salatalıklara ulaşmanın zor olduğunu söyler. İhtiyar oğlana, salatalıklara nasıl ulaşabileceğini anlatır ve onları suyun kenarında kesmesini tembih eder.

3. Çocuk yaşlı adamın dediklerini aynen yapar ve salatalıklara ulaşır. Üç tane salata koparıp kaçar.

4. Çocuk iki salatayı su olmayan yerde keser ve çıkan kızlar su, su diyerek ölürlür. Üçüncü salatayı su kenarında keser ve ona su verir. Salatalıktan çıkan kız çok güzel bir kız olur.

5. Bey'in oğlu Salata Güzeli'yle eve gelirken Salata Güzeli çıplak olduğu için onu bir ağaca bindirip kendisi ona eşya almaya gider. Salata Güzeli'nin yanına bir Çingene kızı gelir ve onun saçlarına zehirli bir iğne saplayarak onu kuşa dönüştürür.

6. Bey'in oğlu Salata Güzeli diye Çingene kızıyla evlenir.

7. Kuşa dönüşen Salata Güzeli her sabah Bey'in bahçesine gelir ve: “Küçük beyim uyur mu yuyur. Çingene kızı uyur mu uyur. Uyusun büyüsün konduğum dallar kurusun.” diyerek konduğu her dalı kurutur.

8. Bahçıvan durumu Bey'in oğluna anlatır ve bir plan yaparak kuşu tutarlar.

9. Çingene kızı kuşun Salata Güzeli olduğunu anlar ve hasta numarası yaparak onu kestirip etini yer. Fakat kuşun kanından bir selvi ağacı biter. Çingene kızı: “Bebeğime beşik yaptıracağım.” diyerek selvi ağacını da kestirir.

10. Yaşlı kadın çeşmeden su almaya gider ve selvi ağacının kesiğinden bir parça alıp testisinin üstüne koyar. Salata Güzeli canlanır, ihtiyar kadının evini temizler, ona yemek hazırlar, sonra yine eski haline döner.

11. Yaşlı kadın, komşularının ona yardım ettiklerini sanarak onlara teşekkür eder ama komşuları kendilerinin ona yardım etmediklerini söylerler. Yaşlı kadın kimin yaptığını öğrenmek için bir gün takip eder ve selvi ağacından canlanan Salata Güzeli'ni görür. Salata Güzeli de olduğu gibi kalır ve bir daha selvi ağacının parçasına dönüşmez.

12. Çingene kızının Salata Güzeli'nden çaldığı gerdan kopar ve kimse dizemez. İhtiyar kadın Bey'in oğluna: “Benim bir kızım var, o bu boncukları dizer.” der. Salata Güzeli, odada hiç kimsenin olmaması şartıyla boncukları dizeceğini söyler.

13. Salata Güzeli boncuklara: “Dizilin boncuklarım.” der ve boncuklar hemen dizilir. Fakat Bey'in oğlu yüklükte gizlenir ve Salata Güzeli'nin boncukları nasıl dizdiğini görür. Salata Güzeli Bey'in oğluna Çingene kızının hilekâr davranışlarını anlatır.

14. Bey'in oğlu Salata Güzeli ile evlenir. Çingene kızını da hizmetçi yapar.

Motif Yapısı:

D. SİHİR (BÜYÜ)

D100-D199. İnsanın Hayvana dönüşmesi

D154.2. İnsanın güvercine (kuşa) dönüşmesi.

Çingene kızı Bey'in oğluna varmak için Salata Güzeli'nin başına zehirli iğne sokar. Salata Güzeli de kuşa dönüşüp uçar.

C. YASAK (TABU)

C700-C899. Çeşitli Yasaklar

C830. Sınıflandırılmış yasaklar.

Salatalıkların koparılması yasaktır.

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HARİKULADELİKLER)

F700-F899. Olağanüstü yerler ve Eşyalar

F840. Diğer olağanüstü nesneler ve yerler.

Çingene kızının Salata Güzeli'nden çaldığı gerdan kopar ve hiç kimse boncukları dizemez. Salata Güzeli “Dizilin boncuklarım” der ve boncuklar hemen dizilirler.

K. ALDATMALAR

K1700-K2099. Yalan Söyleyerek Aldatmalar

K1700. Blöf yaparak, yalan söyleyerek aldatma.

Çingene kızı kocasına “hastayım” diyerek kuşu kestirip etini yer.

M. GELECEĞİ BELİRLEME

M400-M499. Beddualar.

M411.3. İhtiyar kadının bedduası ile âşık olma.

Yaşlı kadın Bey'in oğluna: “Salata güzellerine âşık olasın.” diye beddua eder ve Bey'in oğlu âşık olur.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Fomülistik sayı: 3

Bey'in oğlu üç tane salatalık koparıp kaçır.

5.23. MASAL: SEVGİMÜLÜK İLE TEMELTAY

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 400, EB: 83.

B. Masalı Anlatan:

Paşı Bekirov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Karı-kocanın çocukları olmaz ve Allah'ın onlara erkek çocuk vermesi için Allah'a dua ederler.
2. Karı-koca, bir gece yaşlı bir adamı evlerinde misafir eder ve adam onlara: "Sizin çocuğunuz yok mu?" diye sorar. Onlar da Allah'ın vermediğini söylerler. Yaşlı adam kadına bir elma verir ve: "Bu elmayı ye, erkek çocuğun olacak." der. Elmanın kabuğunu ise kısırağa vermesini, onu da erkek tayı olacağını söyler.
3. Kadın, yaşlı adamın verdiği elmayı yer, kabuğunu ise kısırağa verir. Kadının erkek çocuğu olur ve adını Sevgimülük koyarlar. Elmanın kabuğunu yiyen kısırağın da erkek tayı olur ve adını Temeltay koyarlar.
4. Sevgimülük'ün babası adağı üzerine As bahçesinden hiç eve gelmez. Annesi ise başka bir adamla ilişkiye başlar.
5. Sevgimülük'ün annesi ve annesinin yeni kocası Sevgimülük'ü zehirleyip öldürmek isterler. Fakat Dengiboz Sevgimülük'e annelerinin onu zehirlemek istediklerini anlatır.
6. Sevgimülük'ün annesi hasta numarası yaparak Dengiboz'u kestirip etinden yemek ister. Durumu farkedenden Dengiboz Sevgimülük'e: "Buradan kaçalım yoksa bizi yaşatmazlar!" der. Sevgimülük Dengiboz'a binip havaya uçarlar ve uzak bir yere giderler.
7. Dengiboz Sevgimülük'e, tüylerinden bir tutam tüy almasını ve yardıma ihtiyacı olduğunda tüyleri kızdırmasını ve kendisinin hemen geleceğini söyler. Bir de koyun alıp kesmesini ve işkembesini başına geçirip saraya öyle gitmesini tembihler.
8. Sevgimülük bir çobandan bir koyun alıp keser ve işkembeyi başına geçirip sarayın bahçesine öyle girer. Sevgimülük Padişah'ın en büyük ve ortanca kızına çirkin, en küçüğüne ise olduğu gibi yakışıklı görünür.
9. Padişah, kızlarına bostandan birer karpuz getirmelerini ve karpuzların olgunluğuna göre onları evlendireceğini söyler. Üç kızkardeş bostandan birer karpuz

getirir. Büyük ve ortanca kızlarının karpuzları olgun olduğu için onları evlendirir. Küçük kızıninki ise olgun olmadığı için onu evlendirmez.

10. Padişah küçük kızını evlendirmek ister. Kızı da, insanların sarayın önünden geçmelerini ve beğendiğı kişiye elmayla vurup onunla evleneceğini söyler. Kız elmayla Sevgimülük’e vurur ve onunla evlenir. Fakat Padişah Sevgimülük’ü sevmediğı için onları sarayda yaşamalarına izin vermez.

11. Padişah’ın gözleri kör olur ve bir tabip Padişah’ın gözlerinin sadece kuş sütünden iyileşebileceğini söyler. Padişah, ortanca ve büyük damadından kuş sütü bulup getirmelerini ister.

12. Sevgimülük Dengiboz’un tüylerinden kızdırır ve Dengiboz hemen gelir. Açılıp kapanan bir dağa gidip kuş sütü bulurlar. Dengiboz Sevgimülük’e: “Padişah’ın damatları kuş sütü bulamayacaklar. Onlar sana gelip senden kuş sütü isteyecekler. Sen onlara kuş sütü yerine bu ekşi elma suyunu ver ve verdiğine dair birer mühür vur” der.

13. Padişah’ın büyük damatları Sevgimülük ile karşılaşır ama Sevgimülük başından işkembeyi çıkardığı için onu tanıyamazlar ve ondan kuş sütü isterler. O da kuş sütü diye ekşi elma suyu verir ve birer mühür vurur.

14. İki damadın kuş sütü diye getirdiğı ekşi elma suyundan Padişah gözlerine sürer ama gözleri iyileşmez. Sevgimülük kuş sütünü eşiyle gönderir ve Padişah gözleirne sürdüğü anda görmeye başlar. Padişah Sevgimülük’ü sevmediğı için onun getirdiğı sütü inkar edip gözlerinin büyük damatlarının getirdiğı ekşi elma suyundan iyileştiğini söyler.

15. Padişah: “Tavşan eti yemek isterim.” diyerek damatlarından tavşan vurup getirmelerini ister.

16. Sevgimülük Dengiboz’a Padişah’ın tavşan eti yemek istediğini söyler. Dengiboz: “Ben sana iki tavşan vereceğim. Birinin eti güzel diğerrinin ise ekşi. Padişah’ın damatları senden tavşan isteyecek, sen onlara eti ekşi olan tavşanı ver ve birer mühür vur.” der. Padişah’ın damatları Sevgimülük ile karşılaşır ve ondan tavşan isterler. Sevgimülük de eti ekşi olan tavşanı verir ve birer mühür vurur.

17. Padişah damatlarının getirdiğı tavşan etini beğenmez. Sevgimülük de getirdiğı tavşanı eşiyle gönderir ve Padişah tavşan etini çok beğenir. Fakat Sevgimülük’ü sevmediğı için onun getirdiğı tavşan etini beğenmediğini, büyük damatlarınınkini beğendiğini söyler.

18. Padişah, ortanca ve büyük damadıyla birlikte savaşa gider. Sevgimülük Dengiboz'un tüylerinden kızdırır, Dengiboz hemen gelir ve onlardan daha önce savaş alanına varır.

19. Sevgimülük işkembeyi başından çıkarır ve onu hiç kimse tanıyamaz. Padişah onun kahramanca savaştığını görünce: "Böyle bir damadım olsaydı." diyerek Sevgimülük'e yaralı parmağını sarması için altından bir mendil verir.

20. Sevgimülük Padişah'la barışmak ister ama Padişah barışmak istemez. Sevgimülük Padişah'a: "Bu altın mendili siz bana verdiniz." diyerek başından işkembeyi çıkarır ve her şeyi anlatır. Padişah bu durum karşısında çok şaşırır ve savaşta kahramanca savaşan delikanlının Sevgimülük olduğunu anlar. Padişah onunla barışır, diğer damatlarını ise saraydan uzaklaştırır.

Motif Yapısı:

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HARİKULADELİKLER)

F700-F899. Olağanüstü Yerler ve Eşyalar

F750. Olağanüstü dağlar ve yer şekilleri.

Sevgimülük ile Dengiboz açılıp kapanan bir dağa gidip kuş sütü bulurlar.

H. İMTİHANLAR (TEST ETME)

H0-H199. Kimlik İmtihanları: Tanıma

H50. Vücuttaki işaretlerden veya fiziki özelliklerden tanıma.

Sevgimülük Padişah'a, damatlarına kuş sütü diye ekşi elma suyunu ve eti lezzetli olmayan tavşanı kendisinin verdiğine dair onlara mühür vurduğunu söyler. Padişah mührü görür ve Sevgimülük'e inanır.

H300-H499. Evlilik İmtihanları

H310-359. Damatlık İmtihanları

H316. Aşk imtihanları: Prensesin seçimini elma atarak gerçekleştirmesi.

Padişah'ın küçük kızı elma atarak Sevgimülük'e vurur ve onunla evlenir.

T. CİNSİYET

T500-T599. Hamile Kalma ve Doğum

T511.1.1. Elma yiyerek hamile kalma.

Çocuğu olmayan kadına yaşlı adam bir elma verir ve kadının çocuğu olur.

T596. Çocuklara ad koyma.

İhtiyar adam kadına bir elma verir ve:”Bu elmayı ye, çocuğun olacak.” der ve çocuğun adını kendisinin koyacağını söyler. Kadının çocuğu olur ve yaşlı adam çocuğun adını Sevgimülük koyar.

W. KARAKTER ÖZELLİKLERİ

W0-W99. Olumlu Karakter Özellikleri

W32. Mertlik, cesaret.

Sevgimülük savaşa gider ve kahramanca savaşır.

5.24. MASAL: TILSIM

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh:-, EB:-.

B. Masalı Anlatan:

Bekir Zürap, Buçim/Radoviş.

Epizot Yapısı:

1. Küçük çocuk, horozun kumluğunun tılsımlı olduğunu anne-babasının konuşmalarından duyar ve kumluğu yiyip ve evden kaçır.
2. Çocuk bahçede uyurken ağzından gelen salyalar altına dönüşür. Durumu gören yaşlı kadın altınları alır; çocuğu uyandırıp evine götürür.
3. Anne-baba, çocuğu ve kumluğu arar ama bulamaz.
4. Çocuk her uyuduğunda ağzından gelen salyalar altına dönüşür. Yaşlı kadın altınları alıp saklar.
5. Çocuk bir gün bahçede gezerken beyaz bir gül koklayıp eşeğe dönüşür. Çocuk, kırmızı bir gül bulup koklar ve eski haline dönüşür. Çocuk, bahçeden yirmi beyaz ve yirmi kırmızı gül koparıp onları satmaya götürür.
6. Çocuk, yirmi kıza beyaz gül koklatıp onları eşeğe dönüştürür.

7. Çocuk, ustalara yirmi banyolu büyük bir ev yaptırır.
8. Çocuk yirmi eşeğe banyo yapmalarını söyler. Kızlar kırmızı gülleri koklayıp eski hallerine dönerler. Çocuk kızların içinden en güzel olanıyla evlenir.

Motif Yapısı:

D. SİHİR (BÜYÜ)

D100-D199. İnsanın Hayvana Dönüşmesi

D132. İnsanın eşeğe, katıra vs. dönüşmesi.

Çocuk bahçede gezerken beyaz bir gül koklayıp eşeğe dönüşür.

D300-D399. Hayvanın insana dönüşmesi

D332.1. Eşegin insana dönüşmesi.

Çocuk kırmızı gülü koklayıp eski haline (insan) dönüşür.

D1950-2049. Geçici Sihirli Özellikler

D1015. Hayvanların sihirli iç organları.

Çocuk horozun kumluğunu yer ve uyurken ağzından gelen salyalar altına dönüşür.

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HARİKULADELİKLER)

F900-F1099. Olağanüstü Olaylar

F900. Olağanüstü durumlar, olaylar, işler, (keramet).

Horozun kumluğunu yiyen çocuğun ağzından gelen salyalar altına dönüşür.

P. TOPLUM

P200-299. Aile

P200. Aile.

Bir adam eşi ve çocuğuyla birlikte yaşar.

R. ESİRLER VE KAÇAKLAR

R200-R299. Kaçmalar ve Takipler

R213. Evden kaçma.

Çocuk, horozun kumluğunu yiyip evden kaçır.

5.25. MASAL: TİLKİ İLE KURT

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 2, EB: 5.

B. Masalın Anlatıcı:

Bekir Zürap, Buçim/Radoviş.

Epizot Yapısı:

1. Balıkçı balık satmaya giderken yolun üzerinde bir tilkinin yattığını görür ve onu ölü sanıp balıkların yanına koyar. Tilki balıkların hepsini yola atıp inine taşır.
2. Balıkçı, balıkları satmaya götürür fakat balıkları arabada göremeyince tilkinin kendisini dolandırdığını anlar.
3. Tilki, arkadaşı kurda: “Beni hiç ziyaret etmiyorsun.” diyerek onu evine (inine) davet eder. Kurt da tilkiye misafir gider. Tilki kurda tavana bakmamasını söyler ama kurt dayanamayıp bakar ve balıkları görür. Kurt Tilkiye balıkları nasıl tuttuğunu sorar. Tilki de çok kolay olduğunu söyler.
4. Tilki ile kurt balık tutmaya gider. Tilki kendi kuyruğuna kabak, kurdun kuyruğuna ise büyük bir fiçı bağlar ve göle öyle girerler. Tilki, değirmenciye kurdun değirmen çarkının altına girdiğini söyler ve onu değirmenciye dövdürür.
5. Tilki kıvrak zekâsıyla inine kadar kendisini kurda taşır ve kurnazlığıyla kurdun elinden kurtulur.
6. Kurt, yolda giderken dövuşen iki koç görür ve onları yemek ister. Koçlar: “Babamızdan kalan bu arsayı bize üleştir (taksim et), sonra bizi ye!” deyip kurdu kandırıp kaçarlar.
7. Kurt, bir at görür ve onu yemek ister. At: “Ayağımdan bu çiviye çıkar sonra beni ye!” diyerek kurda sertçe tepip kaçır.
8. Kurt, bir ulak görür ve onu da yemek ister. Ulak: “Babam öldü ve ben henüz dua edemedim, dua etmeme mücadele et sonra beni ye!” diyerek kurdu kandırıp kaçır.

9. Kurt, tilki ile yine karşılaşır ve ondan intikam almak ister. Fakat tilki, çocuğunun öldüğünü ve ona sepet ördüğünü söyler. Tilki kurda: “Oğlum senin kadar büyük, sepetin içine gir bakalım tam olmuş mu?” diyerek onu sepete kapatıp kendisi kaçır.

10. Kurt bir ağacın dibinde mırıldanarak kendini suçlar ve birinin onu dövmesini ister. Kurdun konuşmalarını duyan çoban onu döverek öldürür.

Motif Yapısı:

B. HAYVANLAR

B200-B299. İnsan Özelliği gösteren Hayvanlar

B210 Konuşan Hayvanlar

B211.2.5. Konuşan Tilki

Tilki değirmenciye, kurdun değirmen çarkının altına girdiğini söyler.

K. ALDATMALAR

K100-K299. Aldatıcı Anlaşmalar

K100. Aldatıcı Anlaşma

Tilki kurda, çocuğunun öldüğünü, ona sepet ördüğünü ve örme işini bitirdikten sonra kendisini cezalandırmasını söyler. Böylece anlaşma yaparlar ama tilki kurdu kandırıp yine kaçır.

K1700-K2099. Yalan Söyleyerek Aldatmalar

K1700. Blöf yaparak, yalan söyleyerek aldatma.

Ulak, babasının öldüğünü ve henüz dua okuyamadığını söyleyerek kurdu kandırıp kaçır.

K1860. Yalandan Ölü veya Uyku Numarası Yaparak Aldatma

Tilki, yol üzerinde ölü yapınarak balıkçıyı kandırır.

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71. Fomülistik sayı: 2

İki koç babalarından kalan arsayı üleşmemedikleri (paylaşamadıkları) için dövüşürler.

5.26. MASAL: TİLKİ İLE PARTAL BEY

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 545, B, EB: 34.

B. Masalı Anlatan:

Bekir Zürap, Buçim/Radoviş.

C. Açıklama:

İsmi geçen masal Saim Sakaoğlu'nun **Gümüşhane ve Bayburt Masalları** adlı kitabında şu isimle: "*Değirmenci ile Tilki*" geçmektedir. (Ankara: Akçağ, 2002), 85.

Özet Yapısı:

1. Bir beyin bağları var ve onları tilkilerden, kuşlardan korumak için bekçi tutar. Fakat bekçiler bağları koruyamadıkları için bey onları sık sık değiştirir.
2. Partal Bey (Lakabı Partal Bey) beye, bekçi olmak istediğini söyler ve bekçi olur.
3. Tilki bir gece gelip Partal Bey'den kendisinin üzüm yemesine izin vermesini ister ve: "Eğer üzüm yememe izin verirsen ben de sana iyilik yapacağım!" der. Bekçi de onun üzüm yemesine izin verir.
4. Tilki Partal Bey'ye bekçiliği bırakmasını, hakkı olarak bir çanta ekmek, bir altın, bir çeyrek ve bir yarım altın; bir tavuk ve on civciv almasını söyler.
5. Partal Bey tilkinin dediklerinin aynısını yapar. Tilki, Partal Bey'in getirdiği civcivleri yiyerek keyif yapar.
6. Tilki, başka bir beye gider ve: "Partal Bey'in altınlarını ölçmek için ölçeği istemeye geldim." der. Bey de ölçeğin dibine katran sürdürüp öyle verir. Fakat tilki, ölçeğin dibine katran sürüldüğünü görür.
7. Tilki, ölçeğin dibine altını yapıştırıp ölçeği öyle getirir. Bey tilkiye ne kadar altın tarttıklarını sorar. Tilki de: "Yüz ölçekten daha fazla tarttık." diyerek yalan söyler.

8. Tilki, yarım altın ölçeğini istemek için yine beye gider. Bey, ölçeğin dibine yine katran sürdürüp öyle verir.

9. Tilki bu defa ölçeğin dibine yarım altını yapıştırıp ölçeği öyle getirir. Bey gene ne kadar tarttıklarını sorar. Tilki, hiç saymadıklarını söyleyerek aldatır.

10. Tilki bu sefer çeyrek altın ölçeğini beyden ister. Bey yine aynı şekilde ölçeğin dibine katran sürdürüp öyle verir. Tilki bu defa ölçeğin dibine çeyrek altını yapıştırıp öyle teslim eder. Bey kendi kendine: “Bu Partal Bey ne kadar da zenginmiş!” der.

11. Tilki Partal Bey’e: “Gidip beyin kızını sana isteyeceğim.” der. Tilki gider ve beyin kızını Partal Bey’e ister. Bey de kızını verip hemen düğün hazırlıklarına başlarlar.

12. Tilkinin yaptığı sinsi plan sayesinde beyin kızını alırlar. Bey, yolda onalrı korumaları için bir grup asker görevlendirir.

13. Tikli kasabaya kafeleden daha önce varır ve: “Türk askeri savaşa gelir.” diyerek halkı bir binaya toplar.

14. Tilki, beyin askerlerine: “Bu binayı Partal Bey yaptırdı ve şöyle dedi: “Evlendiğimde bu binaya askerleri nişana attıracağım!” yalan söyler ve binada saklanan halkını öldürtür.

15. Tilki yaptığı sinsi planlar sayesinde Partal Bey’i zengin yapar.

Motif Yapısı:

B. HAYVANLAR

B200-B299. İnsan Özelliği Gösteren Hayvanlar

B210 Konuşan Hayvanlar

B211.2.5. Konuşan tilki.

Tilki, Partal Bey’den üzüm yemesine izin vermesini ister.

B500-B599. Yardımcı Hayvanların Hizmetleri

B580. İnsanlara varlık ve zenginlik için yardım eden hayvan.

Tilki, Partal Bey’in zengin olmasına yardım eder.

K. ALDATMALAR

K1700-K2099. Yalan Söyleyerek Aldatmalar

K1700. Blöf yaparak, yalan söyleyerek aldatma.

Tilki, “Partal Bey’in altınlarını tartmak için ölçeği almaya geldim.” diyerek beye yalan söyler.

M. GELECEĞİ BELİRLEME

M200-M299. Anlaşmalar ve Söz Vermeler

(T)M244.3. Tilki ile insan arasındaki anlaşma.

Tilki Partal Bey’e: “Eğer üzüm yememe izin verirsen ben de sana yıllık yapacağım.” diyerek aralarında anlaşma yaparlar.

5.27. MASAL: TÜCCAR VE MEÇO (TÜCCAR VE MEHMED)

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 910, 910 A-C, EB: 308

B. Masalı Anlatan:

Bekir Zürap, Buçim/Radoviş.

Epizot Yapısı:

1. Bir köyde dokuz çocuğuyla bir bekçi yaşar.
2. Tüccar, bir gün bir köye gider ve bir bekçiye rastgelir ve geceyi bekçinin evinde konaklar.
3. Tüccar, bekçinin beşikteki çocuğun adını koymaya gelen meleklerin bütün konuşmalarını duyar ve: “Bu bebek benim servetimi nasıl ele geçirebilir?” diyerek korkuya kapılır ve benim çocuğum yok diyerek para karşılığında Mehmed isimli bebeği alır ve bıçak saplayıp büyük kayalıklardan aşağı atar.
4. Bir ayı Mehmed’i bulur, onun yaralarını iyileştirip büyütür.
5. Avcılar Mehmed’in küçük aylarla oynadığını görür ve onu oradan alırlar. İçlerinden biri: “Benim oğlum yok.” diyerek Mehmed’i evlat edinir.

6. Avcı fakir bir hayat yaşarken Mehmed'in gelmesiyle birlikte hanesi bereketlenir.

7. Tüccar, avcının zengin olduğunu duyar ve onu ziyarete gider. Tüccar bu esnada Mehmed'in yaşadığını öğrenir.

8. Tüccar, Mehmet'den kurtulmak için bir plan yapar. Nöbetçilerine bir mektup yazıp Mehmed'le gönderir. Mektupta: "Mektubu getiren oğlanı öldürün!" diye nöbetçilerine emir verir.

9. Mehmed Tüccar'ın çiftliğine girdiğinde kendisini yorgun hisseder ve biraz uyur.

10. Çiftlikte Mehmed'in atının otladığını gören Tüccar'ın kızı, atı kovalamaya gider ve Mehmed'in cebindeki mektubu alıp okur. Fakat Tüccar'ın kızı Mehmed'i beğenir ve başka bir mektup yazıp: "Hanım, mektubu getiren oğlana kızı verin, siz düğüne başlayın ben yetişirim." Mehmed'in cebine koyar.

11. Nöbetçiler Mehmed'in getirdiği mektubu Tüccar'ın eşine okurlar. Tüccar'ın eşi, kızının ve Mehmed'in görüşlerini alır ve hemen düğün hazırlıklarına başlarlar.

12. Tüccar, Arnavutlardan beş yüz tane konyun alır ve onları yaşadığı köyün karşısındaki ağıla getirmelerini ister.

13. Tüccar eve gelir ve kızının Mehmed ile evlendiğini öğrenir.

14. Tüccar yine bir plan yaparak Arnavutlara: "Yarın sabah buraya ilk geleni öldürün!" diye tembih eder.

15. Tüccar'ın hanımı, koçları getirmesi için oğlunu gönderir. Arnavutlar hiçbir şey sormadan ağıla gelen Tüccar'ın oğlunu öldürürler.

16. Arnavutlar, oğlunun peşinden gelen Tüccar'ı da öldürür. Böylece Tüccar'ın bütün serveti Mehmed'e kalır.

Motif Yapısı:

B. HAYVANLAR

B300-B599. Dost Hayvanlar

B300. Yardımcı Hyavan

Tüccar'ın, büyük kayalardan aşağı attığı Mehmed'i ayı alır ve onun yaralarını iyileştirir.

N. ŞANS VE KADER

N100-N299. Şans ve Kaderin Yolları

N130. Şans ve Kaderin Değişmesi

Avcı ve eşi fakir bir hayat yaşarken Mehmed'in gelmesiyle birlikte zengin olurlar.

K. ALDATMALAR

K1700-K2099. Yalan Söyleyerek Aldatmalar

K1870. Aldatma.

Tüccar çocuğunun olmadığını söyleyerek bekçiyi kandırır.

P. TOPLUM

P100-P199. Diğer Sosyal Kurumlar

P150. Zengin Adamlar

Tüccar varlıklı bir insandır.

P200-P299. Aile

P230. Çocuklar ve Ebeveynler

Bekçi, eşi ve dokuz çocuğuyla birlikte eski bir evde yaşar.

P400-P499. İşler ve Meslekler

P431. Tüccar

Tüccar bir gece bekçinin evinde konaklar.

T. CİNSİYET

T.100-T199. Evlilik

T135. Düğün Merasimi

Tüccar'ın kızı ve Mehmed düğün merasimi ile evlenir.

U. HAYATIN TABİATI

U0-U99 Hayatın Eşitsizlikleri

U60. Zenginlik ve Fakirlik

Zengin Tüccar bir gece fakir bir bekçinin evinde konaklar.

V. DİN

V300-V399. Dinî İnanışlar

V330. Melekler

Melekler, bekçinin beşikteki çocuğunun adını Mehmed koyar.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.6. Formülistik sayı: 9

Fakir bekçinin dokuz çocuğu var.

5.28. MASAL: ÜÇ BAŞLI AJDARA (ÜÇ BAŞLI EJDERHA)

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh:-, EB:-.

B. Masalı Anlatan:

Mustafa Destanov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Köyün sadece bir çeşmesi var.
2. Çeşmenin başında yaşayan Üç Başlı Ejderha çeşmenin yanında kimi görse yer.
3. Köy halkı, kendi kızlarını Ejderha'ya kurban sunarak o şekilde çeşmeden su alır.
4. Arabistan'dan gelen yiğit bir Pehilvan bir çobanla karşılaşır ve ondan su ister. Çoban da suyunun olamadığını, çeşmenin başında bir canavarın olduğunu söyler.

5. Çeşmenin yanına giden Pehilvan Ejderha'yı öldürerek bölge halkını büyük bir zulümden kurtarır.

6. Köy halk, kendilerini Üç Başlı Ejderha'dan kurtaran Pehilvan'ı köylerine başkan yapar.

Motif Yapısı:

B. HAYVANLAR

B0-B99. Mitolojik Hayvanlar

B11. Ejderha

Minare büyüklüğünde olan Ejderha çeşmenin önünde göreni yer.

B11.11. Ejderha ile savaş

Arabistan'dan gelen yiğit Pehilvan Ejderha ile savaşır ve onu öldürür.

B200-B299. İnsan Özelliği Gösteren Hayvanlar

B215. Hayvan Dilleri Hakkında Bilgi: Şahıs, Onların Konuşmasını Anlar

Pehilvan, Ejderhanın söylediklerini anlar.

F.OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HARİKULADELİKLER)

F600-F699. Olağanüstü Güçlü İnsanlar

F610. Olağanüstü Güçlü İnsan

Pehilvan, minare büyüklüğündeki Üç Başlı Ejderhayı öldürmeyi başarır.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: 3

Üç başlı Ejderha halka zulüm eder.

5.29. MASAL: ÜÇ BİKO İLE KURT (ÜÇ BOĞA İLE KURT)

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh:-, EB:-.

B. Masalı Anlatan:

Paşi Bekirov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Üç boğa ormanda otlar.
2. Kurt, boğalardan kendisini de aralarına almalarını ister. Boğalar da kurdun bu isteğini kabul ederler.
3. Kurt, siyah ve kır boğayı kandırıp beyaz boğayı yer.
4. Kurt, kır boğayı da kandırıp siyah boğayı yer.
5. Kurt en sonunda kır boğayı da yer.

Motif Yapısı:

B. HAYVANLAR

B200-B299. İnsan Özelliği gösteren Hayvanlar

B210 Konuşan Hayvanlar

B211 İnsan Gibi Konuşan Hayvanlar

Kurt boğalardan, kendisini de aralarına almalarını ister.

K. ALDATMALAR

K1700-K2099. Yalan Söyleyerek Aldatmalar

Kurt, kurduğu plan sayesinde boğaları kandırıp yer.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: 3

Üç boğa ormanda otlar.

5.30. MASAL: ÜÇ KARDAŞ

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 301, EB: 72.

B. Masalı Anlatan:

Bekir Zürap, Buçim/Radoviş.

Epizot Yapısı:

1. Anne ve babaları ölen üç kardeş hayvanlarıyla birlikte yaylada yaşar.
2. Kardeşler bir ceylan vurur. Ceylanı kaynatırken ateşin sönmemesi için sırayla nöbet tutarlar. Küçük kardeşe sıra gelir ama o uykudan uyanamaz ve ateş söner. Uykudan uyandığında ateşin söndüğünü görür ve tekrar ateşi yakmak için başka bir yerden kor almaya gider.
3. Küçük kardeş (Deliküçük) ateş almaya gider ve ateşin üstündeki kırk kuluplu kazanı kaldırıp kor alır. Deliküçük'ün gücünü gören devler şaşkına döner ve ondan yardım isterler.
4. Deliküçük gelip ateşi yakar ve tekrar devlerin yanına geri döner. Devler küçük kardeşi başka bir devin yaşadığı yere götürürler.
5. Deliküçük, devlerin kılıçlarından merdiven yapıp kuleye biner. İçeride uyuyan devin kılıcını alır ve peşinden gelen devlerin başlarını kesip hepsini öldürür. Deliküçük, kulenin içinde devin üç kızının uyuduğunu görür.
6. Deliküçük geri döner ve kaydattıkları ceylan etini kardeşleriye birlikte yerler.
7. Dev, kendisini öldürmek isteyen devlerin öldürüldüğünü görünce çok şaşırır ve devleri kimin öldürdüğünü öğrenmek için bir akıl hocasına gider ve: “Devleri kimin öldürdüğünü nasıl öğrenebilirim?” diye sorar.
8. Dev, yolun kenarına bir banyo yaptırır. Üç Kardeş devin yaptırdığı banyoda yıkanıp hayat hikâyelerini anlatırlar. Dev, devleri Deliküçük'ün öldürdüğünü öğrenir ve kızlarını onlarla evlendirir.
9. Deliküçük'ün ağabeyleri, devleri Deliküçük'ün öldürdüğüne inanmazlar ve ondan başka bir devin atını çalmasını isterler.
10. Deliküçük, devin atını çalıp getirir ama ağabeyleri yine inanmaz ve devin kendisini getirmesini isterler.

11. Deliküçük devi aldatır ve onu bir sanduka içine koyar ama getiremez. Kardeşleri gene inanmaz ve bu defa karısını getirmesini isterler.

12. Deliküçük, devin eşini getirmeye gider ama dev onu yakalar. Dev eşine: “Sen çocuğa göz kulak ol ben arkadaşları çağırıp bunu yiyelim.” der. Deliküçük devin eşini kandırıp ellerinden kurtulur.

Motif Yapısı:

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HARİKULADELİKLER)

F600-F699. Olağanüstü Güçlü İnsanlar

F610. Olağanüstü güçlü insan.

Deliküçük, kırk devin kaldıramadığı kırk kuluplu kazanı kaldırır.

F700-F899. Olağanüstü Yerler ve Eşyalar

F771. Olağanüstü saray, ev, kale, kule.

Devin kulesi bir direk üstüne inşa edilmiştir.

F755. Doğada yaşama.

Anne ve babaları ölen üç kardeş hayvanlarıyla birlikte yaylada yaşar.

G. DEVLAR

G0-Devler

Deliküçük, kılıçla devlerin başlarını keser.

G400-G499. Devlerin Hâkimiyeti Altına Girmek

G401. Çocuk devin evine girer ve dolaşır.

Deliküçük, devin evine girdiğinde devin üç kızının uyuduğunu görür.

H. İMTİHANLAR (TEST ETME)

H1550-H1569. Karakter İmtihanları

H1555. Doğruluk, dürüstlük imtihanı.

Deliküçük’ün ağabeyleri, Deliküçük’ün devleri öldürüp öldürmediğini test etmek için başka bir devi getirmesini isterler.

P. TOPLUM

P200-P299. Aile

P251.6.1. Üç erkek kardeş.

Anne ve babaları ölen üç kardeş hayvanlarıyla birlikte yaylada yaşar.

P400-P499. İşler ve meslekler

P412. Çoban.

Üç kardeş hayvanları otlatır. (güder.)

T. CİNSİYET

T100-T199. Evlilik

T100. Evlilik.

Dev, üç kızını üç kardeşle evlendirir.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GURUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.12. Formülistik sayı: 40.

Deliküçük kırk kuluplu kazanı kaldırır.

5.31. MASAL: YALAN MASALI

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 1875-1999. EB:-.

B. Masalı Anlatan:

Sali Recepov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Papaz: “Kim beş yüz yalan söyleyecek kızımı ona vereceğim” der. Çoban, kendisinin beş yüz yalan uydurabileceğini söyler.

2. Çoban, kendisi yirmi yaşında iken annesinin dört yaşında olduğunu ve çok ağladığını, güvercin yavrularıyla oynamaya başladıktan sonra ağlamayı kestiğini ve bir gün işten eve geldiğinde annesinin büyüdüğünü ve konuşmaya başladığını Papaz’a anlatır.

3. Çoban, babasından kalan arıların hepsini tek tek tanıdığını ve bir gün bir arının kovana gelmediğini Papaz’a söyler.

4. Çoban, arıyı aramaya gittiğinde bir çiftçinin onun arısıyla çift sürdüğünü ve boyunduruğun arının ensesinde yara açtığını ve yaraya toprak koyduğunu anlatır.

5. Çoban, arının ensesine koyduğu topraktan elma ağacı bittiğini ve en büyük elmanın nohut tanesi kadar, en küçük elmanın ise karpuz kadar büyük olduğunu Papaz’a anlatır.

6. Çoban, elmaları düşürmek için attığı topucların (sıkıştırılmış toprak külçeleri) yere düşmediğini ve ağacın üstünde beş dönüm tarla oluştuğunu anlatır.

7. Çoban, tarlayı arılarla sürdüğünü ve bostan ektiğini anlatır. Karpuzların en büyüğünün yumruk kadar, en küçüğünün ise davul kadar olduğunu söyler.

8. Çoban, karpuzu keserken bıçağının karpuzun içinde kaybolduğunu ve bıçağının peşinden kendisinin gittiğini ve karpuzun içinde kırk devesini kaybeden bir deve çobanıyla karşılaştığını anlatır.

9. Papaz kızını çobana verir.

Motif Yapısı:

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HARİKULADELİKLER)

F700-F899. Olağanüstü Yerler ve Eşyalar

F840. Diğer olağanüstü nesneler ve yerler.

Çoban, karpuzun içinde kırk devesini kaybeden deve çobanıyla karşılaşır.

F900-F1099. Olağanüstü Olaylar

F900. Olağanüstü durumlar, olaylar, işler, (keramet).

Çoban, bir çiftçinin kendi arısıyla çift sürdüğünü görür.

H. İMTİHANLAR (TEST ETME)

H310-H359. Damatlık İmtihanları

H359.6. Kızıyla evlenmek isteyen şahıslardan padişahın diğer istekleri

Papaz: “Kim beş yüz yalan söylerse kızımı ona vereceğim.” der.

T. CİNSİYET

T100-T199. Evlilik

T100. Evlilik.

Çoban, papazın kızıyla evlenir.

5.32. MASAL: YEDİ YAŞINA ÇÖJÜK (YEDİ YAŞINDA BİR ÇOCUK)

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh 517 B, EB:-.

B. Masalı Anlatan:

Sali Recepov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Hasan anne ve babasıyla birlikte yaşar.
2. Hasan’ın babası çifte gider. Hasan babasına yemek götürürken yanan böğürtlenin içinden yılanı kurtarır. Yılan asker kılığına dönüşüp: “Ben yılan değilim, bir perinin oğluyum.” der. Hasan’a, annesine gidip müjdeyi vermesini söyler.
3. Hasan periye oğlunun geldiği müjdesini verir. Peri: “Bu müjdeli haberi getirdiğin için benden ne istersin?” diye sorar. Hasan, üç defa ağzına tükürmesini ister ve peri Hasan’ın ağzına üç defa tükürür.
4. Hasan yolda yürürken öten kuşun ne dediğini, kaplumbağın ne istediğini, koyun ve sığırların bütün konuşmalarını anlar.
5. Sarayının bahçesinde iki alacakarganın bir hafta boyunca kavga ettiklerini öğrenen Kral: “Kim bu alacakargaların niçin kavga ettiklerini bilirse ona isterse vereceğim.” der.
6. Hasan’ın babası, Hasan’ın kuşdillerini bildiğini Kral’a söyler. Hasan alacakargaların niçin kavga ettiklerini anlar ve durumu Kral’a anlatır.

7. Kral Hasan'a: "Beş yüz sene evvel burada bir kral yaşamış ve onun babası buralarda kırk inek kestirip kırk kazan altın gömdürmüş. Onların yerini bulacaksın yoksa gitmene izin vermem" der. Hasan Kral'dan kırk gün müsaade ister.

8. Hasan, araştırma yapmak için dağa çıkar. Hasan bir tilkiyle karşılaşır ve ona kralı sorar. Tilki de bilmediğini söyler. Hasan daha ileride bir kurtla karşılaşır ve aynı şeyi ona sorar. Kurt da aynı cevabı verir.

9. Hasan Kral'a, belirttiği yerde kırk inek kestirmesini söyler. Kral da Hasan'ın dediği yerde kırk inek kestirir.

10. Hasan, geceyi ineklerin kesildiği yerde geçirir ve etleri yemeğe gelen kartalların bütün konuşmalarını dinler. İçlerinden en yaşlı olan kartal: "Beş yüz sene evvel burada bir kralın yaşadığını; kırk inek kestirdiğini ve kırk kazan altın gömdürdüğünü dedelerimiz bize anlatırlardı." der.

11. Hasan, Kral'dan beş yüz asker ve altınları taşımak için kırk katır ister. Askerler Hasan'ın dediği yeri kazarlar ve kırk kazan altını toprağın altından çıkarırlar.

12. Karl Hasan'a istediği kadar altın almasını söyler. Hasan ise Kral'a şöyle der: "Babamın başını kestir ve başın ağırlığı kadar altın alacağım." Kral, Hasan'ın babasının başını kestirip tartının bir tarafına kafayı, diğer tarafına ise kırk kazan altını koyarlar ancak kafa daha ağır basar.

13. Hasan, Kral'a: "Bu dünyada insanın gözünü para mı yoksa toprak mı doyurur. Bak babamın gözleri ne kadar açık. Babamın gözlerine biraz toprak koy." der ve Kral biraz toprak koyar koymaz kafa havaya uçar.

Motif Yapısı:

B. HAYVANLAR

B200-B299. İnsan Özelliği Gösteren Hayvanlar

B210 Konuşan Hayvanlar

B211.6.1. Konuşan Yılan.

Yılana dönüşen perinin oğlu Hasan'dan kendisini kurtarmasını ister.

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HARİKULADELİKLER)

F200-F299. Periler ve Cinler (Cüceler)

F220. Perilerin, cinlerin yaşadığı yer.

Hasan'ın ağzına tüküren peri büyük bir kayalıkta yaşar.

P. TOPLUM

P0-P99. Krallık ve Asillik

P10. Padişahlar-Krallar.

Kral, alaca kargaların niçin kavga ettiklerini kim öğrenirse kızını ona vereceğini söyler.

5.33. MASAL: YESİR (HİZMETKÂR)

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 910 H, EB: 308.

B. Masalı Anlatan:

Paşi Bekirov, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

Epizot Yapısı:

1. Paşi karısını evde hamile olarak bırakır ve uzak bir yere hizmetkâr olarak çalışmaya gider.
2. Paşi, uzun bir muddet çalıştıktan sonra eve gelirken yolun kenarında akıl satan bir adamdan üç akıl satın alır.
3. Eve gelir, karısı ile çocuğunu (çocuğun kendi çocuğu olduğunu bilmez) sarılmış bir vaziyette görünce onları silahıyla vurmak ister fakat aklına akıl satan adamın dediği gelir ve vurmaktan vaz geçer.
4. Paşi, ailesiyle beraber ömürlerinin sonuna kadar mutlu bir hayat yaşar.

Motif Yapısı:

N. ŞANS ve KADER

N800-N899. Yardımcılar

N848.0.2. Yardımcı Hızır

Paşı, akıl satan adamdan satın aldığı akıllar sayesinde başına gelecek musibetlerden kurtulur.

P. TOPLUM

P200-P299. Aile

Paşı, karısı ve çocuğu birlikte yaşar.

ZQ. MÜKÂFATLAR ve CEZALAR

Q0. Mükâfatlar ve Cezalar

Q10-Q99. Mükâfatlandırılmış İşler

Q20.2. Öğretilerin Gerçekleştirilmesi Ödüllendirilir

Akıl satan yaşlı adamdan nasihat alan Paşı, o nasihatlarla göre hareket eder ve sonunda ailesi ile birlikte mutlu bir hayat yaşar.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Fomülistik sayı: 3

Paşı, üç altına üç akıl satın alır.

5.34. MASAL: YETİM ÇOCUK MASALI

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 402-515, EB: 86.

B. Masalı Anlatan:

Hava Tayyip, Konçe/Radoviş.

Epizot Yapısı:

1. Yetim Çocuk annesiyle birlikte yaşar.

2. Yetim Çocuk babasından yadigâr kalan tüfekle ava gider ve deniz kenarında dolaşırken bir kaplumbağa görür ve onu eve getirip annesine: “Anne bu benim kısmetim.” der.

3. Yetim Çocuk ve annesi işe gider, fakat eve döndüklerinde yemeklerin hazır, evin temiz olduğunu görünce kimin yaptığını merak ederler. Yetim Çocuk bir gün gizlenir ve kaplumbağanın kıza dönüştüğünü görür ve tekrar kaplumbağaya dönüşmemesi için kabuğu yakar.

4. Köyün ağası, kaplumbağadan insana dönüşen güzel kızın kendisine kalmasını ister ve Yetim Çocuğa: “Uzaklara gidip bir tabur askeri kaplayan büyük bir şemsiye getirmeni isterim.” diyerek onu öldürtmek ister.

5. Yetim Çocuk kaplumbağadan insana dönüşen kızın söylediğine uyarak deniz kenarına gider ve kızın annesi (kaplumbağa) Yetim Çocuğa açtıkça açılan bir şemsiye verir. Fakat köy Ağası bahaneler uydurarak kani olmaz.

6. Köy Ağası, Yetim Çocuktan askerini üzüm ve ekmekle doyurmasını ister. Yetim Çocuk durumu yaşlı kaplumbağaya anlatır. Kaplumbağa ona yedikçe çoğalan üzüm ve ekmek verir ve Yetim Çocuk askerleri doyurur. Ağa durumu görünce Yetime: “Ya Peri Padişahı’nın kızını getirirsin ya da hepinizi öldürürüm.” diyerek tehdit eder.

7. Yetim Çocuk yolda rastgeldiği odun toplayan, seyrek adımlarla gezen, yeri dinleyen, gülünce ateşlerin yanıp ağlayınca söndüğü ve derenin bütün suyunu içip tekrar geri çıkaran adamlarla beraber Peri Padişahı’na gider.

8. Peri Padişahı’nın sarayı insan kafasından yapılma. Padişahın kızı, Yetim Çocuk ve beraberindekileri görünce: “Baba, sarayımıza yedi kafa daha gerekiyordu, işte yedi kafa.” der.

9. Yetim Çocuk Peri Padişahı’na, kızını köyün ağasına istemeye geldiklerini söyler. Padişah, istediklerini yerine getirmeleri şartıyla kızını vereceğini söyler.

10. Peri Padişahı’nın birinci şartı, kızının at ile onlardan birinin ise yürüyerek uzak bir çeşmeden su getirmesi. Yetim Çocuğun yolda rastgeldiği seyrek adımlı adam kızdan daha önce çeşmeden su alıp getirir ve yarışmayı kazanır.

11. Peri Padişahı’nın ikinci şartı, belirttiği alanı odunla doldurmak. Yetim Çocuğun yolda rastgeldiği odun toplayan adam, alanı odun doldurarak yarışmayı kazanır.

12. Peri Padişahı'nın üçüncü şartı, yedi fırın ekmek ve yedi kazan yemek yemek. Yetim Çocuğun yolda karşılaştığı derenin bütün suyunu içen ve tekrar geri çıkaran adam yedi fırın ekmek ve yedi kazan yemeği yiyip yarışmayı kazanır.

13. Peri Padişahı'nın dördüncü şartı, ateşin içinden karşıdan karşıya geçmek. Yetim Çocuğun yolda karşılaştığı adam ağlar, ateş söner ve karşıdan karşıya geçip yarışmayı kazanırlar. Sonunda Padişah kızını verir.

14. Yolda giderken kız çaktırmadan kurtulup geri döner. Kızı göremeyince, karıncalarla konuşan adam karıncalara kızın nerede olduğunu sorar. Karıncalar da kızın eve döndüğünü söylerler. Seyrek adımlı adam kıza yetişip tekrar kervana katar.

15. Yetim Çocuk Peri Padişahı'nın kızını köy Ağasına götürür, fakat köy Ağası isteklerinin henüz bitmediğini söyleyip ölü babasının yüzüğünü getirmesini ister.

16. Yetim çocuk deniz kenarına gidip durumu su kaplumbağasına anlatır. Kaplumbağa ona bir mum verir ve: "Bu mum sönünceye kadar yürü, mumun söndüğü yerde bir taş olacak, o taşı kenara çekip merdivenle alt dünyaya in, Ağanın babası orada." der.

17. Yetim Çocuk mumun söndüğü yerden alt dünyaya iner ve Cuma namazından çıkan cematın içinde köy Ağasının babasıyla karşılaşır ve oğlunun onun yüzüğünü istediğini anlatır. Adam yüzüğünü verir ve: "Yüzüğü parmağına takar takmaz ölsün." diyerek beddua eder.

18. Köy Ağası yüzüğü parmağına takar takmaz ölür. Yetim Çocuk ve ailesi büyük bir beladan kurtulup mutlu bir hayat yaşar.

Motif Yapısı:

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HARİKULADELİKLER)

F80-F109. Alt Dünyaya Seyahat

F91. Alt dünyaya çıkan kapı.

Yetim Çocuk mumun söndüğü yerden merdivenlerle alt dünyaya iner.

F200-F299. Periler ve Cinler (Cüceler)

F220. Perilerin, cinlerin yaşadığı yer.

Peri Padişahı ailesiyle birlikte insan kafasından inşa ettirdiği sarayda yaşar.

F500-F599. Görülmemiş İnsanlar

F500. Olağanüstü insan.

Yetim Çocuk yolda yürürken derenin bütün suyunu ağzına alan ve tekrar geri çıkaran olağanüstü yaratılışa sahip bir adamla karşılaşır.

F700-F899. Olağanüstü Yerler ve Eşyalar

F771. Olağanüstü saray, ev, kale, kule.

Peri Padişah'ın sarayı insan kafasından inşa edilmiş.

F900-F1099. Olağanüstü Olaylar

F900. Olağanüstü durumlar, olaylar, işler, (keramet).

Yetim Çocuk yolda yürürken gülünce ateşin yaıp ağlayınca södüğü bir adama rast gelir.

H. İMTİHANLAR (TEST ETME)

H1000-H1199. Görevlerin Tabiatı

H1109. Mucizevi sürat gerektiren diğer işler.

Peri Padişahı'nın kızı at ile, seyrek adımlı adam ise yürüyerek uzak bir çeşmeden su almaya giderler. Padişah'ın kızı at ile olmasına rağmen seyrek adımlı adam ondan daha önce su alıp getirir.

H1141. Çok miktarda yeme görevi.

Peri Padişah'ı yedi fırın ekmek ve yedi kazan yemeğin yenmesini ister.

J. AKILLILAR VE APTALLAR

J0-J199. Aklın (Bilginin) Kazanılması ve Sahip Olunması

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi, akıl.

Öksüz Çocuk, su kaplumbağasının verdiği akıllarla köy Ağasın'dan kurtulur.

P. TOPLUM

P200-P299. Aile

P231. Anne ve oğlu.

Kocası ölen kadın çocuğuyla birlikte yaşar.

Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI

ZO-Z99. Formüller

Z71. Formülistik sayılar

Z71.1. Formülistik sayı: 7.

Derenin bütün suyunu ağzına alan ve tekrar geri çıkaran adam yedi fırın ekmeği ve yedi kazan yemeği yer.

5.35. MASAL: ZARFE'YLE ANİFE

A. Masalın Tip Numarası:

AaTh: 709, EB: 60, 167.

B. Masalı Anlatan:

Cevri Recepova, Yüksek Mahalle/Ustrumca.

C. Açıklama:

İsmi geçen masal Mehmet Naci Öcal'ın **Muğla Masalları** adlı kitabında şu isimle: "*Altın Fatma Kirli Fatma*" geçmektedir. (Muğla: Muğla Üniversitesi, 2011), 279.

Epizot Yapısı:

1. Zarife'nin annesi ölür ve babası başka biriyle evlenir.
2. Üvey anne Zarife'ye hep kötü davranır. Çörek yapar ve Zarife'ye şöyle der: "Bu çöreği tekerle ve onun peşinden git." Zarife çöreği tekerleyip peşinden gider.
3. Zarife su kaynağını atıklardan temizler, erik dallarını aralar; köpek enceklerini (yavru) besleyip onlara su verir; küçük yılanların boyunlarına birer kırmızı yün takıp onları sevindirir; yaşlı kadının başını bitlerden temizler.
4. Yaşlı kadın Zarife'ye, dereye bulanık su geldiğinde kendisini uykudan uyandırmamasını, temiz su geldiğinde uyandırmasını söyler. Dereye temiz su gelir ve iki çuval su doldururlar. Sular hemen altına dönüşür.

5. Zarife'nin altınları götürmesi için yaşlı kadın külden bir eşek yapar ve sadece deh demesini tembih eder. Çüş dememesini, yoksa eşeğin bozulacağını söyler.

6. Zarife eve gelirken akşam olur ve geceyi değirmende geçirir. Değirmendeki köpek, horoz ve kediye ekmek verip onları doyurur.

7. Zarife eve geldiğinde külden eşeğe çüş der ve eşek dağılır, altınlar yere düşer.

8. Üvey anne Zarife'nin getirdiği altınları görünce onu daha fazla kıskanmaya başlar. Üvey anne kendi kızına da bir çörek yapar ve çöreği tekerleyip peşinden gitmesini söyler.

9. Hanife su kaynağını temizlemez, eriği budamaz; köpek enceklerine ekmek vermez, yılan yavrularının boyunlarına yün asmaz; yaşlı kadının başını bitlerden temizlemez. Yaşlı kadın: "Sen bana kötü davrandın ama ben sana iyilik edeceğim" der. Hanife'ye de külden eşek yapıp iki çuval altınla gönderir.

10. Hanife eve gelirken akşam olur ve geceyi geçirmek için değirmende kalır. Hanife değirmendeki köpek, horoz ve kediye ekmek vermez. Şeytanlar onu orada çarpar.

11. Hanife'nin annesi horoza Hanife'den haber getirdi mi diye sorar. Horoz, "Hanife'nin kemikleri şimdi değirmen çarkında döner" der.

Motif Yapısı:

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER (HÂRİKULADELİKLER)

F900-F1099. Olağanüstü Olaylar

F900. Olağanüstü durumlar, olaylar, işler, (keramet).

Yaşlı kadın ve Zarife'nin dereden doldurdukları iki çuval su altına dönüşür.

S. ANORMAL ZULÜMLER

S0-S99. Zalim Akrabalar

S31. Zalim üvey anne.

Üvey anne Zarife'ye hep kötü davranır.

W. KARAKTER ÖZELLİKLERİ

W100-W199. Olumsuz Karakter Özellikleri

W167. İnatçılık.

Hanife inadından dolayı yaşlı kadının başını bitlerden temizlemez.

W181. Kıskançlık.

Üvey anne, Zarife'nin getirdiği altınları görünce onu daha fazla kıskanmaya başlar.

6. MASAL METİNLERİ

1. AVJİ MAMIT

Bir avjı, ben der bugün der ava gidijen. Mamıt.⁹³ Avjı Mamıt. Gider ava, açan bir önüne çıkar bir tavşan. Der “aman avjı Mamıt” der, “Mamıt” der “urma beni bee” der “arkadaş olalım” der. “Ade buyur” der, “alır.” Taa öte gider. Çıkar bi kurt, aa demiş şini yapajan işi, dikeyoru, “aman” der “avjı Mamıt” der “urma beni” der “arkadaş olalım yavu” der. “Olur” der, “gel” der, o da gelir yanına. Daa öte gider ayı çıkar. Diker tüfee “aman” der “avjı Mamıt urma beni” der “biz” der “arkadaş olalım seninle yavu” der. “Olur” der, “alır onu da.” Gider bi tilki çıkar. “Aman avjı Mamıt urma beni arkadaş” der “dost olalım seninle aman” der. Bırakır onu da. Bi yerde bi taş üstünde açan bakar bi baba kartal dikilmiş, ee demiş bunu urajan. Dikioru kartala da, demiş “avjı Mamıt urma beni” der “biz der arkadaş olalım” der “nee beni urusun” der? “Olur, olursan der gel bare” der. O da gelir.

Avjı Mamıt bir kolbadaymış.⁹⁴ Kolbada viran bi yerde duru. Açan toplanırlar avşam ne yer var, ne yemek var ne içmek var. E bunlar derler, “biz” derler “toplandık olduk arkadaş bununla ama” der “biz derler bu adam en peşin lazım everelim ister.” “Everelim.” “Kimi?” “Ee” derler “karşıda o padinşam kızını alalım buna.” “Padinşam yanına gidilir mi?” Yollarlar dünür. “Padinşam avjı Mamıt’a kızını verejek misin?” “Abe neresine onun ben vereyin” demiş, “onun yatmaa yeri yok veri miyim ben kızımı orayı?” Padinşa kızı Avjı Mamıt’a gidejek. “Bişeyi yok.” Demişler “vermesin ama kaızı alajaz.” “E” der “alajaksınız ama” der “peşin” der “marebe⁹⁵ yapajaz” der o Padinşa. “Kim” der “pobeda⁹⁶ yapajak” der “o, o kazanajak.” “Marebe yapajaz,” derler “tamam yapajaz, marebe yapajaz.”

⁹³ Mahmud.

⁹⁴ Koliba; çoban kulübesi.

⁹⁵ Marebe; savaş.

⁹⁶ Pobeda (Mkd); galip gelmek.

Padinşa askeri toplayoru çevre sarıyoru evi. Bunlar konuşuyolar nası yapajaz? Tilkiler demiş, “er bi tilki ne var toplanajaksınız bahçeye oraya onun.” “En peşin” der “bahçeye takajaz kurtla ayiyi mi ne tilki gene zabanla sürejekmiş.” “Bahçeye” der “takajaz” der “çift sürmee, kız” der “çıktığı gibi pencereye kavrajaz.” Ama bunun askeri çok var. Bunlar ne aylar var episi toplanmış. O aylar ellerine almış boba⁹⁷ taşlar. O kargalar, o koja kartallar çok kartal toplanmış. Geçirmişler birer taş, dermen taşları boyunlarına o sarayın üstüne. Bakar bi kere bu, e bela çok kurtlar ularmış o isanlara. Alırlar o kızı ordan getiriler eve saraya o viran kolbaya. “Bu” der “aa yaptık işi”. Alırlar kızı ordan. Padinşa kızını patır patır almışlar. Ordan Padinşa’ın kızını pıtır pıtır almışlar aylar, kurtlar, tavşannar, kartallar; Avjı Mamıd’ı evermişler. Bukadarjık bunu biliyon. Bu bukadar.

2. AVJİ

Bir zaman varmış bir avji. İki tane çojuy varmış. Erkek çojuy iki tane, karisi da. Avjılık yaparmış te öle gidermiş avlanmaa. Ama çiftlikleri varmış evleri, çiftlik. Baya bi zenginlik varmış onlarda. Napay avlanırke çıkay bir yaşlı adam bunun önüne, ak sakallı yaşlı adam. Demiş “ey meraba avji.” “Meraba dedejim meraba.” “Nee böle avlanıy mısın napaysın?” “Avlanıym” demiş “te gezinıym te buralarda.” Demiş “bak ne dejim sesle: senin başına bir al gâlejek, gençlikte mi gavsun itiyarlıkta mi?” Demiş, “bak” demiş “kararını veremem” demiş “ben eve gidim, evde sorim yarın gâlejim diverejim.” “E ay” demiş “olur.” Ordan bu kayboluy dede gidey.

Ordan bu gâliy eve demiş karısına “mare anım bi dede çıktı bugün oraa avlanırke dedi bir al gâlejek başına senin gençlikte mi gâvsun yaşlılıkta mi?” O kari dori demiş “adam” demiş “yaşlılıkta” demiş “çekemesık ne gâlirse gâvsun gençlikte.” Emen o, o kadar. “İyi” demiş. “O dedee” demiş “aber bekley o dedee diverim.”

Kavkay sabale diveriy, gidey dedey, o dedey gene buluy orda. “Düşündünüz mü oğlum?” “Düşündük dede, ne gâlirse gâvsun gençlikte gâvsun, itiyarlıkta çekemeyiz.” “E ay.” Kayboluy. Döney bu avlana avlana gâlir eve. Açan gâliy külle küf sade çojukları iki tane em karisi kavmış. Yanmış çiftlik. Mal yanmış bitevi. Ee demiş ovdı. Napalım şini? Bu evde gare bu köyde kimin malına gidejim kimin şeyine

⁹⁷ Boba taş; çok büyük taş.

gidejim bi köyde izmekarlık yapajim. Oluy orda gidey bi köye alıy o çojuklari te karisini da alıy. Eh, sırtmaç olmiş ayvanci, çoban, ayvan çobani. Otariy o ayvanlari. O karisi gene bir kapetanin, yüzbaşı mi deysınız kapetan mi deysınız bu askeriye şeyi, çamaşırlarni iikarmış parajikle. O çojuklar oynay o avlida, o kadın, te aftada bi kere getiriy o kapetan gömleklerini şeylerini te onun iikasin.

Günün birinde gâlıy o kapetan almiş o kariy. Beygirin üstüne alıy kariy gitmiş. Kavmış o iki çojuk, iki çojuk ağlarak. Gâlıy açan ayvanlardan o adam: “ne be uulum ağlaysınız siz?” Demiş “anami aldı” demiş “o kapetan.” Bivmey nerde da şini, nerde arasın. Gitti. Aaa bu da ovdi tamam. Saba oluy aber edey o köylüye: “bakın arkadaşlar kusura bakmayın ama ben ayvanlarınızı otaramam sizin.” “Niçin?” “Benim karimi avmış o kapetan.” “Bu çojuklari başka yere gidejim beki” demiş “bi başka bişeyler bulurum.” “Ee ayde öle olsun.” Otarması zorle div.

E gidey dii böle, o dünkü dere gibi ötögünkü dere gibi,⁹⁸ gâlıy bi dere, geçey böle önüne, demiş: “oğlum sen dur burda kadani peşin geçirim karşıya sora gene seni dönejim alajim.” “E ay be boba.” Bırakıy bi tanesini burda o çojukların alıy kujana geçirejek, geçirejek oraa. Geriden o kurtlar alıy o çojuy burdaki çojuy. Kurtlar alıy o çojuy. O çojuk gene kujandaymış ne zaman onu görüy “boba” demiş “kardaşımı gütürüy şey kurtlar.” Onu gene acele etmekten keveriy suya. Kalıy kendi adam. Birisini su götürmüş birisini kurtlar avmış, kendi kalıy. Ni kari ni çojuk. Çıkay o dereden.

Delim bi kasaba yerinde kasabada büyük kasabada kuyaylar şey nasuv şini delim başbakan kuyaylar. Kuyaylar ama o zaman başbakan kuymak kuş, köverejin kuşi kime konajak, o kuş, köverejekler o kuşi döne döne kime konajak angi adama konajak o olajak. Toplanmış o millet bii sarayın avtunda büyük binanın. Ben dey, o adam da gidey oraa tıkıla tıkıla döne döne. Köveriyler o kuşi neerden neree ne döne döne döne gidey tap o adamın konay omzuna, konay, omzuna konay. O zengin adamlar, o patronlar, okumışlar, “yook bana istedi konsun yürküttüler, tekrar ovmedi.” “Ay ayde⁹⁹ defa olsun.” O adami saklaylar daa öte deyiştiriyler. Gene köveriyler o kuşi, dööne döne döne döne gene buluy oni gene konay. E demiş “şini?” Demiş “tamam

⁹⁸ Masalın anlatıldığı tarihin birkaç gün öncesinde yağın şiddetli yağmur nedeniyle dereler doldu taşıtı. Anlatıcı o günkü dereleri kastetmektedir.

⁹⁹ Anlatıcı burada güldü.

buna gâliy budur bu olajak mejbûr sakladık okaa gene buvdi oni.” Ee oluy bu başbakan oluy, adam. E askeiyaa da buyuruy o, askerlere da buyuruy o.

E bu çojuklari şini bakalım ne ovdi, brakalım o şini başbakan ovdi orda. Bu çojuklar bûümüşler koja delikanlı ovmişlar. Ee ama birisini avjılar alıkoymış kurttan, bi tane gene balıkçılar tutay. Bûümüşler kurtulmuşlar. Ee askere giderler ikisi da bi kasabaa. Bi kasabaa razgâlıylar ee ama tanamaylar birbirini. Tanaşmaylar on beş sene geçmiş aradan, tanaşmaylar. Napay, bu kapetan ne karisini avmış onun o da bivmey o kapetani, kapetan da bivmey niçi başbakan ovdi bu. Gidey başbakana demiş: “isteym iki tane asker versem bana temiz dürüs askerler ne benim vevımı beklejek, evımın dışarısında durajaklar, içeri yok girmek.” Karisi içerde. Demiş “olur bevu.” Eşte ek eştek düşüne düşüne bakay kıyatlara o bakay iç bir asker, ep askerin var bi delosi¹⁰⁰ ya birangi kabat¹⁰¹ yapmış, bu iki asker ne kaa ne durmuş orda iç onların yok birangi şeyleri. Demiş “te bu, en gizal askerlerım te bunlar” demiş “te bunlari al iki taney.” Çojuklari gene ama bivmey. Alıy o askerleri götürüy. Birınız arka tarafta durijınız biınız ön tarafta evın beklejeniz iç birbirinizi görmejeniz yok öle mabet yapasınız ikiniz bi yerde gejeyley. Neyse demiş “tamam.” E duruylar zamanına kaa. Gâlir gare bitirejekler askerlıy. “Bi tanesi” demiş “ulan” demiş “bu evi bekleysık bivmeysık evın içinde ne var, bivmeysık evın içinde ne var?” “Abe arkadaş gâvsana konuşalım nerelisin neredensın ne gâvdi başına?” “Ee demiş “te gideyiz gare o kadar askerlık yaptık gideyiz gare burdan.” Demiş “ay oturalım biraz.” Analari gene camdan seslermiş içerde. Duruylar böle cam kıyına konuşuy bunlar. Demiş “abe arkadaş anlattırsam” demiş “ben” demiş “kitaplar avmaz.” “Bizim” demiş “çifliklerimiz vardi, bobam” demiş “beni, bizi” demiş “çifliklerimiz yanmış, ayde bi yerde bir başka bi köyde bobam öküzçü ovdi ayvan otardi, kapetani, anam gene” demiş “kapetanın çamaşırlarını iikardi, gâvdi o kapetan bir gün avdi anamı.” Demiş “arkadaş bırak bırak” demiş “ya ben gene ne anlattırajim biz” demiş “kardaş, sarılıylar, sarmaşıylar.” O gene analari duyay demiş “evlatlarım siz gene benim.” Çekey içeri onlari alıy içeri, kavedır, çaydır onlara. Gâliy açan o asker, kapetan bakay dım dım mabet içerde koyultmuşlar. Dori gidey başbakana. İç girmemiş içeri. Demiş “gâl ta gör” demiş “yolla iki tane patrola¹⁰² göresın” demiş “dori askerlerin gizal askerlerin girmişlar içeri.” İki

¹⁰⁰ Delo, (Mkd); eser, yapıt anlamlarını taşır. Aynı zamanda bir insanın işlediği suç listesini de kapsar. Anlatıcı burada askerlerin suç listesini kastetmektedir.

¹⁰¹ Kabat; Herhangi bir suç.

¹⁰² Patrola, (Mkd); denetim polisleri.

tane patrola, voyna patrola¹⁰³ ne deylar iki tane oraa. Gideylar esada konuşuyar içerde. Alıy onlari dori o çojuklari divermey bi şey, çojuklar söylemey bi şey, alıy onlari getiriy dori başbakanın üzerine, uzuruna oraa. Demiş “sizi ben böyle etiştirdim, böyle mi metettim sizi?” Demiş “dur be başbakanım anlattırım, biz da anlattıralım bi şey ta sen da anla.” Alıylar anlattırmaa “abe siz” demiş “benim evlatlarım imişiniz be, çojuklarım.” Gideylar alıylar o kari da, kari da getiriyar. E aykırıy o kapetani, o kapetani kapay ne kaa ne iç garkın ne çıkmajak ordan. Avmış karısını onun. Yaşaylar gün be gün. Onlara kömür bize uzun ömür.

3. AVJİ MAMUD’UN ÇOJUY

Bi çojuk, anasının bobasının bir çojuy. Bobasi çiftte. Çojuk daa uyurmuş. Demiş bobasi “kavkti mi çojuk ekmek yolla bana, getirsin ekmek, yemek.” “İy.” Kavkay bir zaman o çojuk. Annesi demiş “çojum bobana yemek götür, çiftte boban,” demiş “çojum böyle.” “Anne” demiş “bir rüya gördüm bu geje.” Demiş “düver be çojum.” “Aa” demiş “düvermem.” Annesi güjeniy, güjeniy o çojuya urmuş bi kaç maşa katalamış evden oni, biraz alay falan. A demiş “çabuk çabuk bobana ekmek götür düvermedin rüyay madam.” Alıy bu ekme, em ağlayarak gidey, ta bobasının yanına ağlayarak gidey. Demiş “ne be ağlaysın?” Demiş “ağlayım anam düdi.” “Niçin?” “Anam düdi” demiş, “gördüm bi rüya” demiş, “dedim rüya gördüm, dedi düver rüyay, düvermedim onun içi düdi.” “Ne be nije rüya o, düversana bare.” Ona da düvermey, ona da. Mesele neymiş? Ayır ovsun lazımmış desın, demedine ayır olvsun düvermey rüyay. O da bi kaç osten ona, kaçay evden çojuk. Mamut imiş çojun bobasının adi. Avji Mamud’un oli gene o, o çojuk. Neyse, gidey.

Giderke böyle, giderke böyle açan birisi yatmış böyle yere kulani dayatmış, ah gidey o adam demiş “napaysın be?” “Napaym mi” demiş, “karanvcalara” demiş “veriyim kumanda.” “Neye?” “Kumanda veriyim karancalara şey terekeleri neree ayırsınlar, pak tereke ovsun.” Aha, neyse. Orda daa öte gidey, açan birisi tutmuş iki tavşan iki elinde, birisini köveriy o tarafa birisini bu tarafa, gene etişiy onlari tutay, kaçamay tavşanlar o kadar, o kadar ızlı, tavşanlari tutay gene. Aama demiş olan. “Napaysın be, tavşanlarla oynarsın.” “Kaçamaylar demiş benden.” Neyse, iki görüy. Daa bi tane açan dayatmış ağzını böyle bir şeye, bi dere gâlirmiş, ağzını, geri kalan suyi

¹⁰³ Voyna Patrola. (Mkd); askeriyede denetim görevinde olan komutan.

iç akan su geri kövermey, episini götürü içey, içey. “Ne bu be, doymaysın da sen?” Demiş “bu kadar, benim böle.” Eeey tamam.

Tamam gidey açan, açan bakay bi yerde bi yerde toplantı var, toplantı var. Gidey yavaş yavaş oraa. Gençler, episi genç on yedi yaşından yirmi beş yaşına kadar. Bi demir topuzı bu kadar¹⁰⁴ e bandera, bandera¹⁰⁵ gene üstünde bir altından bi çanak delim, tas demeym, çanak altından. Kim urajak o çanaa bu topuzle o alajak padişain kızını, beyin. Türkiye padişain kızını alajak. Ah bu da sıra pekley. O çocuklar episi, episi sırayle atay. Demiş bu napalım şini? Demiş ben da gâvse sıraa atım bi kere. E o atay kimse uramay. O demiş “bana da sıra gâvsun bi kere.” “Kaç olan sen gene” dermişler, “biz atamay uramaysık, topuzı kavduramasın yerinden sen, atajın çak gene banderaa.” O demiş, “de beyavu, o ne raspored veriymiş, o insanlari sıraa kuyarmış böle, gitmiş onun yanına demiş, “ben da verin atım bi kere beyavu!” Demiş “ade ulan verin atsin bi kere geçsin sıradan bu da.” Alıy, “ayde be demiş gez.” Alıy o topuzı bii sanlay, em o banderay kırmış em yirmi metro daa ötede urmış bi şeye bi demir kapısını kırmış, çanak da düşmüş, aaa kazanmış. Eee, “ah” deymişler “kazandı, beyin kızı şini ona verejekler, ona verejekler bu kızı.” “Napajak şini bu?” Ee biz bu kadar. O millet davuldi gitti. E veriyler o kızı ona, bey veriy kızını ona. Yaşaylar şini orda. Yaşarke varmış o beyin gene şeyi bi kavuli İngiliz kraliyle. O Türkiye başbakanı delim mesela, İngiliz kraliyle varmış onların bi kavullari. E ne? Kim, toplantı varmış bu geje onlara delim, bu gene evde. İzmetçi gibi o çocuk, güveyi. Demiş şeye o ne izmet edey o adama, “söyle” demiş “kaynatama ben da” demiş “gâlim o toplantıya sizin olur mi?” “Sölejim” demiş. Soray, demiş “senin damat da istey gâvsun bu toplantıya.” “E düver” demiş “gâvsun” demiş, “gâvsun ne var ondan, seslesin o da” demiş. Bi da gidey. Duruy o da orda te sesley, dermişler ikiyüz kişi mi ajaba gidelim beşüz kişi mi alalım nasuv, nasuv kazanayız bu kavuli biz İngiliz şeyiyle. Bu çocuk demiş, damat ne deyim, demiş “olur mi ben da bi şey sölim?” Demiş “söle beyavu.” Demiş “ben tek kendim olmaz mi gidim o kavula?” “Abe ayde be biz düşünüyşük beşüz kişi az sen” demiş “kazanajın orda, kaybedıysık, göz göre göre kaybedıysık.” Demiş “kaybetmeyiz, kaybedırsem” demiş “o zaman.” “Beni” demiş, “ben tek kendim isteym gidim onun o kavuluna, İngiliz.” Yok olur yok olmaz inat yapaylar. Demiş “gidejim, köveriseniz gidejim em

¹⁰⁴ Anlatıcı, burada topuzun ne kadar büyük olduğunu eliyle gösterdi.

¹⁰⁵ Bandera, (Mkd); elektrik direği.

başka insan da aramam.” Alıy bu. “Ay” demiş “madam gideysın.” Kıramamış damati bu.

İy ama o yolle geçer, şederke o üç kişiyi gördü ya o tavşanlarle ne oynay, birisi karancalarle, kumanda veriy, birisi tavşanlarle, girisi gene içey geri kövermey bi şey, onlari alıy giderke. Alıy o insanlari. Üç kişi bi da bu dört. Bu İngiliz kralına yollaylar aber, gâlıysık. Bunlar, ne bilim ne, kazanlar kaynay, kuymışlar kazanlari yemek azıredeylar. En peşinden demişler yemey da yeemeseler bitiremeseler yemey oni bile kavulda kaybedıylar, kavulda. İy. Kuymışlar kazanlar kaynay, etler, yok ne gare. Gidey bunlar, “abe ne bu?” Bakaylar dört kişi. Demiş “bu kaa beyavu.” “Ah biz kazandık bile.” O dermiş birisi, “abe ade ajıktık ade isteym yeyim gare bakalım.” “Kaynadi mi bu kazanlar ne ovdi?” Yollay o ne suyu kövermey iç, “git bak bakalım o yemeklerin tuzuni, kaynamış mi kaynamamış mi?” O Avji Mamud’un oli söyley, “a git bak bakalım o yemeklerin tuzi var mi yok mi, kaynadi mi?” Gidey emen o bi kazani tak kavduruy içey, tengırley kazani. Öbürsüni da öle. Üç kazan varmış üçünü da. Bunlar aşçılar bakaymışlar öle, ee bu bi kişi em da geri kövermedi bi şey, yedi iç brakmadi ni tuz bakti ni bi şey. Gidey koşarak, gâlıy oturuy bu. O yemiş tatmış onlari ne tatmış önes, tuzuni bakmış. Gâlıy oturuy yerinde. Gidey bu aşçi şeye krala, demiş “böle böle, gâvdi” demiş “bi kişi, bi tanesi gâvdi” demiş “kazanlari ne vardi içti gitti, e üç kişi daa yemedi, em” demiş “daa doymadi o enös tattı tuzuni.” “E napayız, napayız” demişler? “Kesın” demişle “daa koyınlar develer ne var kesın azredın gene bi şeyler kızattırın.” Ah ne bu? Gene şedeylar. Neyse. Azredıylar tuz praz gene bi şeyler, yeylar. Yapmay o kaa problem şini bu. O demek kazani bi kere, yemekte kazandi. “Şini” demiş “var daa kavulumuz.” “Şini” demiş “koşıya çıkajak, benim bi kızım var çok koşuji bu, çok koşay bu, bu kızı geçerse” demiş “senın bu, geçerseniz koşıda kazanıysınız kavuli.” “Geçemeseniz kızı alıysınız bu.” “E iy.” O tavşanlarle ne koşturuy o, geçebilir mi o kız oni? Nerden köverejiz var şey? Delım İştıp’ten Strumicaa kaa. Orda, gideylar köverejekler şini ordan. Gideylar, bi çizı çekeylar, bir, iki, üç a bakalım. Bu tavşanlarle ne oynay o adam bilir niçi geçecek garantli. O kız sıkmış kendini koşay koşay koşay bu biraz daa bi on onbeş adım bertılmış ayay dii yatıy. “Eee” demiş “epten geçtim buni ben, bu” demiş “kavdi bile.” Emen kavkay yanınday, kavkay, geçerekten yanında avmış kızın takesını başından. Avtundan take varmış başında. Alıy takesını em görmemiş o kız ne. Gidey oturuy masada, nerde

bekley komisiya,¹⁰⁶ oturuy orda. Bu kız koşarak koşarak gâliy: “ee boba geçtim.” “Ne geçtin be kızım ani take kafanda senin; kimi geçtin” demiş? Demiştir “abe, aa bakay açan, te take” demiştir “daa ne zaman em iki saat önce gâvdi.” Aa gene kaybetti. Üçüncü. Üçüncü şini o karancalar var ya, karancalara buyuruy, ne var tereke bu toprakta bilıysın kaç türlü tereke ulaf, çavdar, arpa, boyday var dimi. Katay episini bi kupaa, kojaman bi kupa. Demiştir “bu terekeyi bu geje sabaa kadar er bi tereke birer birer iç karışık olmajak, ep terekeler ayrı ayrı nıje tereke, oni ayırın kazanıysınız epten kavuli, yekten.” “E iy.” O karancalara buyuruy ya bir emır karancalara, karancalar demiştir “bu geje” demiştir “bütün terekey yarisini sizin ambara yarisini gene” demiştir “ep eyırın kupa kupa ayrı ayrı terekeler ovsun.” O karancalar işlemış. Saba oluy episi ayrı ayrı. Demiştir “bakın, bakın var mı karışık bi şey?” “Yok, kazandın.” Alıy o kızı ordan, alıy, burda da evli iki tane.

Gâliy şini kazandı kavuli. Açan bakay kazanmış. Tamaam. Yatıy iki kadının arasında bu geje, gâliy eve ne zaman. Sabale kavkay, şini demiştir marılar, “bu geje bir rüya gördüm.” İkisi da birden: “ayır olsun efendım.” “E te şini olabilir düverim rüyay.” “Ben bu rüya için” demiştir “nereler gâvdım çak.” “E” demiştir, “bu geje” demiştir “rüya gördüm, bi sağ tarafımdan güneş dovdi sol tarafımdan ay dovdi.” “Ee” demiştir o kızlar, demiştir “birımız ay bu, güneş o.” Onlara kömür bize uzun ömür.

4. BABA VE ÜÇ OĞLU

Bir adamın üç çöjü varmış. Ama zengin adam bin koyun bin beşüz koyun, keçi koyun. Varmış bi ufak çöjü, “ben” dermiş “mal istemem bevu. “Ne” demiştir “bakarın ne giderin ne isterin.” “Agamil alsın benim isteyi.” Ayırmışlar, ona yapmışlar bi kolbajık, bir ki göz. Eh, evli da, olmuş bi masumnarı.

Bi zulum kış tutar, eh, te Izır o, yolle gelir biygirlen, “abe selam aleyküm.” Aleyküm selam.” Bunnar uraşıır o mallen. Demiştir “uzak yoldan gelirin uzak yola giderin, çok var taa yolum bu geje sakın olayın burda sizde da yarın saba devam ederin yola.” “Dee be biz malle şaşırılmışık kendimizi ay git orda bak kifine.” Gider o öbür kardaşına, o da üüle. En soradan gelir o tumtuma, bre dolanır orda bizim Kamber¹⁰⁷ gibi. “Selam aleyküm.” “Aleyküm selam dede.” “Abe buyur be suuklamışın be dede,

¹⁰⁶ Komisiya, (Mkd); komisyon.

¹⁰⁷ Anlatıcı elli yaşındaki oğlunu kastetmektedir.

ısın beevu gel bee.” “Mare demiş brak ısınmayı ben uzak yoldan gelirin uzak yola giderin çok yolum, çok, bu geje sakın olayın burda da saba Allah’ın izninne ben giderin.” “Olur be dede sade” demiş “ata yok yer,” “ee” demiş “te burda ayatta sakın edejez onu da.” “E iy.” “Gelir bu orayı.” Aışamnnı yejekler. Salıncakta bi küçük çöjüjek taze, kız mıymış, erkek mıymış şini orasını bimem. “Abe dede ekmek yelim.” “A” demiş “ben ekmek yemem bevu, yok.” “Abe ne yejeksın?” “Ben” demiş “sade adam eti, sade adam eti” demiş “yerin, ekmek yemem, manca şiy katiyan.” “Ah karısını çeker dışarı, verelim” demiş “çöjü be, keselim onu” demiş. “Alla bize başka verejek biz gençiz.” “Verelim” demiş “karısı da.” “Dede te çöjü kesejez, salıncakta çöjü.” “Yook” demiş “siz kesmejeksınız ben kendijim kesejen onu, siz” demiş “çeplemeyin çöjü.” “A” demiş “bakın bi koja kazan ben onu arifene yapajan bu geje, siz gidin yatın.” Ojaa kuyar koja kazanı, “gidin, gidin siz” demiş “ben” demiş “onu temizlejen, te su var iikajan paklajan kaynadajan yejen.” E bunnar gider yatmaa. Ah yarı geje zamannarı çöjü ağlar, “eeh karı” der “te şini” der “çöjü keser” der “dede” der.” Abe geçer gene uyurlar, gene uyanırlar gene ağlar çöjü. “Abe karı teminceki¹⁰⁸ dedik keser, e kesse on beş dakkalık iş o,” demiş “gene ağlar çöjü beevu.” Gene uyurlar. Gene çöjü ağlar. “Uyanırlar gene çöjü ağlar.” “Karı” demiş “gez bakalım beevu bu çöjü ne olur büüle, ne büüle bu?” Karı gider orayı, taa çıkar dışarı ayatta ne biygir var ne şiy var, yok bişiy. Açar kapıyı girer içeri kız, şiy çöjüjek salıncakta; kazan ateşte, ateşin altı şiy oturmuş. “Aaa abe kalk be kojam” der “gidelim” der, “çöjü duru” der; “kazan ateşte kaynar” der; “biygir yok” der. “Nası, ne bu, ne bu” der? “Ne, kaçmış kaçmış bevu napalım, kesmemiş kesmemiş.” “Ay” demiş “kazanı bare indirelim ateşten beevu.” Koja tepsi da üstünde kapaklanık, açan tutarlar avır, tutarlar avır, “abe ne var bunda beevu, suyu dökelim bare, bölelim biraz.” Açarlar, pilavlı altın, bi kazan, ta yukarsına kaa. “Ee karı” demiş “bu Izır aleyhiselam, diil” demiş “ısan.” “Emen demiş iyi yaptık iyi.” “Abe” demiş “yaşajaz bu paraylen biz da.”

Açan öbür kardaşların o mal tükenmee sora, ikisinin da. Bu, para bi koja kazan. “Abe siz malsız duramasınız beevu.” Veriymiş para, alırmışlar koyun, keçi, onnar da tükenirmiş. “Karısına” demiş “bugünden ötee vermeyiz.” “Abe te gene tükenejek.” “Bunnar” demiş “yemiş bokunu te o dedede, mayer” demiş “kabul etmediler te ondan” demiş “malları tükenir.”

¹⁰⁸ Temin; demin.

“Filan zaman geşti burdan bi dede size ne dedi be?” “Yer aradı.” “E siz ne dediniz?” “A defol burdan biz malımızlen telef oluruz burda.” Demiş “tamam tamam, yemişiniz bokunuzu.” E üle çöjükle, üle olmuş.

5. BEY ÇÖJÜ

Bir varmış bir yokmuş. Varmış bi şey bi delikannı çöjü Dobraşın¹⁰⁹ gibi bi yerden bizim Yüsek Malede¹¹⁰ isteklisi varmış. Bey çöymüş. O kız gene bi çiçekçiymiş. E sularmış onnarı timar edermiş. Görüymüş o kızı ordan geçerken, “fesliyanıcı kızı fesliyanıcı kızı, fesliyan ekersin fesliyan biçersin bi fesliyanın yaprağı kaştır?” O gene dermiş “bey çöjü bey çöjü, atipsin kâtipsin güvde yıldız kaç?” Bağlarmış çöjü. Eh, sabası bey çöjünün işi yok. Bey çöjü gene devam eder, te yavuklusu zatin. Gene üle “fesliyanıcı kızı fesliyanıcı kızı, fesliyan ekersin fesliyan biçersin bi fesliyanın kaç yaprağı var?” “Bey çöjü bey çöjü, atipsin kâtipsin güvde yıldız kaştır?” Güvdeki yıldızı Allah’tan başkası kim bilebilir? De o gün de bu gün, a dur der sorajam ben sana, şey bey çöjü. Bunnar der iici, şey iiriler der yapağ olsun pamuk olsun külüklü yer. Du demiş alayım bi kaştane ii, o iile ben bunu aldatajan saba. Pırtıları da giyer biraz kara da sürer suratına, torbayı asınır, a ii satarın ii. İki kızıkardeşmiş bunnar. “Abe iici gelmiş be, abe alalım be, abe biraz paramız da kısa kaç para arar ajaba?” Duyar çöjü. “Ah ah abe” demiş “ben parasız veriyin, iileri” demiş “parasız veriyin ben.” “E nasıl parasız verejeksın?” Demiş “dalalım kodne¹¹¹ bi birer yanajık verejeksınız bana, ah sora o yavuklusuna, bi yanajık” demiş “verejeksın bana verejem bir ii, öbür kızıkardeşına da” demiş “ona gene üle verejen.” “Eh, ay be kızıkardeş kim görejek orda kodnikte bizi verelim öpsün bi defa nolajak bi yanaktan.” Öpmüş o kızın yanarı bu veri iki tane ii bunnara gider çöjü.

O saba gene binmiş biygire gene gelir çöjü. “Fesliyanıcı kızı fesliyanıcı kızı, fesliyan ekersin fesliyan biçersin bi fesliyanın kaç yaprağı var?” “Bey çöjü bey çöjü der atipsin katipsin güvde yıldız kaç?” “Tee be” demiş “o kıza bir ii içi” demiş yanarı öptürüsün sen.” “Aaa” demiş “senmiydin o?” Demiş “kalmas, unutma, bu da kalmas

¹⁰⁹ Anlatıcı kendi köyünden beş kilometre uzakta olan Dobraşın köyünü kastetmektedir.

¹¹⁰ Anlatıcı kendi köyünü kastetmektedir.

¹¹¹ Kodnik; Koridor.

sana, sen da” demiş “te burajına¹¹² küpe kuyasın bunu.” E iy. Bobasına der, dernek¹¹³ günü kasabaya gidejek bobası, “boba, al bana bi sır dalaa; kırk tane iğne alajaksın.” “Napajaksın be kızım o iilen, şiy iğnelelen o dalaa?” “Lazım bana onnar.” “Dalaa pişirejen yejen atırım ister; iğnelele gene te işlejen oya yaparım bilmem ne yaparın lazım iğneler gene bana.” “Alayın be kızım, çok bi para tutmaz onnar nolajak onnarı almaa.” E iy. Alır bobası getiri eve “te kızım” der “kırk tane iğne; te sır dalaa.” “İy” der “boba.” “Boba “der” ben bu geje,” teteleri¹¹⁴ varmış o küüde, “tetelerime gidejen şiy misafir bi ziyeret edeyin em bu geje mi durajan sade yerın da mı durajan Allah bilir orasını.” “Git be kızım.” Bu gider. “Tetsine, bey çöjünün der evi nerde?” Eh demiş “bey çöjünün evi.” “Göster” der “onun evini bana,” tetesine. Bey çöjü gezer o, İştib’e gider Üsküb’e gider, para gani, buyuran yook. Ev bu. “Sora” der “var mı onun bi kimsesi bu evde?” “Bir ufak kızçaz var der kızkardaşı der o çöjün, burda.” “Ay bak onu bulalım bakalım.”

“Te şiy geldik görelim sizin evi, te benim yavuklum senin agan,” bu kız. “Ama agana gene süüleme niçi ben geldim burayı dii.” “Nerde yatır agan?” “Te bu sobada yatır agam.” “Dolaşayın bare göreyin nerde yatır.” “Eh iy” der. Göstermiş. Tetsine der “defet bu kızı ben burda kalajan.” E tetsi aldadır o kızı çıkarı. “Abe anim abam” demiş “neri gitti?” “Ah” demiş “gitti eve o,” o tetesi. Tetesine annatırmış, demiş “bu geje ben burdayın.” “Bu” demiş, “bu yunaa tanajan bu geje ben.” Açıan canım çöjök, bey çöjüü gezer gezer neri gezer neri gezmez bir zaman gelir. Soyunur yatır. O dalmış mısandıra içine kız. Ah, bu da uyur uyumaz kalkar o kapıyı da çiviler temiz. Paldııır küldür o içerde o masalar paldııır. “Alla Alla in misin cin misi?” “Ne inin” der “ne cinin geldim senin canını almaa, ben” demiş “can alıjıyın.” “Aaman bre yavu bırak benim gençliğim ta¹¹⁵ var.” “Yok” demiş “bırakmak, senin” demiş “can.” “Alla yolladı beni burayı.” Bi sıkılar beş atar şini Bey Çöjü. “Abe benim yavuklum var, bare alayın o yavuklumu da üüle al benim canımı.” “Emen du bakalım” demiş “Alla’ya danışayın varse müsadee.” “Danış bakalım be rija ederin bare alayın yavuklumu.” “E kim o senin yavuklun?” “Te Yüsek Male’den¹¹⁶ filan kız.” Şini onu süüler. Demiş dur dur ta ne cümbüş olajak sende. E bu çekilir o kapının yanına duuru. “Aa, da üüle mi yapalım, aa güzel Allah’ım güzel, iy iy Allah’ım iy, süüler.” Bey Çöjü sesler şindi. Ah gelir, “bana bak” demiş,

¹¹² Anlatıcı burada işaret parmağıyla kulağını gösterdi.

¹¹³ Doğu Makedonya’da müslümanlar arasında Cumartesi gününe “dernek” denilmektedir.

¹¹⁴ Tetka, (Mkd); Teyze.

¹¹⁵ Ta; daha.

¹¹⁶ Anlatıcı kendi köyünü kastetmektedir.

“Alla süüledi ur peçat¹¹⁷ ona da şaşırılmalım sora.” “Peçat ur sora ben seni gene yollajan ne zaman onun ne zamana kadar yaşajak yaşajak ama o zaman şaşırmasın peçatlı olsun azır.” Demiş “peçat urajan.” “E” demiş “nereme?” Demiş “göt kabana, iki göt kabalarına urajan.” Kırk tane iğne o dalakta kakılık. Çeker çaaaat, çaaaat demiş “şindi peçatladım.” O iğneler açan kakılır kan fişkırılmış. “Ben” demiş “giderin burayı kaa” demiş “müsade bana Allah’tan taa ötee duramam ben burda.” “Ama te dip tezlerde gene almaasın gene benim canımı, gene gelmeesin.” “E” demiş “Alla dedi ne zamana kadar ben bilir in onu gene yollajan seni du bakalım gene bekida daa on sene yaşajasın bekida elli sene yaşajasın orasını” demiş “düvermedi.” “Ooho ho sevindim çak,¹¹⁸” bu. Yemiş o kırk iğneyi. O kırk tane iğneyi duyar mı o korkuyla karışık. Eh gelir tezelerne o geje yatır. O saba kız dünne¹¹⁹ tetesine der, “tete ben giderin.” Gelir.

Gene o baaçede bu. Bey Çöjüü binmiş biygire tagadak tagadak gelir. “Fesliyancı kızı fesliyancı kızı, fesliyan ekersin fesliyan biçersin bi fesliyanın kaç yaprağı var?” “Bey çöjü bey çöjü, atipsin katipsin güvde yıldız kaç?” “Tız be” der “iijiye yanağmı öptüren.” “Tız be” demiş “iki göt kabalara peçat urduran” demiş “seni kırk tane iğneylen.” “Aaah bre” demiş “senmiş in o.” “Ama açan alajan seni kanını içejen kesejen da.” Demiş “içejeksin içebilirs in.” “İçejeksin ama bakalım.”

Sayi da. Çabuk gelir bu masallar. Nikalarlar bunu alırler, düün yaparlar, götürüler. Katinnen kabınn in. Bi virannık evler. Ah otutturular içerde bakar aşaa yukarı o kız, majun küpleri varmış sıralanık, alır emen o mamajun kübünü ototturu usatol üstüne, katlarını da. O gene dalar o mısandıra içine. Bunu kaparlar tekbirlen ta gelirken. Sen mi benim göt kabalarım a uruydun kırk tane iğneylen, peçat uruydun aldattın beni. Şaaarp o kübün karnına çiv çiv çiv çiv çiv çiv çiv çiv o majun siidiri. “E” demiş “üüle dedim kanından da içejen.” Emen bu elini, tuuu be demiş napmışım ben be Alla’ım beee kanı bile tatlı kendisi gene kim nijeydi bunun? Mısandıra içinden çıkıveri demiş naparsın be islika. “Abe karıjığım saa mısın?” “Abe” demiş “baksana ne o karın mı zare majun kübü mü?” “Bırak karı bırak şindi yaşajaz gari bırak.” Da onnara kömürleri bize ömürleri.

¹¹⁷ Peçat, (Mkd); mühür.

¹¹⁸ Çak; şimdi.

¹¹⁹ Dünne; sabah erken, gün ağarmadan.

6. BEY'İN ÜÇ OĞLU VE ÜVEY KIZI

Bir varmış bi yokmuş. Evvel zaman içinde bi Bey varmış. Üç tane çocuğ varmış. Ama şincek onun da bir da üvey kızı varmış. Ne anımı getirmiş karisi onun o kızı da varmış. Bu üç çocuk o kızı istemişlar. Üçü da ama o, o üvey ya onlara düşer alsınlar üçü da istemiş. Ama Bey şincek angisine verececi bilmezmiş. O da demiş çocuklarına: “bak” demiş “gidin siz bana enginiz,” episine vermiş yüzer altın, “gidin başka devletlere en güzel ediyi alana kızı verecim” demiş.

Bu çocuklar da yola eşmişler gitmişler bir yerde ayrılmışlar episi ayrı yerlere gitmişler. E ayrı devletlere gitmişler. Ama demişler açan biz tekrar döneciz bu yerde ilk gelen beklecek. Bunlar giderler.

En büyük çocuk gider gezmiş gezmiş pazarı; Arabistan'a bunlar gitmişler daa dorisi ama ayrı ayrı devletlere, giderler bu gezer gezer en büyük çocuk ne görü orda gördü, görü bi kilim, alı görü, “ne kadar bu?” Demiş “bin, te bin altın bin lira.” “Ayy” demiş “bu kaa mi¹²⁰ parça bir kilime te bu kadar verılır mı?” “Eee bunun” demiş “çok ünere var, binersın buna uçarsın” demiş. “E ben” demiş “en güzel ediyeyi aldım.” Alır ediyi.

Gezer ortanca çocuk, gezer gezer orda demiş şincek ben ne âlim ne götürüm eve, o da. O da bi bakar görü bir alma. E bu ne şedecek bu alma bu gene demiş “nekam bu alma?” “Bin altın” demiş, “ama” demiş “bir alma bin altın ama” demiş “bunu” demiş “çok ünere var.” “Ney?” “Bu” demiş “birangi baygın bi insanın koklatın” demiş “dori kalkar.”

Üçüncü çocuk gezer o da pazarı açan görü bir dürbünler. “Ne kadar?” “Bin altın.” “Eeh” demiş “bukam bi şeye bin altın verılır mı?” “Aa” demiş “nasıl verılmaz bi bakarsın” demiş “çaaak uzaklarda birangi şeyi yakına getirı.” O da sannedir kendi en güzel ediyi almış.

Üçü da toparlanırlar gelirler. En ilk etişen nerden ne ayrılmışlar o yerde duru. Üçü da gelirler bir olurlar toplanırlar eve gelirler. Gelirler eve ama bi bakarlar evde kız yok. Babasına şaşkınlıkta bunlar kızı sorar. Demiş “ee kız ne bilim çıktı” demiş “bi yeri.” “Babası, ediyeleri aldınız mı?” “Aldık.” Peşin o dürbünlerle bakarlar bi bakarlar o çayırlarda o kız baygın yatmış uzak bi yerlerde. Bunlar nasıl çabuk

¹²⁰ Bu kaa mi; bu kadar mı?

gitsinler, alıy sereler öbür kardaşın binerler kızın yanına giderler. Kız baygın yatır. Alımıy da kıza kokutturular kız da kalkar. E bunlar ne der şincek ben demiş babaları: “ben bu üç ediye da üçü da işe yaradı ben bunların anginize kızı verecemde kararlandıramadım” demiş. “Üçünüzün da güzal.” “Dürbünler olasıydi kız baygın olduğni göeremezdık, alı olmasiydi o kadar çabuk gidemezdık, alma olmasiydi kızı uyantıramazdık ama ben” demiş “başka bi yarışma size yapacım, ok yarışması, ok atma yarışması” demiş “yapacım.” Sora bu bütüünün kasabalii köyli toplar. Üç kardaş da, birinci kardaş okuni atar. Gider bi yerlere kadar oni nişanlarlar. Ama kimi em çok atacak ona kızı verecek. Ortanca çocuk atar ama o büyük çocun attından birez daa öne gider. Ama küçük çocuk öyle atar o oki kimse bulamamış. Bu da düşer şincek aramaa şeyni çivisini. Gider gider gider gider bulamazmış. Gider gider ormanlara ararke çiviy, ararke bi bakar büyük bi taş. Demiş dur ani kaldırım bu taşı demiş bunun altında aceb ne var bu kadar büyük. Bi bakar ne bakar, masal ya bu, aşaa merdivenler yer altına. Bu kızı unutmuş burda, kardaşlarına. Ener merdiven, merdivenlerle yer altına açan bakar neee cennet gibi bi yer. Öyle çayırlar öyle yeşillikler öyle çiçekler bu çocuk şaşırılmaktan başlar o çiçekleri toplamaa. Bi bakar bir saraydan bir kız bakar. “Eey yabancı o kız” demiş, “ne o bayçemizden o çiçekleri toplarsın?” “Ben da” demiş “bakarım şaşırıldım.” “Ah” demiş “sen dünyadan gelırsındır” demiş “ama” demiş “benim sakın” demiş “gal seni saklim abim” demiş “çoktur benim fena, seni” demiş “saklıym burda ama” demiş “abim” demiş “çok uuzaklarda saavaş yapar.” “E napalım?” “Kız” demiş “ben yetmiş iki çiçek toplacım yakacım o çiçeklerin kokisi gidecek aabiıma abim dori buraa gelecek.” O kız öyle yetmiş iki çiçek toplar bayçeden yakar gelir. Gelir aabiisi demiş, “abi bu yabancı” demiş “dünyadan galmiş” demiş “ama buna bi zarar verme” demiş. O da bu da anlattırı meselei nasıl yarış yapmışlar. Ama burdaki, divermiş ben demiş o kızı isterım. Bu kızı şincek dill ne bu gördüğü kızı. Ama abimler demiş bilmem ben nooldılar naaptılar agamlar bilmem demiş. “Ee” demiş, “ay” demiş “biz gideciz,” o kızın kardaşıyle, “çıkaciz dünya görelım bakalım nooldi senın kasabanda, noldi aganlar naaptılar?”

Açan bi galırler baksınlar nee o ortanca kardaşa düün yaparlar o kıza. Eee ama demiş abisine, “sen” demiş “bu kızı” demiş “istermısın?” “İsterım” demiş. “Dimi istersın,” bu aabisi alır o topuzle başlar sasvaş etmee kardaşlariyle o çocuun. Bu olur, yapar yapar kardaşlariyle o topuzle kırk basamak varmış kırkında birer asker varmış episine birer topuz urmuş o gider alır o kızı getirı bu çocuya alırlar oni giderler onlarda

merdivenle aşaa enerler o güzallıklarda orda yaşarlar onlarle. E bu kadar. Bize uzun ömüür gavurlara kömür.

7. ÇİFTÇİ İLE YILAN

Bir çiftçi tarlay sürermiş ep. E eme tarlanın orta yerinde bi kojaman bi kapına varmış. Bi koja kapına çalisi. Kapına deyiz biz. Eh, demiş Alla bu kapnay neye yakmaym ben ajaba gâre çok bu bana gayle yapay. Demiş yakim demiş bu kapnay. Tutuşturuy o kapinay. Kapinanın içinde bi kojaman yılan varmış, büyük yılan. Aa yalvarıymış, dermiş “aman be kurtar beni.” Demiş “nasuv kurtarım seni yejin beni.” Demiş “uzat sopani” demiş “yemem seni” demiş, “uzat sopani sopaa tutunajim çıkajim.” Bu da uzadıy sopasını, çıkay. Çıkay dori sopale sarılıy boynuna. “E” demiş “bilıysın ne şini yejim seni” o yılan. “Abe” demiş “dimi ilık yaptım çıkardım ateşten.” “E ilık bivmey mısın niçin ilık yapan” demiş “kötülük bulur, bivmez miydın demiş oni sen?” Demiş “bivmezdım.” “E bilesın, yejim.” “E” demiş “madam öle üç kişiye sorayız, üç kişiye sorayız eger derseler, üçü da derseler ye yejim.” “Eh, derseler üçü da, ye. “Demeseler, bi kişi desın yeme, yemem.” “Tamam.”

Giderke yolle, alıylar dideylar şini kimi razgelejekler bakalım. Razgelıylar bi itiyar yaşlı bir adam. Demiş, zarul adam işte saçlı sakallı bakımsız, “meraba itiyar.” “Meraba.” Yılan duruy burda, azır duruy ep ona bakay. Demiş “bu yılan yesın mi beni yemesın mi?” Demiş “yesın yesın.” “Ama” demiş “ben ilık yaptım buna.” “Ne ilık yaptın?” Demiş “ateşten kurtardım.” Demiş “ben, ben da” demiş “üç tane çojuk vardı benim, onlari baktım büüttüm okuttum ama” demiş “üç tane çojuk şini onlar beni üçü da braktılar te burda ölim, viran, bakımsızım.” “Onun içi” demiş “ben bileydım bakmazlar beni ben büüdü miydım onalrı, okudur miydım onlari?” “Onun içi deyim ilık yapmışın madam yesın seni.” Aa yılanın keyfi gâlıy. “Ayde geçelim daa öte.”

Gideylar, razgelıylar bi beygir. O beygire sorajaklar. “Beygir, yesın mi beni bu yemesın mi?” Demiş “yesın.” “E neye?” Demiş, “yesın” demiş “ilık yapan kemlik bulur.” Düveriy meseley ona da. Demiş “ben bileydım niçin beni böle atajak o saybım böle yerlere tivkiler kurtlar yesın.” “Ben oni genşliğimde, binerdi neree isterdi götürüyüdüm.” “A şini bana yok bi bala samani versın atti beni yesın kurtlar kuşlar burda.” “Onun için ilık yapma, yesın.” “Ben bileydım tepelejtım oni bi kalgajaktım

zıplajim oni çenejek idım ama” demiş “bivmedım.” “Şini” demiş “onun içi deyım yesın yılan seni.” Ee iki kişi da ye, dey. Daa bi kişi kavdi.

Razgâly tilkiye. Tilki bu yilani, “yılan yesın mi beni yemesın mi?” Göz kakay o adama, korkma. Yesın, yesın dejene, demiş “bak” demiş “kim gâly?” O yılan da bakmakta kim gâly, kim gâly bakmakta bu adam azır duruy, boynuni tutmuş yılanın, tutmuş em da kesmiş dori. Yilani atmış. Kurtarıy, kendini kurtarıy.

Ee şini bu tivkiye demiş, “sana ne iılık yapım?” “Aa” demiş “iılık mi, senın o iılıklerden ben tok.” “Berak sen o iılı” demiş. “Bak sen ne kaa iılı yapmışın a” demiş “gene” demiş “bak napaylar seni.” “Yılanı kurtarmışın ateşten ama bak ne uraşıy yemee.” Demiş “senın o iılıklere inanamaym ben.” “Abe ben dil öle, söyle sana ne yapım, baaşış getirim, iılık yapım.” Yok. “Ee” demiş “madam o kaa israr edeysın getir bana bi oroz yapım keyfimi burda yeyim.” “İy.” Gâly eve. “Sen dur burda” demiş te buraa getirejim.” “İy.” İy ama gâly eve karısına demiş “tuttayım bir oroz.” “Ne yapajın o orozi be?” Demiş “tivkiye götürejim tivki kurtardi beni yilandan.” “Ateş yakar tivkini senın, once tavuk yedi bizden şini” demiş “tivkiye ororz götürejek yesın, keyif yapajak.” Napay, varmış bi temiz bi köpek onun, avji zaarı, zaar işte, kuyay çuvala oni adam. Oroz mi oroz çuval içine uruy arkasına götürejek tivkiye oroz. Abe napım oroz tivki bekley. “Napım nerde köverim?” “Daa buraa yaklaştır” demiş “ta köver öle yım bi keyif burda, bu kaçamaz benden gâre, o.” A çözey çuvalın ağzını açan çıkay o zaar topalay a orda a burda tivkiy kesmiş. Onlara kömür bize uzun ömür.

8. DANOKÇU

Bir zaman bi danokçu varmış. E isparjı dermişler o zaman. Danokçu diil da ısparjı. Türkiya zamannarında Osnannı zamannarında taa.¹²¹ O zaman yeşilden kesermişler mısır olsun çavdar olsun, te bu kadar kilo çavdar Paşı’nin¹²² verejek bu tarla, öbür tarla şu kadar, burda mısırı var mısır bu kadar, kaç paradan sora onu ödermişin senede bi defa. Sparjı gelirmiş Kasım zamanı toplarmış parayı. Danokçular, ısparjılar de.

¹²¹ Taa; daha.

¹²² Anlatıcı kendi kastetmektedir.

Toplamış altın. O zaman altın geçermiş Osmannı zamanında. İibe dolusu, iki meşin iibesi dolu iki gözü da. Geçe kalmış erif. Eh bakar bie ateş şınnar, demiş çok damnakım¹²³ bugün, çok geç da oldu yatayım burda da saba sabayli giderin, bayaa uzak da yerim taa. E döner. Köpekler sarar bunu uzaktan, “eyy,” annamış çoban olduğunu, “çoban bak köpekleri.” “Aha buyur de,” azarlar köpekleri. Gider yukarı, “selamu aleyküm.” “Aleyküm selam.” “Oşgeldin.” “Oşbulduk.” İilik oşluk.” Ayr olsun?” “Aabe” demiş “uzak yoldan gelirin uzak yola giderin da dedim biraz dinneneyim burda; atım da dinnensin burda.” “Olur.” Emen bu iibe ama meşin iibesiymiş o zincirle mincirle kapanır, iki gözü da doluymuş. Toplamış ticaret parasını, danok. Bu çoban görü, bu der para, nası yapayın ben bunu bu geje paklayın bunu. Ama o da üsüzmüş o çöjök da, ana boba yok. Eh. Demiş uyudunni kesejen ben bunu. O, yorgun o. “Ay” demiş “arkadaş yatalım.” Yatırlar şini, çoban buna maasus mabbet süüler bakalım süülejek mi o? Süüler bi defa yok mabbet, iki defa süüler yok mabbet, demiş uyumuş. Alır baltayı, şaaaarp kafayı kaydırı danokçunun. Kafayı kaydırı, eh demiş bulajaklar sabayli bu kannarı mannarı burda, annajaklar, emen çıkarayın birki çerger. O çoban, kendine çoban diilmiş, yanaşıkmiş o gazdaya. A gazda gene getiriymiş er saba yemek orayı. Ama antika¹²⁴ çöjükmüş. Bu çıkarı bi kaç çerger içerden kendine o geje yatmağa kadar. Bi işpırto kolbaya. A götürmüş onu gömmüş bi yar¹²⁵ dibine. Bu kolbanın içi bitevi kan. Eh o kolba tutuştunnin ne kan kalmış ne şey kalmış, bitevi kül. O saba gelir gazda, “abe noldu be çoban?” “Aabe gazda” demiş “taa biraz kendim da yanajaktım, kolbayı yaktık beevu, bişiy çıkaramadım sade üç tane örtü çıkardım içerden, yandı episi.” “Sen sağ ol be çöjüüm” der, “başka getirejez, dimi sen olmamışın bişiy, sen bak kiifine yaşa.”

Eh, Kasım’a yakın, “gazda” der “bu sene ben çoban olamam sana, vakıtinne bak başka bi çobancık sen, Kasım’a kadar çıktım mı ben sora kendi başıma bakajan bi yaşamak.” “Olur be çöjüüm, ben bakajam başka bi çoban.” “Para var mı çoban var.” Eh o adam tutar başka çoban. Bu dajisine der, “daji,” o gazdasının gene temiz bi kızı varmış, onu istermiş a fıkara olduğuna dünür yollabilir mi? Demiş şini para var, iki gözü da dolu ne, basajan parayı alajan kızı, “eh” demiş “gidejeksın benim gazdanın kızını istemee sen bu geje.” “Abe ayıp diil mi beevu” demiş “dün ondaydın çoban, bugün kızını istelim.” “Abe” demiş “Alla’ın emrinne, sen iste, verise verejek vermese

¹²³ Damnamak; yorulmak.

¹²⁴ Antika; uyanık.

¹²⁵ Yar; deniz, göl, ırmak gibi su kıyılarında ya da karada dik yer, uçurum.

gene zorlen da almayız.” “Abe” demiş “gidejen.” Gider. Ama antika adammış o adaam. “Abe” demiş “büüle büüle, bizim nuçeye te geldim dünür Allah’ın izninnen.” “Abe” demiş “çojün var mı arajaksın, kızın varse arajaklar beevu mana yok ona,” demiş “dünya kurulmuş büüle, buna, ayıp bişiy diil a.” “Emen yarın saba” demiş “sen süüle o senin nuçeye taa güneş duumadan çıkajak Yanık Kırana ben da gidejen orayı, orda biz ikimiz annaşajayız onunnen, sana bi cuvap vermem ben.” “Olur bee.” “Gelmemezlik etmesin!” Gider bu, “ee der nuçe büüle büüle mesele.” “Gidejen beevu der.”

Çıkar Çuka¹²⁶ gibi mi bi yere Yanıkkıran¹²⁷ gibi mi bi yere, buluşurlar orda. “Dajini” demiş “benim kıza dünür yollamışın ayşam Alla’nın izninne, ben da kabul ettim,” demiş “işalla olur.” “Ama sen düverejeksın bana bu danokçuyu naptın sen, neri gömdün?” “Aman bee gazda bee ne?” Demiş “iç aman duman, götürttme şubeye, ötejeksın” demiş “oroz gibi, senin işin.” Taa dünür gitmiş annamış, demiş danokçuyu tepeleyen bu, onun içi benim kıza dünür yollar o. “Ya diver, korkma” demiş “düvereyin düvermem ama düvermemsen var nerde düveresin, ben sana” demiş “zor etemem ama var ne göresin, a korkma” demiş “düvermem annat.” “Ben tepeledim bee.” “Nası” demiş “bayaa varmıydı bare?” “İki gözü da doluydu” demiş “meşin iibesinin.” “Korkma” demiş “düvermem.” “Bu geje sen gidejeksın, sen neri gömdün onu bilirsin, ona aykın oturajaksın ezandan¹²⁸ sora, taaa aber gelmeden kalkmajaksın, uyumak yok, yarın geje görünmese gelmese aber gene, morra¹²⁹” demiş “aber gelejek, duyajaksın sen kendin.” Gider o geje duru orda pekler saba aralanır. “Saba” demiş “gene burda buluşajaz.” “Nası be çoban?” “Abe” demiş “yok bişiy be gazda bee, oynama benimne.” “Oynamam oynamam” demiş “bu geje gene.” “Nee?” Demiş “istersen kızı almaa istemesen gene pekleme, a korkma” demiş “düvermem, sen” demiş “yemişin o boku emen ben seni kapattırayın kapattırmam.” Gene gider bu, gene yok. Gene o saba çıkar o adam orayı, “noldu be çöjök?” Demiş “yok be gazda be oynama benimne beevu büüle, yok.” “Gene ta” demiş “aber gelmeden bana düvermeden sana kız veri miyin ben?” “A” demiş “korkma düvermem parayı.” “Tepelemişin günası senin benim diil.” Gider o geje gene orayı. Taa erkenden saat sekiz zamannarı gene gelir. Adıncez çobanın, şiy, danokçunun adıncez, “ey kim

¹²⁶ Anlatıcı kendi köyünden iki kilo metre uzaklığında olan “Çuka” adındaki yeri kastetmektedir.

¹²⁷ Anlatıcı kendi köyünden iki kilo metre uzaklığında olan “Yanık kıran” adındaki yeri kastetmektedir.

¹²⁸ Yüksek Mahalle köyünde “ezan” akşam ezanı zamanına denilmektedir.

¹²⁹ Mora (Mkd); mecbur.

tepeledi seni?” Çobanın adını süüler, “Paşı tepelediiii.” Sesler. “Ecerini kim çekejek?” “Üçüncü kuşaaaak.” O üçüncü geje onun için yavolmuş¹³⁰. Eh o saba gene buluşurlar orda. “Abe gazda” demiş “büüle büüle,” demiş “üçüncü kuşak dedei” demiş, “eceri çekilejek onun.” O kuşak çekejek ama üçüncü kuşak. “Kızı” demiş “verejen, bare kızım raat etsin.” “O zamana kadar” demiş “benim, benim nuçeler da” demiş “üçüncü kuşaa kadar ölejek, öbürleri gene ne olajak olajak kız raat etsin.” Almış kızı sora. Üçüncü kuşak. A birinci geje çıkaymış kızı vermezdim, ikinci kuşak olsaydı gene vermezdim, üçüncü kuşak demiş uzak kalır. Onnar, o begduvayı onnar demiş çekejek emen benim kız, nuçeler raat edeje bu paraylen. Vermiş sora kızı, evlenmişler.

9. DİKTATA

E bir zaman varmış bi Dik Tata. Bu isannarı, olurmuş sinek girermiş aşadan yermiş celerni bırakır üüle. Bu bi gün evlenir. Ama iç da duyulmanık bu büüle teroris olduunu. Bi gün karısı, kırk odası varmış onun. “Kırk odadan” demiş “na sana, karısına, kırkınıcı” demiş “iç açmajaksın.” “Bu karı seslejen” demiş “seni ben” demiş. Ama bu dimi bu gitti demiş kim nerelere yok gelmez demiş. Açar o odanın birisi bakar boş. Açar birisini bakar. Otuz dokuzuncuya geldinni bu demiş açsam mı açmasam mı bu kırkınıcı odayı. Açajam be demiş, açar açan bakar Dik Tata mezarlıktan ölüleri getiri. Kefin içinde bakar sokmuş cenazenin şiyinden¹³¹ vira celerni yer. Karısını görüveri kapıdan bakar dişlerni takırdattırıymış bu duuru. Aman demiş Allah’ım demiş sen bana sabır ver demiş bu demiş beni da yejek.

Açan bi gün te büle bi günde gelir iki tane satıjı çömnek satmaa getiriler ullune bobası. Bunnar ne satarlar satarlar kalır çömneklerinden daa karannık basar ezan okur. Bu Dik Tata gider cami yanına duuru, “eee oşgelmişiniz misafirler beş gittiniz nası ii misiniz, kaldınız burda ayın bize götüreyin.” E gidelim demiş bobasına o çöjök. O karı getiridinni demiş, “aman” demiş “amicalar” demiş “beni” demiş “afedersiniz ama” demiş “bu geje” demiş “uyumayın” demiş. “E napalım be kızım” demiş “o dede gene?” “Napajasın” demiş, de demiş “oroz öttünni o” demiş “çeplemez.”¹³² “Oroz ötene kaa yapar o zarar” demiş. “De” demiş “benim cüzdan kaybeldi, o sizi” demiş “gelejek

¹³⁰ Yavolmak; belirlemek.

¹³¹ Anlatıcı burada müstehcen bir kelime kullandı.

¹³² Çeplemek, (Mkd “çepkay”); dokunmak.

bakmaa.” “De” demiş “çöjök kaybetmiş düşürmüş cüzdan kesesini da onun içi bizim bu geje uyku gözümüzde yok.” Bunnar, gari bir ki saat oroz ötmee kalır, gelir bu. “Abe noldunuz be amicalar ne uyumasınız siz oroz ötejek garki ayin saba olur garki siz bütün geje uykusuzsunuz yarın yola eşejesiniz.” Bunnarın üstünden altından ep demek poletika yapar uyusunna dii. “Abe çöjüm” demiş “uyku uykuda yok” demiş, “benim” demiş “bu çöjök” demiş “kaybetmiş cüzdanı” demiş, “paralarımız yok” demiş “biz alı satı yapamayız” demiş. “Aabe” demiş “nası yapajaksınız saba açıldınni” demiş “satajasınız siz o çömlekleri alajasınız bi kaç para.” “Yok yok” demiş.

Açanne biygilerni gene bağlamışlar ağıra. Onun, o iki biygirin ayaklarını yer düşürü öldürü onları da. Açanne oroz ötmeden daa bu adam “eşelim yolumuza a uulum” demiş “bu karıyı seslelim biz.” Açan gider iki biygirin da ayaklarını yemiş öldürmüş ikisini da.

Ondan sora bu demiş karısına, “ee senin işcezin bu” demiş, “sen” demiş “yaptın bir şeylik” demiş, “bunnara düverdın” demiş “bunnar uyumaz” demiş “gideeler eve.” “Abe adam” demiş “saba açılır gari” demiş “gidejek” demiş “uykusuz iisan olur mu?” O gejesi karısı demiş buna, “abe adam” demiş “ay” demiş “götür sen beni” demiş “anamiile kaa” demiş “bu geje oturmaa gidelim.” “Ee götreysin ama” demiş “sende” demiş “başka planın var” demiş “karısına.” “Aman be adam” demiş “ben senden ayrılır mıyın ben istedim da sana geldim.” “Götüreyin” demiş.

Gider anasına o karıjık. Bırakır anasında onu, bu alır gene gider. Orda nerde diri iisannar var nerde ölü iisannar, bitirmiş o er bi küüyü garki o küü kalmış. “Ah bre anaaa” demiş “bu bizim Dik Tata” demiş “bitirdi” demiş “o küüyü,” demiş “kaç küü oldu biter” demiş, “burayı gene dadınajak şini.” “Uyuma” demiş “tut bi top amur” demiş “sen biraz ben biraz” demiş “yazalım da saba açılsın da yarın saba kalkın başka küüye.” Açanne yazarken anasının uykusu gelmiş. Yatır uyur. Öldürü anasını o. E gelir bu “ayadi” demiş “eve gidelim gari.” “Gidelim” demiş. “Kalkar eve gitmekte anasına uru bi tepme ana biz gideriz eve garki di, anasını öldürü o.” “Ee” demiş, “sen” demiş “bana çok zarar yaptın a ben sana yapmam” demiş “sen benim saybimsin.” “Ben bilirin” demiş “seni napayın ayadi düş önüme da gidelim.” Getirdinni eve karısını da öldürü. Dik Tata üüle tek yalnız kalır. Nerde istemiş orda gezmiş. Te bu kadar bu masal da.

10. DİNDAR GENÇ

Bir zaman varmış bir genç bir salih amelli efendi bir çöjök. O çöjök yani zaman gelir yaşı dolar, gitmiş askere. İki sene üç sene mesela askerlik şeyni tamamladıktan sora zamanını, tekrar döner yani evine gelsin dii. Demek memleketine gelsin. Eee yolda gelirken bu çöjök bakar bi su akar büle, eskiden varmış ya, dermen arkları büle, ark kenarında duru bakar büle o suya, bi bakar yukardan su getiri bir alma. Bi bakar demiş “ben bu almayı yakalasam da” demiş “yeyim bare bu almayı dimi su getiri.” E tutar o almayı, yakalar, alır yesin dii daa azına alır üç diş kakmış onun için emen aklına gelir demiş “aramdır” demiş “bu bana.” Demiş “ben naptım” kendi kendine? Bi düşünür demiş “ki bu almanın” demiş “sayibini derhal bulajam, kimdir, bi da alal ettireyim ona.” Bu genç efendi çöjök dedik ya tutar o ark kenarınne yukarı gider gider gider, gider gider bi bakar gari baya gitmiş yukarı bi dermen varmış orda. O dermenin baçesinde bir alma ağacı vermiş dip orda, argın kıyında o ağıştan düşmüş o alma. Bi bakar öbür almalara, bakar buna da, bakar demek aynı alma, benzer öbülerne, e demiş “olsa olajak” demiş “bu bu ağıştan bu.” Şini soruşturu mesela birangilerne orda ne görü demiş bu dermenin saibi kimdir, bu baçenin saibi yani. “E” demişler “te işte filan kişi” Asan Efendi mi desek niye desek yani. “E” demiş “ben bunu bulabilir miyim ajaba?” Demişler “tamam evdedir bulabilirsiniz.” Gider evine çağrı adamı, çıkar demiş “ne var?” Demiş “ben işte büle büle bir alma su götürüydü ark götürüydü yani, bu aldım yemek istedim, üç diş kaktım almaya ama aklıma geldi niçi aram diye vazgeçtim” demiş, “işte” demiş “ben ordan yukarı suyle geldim arkle yukarı arkle yukarı” demiş “bu ağacı buldum, soruşturdum bu ağaç, yani bu alma baçesi sizinmiş, bu ağaçta sizin mesela gelidm size bunu bana alal edesiniz.” Adam da bi düşünür, “eee” demiş “du bakalım ne çıkacak sonunda.” Demiş “ben sana bunu alal edejem ama bunun için” demiş “lazım üç sene” demiş “bana izmekar gibi” demiş “işlesin, ondan sora” demiş “bakarız gene.” Dememiş gene tam olajak dii, alal edejem, demiş bakarız gene. E tamam. O genç çöjök da efendi çöjök dedik ya, yani aram istemez bunun içi razı olur, tamam demiş kabul. Üç sene, üç sene uraşır demek orda, çalışır orda o adama izmekar gibi. Tamam zamanı dolar, demiş “amca” demiş “olur mu gari benim zamanım doldu evime küveri misiniz” demiş “gideyim gari?” Demiş “daa bitmedi.” “Sana” demiş “daa bir şeyim var bunu da” demiş “kabul edersen ondan sora” demiş “bakarız.” “De bakalım nedir bu?” Çünkü bakar aaa yaşlı adam, çünkü bu, bu çöjök sayiden bi salih amelli, sayiden efendi çöjök, sayiden demek bir dinine düşkün bir

bakalım sen ne diyejeksiñ dii.” Demiş “benim kızım ancak sizin gibi bir efendiye yakışır” demiş. “Onun için demiş “bundan öte” demiş “evlenin mutlu olun” demiş.

11. DOKUZ KAFA

Bir varmış bir yokmuş evel zamaaan çok çokmuş. Bi evde üç tene çojuk varmış. Bi evde üç tene kız varmış. Ee üç tene çojukların, almaları varmış. Babası der “uulum gidin almalarımızı pekleyin Dokuz Kafa geliyor almalarımızı yeyor.” En koja çojuuna der “uulum bu geje sen git.” Alır koja çojuu gider. Öteden çıkar Dokuz Kafa, “isan eti kokar isan eti kokar.” Eh o çojuk atılır almadan kaçır eve. Der “baba korktum kaştım, alamadım bi kafasını sekiz kafası kalsın.” Soraki geje ikinci çojuk gider, biner almaya. Gene gelirmiş almalrı yemeğe, “isan eti kokar isan eti kokar.” O da atılır gelir eve. “Baba korkuyon, alamadım bi kafasını geldim.” “Sizin gibisi” der “babası iş yapajak.” En küçüü der “baba ben gidejen.” “E” der “aganil bi şey yapamadı senin gibi kalleş” der “iş yapajak.” “Gidejen” der. Alır çojuk gider. Binar almanın üstüne. Çıkar öteden Dokuz Kafa gelirmiş, “isan eti kokar isan eti kokar.” “Koksun koksun, gel” der “çojuk.” Gelir. Bi kılınç alır bi kafasını sekiz kafa kalır. Çojuk gelir eve. Der “baba aldım bi kafasını kannar akarak gitti.” “Gelin onun izince gidelim bulalım onu.”

Alırlar bunnar izince izince giderler. Açan o dalır bi delik içine. Derler “şini bunu burda bulalım.” “En koja çojuk girsın.” Üç kardaş gideler. En koja çojuu belinden bağlarlar, der “dondum dondum dejen, yandım dersem birden çıkarın.” “Dondum dondum” der, “yandım” der “çıkarılar.” İkinci çojuu bağlarlar onu gene koveriler delik içine. “Dondum dondum o da,” “yandım” der “onu da çıkarılar.” “En küçüü” der “ben girejen.” Ayde onu gene bağlarlar onu salırlar delik içine. “O dondum, dondum, dondum” gider iner bulur açan bakar bi sobada yatar Dokuz Kafa. Sekiz kafası kaldığı içi gari yaşamaz ölejek. Açan bi sobayı gene açır üç tene kız oturturu, biri gergef işlermiş, biri düzen dokurmuş, biri pirinç arıtlarmış, yemek yaparmış. Der “onnara,” kızlar ama ayın on beşi, epten gözellermiş, der “ben sizi üçünüzü” der “te sen benim olajaksın, bu daa ikinci kardeşin,” “sen” der “üçüncü kardeşin.” Ayde der agalarına. “En büyük agamın bu kısmet,” çıkarılar bi tene. “Bu” der “ikinci agamın kısmet, onu da çıkarılar.” İki biribirinden gözelmış. “Bu” der “benim kısmetim.” Açan çıkarılar o gene en güzel. Ee şini kardaşa sıra gelmiş onu da bağlarlar çıkarıarmış yukarı, çekerler yarı yere kaa kardaşı keserler urganı çojuk düşer, kalır orda. Onnar

alır kızları giderler, öbürleri. Kardaşlarını brakırlar kuyu içinde. Giderler. E onnar giderler ordan.

O çojuk yatar uyumaa. Uyurmuş orda açanna bi kuşlar civili civili civili başında, civili civili civili, açan onnarı bi koja yılan gelmiş yemeğe. Çojuk kalkar yılanı tepeler o kuşçazları kurtarı. Koor yılanı başı altına yatar. Açan anası gelir, o çojuu, gelmiş kuş yavrularımı almaa dii ona taş koverejek, bi bulgur taşı almış eline kafasına koverejek. O kuşlar anasına diiveriler, “abe o bizi kurtardı bizi yılan yejek idi.” Yılan onnarı yejek dii o gelir sora gölge yapıveri ona kanadına çojaa. Çojuk açan kalkar başını ujunda kuş. “Aah, ne istersin sen benden?” “Sen benim yavrularımı kurtarmışın.” “O gene” demiş “sen kuşsun senden ne isteen?” “Sen benden ne istersin?” Demiş “ben isterin ak dünyaya çıkmak.” Demiş “kırk yudum su kırk yudum et” dermiş “bul ben seni” demiş “çıkarajan ak dünyaya.” Açan bulur bu kırk yudum su bulur kırk yudum, otuz dokuz yudum et bulur da çıkarajak onu. “Ee gak dedimleyi der su verejksin guk dedimleyi et verejksin.” Beni çıkarajak. Gak der su veri, guk der et veri. Çıkarı, bi yudum yok, çojuk keser ayanın altından veri. Bu kuş anlar bunu tutar dilinin altında, der “şini seni çıkardım sen git ben üüle gidejen,” kuş. “Yok” der “sen git ben üüle gidejen.” “Kuş” der “sen yörümeden ben yörümem.” E o yörür. Arkadan açan bakar kuş ansattırı ayanı, “dön burayı.” Döndürü çojuu. Yapıştıırı ayanın altına çojuk gider.

Gider açan bakar bi dedejik bostan pekler. “Ee dede naparsın?” Der “bostan peklerin.” “Ne var ne yok küüye duuru?” Der “küüde düğün var.” “Dede” der “git sen düğne ben” der “bostanını peklejen.” “Olmaz be çojuk” der “sen git de ben bostanımı peklejen.” “Olamaz” der “sen gidejksin.” Dede alır gider, dinler çojuu. Alır dede gider düğne çojuk kalır bostan yanında. Bi biygir de bulur orada, o biygire biner o bostanın kenarlarını çojuk eştiri. Koşturarak beygirle gider. Dede gitmiş düğne o da gider arkadan. Açan gider ona olan kızı babasına veriler. Gider güvien gırtlaanı keser kızı alır bindiri biygire koşturarak biygirle gelir bostan yanına. Kızı görmez dede, gelir. “Dede” der “düün nasıl oldu be?” “Abe uulum” der “nasıl olajak” der, “geldi bi ayırsız” der “binmiş bi ata koşturarak geldi” der “güvien gırtlaanı kesti” der “gelini aldı gitti” der. E çojuk gari kızı almış masal da sona ermiş. Onnara küüle kömür bize uzun ömüüür.

12. DOKUZ TENEKİLİ KEDİ

Bir zamanlar dokuz tenekil bi kedi varmış. Kedi bir gün köpek deresine avlanma gider. Açı, bi kapının yanından geçerken, a kapının içinde gene bi domuz yatırmış. Kedi ordan geçerken domuzun burnu fiuk, fiuk yapar, kedi domuzun burnuna bi pamça çeker domuz napajani şaşırılmış, kaçmış ordan. Domuzun kardaşları gejeyle toplanılar, domuz der “abeyavu dokuz tenekili bir avju geldi,” şarko kediymiş, “abe” demiş “baksanaza ne yaptı beni beyavu, saba neri saklanajaz biz, bizi ipratajak o.” Eh, sabayli toplanırlar. Ayi der “ben binejem te bu kara avuca.” “Tavşan gene der ben te o çavdar içine saklanajan.” Domuz gene der “ben te o kapina içine dalajan.” Gene domuzun burnu orda fiuk, fiuk yapar. Kedi gene avlanma iner orayı. Bi pamça, “kaçın kardaşlar” demiş “geldi!” O koja ayi o kara avuştan vuuuu aşı düşer, ayana koja çürtmek kakılmış. Tavşan gene o çavdar içinden kaçarken o başaklar uruymuş arkasına. Toplanırlar bu çay tarla gibi bir yere. “Ayajımı baksanaza be kardaşlar.” “Abe beni gene” dermiş “o çavdar içinde bastı sopayı, bastı sopayı.” A çavdar başakları uruymuş arkasına.

13. DUKULENKA

Varmış bir zaman bir fakir. Adıymış Dukulenka. İsmi Dukulenka. Kadını varmış, çelatları faklan yok. İiy ama karisi biraz gizalmış o adamın o gencin. Bi bey özenmiş. Karisina özenirmiş. Demiş “nasuv kaybedim bu adami ta karisini kavsun bana.” Fakir, sabale çıktı mi böyle dükân önlerine tsigaraları ne atmışlar onları toplarmış ta içermiş. O bey gene demiş, “Dukulenka gâv gâv buraa.” “Ne beyim?” “Var” demiş “benim bi beygir, üç tane var” demiş “oni bekçi, oni çal senin olsun.” Toplay ordan alıy gâlıy eve. “Karisı” demiş, “ne böyle düşünme düşüncelisin sen, kara kara düşünüyşün sen?” Anlamış. Demiş, “düşünüyş” demiş “o bey dedi varmış beygir onun, madem o kaa fakırsın çal bu beygiri senin olsun paresi ama tutarseler tepelejekler, yok.” Demiş “o karisi gene yat uyu biraz senin kafan dol, dolsun uykiya.” Örtör bi partal yorganlar ona uyusun. Uyuy uyuy, kavkay bir zaman yarı geje zamani, kavkay. A bakalım şini, gidey açı avurun kapisini açıy, bi kişi beygirin üstünde, bi kişi kuyruğunu tutmuş, bi kişi tutmuş beygiri yularından burdan,¹³³ üç tane bekçisi var ama uyuyar episi. Napajak, o yuları yanından böyle kesmiş, el elinde kavmış boş, kuyruğunu da kesey böyle

¹³³ Anlatıcı burada, bekçinin atın yularını nasıl tuttuğunu kendi elleriyle gösterdi.

kuyruğundan kavmış şey, o semerdekii gene karinkolanını çözey beygirin üzengiler, biz deyiz üzengi, asmış o kırıslere oni gene semerle barabar öle duruy. Beygiri çekey onlar olduğu gibi duruylar, alıy çıkarıy beygiri. Eh o birisi dermiş uykuli gözleri yumuk, “abe sanlasana biraz o beygirin yularını ta yesin bakalım yemek yey mi?” Sanlarmış böle. “E sen sanla kuyruğunu, salla yesin yemek bu beygir bi şey şetmey yok.” Aa o üstünde semer üstünde neymiş o gene demiş “sen gene böle urasın karni avtuna ta şetsın.” Bir uruy blup yere semerle barabar düşey. Kavkaylar açan yok beygir. Saba oluy çıkaylar. Düverıylar beye beygir gitti, tamam. Dukulenka gitmiş satmış Valandova’da¹³⁴ beygiri. Baya giyinmiş tsigara falan almış kendine. Ee kavejiye çaarmış, demiş “kaveji bana” demiş “iki kave beye bir kave, kazandım ben bu defa.” İçerler kaveleri. Demiş “dukulenka sanmasın bitti esabımız, daa var.” “Ne?” “Üç çift öküz var, o üç çift öküzü izmekarlardan çal senin olsun onlar da.” Demiş “du bakalım napayiz ne bilim sarıldık bu işe şini.” Gâliy gene eve, karisi anlamış daa kapidan girike, demiş “gene bişey sen kara kara düşünüyşün.” “Nee böle böle, şini gene avti tane öküz varmış çalim onlari.” “Ya tepelejekler¹³⁵ ya” demiş “son olajak bana bu iş.” Nepay, demiş “yat uyu gene senin kafan boş” o kari, o kari da dermiş “yat uyu.” Uyuy, örter o partal yorganlari gene kafasına onun, bir zaman uyuy. Kavkay sabale daa dünle. Yapay sahte Dukulenka, ayni giydırıy Dukulenka elbiselerini ona. Yolle giderke neree gidejekler o çiftçiler, bi ağaçta asay oni, asay siney¹³⁶ kenarda kendi. Bu çiftçiler, tembetmiş o bey, demiş “bak öküzleri da çavdurmasınız!” Ah açan geçerke bakaylar böle, “mare Dukulenka asılmış.” Gideylar ona bakaylar oo uruylar saopayle bii sopa e demiş “öli bu ne,” burdan da uruylar bi sopa karnına, öli, bırakıylar. E demiş “kurtulmuşık.” Onlardan daa ileri, onlar ne zaman avmış yoli gideylar şeye tarlaa gidejekler, o tarlaa gidey daa ileri onlardan. O tarlada o sahte Dukulenka asmış orda gene, o onların ağaçta tarla içine. Açan gidey bu çiftçiler, “abe kaç tane Dukulenka var,” daa bi tane var burda! Bakaylar, ur bakalım. Bu da buna da uruylar bi kaç sopa, öli. Abe a git bakalım, sen dur burda biz gidelim ikımız bakalım orda duruy mi o Dukulenka? Aa ben demiş kalamam burda ben kendim, kalamam. E a git bare sen. Yok iç birisi kavmay. “Ulan” demiş “bak te öli bu.” “Ay gidelim bakalım duruy orda o.” Brakıylar öküzleri, brakıylar öküzleri bu gideylar baksınlar bakalım peşinki Dukulenka duruy mu? Bu alıy öküzleri ordan çekey gidey götürüy satar onlari

¹³⁴ Valandova, Makedonya’nın Güney Doğusunda yer alan şehirdir.

¹³⁵ Anlatıcı burada güldü.

¹³⁶ Sinmek; saklanmak.

da. Gâlıylar açan öküzler yok. Eee yaptık işi. Gideylar beye, “beyim” demişler “böle böle öküzler gitti.” Gidey o satay. Dukulenka ovmiş doteran,¹³⁷ ovmiş, zenginleşmiş pare var koja foter¹³⁸ (Fötr sözcüğü Victorien Sardou’nun bir 1882 yılı oyununun başlığından gelir. Prens Fedora, oyunun baş kahramanı, oyunda fötr’e çok benzer bir şapka takmıştır.)¹³⁹ kafasında tananmaz ovmiş, tsigara malboro içey ep. “E” Dukulenka “novdi imisin?” Çıkay kavee gene. Deyim, beyim iyyim. Dukulenka gene çarıy, “beyim bana iki kave, beye bir.” Gene içeylar kaveleri. Demiş “Dukulenkaa o bey gene” demiş, “sanmaasın bitti gene var, daa var esabımız.” “Ne var?” “Daa bi çuval paramız kavdi, o payı da av kariyle ikimizden savde, başka yok gare ne alasın.” Ee gâlıy eve, düşünë düşünë gâlıy eve. Karisi demiş “gene düşünëysün sen çok.” Demiş, “gene dey, pareler kavmış daa onlari alimimiş.” “Yaa yat bakalım uyu biraz dinlen, kafan dinlensin.” Uyuy uyuy, kavkay yari geje zamani. Yatırmışlar nasuv krevette pareler ikisinin arasındaymış. Çuvalda mi torbada mi mesela. Şini yavaş yavaş dalay krevet avtuna Dukulenka. İç anlamamış bunlar. E bunlar, bir zaman o kadın demiş, “mare benim tuvaletım gâvdi bak uyumasın ta avdurasın pareleri, ben gidim peşin, oo adam” demiş “ben gidejim ben, sen dur, o bey.” “Gidey ama” demiş “uyumasın.” Bey gidey tuvalette, kavkay o çıkay krevet avtundan, o kadın uykuli uykuli, o kadına demiş “ay mari git ade gare.” Daa o bey tuvalette. Ay kavk git. Demiş “gâvdin mi?” “Gâvdim” demiş.¹⁴⁰ Kadından daa ileri çıkay bile o alıy parey gitti. O kadın gidey “adi be,” oraşır kapıyı açsın, demiş “kim o?” Demiş “ben be.” “Abe” demiş “sen burda mısın?” Demiş “burda ya.” “E” demiş “nee gâvdun dimi kavdurdun beni.” “A” demiş “gâv şini buraa içeri gir ta tsigara içelim bütün geje bura şeyde tuvalette.” Pare gitmiş. Avmışlar parey. Avmış parey. Eeeh bu da ovdi. Saba oluy. Gene buluşuyar, yok güjenmek. Demiş “bak Dukulenka sanmasın bitti.” “Nee?” “Bu defa” demiş “bana” demiş “getirejin yarım beyin aklını, yarım beyin aklını.” Demiş “bakayız bakalım.” Eh gâlıy eve karısına demiş “böle böle.” Demiş “dinlen biraz ta.” Dinleniy. E kavkay gidey yaptııy ustalara, kovaşlara dört tane demir kazıkları. Alıy, sijimler alıy, kınaplar alıy, metro alıy, topuz alıy, keser alıy, kazma alıy, usta. Gidey mezarlıya. Mezarlıkta temeller ölçey, temeller ölçey kazajak bi şeyler yapajak. Çıkay bir öli oraa demiş “ne napaysın, kimsin, in mısın cin mısın?” Demiş “ne in ne cin, gâvdim” demiş

¹³⁷ Doteran, (Mkd); çeki düzen vermek, şık giyinmek.

¹³⁸ Foter; fötr şapkası.

¹³⁹ <http://tr.wikipedia.org/wiki/F%C3%B6tr>

¹⁴⁰ Anlatıcı burada güldü.

“burda.” “Sayı” demiş “napacin?” Demiş “senin işine mi giriy napajim, a git bak işine, ben” demiş “burda şini işimi mi bakım sana esap mi gösterim?” Demiş “debevu,” brakıy. Brakıy gidey o mezarda patron varmış, tabi başları onların, demiş “böle böle gâmiş birisi kazay orda temeller bişeyler yapay orda, ne bilim napajak?” Gidey bu yavaş yavaş yanına onun, “kolay gavsun.” “Alla razi ovsun.” “En bu yaptığın senin beyavu?” Demiş “bak, senin işine mi giriy çok ne yapayim ben.” “Aa” demiş “ben bu mezar bu yerin şeyi ben patroni, mora düveresın” demiş “mejbur.” “E” demiş “madam patronisın düverim ben da” demiş. “Bu” demiş “olajak burda” demiş “itiharlara istiraat yeri bi tarafı, bi tarafı çojuk yuvası olajak, çojuklar bakılajak burda falan.” “Abe ovma burda mezarlık burası.” “Ee ne bilim ben burda karar gördüler burda yapajim, beni buraa yolladılar.” “Yok olur, yok olmaz, inat yapaylar şini. “O patron” demiş, “bak buraa” demiş, “ben da” demiş “kandım yapajin ama angınız daa çok ses keverejek bağrajak, kavula çıkayız angımız daa çok ses keverejek.” “Benden daa çok ses keverisen burda yapajin, a benim ses daa fazla ise yapamamsın gideysın.” Demiş “olur beyavu.” “Angımız bağrayız peşin?” Demiş “yer senin, yer senin, yerler senin sen da bağar bakalım, meydan senin.” “Bağrıy açan o öli, o bayırlar tinley böle.” Demiş “nerde ben bağrajim bu kaa ama du bakalım.” O gene, o odunlar varmış, kısa kısa odunlar kesermiş böle sararmış kafasını sijimlerle, o sıra sıra odunları. “Napaysın?” Demiş “ben şini açan barajim, burda ni öli kalajak ni canlı, paklajak, o kaa barıym ızlı ben.” “Sakın bağırma!” “Bağırma bare” demiş, “ne bağrıysın?” “Abe” demiş “nasuv kavulumuz?” “Abe kazandın kavuli.” “Yok” demiş “kazanmadım öle, böle.” Demiş “bağrajim.” Yok bağrajin, o bağrmasın. “Ben da bağırmam ama gidejin getirejin yarım beyin aklını buraa, yarım beyin aklını getir ben da bağırmam, brakıym.” Eh gidey bu. Avmışlar ya aklını beyin. Kuri kutradan¹⁴¹ kavula veriy mi malını bir insan? “Git” demiş “getir yarım beyin aklını ondan sora brakajim ben da bağırmam.” Gidey. Kuti içine getiriy onun aklını demiş “al bu, al götür, av şini.” Alıy geliy buraa, beye getiriy “buyur dey arkadaş.” “Aferim ulan” demiş, “peşin Alla aklımı avdı, sora malımı, sora canımı da alajak idi ama aklımı getirdin madam ay şini bakalım alabilir mısın bi şey benden?” Alamasın gerekın. Onlara kömürleri bize uzun ömür. Te öle yaaa, te bu Dukulenka masalı bu.

¹⁴¹ Kuri kutra; boşuboşuna.

14. İKİ KARDAŞ

Bir zaman bir varmış bir yokmuş iki kardaş varmış. Aa küçük kardaş da biraz daa akılda demek daa zayıfmış debiliriz. Ee ne yapajaklar bunlar, başka bi ayrı küüde gene bir zengin adam varmış yani bi gazda mı nası desek yani, onun gene ihtiyacı varmış izmekar demek tutsun onları. Ee biri yanaşır gazdanın ev işlerini görür, aa küçük kardaş da gazdanın koyunnarnı demek otarır demek çoban tutulur. E neyse o gün bu gün derke bir gün bu küçük kardaş koynnale gider bi tarafa bi bakar bir armut üle bi güzel demek onmuş yani, aa bakar bakar büüle koyunnara der ki, kendi kendine süüler büüle, demiş “ben binejem şini armudun üstüne silkejem armudu düşünler altına siz” demiş “toplayın sora ben da indim mi armuttan aşaa üleşiriz armutları ep beraber yeriz.” Neyse, çoban biner armudun üstüne başlar demek silkmee armutları, silker neyse tam iner armuttan aşaa yere bi akar koyunnar episini toplamışlar yemişler armutları çobana bişiy kalmamış. Bi bakar koçun, koç varmış yani, koçun iki buynuzunda birer armut kakılık kalmış. Bakar bakar demiş, “ee” demiş “anlaşıla sade koç beni düşünmüş demek,” alır o iki armudu yer. Ondan sora da koyunnarı da, demiş “ben size şimdi gösteriyim ne var dünyanızda.” Tutunur episini onnarı sopayle epijini koyunnarın öldürür, sade, sadece koçu bırakır. Bi da sora öldürdükten sora kendi kendine büüle başlar düşünmee, demiş “yavu ben naptım be,” demiş “ben gazdaya ne dejem ajaba?” Düşünür büüle bakar bakar demiş “du gideyim bare eve kaa aa” demiş “kardaşı, agamı” demiş “bulayım da ona kaa düvereyim meseleyi da napalım bu koyunnarı.” Gider eve kadar bulur agasını, gizlije agasına: “aga be” der “büüle büüle” der, “ben yaptım” der “bi ata ettim” der “koyunnarı” der “episini öldürdüm yalnız koçu bıraktım” der “sağ.” “Ee” der “sora?” “Napalım te” der “sana geldim” der “bi danışayım.” Üüle mi üüle, “adi bare” demiş “gidelim da koyunnarı bare” demiş “açıkta durmasınlar alem görmesin üüle, ordan” demiş “bir, aa endee¹⁴²” demiş “orda çekelim onnarı” demiş “sürüye” demiş “barem isan görmesin üüle açıkta onnarı.” Neyse giderler başlalar sürümee işte koyunnarı ordan, şimdi agası birer tane tutarmış koyunnardan götürüymüş o endee atarmış, a bu çoban daa ufak kardaş ne iki elle da birer tane iki birden götürü demek ölü koyunnarı taşır, sürür büüle. Ondan sora bunnar garki koyunnarı episini sürümüşler o endee atmışlar yani sora düşünüler napajaz, napajaz nası gazdaya ne dejez dii düşünüler bi plan kurarlar; demişler “biz bu geje, aa ben” demiş “daa biraz karannık olsun” demiş “geç zaman” demiş “gelejem, gazda”

¹⁴² Endek; hendek.

demoş “görmek iç koyunnarı” demoş “niçi geldimi gelmedi mi dii, çannarı” demoş “episini ne var çannar” demoş “ben episini” demoş “takajam koça o” demoş “duyajak çannarı çıkmaz” demoş “dışarı baksın koyunnarı falan, ben” demoş “kışlaya kapajam” demoş “yalnız koçu ondan sora ayşamnnı yeriz” demoşler “bi da” demoş “sora biz gazdadan aralım akkımızı versin ne işledik bu günnere kadar” demoşler “da dejev” demoş “gidelim biz eve kaa biraz başka işlerimiz çıktı bi kaç gün dör beş gün mü ne kadar biz görelim o işi biz tekrar dönejev geri izmetimize, üüle” demoşler “dejev.” Aynen üüle, aa gelirler eve, a büyük kardaşı te gelir daa peşin daa ileri eve. Aa öbür küçük kardaş karannık pekler olsun, karannık olduktan sora koça takar episini çannarın getiri eve kapamış kışlaya koçu. Geliler içeri sora işte ne Alla vermişse ayşamnnık mesela yeler içeler. Ee demoş o büyük kardaş, “gazda” demoş “büüle büüle” demoş “mesele bizim” demoş “bir işimiz çıktı” demoş “ev, evimize kadar,” çünkü aynı küüden diil onnar başka küüdenmişler, “biz gidelim evimize kadar sen bizim akkımızı ver şimdi ne kaa ne bi kaç gün ne burda çalıştık da gidelim biz eve kaa o işimizi görelim, gördükten sora işimizi dört beş gün sora gene gelejev” demoşler “biz burayı işimize.” Ee neyse gazda da çıkarı para bunnara versin dii paraları verir, veri ep şiye büyük kardaşa büüle, a o küçük kardaş gene bakar büüle yandan, “abe” demoş “gazda nası iş bu” demoş? “Abe niçi” demoş “noldu?” “Abe” demoş “sen” demoş “agama” demoş “verisin paraları” demoş “bana iç vermesin” demoş “para, agam” demoş “bi tane ben iki tane.” “Yavu” demoş “ne der bu be,” öbür kardaşına? “Yavu” demoş “gazda bakma sen ona” demoş “zaten” demoş “sen bilmesin mi o” demoş “biraz tam düzgün” demoş “konuşmasını zaten bilmez.” Neyse, bu gene sayar gazda paraları, gene veri, demoş “gazda naparsın sen” demoş “bana iç para vermesin yavu!” Tekrarlar gene, “agam” demoş “bi tane ben” demoş “iki tane.” Demesi demek, agam birer tane koyunnarı, ölü koyunnarı sürüdü birer tane ben demoş iki birden sürüdüm a bana gene vermesin gene para, demek onu ister desin dii. Ama gazda gene anlamasın dii gene o kadar biraz daa kestirmeden konuşur. Neyse. bu gazda demoş “yavu ne bu büüle konuşur tekralar?” “Abe” demoş “bakma ona” demoş “o büyük kardaş, yavu” demoş “o zaten” demoş “bilirsin niçin tam düzgün konuşmasını bilmez.” Neyse. Ama gazdaya bi şübe urmuş, şübelenmiş gazda, demoş var bi mesele demoş bu arada ama du bakalım ne olajak? Açan bunar gejenin bir zamanı, gazda uyuduktan sora kalkalar bunnar iki kardaş toparlanırlar çıkarlar yola. Kaçajaklar şini ordan gari gazda demek anlamasın işi, gazda anlayınca demek koyunnar niçi yok dii falan bunnar demek uzasınar gari. Neyse.

Bunnar gidler gideler bi yeri kadar, açan bi yol üstünde bakar, bakalar üüle bi nası deyim yani bi mil çamuru gibi varmış üüle, güzel bi çamur, o küçük kardaş, “abe aga” demiş “baksana” demiş “bu güzel çamuru” demiş. Marifeti da gene varmış, lüle¹⁴³ yaparmış cıgara içmek için. Biz zamanlar lüle da, lüleyle dimi cıgara içelermiş. Demiş “ben burda lüle yapajam” demiş “bu çamurda.” “Abe” demiş “budala toparlan” demiş “adi durma” demiş “kaçalım gazda” demiş “geriden şini gelecek etiştirejek bizi.” “Yavu” demiş “bu kıymetli çamuru ben bırakır mıyım büüle, ben” demiş “lüle yapajam.” “Ne eder söktüremez ordan gitsin. Ah bir zaman bi bakalar, gazda da toparlanmış binmiş, varmış yani bi biygiri demek yol için maasus, binmiş biygire gazda arkalarısıra ya gelir ya gelir. Anlamış işi gazda bi bakar, “aa” demiş “ne, ne dedi bu” demiş “ne demek istedi agam bi tane ben iki tane falan dii” demiş, açan gider kışlaya¹⁴⁴ bi bakar koyunnar yok, tek bi koç sade orda. E sora, sora bu gazda bakalar niçi gelir dii, demek şini gazdayı iç demek tanamazdan gelir, “eee” demiş “arkadaş arkadaş, daa uzaktan gelirke” demiş yol üstüne gene sıralamış ep lüleler ne yaparmış yol üstüne sıralarmış büüle, “yavaş” demiş “biraz o ayvanı” demiş “yavaşlattır” demiş “yol üstünde” demiş “lüleler var, zare¹⁴⁵” demiş “kırdırjaksın lüleleri.” Gazda gene “dur dur” der “şini” der “ben sana sorajam” der “isla şini nası bakalım lüle kırılırmış, şini ben sana gösterejem.” Bu da tam yaklaşır garki, alır o lülelerden bi tane gazdanın kafaya bi tane çeker biygirden aşaa armut gibi düşürmüş. Gazdayı da öldürmüş. E şimdi beladan bela. Napajaklar gari, daa öte gideler yollanılar bi bakalar yol kıyında bir dermen taşı görür. O dermen taşını, şimdi o demez dermen da dermiş “aga” demiş “baksana” demiş “nenemin aaşanı.” Nenesinin aaşa demek neymiş o, ani bie zaman dimi yapaa iğriymişler, pamuk iğriyişler mesela büüle demek ii çevreje deriz ya ona demek aaşak dermiş bu, nenemin aaşa dii. Demiş “ben bunu brakmam.” “Abe” demiş “budala adi” demiş “kaçalım gari başkaları gelecek geriden” demiş “beladan belaya ep” demiş “yaptın garki kaçalım falan.” “Aa” demiş “ben brakmam nenemin aaşanı.” Geçiri parmaana gideler sora, götürü dermen taşını. Niçin derler er bi masallarda büüle küçük kardaşlar dimi kelkardaş falan deeler bunlar ep bi gösteriler kendileeni demek. Gideler gideler bi yeri kaa, aaa güneş dinlenir garki baya geç olur gari, yarı yolda kaldılar, demişler “nerde sakın olalım napalım ne edelim?” Gideler bi dere içine büüle varmış bi ceviz ağıcı yüüsek ceviz ağıcı demişler “bu ceviz altında kalalım da burda

¹⁴³ Lüle; pipo.

¹⁴⁴ Kışla; koliba.

¹⁴⁵ Zare; yoksa.

uyalım saba sabaylı daa kalkarız gene gideriz.” İy ama onlar kalırlar orda. Bir zaman sesleler büüle yukardan bi bıdırtılar gelir, ah kim olajak, kirajılar gene geçermiş baş¹⁴⁶ o yoldan. Onlar da aynı cevizin altına geliler demişler burda kalalım saba kaa. Ama bunna ronnarı görünce uzaktan gelir, emen binmişler cevizin üstüne. Ee napajaklar? Bu adamnar geldinni cevizin altına ne bilir onnar karannıkta şini görünmez da ceviz üstünde ne var ne yok. Bunnar demişler “adin be ne var ise yemejik getirin kuralım sofrayı da yelim ayşamnnı te işte buda.” Başlalar yemee. Bu kerkardaş gene uslu durmaz o ceviz üstünde. “Aga be” demiş “benim” demiş “çişim geldi be aga.” “Abe” demiş “bıdala sık kendini biraz” demiş, “öldürejekler bizi burda be!” “Abe aga” demiş “dayadamam gari, çişim geldi.” “E başlamış işemee ordan aşaa.” Bi bu adamlar gene büüle bi bakalar niçi yukardan yağmur gibi yaar bi şiy gelir, “breh” demişler “daa ayşamdan burayı bu dere üstüne çir yaar be” demişler. Onlar anlamazlar niçi isan var yukarda. Neyse. Bir zaman geçer bi beş on daka üstünden, “abe aga” demiş “garki benim” demiş “kakam da geldi.” “Abe” demiş “bıdala eter garki ne yaptın be” demiş “garki, yapma büüle be” demiş “öldürejekler bizi be” demiş “anlarseler.” “Abe” demiş “dayadamam gari.” Başlar sıçmaa gene ordan aşaa. O adamlar bakalar bakar, “abe” demişler “ne boklu kuşlar varmış bu cevizin üstünde be” demişler.¹⁴⁷ Da ondan sora geçer gene bi beş on dakika dejez delim, “aga be” demiş, daa gene parmaanda takılıkmış nenesinin aaşa, o dermen taşı, “abe aga be” demiş “parmaam koştı gari” demiş “dayadamam” demiş. “Abe yapma büüle be, etme büüle be derke,” açan küveri yukardan o dermen taşını gene, adamnarın yan tarafına açan urajak o dermen taşı büüle, “kaaaçın demişler dünya battı, dünya yıkıldı!”¹⁴⁸ Ordan adamlar, topalanılar o kirajılar kaçalar.

Açan sora, napajaklar gene? Şimdi uydurmuş nerdense bi düdük da gene, güzel bi düdük, kendisine. Em da bir balta varmış, üüle bi balta, demk o gidermiş bi yakaya mesela nerde ağıçlar var fazla, bi kere sallarmış o baltayı ağaçlar episi yıkırmış birden, o baltayla. Bunnar gideler kendi taraflarna, kendi küülerne, o tarafta gene bi yerde gene başkasına yanaşılar çoban, yani üüle izmekar. İy ama bu gidermiş o küçük kardaş ne derim kerkardaş gene te keçilele, keçi çobanı olur orda gene, keçilele gider kış günneri tabi delim yaprak yok şiy yok mesela yesin keçiler ama gider birangi kuza dalar bi balta çeker yıkar o ağıçları kesme yeeler, ağıçların dorularını kesmeleri yeler

¹⁴⁶ Baş; tam

¹⁴⁷ Anlatıcı burada güldü.

¹⁴⁸ Anlatıcı burada güldü.

keçiler, doyuruymuş keçileri; kendi da sora yer ekmeeni. Bir zaman başlarmış o düdüü çalmağa. O düdüü gene aldinni çalmaa ne duysa ayvan; isan, er şiy, mecbur oynasın, üüle bi düdükmüş demek o gene. O keçiler kalgırmış kalgırmış kalgırmış ne zaman garki kendi yorulur gari çalmaktan açan bırakır düdük çalmayı; keçiler da garki, keçiler tok ama yorulmuşlar garki, demek bütüğü oynamışlar orda. Geliler neyse eve, getiri. Bakar bakar o gazda demiş “iy, güzel demiş otarymışın keçileri, ep tok geliler.” O gün bu gün derke, “bak” demiş “bana o gazda, ben isterim” demiş “bugün keçilere gidejeksın” demiş “bayıra ayşam” demiş “getiresin” demiş “oynaya oynaya gelsin keçiler.” Demek, tabi tok ayvan kalgır ya oyna o demiş üüle oynaya oynaya gelsin dii a bu gene napajak bu Kelkardaş, demiş “iy ben” demiş “oylattırıym onnarı.” Tamam eve gelecek ne zaman o zamannar garki tutar keçilerin episinin birer ayaklarını ön ayaklarını kırar, keçiler kalgıya kalgıya geliler, oynaya oynaya işte kırık ayakle. Gazda bi bakar açan, “abe” demiş “ne bu, naptın sen?” “Abe dimi” demiş “oynaya oynaya getir keçileri,” demiş “oynalar.” Neyse. Ama pazalık yapmışlar bunlar, şini peşintten onu anlatmadım demek bi sene, kukuk ne zaman öter kukuklar, kukuk zamanından da tekrar kuka kaa, kukuk ötünce kaa, pazalık o zamana kaa yapılık. “İya ama peki” demiş “bugün” demiş “oynaya oynaya getirdin.” Gazdaya söz üüle dedittişmiş yani “benim” demiş “işime sen karışmajaksın ne dejem onu sen da dinlejeksın. Tamam karışamaz. “Güzel” demiş “madam ki büüle, bugün gene” demiş “isterim keçiler” demiş “ep gülererek gelsinner.” Bakalım tanar o şini napajak bakalım, tanar. Napajak bu Kelkardaş o gün gene eve gelecek zamanı tutar keçilerin alt dudaklarını keser dişler açık sırda sırda keçiler gelir eve. “Abe” demiş “noldu?” Demiş “güle güle getiriyim.” Neyse. “Ee” demiş bakar bakar, o gejesi karısına der ki o gazda, “yavu” demiş “karı biz bununne” demiş “annaşamayız,” “bu Kelkardaş” demiş “elimizde bişiy brakmaz” demiş “episini” demiş “yokedejek emen” demiş “napalım da delim senin zamanın doldu, verelim akkını da defolsun başımızdan.” İy ama pekler kukuk zamanını. Napajaklar, düşünüler düşünüler, bir gün “du bakalım be” demişler “gidelim biz bunun arkassıra ajaba napar bu, ne, ne iş yapar.” Açan gideler yandan yana bunu siirederler, bi bakalar kuza gider bi balta çeker yıkılır o ağıçlar keçiler sarılılar episi yeeler doyuru keçileri; kendisi da çıkarı ekmeeni torbasından doyuru kaanını. Neyse, bir zaman aklına gelir gene düdük çalmak, alır çalmaa o düdüü ne keçiler oynar; bunnar da duyar şini gazdayle karısı, şimdi napajaklar bunnar da mecbur oynasınnar, bunnar gene dalmışlar büüle kaşılıklı bi kapına varmış kapınanın içine dalmışlar görmesin onnarı dii, o kapına içinde bunnar da kalgıya kalgıya, kalgıya kalgıya üstlerinde bişiy

kalmamış bütün yırtılmış eşyaları ne varmış yani. Bütün yani yüzülmüş ayakları elleri bütün, yüzü gözü episi ikisininde yüzülmüş. Bir zaman neyse şini bakar bunlar braksın çalmayı da garki onnar da dinlensinler. Neyse, bir zaman aklına gelir bi şey ne deler brakır çalmayı, düdük çalmayı. Bunlar da dayanırlar. Ee demişler napajaz be biz demiş bununne nası başa çıkajaz yavu? Şimdi üstleri başları bütün yırtık, gündüz gözünde gelemeler eve da pekleler şini karannık olsun da karannıkta gelsinner eve. Bütün üstleri başları bitevi yırtık, o kapınalar. Neyse geliler o gejesi eve düşünüler taşınılar, demişler “başka tüülü olmaz, adi” demiş o gazda varmış gene itiyar anası o şeyin o gazdanın. A avluda gene bi dut ağacı varmış, demiş “yarın sabaa” demiş “bindirelim anamı” demiş “yavaş yavaş o dudun” demiş “çatanana kaa yukarı da” demiş “başlasın” demiş “kukuk gibi ötmee orda, da dejez” demiş “ha te kukuk öter garki tamam, senin akkını verelim da git.” Büüle büüle. Sen Kelkardaşı aldadabilir misin? Bir da sabayli kalkalar bindiriler anasını orayı, itiyar anasını dudun çatanana kaa, “sen sade bi kaç kere kukuk kukuk de kukuk öter gibi, tamam ne kaa başımızdan defedelim gari şunu.” Neyse, bu itiyar nenejik da başlamış kukuk kukuk dii ötmee, kukuk kukuk kukuk derke çoban kalkar duyar kukuk öter dii açan bakar, “yaa” demiş “bu zamanda” demiş “daa ne yeşil yaprak var” demiş “ne şey var, bu zamanda daa kukuk öter mi yavu?” Alır bi kazık ordan eline geçer da çeker bi kazık ordan aşaa armut gibi düşürü, neneyi da öldürmüş. Ya şini, napajaklar? E garki zamanı da gelmiş ama gazdanın ne deler burnundan getittirmiş er şeyi garki. İşte burayı kadar. Onnara kömürü bize ömürü.

15. KARTAL

Bi dermenci varmış. Açan açan bi kartalın kanatçığı kırılmış, düşmüş ark içine, dayatmış. De, de taşlar işlerke işlemez olmuş. Dermenci küree omzuna du bakalım nerden taşmış bu su? Gelmez dermene su. Bakar bi kartal. “Uh” demiş “boklusu tavıllar da atılık kaldı, dayadırsın suyu.” Urmuş bi kürek, bir daa kürek, bir daa kürek. “Geçejeksin pamçaya” demiş kartal. “Çok urma” demiş “geçejeksin pamçaya.” “Ben da istemezdim büüle olayın ama Alla” demiş “yaptı büüle.” Ay anasını korkmuşta gene dermenci. Alır onu kurular, götürü eve. Almış o viran eşeklerden eşek da tepeler o eşee ep beslemiş o kartalı. Ep beslemiş, savdırmış o kanatçığını da. “Ee” demiş “dost olduk şimdi.” “Dostuz beevu.”

Kartal misafir gelir buna, “eeeh” dermiş “aga,” aga dermiş buna, “ben” dermiş “gelirin sana misafir sen gelmsin beevu, gel” dermiş “bizim memleketi da gör beevu.” “Çoook uzak ama dermiş “arkaylen götürejen seni.” A bakalım bindiri arkasına kartal bunu. Açıan götürü bi koja taşlık, koja kır taşlık, büüle isan misan orda gezemezmiş. Çıkarıı çıkarı çıkarı çıkarı yukarı kadar da açan küveri ordan aşaa onu, biii kürek dermiş. Kartal taa ileri gelirmiş düşmesin dii. Gene tutarmış. Gene çıkarı çıkarı “abe bırak be kardaşım garkin etişir be.” “Ben sana demedim mi” dermiş “ödejeksin dii.” Gene çıkarı, gene küveri aşaa iki kürek dermiş ödendi. “Abe bırak be.” Dermiş “bırakmak yok, ben sana süülemedim mi?” Gene çıkarı üçüncü defa gene salar, gene tutarmış. “Eee” dermiş “arkadaş ay şindi gez gör biz nerde yaşıyoruz.” Koja mağralık, bi koja kuuk varmış. Aldıttırılmışlar bi çuval ona evde. “Bi boş çuval” dermiş “sen al orayı.” Bitevi altın dolu o kuuk. “Al” dermiş “o çuvalı” dermiş “doldur altınları bin arkama, ur çuvalı omzuna.” “Te” dermiş “benden başış bu.” “Dimi beni” dermiş “besledin, a kürekleri” dermiş “öleyin da unutayın.” Te üle olmuş. Onnara kömürleri bize ömürleri.

16. KELKARDAŞ

Bir zaman bir varmış bir yokmuş bir Kelkardaş varmış. O Kelkardaş bir zaman bir ayiyle buluşurlar. Ayiyle çok yakın bir arkadaş olumşlar. Sora bunlar arkadaş derke, yani birangi kere su lazım olurmuş kendilerine, içmek için olsun şiy için olsun o zamanlar da varmış nası deyim deriden yapılık birangi tulum, mesela tulum deeler, yani tulumne gidermişler su alsınlar dereden. İyi ama ayi gittiği zaman, ayi gittiği zaman tulumu sırtlanırmış demek arkasına getiri suyu. İyi ama Kelkardaş’a sıra gelince suya gitsin, Kelkardaş şimdi o tulumu kaldıramaz napajak, dermiş, “ben bunu götüremem ama nası ayiyi nası bi tüülü aldadayım” dermiş. Çıkar yukarı, baya iilenmiş. Ayinin yanına çıkar ne azamn, “ee” dermiş “ne oldu Kelkardaş,” dermiş “ani su?” “E” dermiş “ben, bi tulum su bize napajak yavu” dermiş, “ben uraştım” dermiş “orda dereyi çevireyim” dermiş, “dereyi buryı çıkarayım dii.” Neyse. Bu ayi arkadaş da dermiş “evva nası adam bu yavu.” “Kelkardaş adı da Kelkardaş ama nası bu” dermiş, “nası dereyi uraşır çak çıkarsın, ne biçim bir insan bu?”

Bir gün Kelkardaş gider gene gezme dii bi küye dalar. Ah o küde birisi vermiş ona biraz şey podbara¹⁴⁹ vermiş ekmejinne yesin dii. Açıan ayi yanına gelir ulaşu da yınına getiri, demiş “bak ayi arkadaş” demiş “ben” demiş “üle bir adamlardanım” demiş, “ak taşı” demiş “sıkıp” demiş “su çıkarıyım” demiş, “suyunu çıkarıyım.” “Bak” demiş “bak,” pamçasında büle tutar ne zaman sıkar onu, sayıdan su damlar. Ayi da bakar bakar demiş “evva bu adam” demiş “ne biçim isan yavu,” demiş “bu bi, bundan korkulur” demiş, “çok bi cesaretli çok bi şey adam” demiş. İya ama “ayi” demiş “du bakalım deneyim,” alır bi ak taşı ne zaman eline büle pamçası içine, bi sıkır kıcıp kıcıp, kıcıp kıcıp taşalar demek kırıklanır elinde su çıkmaz, demiş “evva, bu benden” demiş “da kuvetli” demiş “bu beni” demiş “çok geçti.” Neyse, “Kelkardaş’a der ayi, “sen” demiş “gelir misin bize” demiş “birki günlüne” demiş “misafir gibi” demiş. Ayinin da varmış kardaşları da, onlarmışlar üç dört kardaş, ayiler. Demiş “gelirim yavu nolajak.”

Kelkardaş gider onnara misafir dii açan bakar bunnar dört kardaş varmış bi dermen taşı üle. Dermen taşınne demek oyun oynarmışlar o ona atar dermen taşını, o ona atar o ona atar mesela üle oynalar. Demişler “verin Kelkardaş’a da misafire da verin taşı o da atsin.” Bu da, tabi Kelkardaş, bu gider o taşın yanına şini bi düşünür kendi kendine, demiş “kaldırayım kaldıramam, nası yapayım nası edeyim,” bi düşünür kendi kendine demek bir şey kurar, bir akıl kurar, demiş, “bu taşı” demiş “o dağın ardına mı atayım” demiş “yoksa bu dağın ardına mı?” “Evvah” demişler bunnar birbirine büle, “yavu bırak bırak” demişler “kardeşim bırak sen, çepleme taşımızı bare, bizim oyuncağımızdır o, onunne biz ancak zaman geçiriyiz oyuncak oynarız onunne, bırak” demişler “çepleme açan üle.” Geçiri bunu da Kelkardaş. Neyse, akşamlik zamanı gelir yeeler akşamlı. İşte zaman, mabet mabet işte zaman geçer. “Ee” demişler “adi azır olalım garki yatalım.” Ama bunlar saklıca bu dört kardaş bi plan kurular nası yapsınlar bu Kelkardaş’ı bi türlü yoketsinler garki. Bunların başlarına demek korkalar büyük bi bela getirejek dii, onları yokedejek dii korkalar, korkmuşlar ondan. E sora, iyi demişler. Ne zaman yatılar uyuma, ama bu Kelkardaş ep bunları saklıdan gizlemiş yani, yani dinlemiş bunların bu konuştuklarını. Sora yatırlar işte uyuma dii, bu Kelkardaş uyur yapınır kendini garki. Bir zaman bunlar da yatılar yelerine dii, bu, iç onlar görmeyerekten kalkar yatandan, varmış bi boş üle bi viran semer dışarda üle, alır o semeri getiri yatanın içine onu üle bırakır, semerin üstüne o örter yorganı kendisi atlar yukarı tavana, binmiş. Ordan şini gözledir. Bir zaman bunlar kalkışırılar demişler

¹⁴⁹ Podbara; Ulaşık (çökelek).

“ajaba uyudu mu be, uyudu mu” o ona der o ona der, demişler “uyudu gari tamam.” Uyurke şini napajaklar demek kaklajaklar birangi bıçakle mi nası, bıçaklale mi nası kaklajaklar yani adamı, direnlerle mi nası birangi, ellerine ne geçmiş işte birangi bişiyler kaklasınlar. E iyi. Bunlar kapıyı açarlar yavaş yavaş gelirler emen yorganın üstünden başlalar kaklama, kaklalar kaklalar kaklalar kaklalar demişler “tamam, öldü gari” demişler “bırakın.” Alılar gideler öbür evde gene yatma dii, “demişler saba kalkajas ölüsünü bulajas ancak, öldü gari.” Ne be bunnar sabayli da kalkmadan Kelkardaş kalkar da önce, çıkar dışarı avluya, avluda bakalar gezinipturu. “Evva” demişler “ne biçim insan bu be, nası bu büle gene ölmemiş, ne nası, ne biçim isan, nası kuvetli isanmış bu falan derke.” Demişler “yavu arkadaş, misafir bu geje nası raat oldun mu, ne gibi raat uyudun mu fala soralar.” “Abe” demiş “arkadaşlar” demiş, “çok iidi” demiş “çok iidi” demiş, “çok güzel” demiş “raat oldum ama” demiş “galba burda pire var be” demiş, “sanki” demiş “biraz pireler ısırdı beni bu geje.” (Anlatıcı burada güldü) “Eyvah” demişler “biz oka kakladık bunu da sanmış demek pireler ısırdı dii, iç bişiy ilişmemiş demek buna.” Cesaretli adam yavu kuvetli adam ne demek bişiyden korkmaz. E neyse o gün kalır, da bi geje gene kalajak orda. İkinci geje demişler “büle olmaz, biz” demişler “bunu başka tüülü yoketme çalışajaz.” Nası yapajaklar, demişler “bi kazan su temiz onu kaynatajaz devrilsin temiz ondan sora suyle aşıljaz uyurke,” demişler “garki kurtluş yok, ölejek gari” demişler. Bre büle mi büle bunlar plan kuralar. Tamam gene o gejesi gene akşamlı yeler te mabet mabet derke zaman gelir gene uyumak için yatılar uyuma. Gene aynı üle Kelkardaş yatana gene kuyar aynı o semeri örter yorganne, kendisi gene tavana atlar uykarı gözledir şimdi ordan. Korkudan erif uyabilir mi o şini korkar ama işte onlar gene ondan korkalar, birbirinden korkalar yani. (Anlatıcı burada güldü). Açan sora bir zaman bunnar gene kalkışırılar demişler, “ey uyudu mu be uyudu mu,” demişler “uyudu, uyur garki.” Adin bakalım getiriler kazanı o kaynar suyu dökeler üstüne, demişler “tamam bırakın garki, bu gari bunu işi bitti.” Gidler gene yelerine yatma dii. Ah açan sabası, gene saba açılır bi bakalr avluda gene gezinipturu misafir. “Abe” demişler “nası insan bu be, ne biçim isan bu kakladık olmaz, suyle aşıladık gene olmaz, gene ölmez nası isan bu be,” derke bunnar epten korkunular. İi neyse, buna misafir gibi gene soralar demişler “nası bu geje nası raat oldun mu bare falan filan?” “Abe” demiş “çok iyi çok iyi” demiş “raat oldum ama” demiş “sanki” demiş “bu geje” demiş “ava mı tıkız oldu üle” demiş “bi tülü” demiş “bişiy bana ısıjak geldi” demiş “üle biraz teledim gibi” demiş “biraz sanki.” “Evvah” demişler, “bu bizi” demişler “yok edejek gari bu bizden epten üstün madam ki büle.”

(Anlatıcı burada güldü). Derke, şini bakalar, demişler barem evine götürelim bi tüülü da burdan yokolsun da biz da kurtulalım. Demişler, ayilerde gene para varmış gani, altın para. Demişler “arkadaş ay seni biz verelim işte bi çuval para götüresin eve te yaşamak kurasın sen da kendine, te üle te büle derke.” Demiş “yavu, ben” demiş, “bende” demiş “para mı yok be.” Demiş “bende” demiş “yedi çuval” demiş “evde var” demiş, “yedi çuval, dikmeli” demiş “yedi çuval var” demiş “altın para bende” demiş, “napayım” demiş “sizin o bi çuval paranızile, bende para mı yok” demiş. Evva bunnar epten korkunular. “Olsun” demişler “bizden bi ediye gibi olsun bu.” “E” demiş “olsun ama,” şini adam neyi düşünür şini o parayı alma alajak da taşıması varya şini o bi çuval parayı Kerlkardaş taşıyabilir mi? (Anlatıcı burada güldü.) bunun için şini ne desin başka, “emen” demiş “siz gene eger taşıma yardım ederseniz” demiş, “getiriseniz” demiş “getirin” demiş. “A ben” demiş “burdan alayım da taşıyım eve ka” demiş “götüreyim niye” demiş “açan evde var oka para.” “Olsun olsun” demişler “bu bizden ediye gibi, biz” demiş “götürejeyiz ta senin evine, işte bukadar.” Açan sora bu daa önce gelir eve, arkasında getirejek şini o arkadaşı ne o ayi o parayı. Demiş “ben te filan saatlarda” demiş “ben çıkajam küü kıylarına,” demiş “seni peklejem orda alajam sora” demiş “getirejem.”

Gider bu daa peşin eve. Karısına demiş “karı, mesele” demiş “büle büle, çıkar” demiş “yedi tane çuval burayı.” Doldurular onnarı saman, o çuvaları evin köşesine dayattırı üle duvara, yedi tane çuval sıralar. Demek ayi geldi mi görsün niçin sayiden varmış yedi çuval dolu. O ne bilir çuvalların içinde ne var ne yok. Saman doldurmuşlar o sanajak demek niçin para dii. Sora ayi ne zaman gelir çıkar bu da karşılāsın küü kıyına. Alır ordan getiri işte çuvalı, getiri eve bırakır çuvalı yere garki oturular büle. İşte kave falan karısına demek yaptıı, içeler. Bir zaman ayi bi bakar “bunnar mı” demiş “senin paran?” “İşte” demiş “bunnar ya.” Kalkar Kelkardaş, o çuvalları şini tutmazmış büle iki elle kaldırsın, oka altın para kalkar mı çuval dolusu o kadar demek, ama bu ne yapajak, küçük parmajinne tutarmış büle çuvalın azından da üle kaldırıymış küçük parmanne. Ayi epten korksun dii şini. Evvah demiş, ayi açan görünce üle yelerni o çuvalların diiştiri ep küçük paemakle kaldırı o çuvalları. Bir zaman orda alle zavalle ne zaman ordan garki çıkar da kurtulur nije, gider kardaşları yanına, demiş “kaçın bir daa görünmyin ona.” “Abe” demiş “büle büle” demiş, “altın çuvallarnı” demiş “o paraları” demiş “tutar” demiş “diil büle zolansın molansın da” demiş “küçük

parmanne” demiş “tutar da” demiş “üle kaldırı.” “O” demiş “nası bir insan” demiş, “ben da” demiş “bilmem ne biçim bir insan.” Onnara kömürleri bize ömürleri.

17. KIRK KARDAŞ

Bir adamın varmış kırk tane çojuy. Bu çojuklar bi kere etişmiş episi evlenmee. Gideylar, “boba, biz etıştık evlenmee.” “Çojum ben size nerde bulurum kız?” “Te pare size, te birer beygir arayın bulun, gidın arayın bulun.” Çojuklar da bineylar beygirlere, kırk kardaşa kır beygir, gideylar eşeylar bavkana, gideylar. Yolle yolle çıkaryı bavkana, bir yol çıkaryı onlari bi düzlük yer. Ačan bakaylar o bavkanda o düzlükte bi kız gezınıy. Veşterka¹⁵⁰ gibi gezınıy o kız. O kızı da ordan burdan saraylar tutaylar kızı. Demiş, demişler “ne böle sen?” Demiş “ya siz ne böle?” “Biz” demiş “gâvdik evlenmee.” “Gâln siz buraa var burda defler, defler yejek sizi, kesejek defler sizi yejek gâln siz buraa.” O kız onlari alıy sokay episini bi sobaa, avçak bir ev, soba. Veriy onlara şarap içsinler ama en küçük kardaş içmey. Ep dökey şarapları. O sanıy içey ama içmezmiş o. O öbürleri içmiş em sarfoş ovmiş bam bayaa. O kız gene bakarmış kapidan. Sarfoş ovdılar tamam. O da yapınıy. Anlamış o çojuk ne olajak mesele. Demiş, açan bakay episi kimisi o tarafa yatmış kimisi bu tarafa yatmış, kimi başlamış, sözü yabani, kusmaa başlamış. Gidey bu şini alıy gidey. Deflere gidejek diverejek bir soba insan yemek için. Ee ama bu çojuk da arkassıra kavkay bu en küçük kardaş, o büyük kardaşlar içey episi ölü gibi. Paynedıy¹⁵¹ arkassıra. Bi köpriden geçmiş o kız, gidey. Ačan duruy o köpride, açan bakay başka bi binadan defler çıkay. Defler çıkay ordan. Demiş “du¹⁵² bakalım şini.” Gâlıy o defler birer birer. O şeyin köprünün bu kıyında duruy o. Gâlen defî bıçakle kesey, gâlen defî bıçakle kesey. Kırk tane def, kesmiş epsini. O kız gene geriden gâlırmış. O kız avmış kaçmaa o kızı da kesmiş. Demiş, “ya sen gene” demiş “neree kaçarsın sen gene kalajın mı?” Napay, ee kesmiş oni da o köpriden aşaa episi deree defler. Alıy şini gidey bakalım o deflerin ovduğı yer nasuv. Gidey açan bakay bi yerde kapalı otuz doku tane kız. Otuz dokuz tane kız. O kızlar oni yemee duruy. “Durun” demiş “durun eepınıza olajak mabet cevap verejim epinize”. “E ne bu siz böle ne böle niye?” Demiş, “bizi” demiş “er gün birer tane ikişer tane yerdı bu defler, bu gün” demiş “ayırdılar en küçüğü en gizalını” demiş “ayrı

¹⁵⁰ Veşterka, (Mkd); şeytan.

¹⁵¹ Paynedıy; Takip eder.

¹⁵² Du; dur.

sobada yesinler.” Bırakıy o otuz dokuzuni kapay orda onlari durun demiş siz. Açan açay esada en gizalını ayırmışlar oraa bi sobaa yejekler bugün. “Tamam” demiş “bu gene” demiş “benim.” Bunlari otuz dokuz kardaşa bu gene bu en küçüy benim. Ee şini bunlari, “oturun siz” demiş “burda.” Alıy o kardaşlarni gidey şini. “Abe kavkun be kavkun be iikayın yüzünüzi gözünüzi iikayın biraz, paklayın suratınızı biraz be novişınız be, ben ovmaydım siz nolajakidınız be.” “Abe te ne,” sallanıylar sade sallanıylar. Alıylar, alıy onlari getiriy şini. Bakay açan o kardaşlar neee, kırmış o. “Sen mi yaptın bu işi?” “Ne bilim ben” demiş “kim yapmış nerden bilim” demiş, “burda” demiş “ben gâvdum yok.” Gidey götürüy o kızların ovduğu yere. Durun bakalım sıra şini. O kızlari tutay kapidan, ade kardaş av karını yoli, av karını yoli, av karını yoli, episine birer tane. En geriden alıy o, o küçük kızı o gene.

Gâlirmişler şini. Ee ama o deflerin gene buyurujisi varmış bi kartal, büyük bi kartal. Kartal delim iki metro bi kanadi ööle kartal. Dayatmış onlari önden. Dayadıy onlari. E demiş geriden, aberedey, bu geriden gidermiş demiş “köver” demiş “dayatma kimsey, dayatma kimsey benimle” demiş “anlaşajın var kim ne anlaşsın anlaşajak benimle.” İy köveri gitsin. Kalıy bu geriden kartalle anlaşıylar dimi şini: “Sen mi” demiş “defleri kestini?” “Ben, ben kestım.” “Şini” demiş “napayız seninle anlaşajız.” Demiş “nasuv, ne dejin” demiş “ne olajak olajak” demiş “cezamızı çekeyiz.” “Fılan yerde” demiş “bi kasabada bir patron adamın kızı var o kızı getirisen bana,” o kartal dey, “o kızı getirise bana kurtuluysun, getiremesen eger yok kurtuluş sana övdirejim yejim.” “Karisına” demiş “o kızı te beygir te sen av git agamille.” “Kırk gün pekle kırk birinci günü gâvmesem git evlen.” “Kırk gün pekle” demiş. İy alıy o kız beygirle gidey o kızlarle, kardaşlarle gidey. Bu şini alıy ordan gezerek gidermiş. Açan bakay arslan sarılmış kapinalara bi tellere telef oluy çıkamay yardım aray. “Abe” demiş “yardım bana be.” “Abe” demiş “yardım ama ben” demiş “seni korkayım senden, yejin” demiş “beni sen.” “Ben seni yer miyim sen kurtarisen beni, sana” demiş “ılık yapajım” demiş “iç” demiş “ne şetmem unutmasın, bi sıkıymış başın.” Çözey oni, kurtarıy oni o şeylerden. “Çıkar” demiş “tüü, tüüyümden çıkar” demiş “koy düczdanına, eger” demiş “birangi sıkılmış başın kızdır biraz ateşte buni ben” demiş “ordayım.” İy. Kurtarıy oni alıy bi tüy kuyay cüzdana demiş “ne olajak ovsun, zarar görmesık beki.” Gidey tamam daa öte bi kaplan. O da sıkışmış oni da uraşıy, o da yavvarıy, oni da kurtarıy, ondan da alıy bi tüy. E ordan kuyay iki tane tüy.

Açan bakay üç kardaş bi düz ovada tepeleşiyler kan kana can cana gâlıylar. Gidey, “selamu aleyküm. Aleyküm selam.” “Abe” demiş “ne bu yaptığınız kimsiniz siz yabancı mısınız?” “Abe biz kardeşiz.” “Kardeş ta böle mi?” Demiş “ne nedir, zorunuz ne?” Demiş “bobamdan kalan mali öleşemeyz.” “Ne var o bobandan kalan mal ne var nije mal onlar?” “Gösteriy,” demiş “te bu bi tane bu take, fes, fesmiş o te böle¹⁵³, bi da” demiş “bi postaki, bi tane” demiş “çizmeler.” “E” demiş “angilari en güzal bunlar ne iş bitiriy bunlar?” “Bu,” demiş “bu takey giydırıyler isterse on katli bina ovsun kuş oluysun camdan girırsın.” “Bu take böle iş bitiriy.” “Ya postaki?” “Postakinin üstüne otur, bu pardi¹⁵⁴ te öle bi pardıjık” varmış, “ur üç defa uçak gibi gideysın avada.” “Ya çizmeler?” “Çizmeler” demiş “beş günlük yoli bir günde gidejin, o kadar” demiş “giydınlı” demiş “gittin.” “Ee angilari en güzal?” “En güzal” demiş “te bu take.” Demiş “bak ben” demiş “sölejim size kanarseniz beım mabet benim şeyime planıma ii, gidejiniz filan yere kaa eee nerde görüysunuz o yeri, gösteriy bir ağaç, o ağaç yanından alajınız koşmaa anginız peşin gâlejek takey alajak, ikinci gâlen postakii alajak, üçüncü gâlene bilırsın ne var, çizmeler.” “Kanay mısınız?” “Kandık beevu.” “E” demiş “niçi yapmaysınız daa ilerden öle?” “E te ne bilim aklımız ermey.” O dey ben alajim buni, ben alajim oni. “Ayde” demiş “ben durajim burda te bunlar duruy burda.” “Peşin gâlen takey alıy, ikinci gâlen postakiy alıy, üçüncü gâlen gene çizmeler.” “Tamam.” Gideylar şini bunlar avmış arka avmış, gideylar oraa. Bu takey kafasına gittiriy, çizmeleri giyey oturuy o postakinin üstüne uruy üç kere gitti. Açan bakaylar¹⁵⁵ bunlar gidey. Gâlıylar aa iç bi şey kavmamış. Gitmiş. Ee gâlıylar, ovdı.

Bu şini ne o kasabaa ne o kızın ovduğı yer orda. Orda bi nene su alırmış çeşmeden. Kimde olaja konak, konak nerde olajak? Bi nenejik su alıymış çeşmede, “abe nene yok mi birangi geje saakin olim, yerjez?” “Var be oğlum var.” “Yok benim da” demiş “kimsem yok, var” demiş “buyur. Gidey oraa.

Yüreniy. Yüreniy o nerde o kız, padişain kızı, o zengin adam patronun kızı, yüreniy orda. Geje oluy ayşam oluy patronun üç katli evde er bi kapıda nöbetçi var. Kuş ov ta gir. Ee ama bu take var ya geje ovdimi cama konay kızın, kız nerde yatıy şerbet, bal şerbeti başi ujuna, şeker şerbeti orda. Demek bey kızı, patron kızı. O şerbetleri içmiş o¹⁵⁶ içmiş kız iç aberi yok, girmiş camdan. Akvkay kız bakay şerbet

¹⁵³ Anlatıcı burada kendi başındaki bereyi gösterdi.

¹⁵⁴ Perdi; kırbaç.

¹⁵⁵ Anlatıcı burada güldü.

¹⁵⁶ Anlatıcı burada güldü.

yok, bal yok! Bobasına gidey aalayji,¹⁵⁷ demiş “boba benim yerime girmiş birisi bu geje.” Kapıda nöbetçilere dey, o nöbetçiye dey, “sen nerdeydın, nerdeydın bu geje girmişin kızım yanına.” “Yok yaa ayır girmedim nasıv girejim?” “E kim girejek, nerden girejek?” “Aşaki üçüncü katta nöbetçi, en aşada da var nöbetçi nasuv olajak bu?” Deyştıriy nöbetçileri, deyştıriy. E ay başka nöbetçi. İkinci geje gene aynı, gene giriy kız yanına kız duymamış gene. Gene içey o şeyleri deyştıriy, çıkay gidey. Gene sabale kavkay kız gene düveriy bobasına, gene gâvmiş deylar, demiş “gene gâvdi o insan buraa.” “Ne olajak bu?” Deyştıriy nöbetçileri gene. Camlara kuyay kapılara kuyay insan, duvarlara kuyay ama gejele kuşi nerde görejin sen, konmuş cama gitmiş, girmiş. Eh, gene üçüncü geje gene gidey. Ama kız kesmiş parmani, biraz çizey, ağrisından uyansın pek derin uykiya davmasın. Çizmiş biraz usturayle. Nazlı kız uyamay, o biraz diyey yorgan. Şımarık. E napay, uyamay. Fırır cama açan uyanıy. Giriy, “aa sen misin o şey ne gâlıysın bıuraa benim ep şeylerımı bakaysın burda alıysın içeysın?” Demiş “ben.” Kız da özeniy ona, merak atay. “Ee” demiş “napayız?” “Bobandan” demiş “istejim.” “Verise verejek vermese sen bak gare nasuv düşüneyiz, nasuv alajim vasuv almam mı ama ayrılamam burdan ben ta avmadan seni.”

Eh yollay stroynik.¹⁵⁸ Ne biçim insan o te yollamış. Demiş “böle böle te bi çojuk gâvdi istey kızını.” “Nereli o?” “Te filan yerdenmiş bilmem ne.” Demiş “bak, ben da” demiş “sölejim kızım madem istey, madam istey” demiş “o şeetsın kansın” demiş “verejim” demiş “ovdi.” “Ama benim, benim sözlermi benim şelermi kurallarımı getirsin yerine, benim istediğimi.” “Ne?” Demiş “benim arslanle onun arslan güreşsin yıksın benim arslanı onun arslan verejim kızı.” “Ah” demiş “oluy.” Gâlıy düveriy o stroynik, demiş “böle böle.” “Bu” demiş “var bir arslan tüüyü bende bakalım gâlejek mi?” Çıkaylar ıgralişte¹⁵⁹ delim mesela top sayasına. O beyin arslan sade kazay. Yok o çojun bi şey. Demiş “eh eh çekılıy kenari biraz çıkariy o tüüyü kızdırıy gâlıy etışiy o arslan.” Abe dayanabilir mi ona o çojun arslanına. Oni nasuv yapay yapay kesmiş. Demiş, aa millet tapşım¹⁶⁰ çalay, “ovdi bitti.” “Gene ovmedi” demiş. “Ne?” “Kaplanlari güreştireyiz gene.” “Kaplanlari güreştireyiz.” “Ay” demiş “kaplanlari ovsun, iç davulmasın millet.” Ayde bakalım. Kızdırıy tüüyü. Gene o kaplan çıkay şeyin o padişain. Kızdırıy o çojuk kaplan tüüyüni etışiy. Etışiy. Gene kapışırılar.

¹⁵⁷ Aalayji; davacı.

¹⁵⁸ Stroynik, (Mkd); dünür.

¹⁵⁹ İgralişte, (Mkd); top sahası.

¹⁶⁰ Tapşım; alkış.

Gene çoğun kaplani kazandı. “E ne ovdı?” Ee demiş “gene ovmedi gene kanmadım.” “Nee?” “Kiyattan çanak yapajak” demiş “filan çeşmeden su getirejek, ondan sora kanajim” demiş. Kiyattan çanak. Eee gâliy bu şini. Çoğun aklına gâvmey o kiyat tam. Yok o kaa sprema¹⁶¹ çojuun. O geje gâlıylar o kızle konuşıylar. Demiş “boban ne yapay bu işleri ovmajana, istemey versın.” Demiş “nee” demiş “ne var?” “Kiyattan çanak olur mi ta gidim ben bayira, filan bayırdan çak su getirim.” “Olsa burdan oraa kaa adi neyse ama yok bayırdan su, çeşme, filan çeşme büük çeşme.” Demiş “sıkma canını sen.” Kiyattan çanak yapay. O kızda varmış kalın kiyatlar, sprema varmış. Şini nerden olsa getiririm ben. O kiyattan o çanak dimi, o şey? Getirirsin şini dimi. Doldurusun götür neree istersen. Öle yokmuş o zaman. Ama kızda varmış birangi sprema, lepaklar¹⁶² şeyler, kalın kiyatlar. Yapay o kız. Yapay. Ačan sabale bakaylar çojuuk eşmiş gidey suya. Mare demişler “gidey, gidey suya.”¹⁶³ Gidey suya, ordan alıy su o çojuuk. O çizmeleri giyey ya, o çok çok eğlenmey. Gidey getiriy çabuk çabuk oraa. “Ee ama” demiş, “bana nedir bu çekim ajaba?” Bi şey merağna gâvmiş ağlamış. Birangi yaş damgasi damlamış o suya gözden. İ¹⁶⁴ getiriy, “buyur” demiş “efendim.” “Yok bu su dill ordan.” Demiş “getirin doktorlari.” “O sudan, baksınlar, başka yerden avmadım.” Gâliy doktor demiş “o su.” “O su ama sade” demiş “bi göz damgasi” demiş “damlamış, doktor bakay.” “E” demiş “yok kurtuluş verejin.” “Kızı da” demiş “oynama,” demiş “kızı da boba oynama.” “Bi karar verejek isen ver, vermesen ne burda şedeysın.” “Yaa ne?” E şini azır edeylar kızi çeyizi. Demiş “as çok çeyizi var biraz ama” demiş “bak buraa çok çeyiz en gizav şeylerni av, lazimli şey.” “Ee bizde” demiş “var çok er şeyler ne masa stol¹⁶⁵ krevet, bi şey avma, ee ne giyejin bi şeyler en lazim bi şey oni av.” “E iy.” Şini postakiye kuyamasın er bi şeyi tabi. Uçakle gidey ya.¹⁶⁶ Şini deylar, “neyle gidejek bu be?” “O padişa” dermiş “neyle?” “Sen sorma neyle gidejim neyle gitmem, bak seyir.” “Bi sandık kıza avmış, sade bi sandık.” Şu kadar¹⁶⁷ bir asker sandıy gibi sandık. Oturuyar ikisi o sandık üstüne. Ama postakiy sereylar peşin. Sandıy kuyaylar postakinin üstüne. Eh, o postakiya uruy iki tane, üç tane sopa, “ayde bismillay, oşçakalın,” çekeylar. Kızın şüfeneri bayaa büükmüş ama uzun. Kızın da varmış temiz bi bıçak. O kızın da varmış bıçay gizav. E ama o kartal

¹⁶¹ Sprema, (Mkd); hazırlık, hazırlık yapmak.

¹⁶² Lepak, (Mkd); yapıştırıcı.

¹⁶³ Anlatıcı burada güldü.

¹⁶⁴ İ, (Mkd); ve bağlacı.

¹⁶⁵ Stol, (Mkd); sandalye.

¹⁶⁶ Anlatıcı burada güldü.

¹⁶⁷ Anlatıcı kolinin ne kadar büyük olabileceğini eliyle işaret etti.

pekley nerde görüşmüş o çojukle, kartal pekley. Başlamış kızın saçlarını böle şivelerini¹⁶⁸ sarmaa ayaklarına. Demiş o kartal, düvermey o kartala götürüy niçin, çojuk düvermey, demey niçi kartala götürüym seni, ben dey seni alıym karılık. Ee ama kurtuvsun dii kartaldan kartala götürüy kıızı. E kartal da pekley orda. Ee ama kız bakay çojuk niçi çojun rengi kaçmış suratından, rengi kaybetmiş dimi korkay. Kız emen çıkarıy o biçay, kılıjı o sandıktan, o kartal ne zaman sararmış ayaklarına şeyi, çekey bii kılıç o kartala, kartal seriliy yere, kesmiş oni. Emen o onların uçay çevıttırıyler ev tarafına, ev tarafına dori a bakalım eve. Etiştırıyler o öbür karisini da, etiştırıy. Gitmemiş, kır günden fazla gitmey, etiştırıy. İki tane kari. Düünler, yemek içmek bol. Aç durani kim bakay? Onlara kömür bize uzun ömür.

18. KÜLPUPUŞ

Ee bir zaman varmış bi Külpupuşu. Bunnar üç kardaş ama Külpupuşu'nun kafası kelmiş. Deniz kenarına mısırları varmış. Bunnar büyler olurlar büyük delikanlılar. Bobası demiş “bu mısırı biz başka tüülü kurtaramayız,” endek kaldırmışlar, yapı yapmışlar para etmez. Denizin içinde deniz beygirleri varmış, atlar, onları yermiş mısırları. Aydeemezler. Giderlermiş dalalarmış mısırı patır kütür yerler, a tamam görülmüş onları denizin içine atlayıverilermiş. “Aa” demiş “o kardaşları fayde yok” demiş “bobasına büüle büüle.” A o gene ep küllerde maşayle bam güm bam güm bütün toz içidne kalırmış. Kafada saç da yok, ep işkembe kafalı delermiş. Kulaklaraka işkembe burayı geçik. Tata yok o zaman nerden yapajaklar o tatayı. Abe demiş “siz gelir gidersiniz bi mısırı” demiş “aydeemesiniz.” “Ben” demiş “gidejen.” “Abe kelce” demiş “kel kafalı,” agası, “bütün gün” demiş “maşayle küller içinde uraşırsın” demiş “bişiyden bilmesin, süülemee bile” demiş “bilmesin isan içine çıkmasın,” demiş “sen mısır pekleme orayı” demiş “gidejeksın.” “Biz” demiş “tüfeklelen etişemeyiz da sen etişejeksın.” “Abe senin işin diil” demiş “o.” “Ben gene” demiş “sizi diıştıreyin.”

Gider, yolda giderken deniz köpekleri varmış açanne bakar iki tane köpek birbirine ekleşmişler, erkekle dişi. Çibu çibu yapmış kaçmamışlar, durular ama ayrılmamışlar da. E demiş “madam durusunuz siz gene ben da” demiş “durajan” güzel kum var demiş burda. Onnar ekleşik duru; bu elindeki o tüfee bırakır yantarafta, tüfek omzunda istese urajak, bırakır tüfee yan tarafta, alır iki tane çırpı, bulmuş orda onnale

¹⁶⁸ Şive; pelik.

o kumnara uru, başlamış oynamaa. O köpekler ayrılır ekleşmekten. “Abe” demiş “sen nası adamsın” demiş, “isansın?” “Biz” demiş “burda ekleşik durduk omzunda tüfek bizi” demiş “urmadın kumnarda oynarsın.” “Ee” demiş “sizin işinizdi o benim diildi.” “E” demiş “sen neri gidersin?” Demiş “te mısırı yerler” demiş “bu denizden” demiş “biygiler” demiş “giderdim mısırı yedi ama yedirdik mısırı da baksana” demiş “içi kıyemet gibi.” “Korkma” demiş “onun içi biz varız, mısıra” demiş “onnar gelemiz gayrki.” “Neyçi demiş?” “Eh” demiş “biz onnarı şini yokedejeyiz episini.” Yörüyüveriler o biygirleri daran duman etmişler. Çıkarlar yanına demiş, “bana bak,” ikisi da, “kopar” demiş “te burdan tepemizden üçer dürder tane şey tüü, bu tüüleri sar bişiy ne zaman ilazımsın kızdır sade yakma kızdır biz ordayız.” Gider, alır o tüüleri gider. Köpekler giderler. Bu gider deniz biygirlerinin, mısıra çıkmışlar gene. Kızdırveri o tüüleri gelir köpekler tutar bir at. O at ta biygirlerin başıymış. “Abee” demiş “napajaz biz, bizim mısırı yediniz ödejeksin.” “Bir taa” demiş “mısıra çıkarsak sade” demiş “küver beni em sana bişiy da verejen.” “Kopar” demiş “annımdan bu pürçekten dörd beş tüü ne zaman ilazım olajan ben, biygir lazım olajak sana kızdır tüü ben ordayın.” “E iyi” demiş. Bu iç durmamış alır gelir gene gider odasına küllerde bama güma agası kalkar uykudan, “abe biz” demiş “mısırı pekleme yolladık” demiş “o” demiş “küllerde oynar gene işkembe kafa, kelce.” “Gezin” demiş “mısırı madam gene yediler.” Açanne giderler o geje bi biygir dalmış bi kenarından bi kök sade koparmış başka yenik yok mısırdı o gejedden. Gelir agası, bobası “ahaa” demiş, “siz” demiş “aylale beslediniz mısırı baktınız” demiş “bütün yedirdiniz, bu gejedden” demiş “bi kökün” demiş “sade bi başaanın püskülünü almış bi biygir” demiş “dönmüş” demiş “yok” demiş, “aydemiş” demiş “mısırı, onun içi oynar.” Eh çoka uzatmalım.

O sabası evlenejek delikanlı bunnar episi. İlan gene verilik varmış kraldan yedi metro, yetmiş metro genişlikte, yetmiş metro derinnikte kazajaklar delik yapajaklar, kim atladajak beygirini ona, onu yerine kral alajak, kızına. Bütün da o vilayet bilirmiş niçin kelce, kelce.

O saba millet episi atları beslemiş o güneke, yedi metrodan yermiş meyroyaka uzunnuk, kim atladajak. Besler millet beygirleri episi, eeee çeşit şeyler yaparlar, eşerler. Bunnarın gene varmış bi topal biygiri o da viran. Anasına demiş “ben da gidejen, çıkar o biygiri.” “Abe ay be kelce neri gidejeksin sen kokarsın sinekler arkansıra giderler, yok yok” demiş “üstün kül içinde.” “Ben da gidejen.” Biner biygire.

O en ileri e er.¹⁶⁹ Gelen, “abe neri kelce?” “Abe siz neri” dermiş? ”At ko turmaa at atlatmaa gideriz” dermiş “b  le b  le.” “Ben da orayı bee.” “Eh eh” delermi  “bununne sen da k z alajaks n, kral olajaks n.” Bunnar tamam.O bilir, saat delim ilan edilik beşte mi onda, on iki de mi atlama olajak. Bu çıkarı o t  y  cebinden t k k zdırıveri, tap deniz biygiri gelir. “Ne var” demiş? “B  le b  le.” “Ohoo” demiş “diil yetmiş isterse yedi yüz yetmiş” demiş “olsun ben” demiş “ge ejen.” “Sen, senin krallık em k z g veyisisin sen onun, iç” demiş. “Bırak  unu burda geçerke” demiş “alırs n gene.” “Ay” demiş. “Dur” demiş, “saat kaçta?” “E te” demiş “on ikide.” O bakar saata, “ay” demiş “vak t geldi.” O gidermi  yedi motroyu atlar on be  metroyu yirmiye g t içine, g t içine. “ ekilin” demişler “toz gelir.” İ  görünmez ne gelir yokardan. Biii geçer a a, tozle sade g r lermi  beygirin i , i  bi deliin önünde konmazmı  o. Yedi metroda delim ep aralık var yetmiş mrtoyaka. İ , i  birinde konmamış direk yetmi ini bi defada. Gider, a adan toz defa döner, “ ekilin” demiş “defa gelir.” Gelir emen tap kumisiyanın önünde kalır biygirilen. Bakalar üstünde bi   j k ayın on be i.   le güzellik varmış onun için o millete kel dursun (t lsım onda var) kel duru. O millet tamam görü güzel   j k eee te k z da görü kaybeliveri. O ge irdinni i kembeyi kaybeliveri. Kel kafalı yok neri gitti   j k. Gider oturu kzın  iyinde yan tarafında kaldırı “b  le tamam” demiş. “Ay, bobasına” demiş “gidin eve” demiş “ben da gidejen izmet ilelen.” Tamam insan aralanır bu çıkarı i kembeyi kafasından,   j k s  ret gibi. “Aama” delermi  o izmet ileri “  j k buldun.” Gider kralın evine, “bak” demiş “ben sana güveyi olajan krallığı ister ver ister verme ama” demiş “ben taa anamne bobamın evine karıyı götürmeden burda” demiş “sana domazet kalay n kalmam.” “Ben “demiş “alır n karıyı giderin.” “Ama neyle te g t rs nner arabayle yaut beygirle,” araba yokmuş, “te  ezailen yaut beygirlerle.” “Var” demiş “benim beygirim ben gidejen.” Biniveri, k zdır  tüüleri biygir gelir. Onnar, onnara görünmez. “Ay” demiş “evalla.” Sade bakar tozu görü onnar, “nee” demiş “yok gitti bu.” Gelir beygirin yanına.   b rleri daa ordan e memi . Enos  ıkmı lar. O gelir. Gelir köyün kenarına biner topala gelir, a karı görünmez geride, o ge iri orada i kembenin bi kenarını o da görünmez. Getiri sokar  iye o majunnarı varmış k plelen o majunnarın yanına, otutturu o k p majunnarın üstüne burdan demiş tepinme. Gider bu k llere bama g m bama g m onun içi o. Geliler, “ee be” demiş “alem” demiş bobası, “alem” demiş “dünyanın güzelini aldı bu gün Dünya Güzeli, dünya güzeli.” Dünya g zeliymi  kızın

¹⁶⁹ E mek; hareket etmek.

da adı. Dünya Güzeli'ni" demiş "aldılar sen" demiş "burda küllen uraşırsın kelkafalı." "Ay be" demiş "geçin bana" demiş "karı lazım diil." Geçeler içeri ama komşularının kızları varmış, üç kız delermiş ep analarına, "aabe" demiş, delermiş "çok zenginsiniz, çok iisiniz" demiş "te onnar en zengin kızları aldı öbür çöjükle bu kelce da olmasaydı biz birimiz, te o öbürsü" demiş, "öbürsü" demiş "ben gelejekidim çok zenginsiniz ama kelce, kel kafalı." Ee bir zaman toplanırlar oturma te dimi koşudaydılar o üüle deer bu büüle deer alem evlat çıkarmış te şüüle büüle. "Ana" demiş "brak başka şeyi gidin" demiş "bi kabak majun¹⁷⁰ getirin bütün" demiş "doldu" demiş "ağızlarım şey kül, ekmek ta" demiş vermesiniz, bu geje konuşursunuz" demiş "görmüşünüz orda dünya güzelini da." Ah gider anaları, anası demiş şeye kızına, "git be" demiş "al bi kabak majun getir, götür" demiş "o kele içsin." Kız gider küt kız düşer orda. Dünya güzeli kız ayazlık içersi. Pekleler pekleler yok. Abe demişler "gelmedi ne oldu?" O isteyen kızlar da ordaymış ikisi. "Git mari sen. Gider (üçü da ordaymış) gider o da düşer güzelliinden o kızın. "Bunnar" demiş "majunnarı bitirdi" o öbür kız. Anası, "gidin" demiş "siz ikiniz da barabar" demiş "onnarı" demiş "ayıramasınız küplerin yanında onnar susadı bu gün" demiş "kasabada yediler yediler da." Gideler o ilerki düşer emen öbürsü geri döner, "ne" demiş "kariyi" demiş "Dünya Güzeli'ni getiren bu kel" demiş. "Ne bilirsin" demiş? "Gezin da" demiş "görün." Bi gideler açanne bakalar o, Dünya Güzeli orda. Dirilttiriler bunnarı bayılmışlar orda, dirilttiriler. Ee toplanır bütün küü.

O saba kral, şini bilmez nerde angi küüde, ilan veri benim kızı neri götürdüler dii, "aa güveyiyi" demiş "gördüm toz gibi gitti bilmem angi memlekete gitti." Ah o vezirlerinin birisi o küülüymüş. "Nası adam, çöjüktü o" demiş? "Abe büüle büüle" demiş "kafasında bi işkembe geçik." "Geçirdi" demiş "işkembeyi kafaya ne kızı" demiş "gördük ne kendine." "Aah" demiş "ben bilirin nerde" demiş, "bizim küüde o." "Ay" demiş "tak arabayı." Bineler çezaye. Ee gelir o çöjük, demiş o veziri, "ben da" demiş "ufaktan burdan okumaktan okumaa gittim, bu küüde yaşarlardı ama evlerini" demiş "bimem. "Götürün bizi" demiş "filan kişinin evine." "Abe neyçi demiş?" "Büüle büüle" demiş. "A" demiş "onda," küülü. "Kelce işkembe kafalıydı" demiş. "Külpupuşu'nda." Giderler oturular içerde kafada daa işkembe. Gelir kızı konuşur "boba" demiş "o ne dejek o olajak." "Bu çıkarı kaynatası¹⁷¹ geldinni şini orayı, karısı

¹⁷⁰ Majun; pekmez.

¹⁷¹ Kaynata; kayınpeder.

geldinni orayı.” “Ee” demiş “kaynata şini” demiş “ben sana dejen ben seninne” demiş “sana gidejen ama ben” demiş “kara toprakta yörümem.” “Burdan, sensin” demiş “kral, senin eve kaa altın düşemesen altından asfalt iki metro genişlikte benim” demiş “biygirlerin” demiş “nalçaları altından kara toprağa” demiş “çıkamaz.” “Madam” demiş “ararsın isanne gideyin kırk kişi elli kişi bu çeşit gidejen.” “Yaparsen düşersen, yaparsen asfalt, taa bitirmeden asfaltı gitmem, yapmasen gitmeyiz.” “Benim biygirler” demiş “yörümez kara toprakta.” “Aaa” demiş “dolandık, mora.” Kızı demiş “mora boba.” Yapar, asfalt yapar, altından yaptırı. “İi” demiş. A ep o giygir akıl veri buna. Bu o saba, o şini bobası demiş “abe uulum adama düşettirisin neyle gidejeksın?” “Sizin işiniz diil o” demiş. Çıkarı gayri işkembeyi kafadan, millet görü gezer çöjök, güzel. O kızlar demek o üç kız ne istermişler, “aah be” delermiş “neden gitmedik ko¹⁷² koksın işkembeye.” Bir zaman biter asfalt. Bu kızdırıveri tüüleri demiş “elli kişi mi isan var kırk kişi mi?” Bu kadar biygir getri gideriz ilkilee¹⁷³ kaynataya. Bir avlu biygir dolar, millet bakar. Geliler biyigrler episi denizden. Kızdırı o tüüleri gelir biygirler. Giygir anladır büüle büüle daa kırk tane gelir episinin nalçaları temiz biygirlerin. Kırk tane büüle gelir isan içi a kırk tane gene gelir yolda düşenik altını toplama, a isan bilmez, episinde da çuval var. E gilir iki köpek ta kızdırı tüüleri. Köpekler çuvaları açarmış emen biygilerin gittiği yerden nalçalarle kaldırırmış o altınları tup çuval içine, kaldırırmış en gerki beygir tup çuvalın içine, köpekler emen ağızlarını açarmış bağlarlar ağızlarını, katırlara. Yol gene aynı yol kalır. Taa karlın evineka em ploçaları toplarlar yükledirler duuru giygirlerlen gene avlusuna. “Te” demiş “ploçaların burda al.” “Deme” demiş “yola düşettim ani” demiş “yol altın yok düşenik.” “Eee” demiş “kariya biz” demiş “kralız ama bu işi biz işleemeyiz benim yerime” demiş “o kalajak krallık yapajak, bizde” demiş “bu zenginnik yok.” E te bu kadar bu masal.

19. MALİMİRİYLE DAYİL

Bayırdaymış onnar. Buluşurmuşlar. Şiy isteşirmişler. Eh, anlamışlar o çöje kaçajak o kız, kaçmışlar uzak bi memlekete. Orda vermişler onu, (Malimiri’yi) ama zoruna. “Şiy, gitmem benim sevgilim var, gitmem benim sevgilim var.” Bu, o çöjök da gitmiş arama. Bulmuş. Düüne başlamışlar, ama bir ay düün yapajaklar. Şiy,

¹⁷² Ko; olsun, zararı yok.

¹⁷³ İlkilik; evlilik sonrası damat ile gelinin kız tarafına yapıldığı ilk ziyaret.

paraylen o da bi nene tutar. Divermiş o nene, “sevgilin burada te beni yolladı, te nişannarın.”

“Ben bozarım bu düünü, gitmem.” Açan anlamışlar o nenede oldunu gideler, kaçittırılar onu ordan. Kaçmış çöjök. O geje, nerde yatırmış liftaylen binersin yanına. Üle şiy tutalar. Biit atar aşadan Dayil: “Eştım geldim merdundan, dolandım sarayın altından, kapısı yok, at Malimiri makaraları bineyin senin yanına.” “Ah adın batsın bre Karaçöl, (Karaçölmüş o çöjün adı ne vermişler) izin kazınsın be Karaçöl, benim Dayil’im kim bilir kaç günlük yolda kaldı der.” Sora bu gene vermiş bir işeret, atmış makaraları. Sade liftaylen, büle kapı mapı bırakmamışlar. Ee, biner orayı.

Sabası kapıyı açmaz kız. De o gün, o geje gene çıkmaz dışarı. Annamışlar. Demişler o strajarlar “Dayil içerde, onun sevgilisi içerde.” “Abe nerden binejek?” Demişler “makarayle bindirdi Malimiri onu.” Gırerler içersini ararlar tararlar yok. Kapaklı dolaba sokmuş Dayil’i. Bulmuşlar. Sora, “götürün bunu kesin” demiş “o bobası, getirin” demiş “nişanı, kannı bıçaklarınızı” demiş “ıkamayın, ben da göreyin niçin kesmişiniz.” Ah, aldadırlar. Bi kuş öldürmüşler, kannantırılar. Demişler “Dayil, seni salarız, da bi defa geçme ele niçin kesejekler.” “Çok güzel çöjüksün ay kıymalım canına, ay git,” keşişler. “Dediler naptınız?” “Kestik” demişler, “te bıçakları, te bak kan içinde.” “E iy.”

O geje gene gider orayı Dayil. Gene bu “eştım geldim merdundan, dolandım sarayın altından, at Malimiri makaraları bineyin senin yanına.” Malimiri gene atar makaraları, gene biner yukarı. Ah, gene o saba çıkmaz kız. Kesişler der “gene Dayil burda.” O kapıda ne bekleler. “Ah, o kavırlı şini Dayil’i kestiler di ondan, ko uyusun.” O saba kırarlar kapıyı. “E” demiş “neri saklayın Malimiri,” demiş “gene bulajaklar, saklamam.” O kesişleri tutar bobası, “niçin aldadırsınız te kesmemişiniz siz Dayil’i!” “Bu defa da” demiş “kesmeseniz sizi cellat edejen.” “Olur.” Giderke bulurlar bi koja boş sandık, balarlar o sandığın şiyini, balarlar ağzını temis, demişler “suya küverejes, küverejes,” bi koja su varmış o suya. Demiş “denize götürejek onu.” “Kıyılmaz bevu kesemeyiz.” “E iyi.” Salarlar o koja suya, su o sandığı tekelettire tekelettire götürmüş denize.

Deniz kızları gene üç tane gezinirmişler suda. Ee bulurlar bu deniz kızları. “Bulduk, bu sandıkta var bişiy ama bobama açtırıjaz.” Götürüler bobalarına. “Şiy boba” demiş “o koja kız, pırtıyse benim, o ortan kız gene der, boba insan ise benim,

ufak kız gene” demiş “parayse benim.” Açar bobası, çöjök. Ah, o ortan kız, “benim.” “Siz” demiş “üçünüzda benim kızkardaşımsınız, çıkarın sade denizden beni dışarı küverin, anamsınız da, bobamsınız da, kızkardaşımsınız da, ben burada kalamam.” Bobası sora demiş “çıkartın, küverin” demiş “genci gitsin.” Götürüler gene salarlar bunu, demişler “ay git ay.”

Gene gider bu, gene şedir, ordan biit atar o kıza. O kız gene, Malimiri şedir, atar makaraları gene biner yukarı. De bir gün de iki gün, eh demişler “Dayil gene burda.” “Kırın kapıları!” Kırarlar sayıda içerde. “Abe niçin” aldadırsınız “siz büle biz kestik dii, bak te gene Dayil sağ be.” “Eh siz,” sardan karşılıklı bi yaka, “te orayı” demiş “götürejeksınız gözüm karşısında kesejeksınız, ben te burdan bakajam.” Mecbur gayrkin. Götürü keşişler orda keserler Dayil’i. Sar bakar. “Eh te şini kesildi” demiş “o Düvlet.” Eh, kız üstünde, arajaklar dii bi soykajık (küçük bıçak) pelinin içine sokar. “Küverin ben Dayil’in mezarı yanına gideyin, ondan sora ben Karaçöl’e gidejen.” Ararlar tararlar üstünü temiz, bişiy yok. Demişler “küverin ko gitsin.” Çıkarı ordan o bıcağı pelinin içinden deler kendini, o da Dayil’in mezarı yanınada ölmüş. Dayil da orda, kızı da orayı gömmüşler.

Onnara kömürleri bize ömürleri.

20. ODUNCU ASAN

Bir varmış bir yokmuş bir zaman varmış bir adam, adı da Asan. Ona dermişler Oduncu Asan. Adam demek er zaman götürüymüş odun satmaa, dejes delim bu küüden¹⁷⁴ öbür küye götürü odun satmaa. İyi ama, o neri ne götürüymüş odun satmaa, orda varmış o evde üç kardaş yaşarmışlar. O gün bu gün ne deler baya zaman ep odunculuk işlermiş bu Oduncu Asan dedimiz. Bir gün bu bi plan kurar kendi kendine, ama üle bi mukallit adamdaymış demek, üle bi yalancı adam nası deyim size. Eşekle napajak, var iki tane eşee, eşeklele götürü odun. O eşee, birki tane altın kuyar yemine bi tüülü yedittiri o eşee, yutturu. Ne zaman gider orayı odunnarı götürü, “işte” demişler, “bu eşee gözümüze girdi bişiy bu eşek çok güzel, önceden da zati ep” dermişler “çok güzel eşeen var bilmem ne.” Demiş “sora, bu eşek” demiş “benim arkadaşlar em” demiş “güzel em” demiş “bilseniz bu eşekte ne marifet var.” “Ne

¹⁷⁴ Anlatıcı kendi köyünü kastetmektedir.

marifet” demişler “var”? Merak eder şini adamnar. Demiş, “bu eşek” demiş “er gün” demiş “birer ikişer tane” demiş “altın sıçar.” “Bre deme, abe” demiş “sayiden büle, eger” demiş “kanmaseniz işte” demiş “burda biraz oturalım” demiş, gejeyle götürüymüş odun, “saba açılınca” demiş “görejez” demiş “neyçi eşek altın sıçmış bulajaz altınarı.” Sayiden üle yapalar. Bunnar mabet mabet mabet eşekleri dışarda balamışlar veriler önnerine biraz ot kuyarlar yesinner falan. Neyse, açan bir zaman eşek sıçar, bi bakalar te sayiden altın var. Bu adamnar bu üç kardaş şini çok merak eder, demişler “arkadaş nası, nası edelim bu eşee bize satasın, olmaz mı satasın.” “Abe” demiş “kardeşim ben satajam ay satma da bu eşek” demiş “büle eşek er zaman ele geçmez.” “Bunun” demiş “değeri büyük,” demiş “büyük para ister buna.” “Neka para istersin sen bu eşee?” Demiş “neka,” işte sülemiş bi para dejes delim eger üçüz yuro ederse bu sülemiş dejes bin yuro eder. Demişler “tamam oldu, verdik.” Açan er gün altın sıçar. Onun parasını er gün onnar çıkaracaklar. Alılar eşee bunnar. Ama tembetmiş da, demiş “bakın eşee” demiş “bakın güzel.”

Şimdi bunnar veriler eşee yem yesin ayşamdan, buyday veriymişler. Sabası bakalar yok bişiy. Eşek sıçarmış ama yok altın. İkinci geje demişler “yavu verelim da biraz fazla bakalım yem.” Veriler gene yok. “Eee” demiş birisi, o daa büyük kardaş “büle” demiş “olmaz, siz” demiş “az verisiniz buna yem onun içi yok.” Demiş, “bu geje kaynadalım” demişler “bi kazan” demişler “şiy buyday da verelim önüne ayvan yebildiika yesin bakalım saba ne olajak, altın sıçar mı sıçmaz mı?” Üle derke bunnar sayiden veriler bi kazan, kaynadılar buyday. Yeer yeer eşek o buydayı ayvancık şişmiş. Açan sabası altın peklerke bi bakalar eşek ölmüş. Sora, şimdi napacaklar, bu üç kardaş şimdi düşünüler, demişler “bu pezevenk bizi aldattı ama gidelim evinde adamı tutalım, yani kesejes kafasını, yokedejes adamı.” “Olur mu olur.” Üç kardaş bi karar getiriler. Şini gelejekler adamın evine. Bu adamda şini ama pekler niçi, o bilir niçi ne gelejekler onnar evine büle büle onu evinde yoketmek için dii. O da gene onnara karşı kurar bi plan. Nası yapajak karısına demiş “bak, ben” demiş “şini bi,” o tezler kesmiş bir koyun mu ne desem yani, barsa doldurmuş üle kan, “ben” demiş “bunu senin boynuna asajam onnar geldiler mi” demiş, “ben” demiş “bunu kesejem” demiş, “dejem” demiş “te karıyı keserim dii, kan” demiş “boşanajak onnar sanajaklar” demiş, “gördüler mi kanı dejekler esa kesti.” “Bi da” demiş “o düdüü” demiş “ben alajam,” varmış düdüü gene, “başlajam” demiş “ben düdüü çalma çaldıkçe” demiş “çaldıkçe sen” demiş

“başlajaksın tepinme, de, de de” demiş “kalkajaksın ayak başlajaksın oynama sora.”
“Dejes” demiş “te görün bizde ne üneler¹⁷⁵ var daa ne marifetler var.” “Olur mu olur.”

Açan bunnar ne zaman geliler o üç kardaş o adamın evine, yakalalar evde onu. Demişler “iç tepinme seni garki yokederiz, sen bizi” demek “büle aldadasın aa!” “Abe” demiş “arkadaşlar ben sizi aldatmadım ama siz yani bilmemişiniz nası ayvanı beslesiniz.” “Epten demedim” demiş “size okadar fazla da verin.” “Tabi” demiş “oka buyday verdiniz mi” demiş “o buyday” demiş “akıl mı istersiniz niçi şişirejek ayvanı” demiş “ölejek ayvan.” “Napalım olmuş o” demiş, “gitmiş emen garki emen” demiş “başka bi üneler size göstereyim başka, daa bişiyler yürenin benden.” Merak edeler ajaba ne olajak, ne yüredejeksin bize. Demiş “bak arladaş bende” demiş “üle bi düdük var, karıyı” demiş “keserim kafasını o düdüü alırım” demiş “çalma, düdü çalınca” demiş “karı gene kalkar.” “Bre sayı mi bu?” Demiş “esayı ya.” “Adi bakalım görelim.” Karısının boynuna asar o şiyi onnar görmeden o barsa kan dolu, alır bıça eline karıyı getiri onnarın önünde keser dii, mesela çeker o şiyi barsa keser kan boşanır bütün karı da uzanır ölü gibi yapınır. Demek karı ölmüş. “Eee” demişler “naptı bu adam be, deli mi bu adam” derke. “Durun şini görejeksiniz nolajak.” Alır o düdüü başlar açan çalma o düdüü filliri filliri filliri, filliri filliri filliri o düdüü çalar bir zaman ahh karı başlamış tepinme. De de de de de kalkar oturu karı. Oturu, kalkar ayak başlamış oynama o düdük çalarke, o kojası çalarke düdüü. Üle derke demişler “tamam tamam garki inandık buna emen sen bu düdüü bize şi y satar mısın?” Demiş, “satarım be arkadaşlar” demiş “ama büle düdük er zaman ele geçmez, bu palı düdük.” “Neka para bu?” (Anlatıcı burada güldü). “İşte” demiş “buka para,” çok büyük bi para gene süülemiş. Veriler, gene alılar o düdüü da. Bunnar sevine sevine döneler ordan bırakılar adamı raat gideler evlerne. Ne zaman evlerne giderler o büyük kardaş demiş, “durun şini” demiş “ben peşin (Anlatıcı burada güldü) tanajam.” Tutar kafasını karısının, keser karıyı alır düdüü çalma filliri filliri filliri, filliri filliri filliri filliri filliri saatle çalar yok karı kalkmaz. Ortan kardaş demiş “yavu aga” demiş “sen bilmesin” demiş “çalma düdüü bee” demiş, “bırak” demiş “gari ver” demiş “bana düdüü şini bak” demiş “ben napajam şini.” O da tutar karısını keser, bu da başlar çalma düdüü. Bu çalar, saatle çalar çalar çalar filliri filliri filliri olmaz. Ufak kardaş demiş “siz” demiş “ikiniz da bilmesiniz düdük çalma bak” demiş “şini ben ne yapajam ben.” Bu da tutar karısının kafasını keser alır düdüü eline bu da aynı üle filliri filliri filliri, filliri filliri filliri, diil

¹⁷⁵ Üneler; hüner.

bi saat iki saat çalar karılar kalkmaz. Eee bir zaman demişler “eee be kardaşlar birisi” demiş, “bu adam anlayın gari bizi gene aldattı, bizi gene aldattı em paramızı aldı em karılarımızı kestittirdi emen bu adamı biz gayrki dünyada saa bırakalım olacajak şey mi, biz” demişler “bunu garki mecbur yokedelim dünyasından.” Gene döneler bunnar gene geliler o adamın evine, adamı evde yakayı tutalar balalar kollarnı ayaklarını, sokalar bi çuvalın içine o adamı. Alırlar ordan götürüler daa bi uzak yerede bi derin bi göl varmış, nası bırana nije ne deriz bıranaya,¹⁷⁶ “işte” demişler “atajayız orayı, balıklara yem olsun.” E neyse, götürüler orayı, demişler “bırakın şini burda bu kıyda, bu çuval içinde ko dursun bu da” demişler “da öte duru gidelim bakalım biz gezinelim bakalım balık var mı falan” demişler “görelim bakalım bıranada.” Onnar gideler orda bakınırke şedirke, gelmiş başka bi çoban orayı yaklaşmış o çuval içinde ne o adam orda ne duru ya onun yanına. İyi ama, bu başlamış bişiy sayıklanma, o çoban yaklaşır ona duru, demiş “istemem istemem, istemem istemem, istemem istemem beyin kızını istemem, beyin kızını istemem” derke, gelir o çoban demiş, “abe arkadaş ne bu al sen?” “Abe” demiş “arkadaş “işte” demiş “beyin kızını” demiş “istemem dii” demiş “beni da soktular çuvalın içine” demiş “atajaklar bıranaya” demiş, demiş “istemem ben gene o kızı” demiş, “almam onun için” demiş. “Abe” demiş “ben isterim o beyin kızı” demiş, oka ne çok istermiş demiş “bana bare versinler.” Demiş “madem ki üle çöz çuvalın azını ben çıkayım sen gir çuval içine o zaman onnar geldi mi de isterim o kadar.” Uyanık adam bak ne kadar aldadır şini onu da, çobanı da aldadır. Bir zaman bunnar döneler geri. Bu alır koynarı topalar ordan aşaa, çobanın çantasını, sopasını, düdünü alır ne deler ordan aşaa basar o bıranadan aşaa o dereye duuru. Ah bunnar da geliler emen çuvala yaklaşılar garki büle, bu başlamış deme “isterim isterim ben beyin kızını isterim, ben beyin kızını isterim.” “Bee” demişler “beyin kızını da gene istersin aaa.” Tutalar bunu o çuvalı basalar o bırananın içine o su içine. Çoban gitmiş balıklara yem olur. Nneyse. Bunnar işini ordan aşaa gidejekler aynı yolle şini, bu ne koynale gitmiş o tarafa duru. Tam ordan aşaa ineler o dereye duru bi bakalar aynı adam ne atmışlar suya bi bölük koyun orda otarıpturu. Abe demişier “bu ne şini?” “Adam” demiş “abe arkadaşlar siz” demiş “bilseniz bana ne iilik yaptınız.” “Abe ne iili, te seni attık balıklara yem olasin dii, da ne iili?” “Abe” demiş “arkadaşlar, ben” demiş, “beni attınız” demiş “orayı o bıranaya o suya ama ben” demiş “ordan bi bölük koyun çıkardım, işte” demiş “görüsünüz.” Bree üle mi? “Biz da isteriz koyun, bize da.” “Abe”

¹⁷⁶ Anlatıcı burada kendi köyüne iki kilometre uzaklıkta olan barajı kastetmektedir.

demiş “isterseniz dip çok kolay, var” demiş” “daa orda, istediniz gibi” demiş “koyun var, bölükler kıyemet o su içinde.” Döneler geri. A bakalım şini, en büyük kardaşı peşin atlattırı bıranaya. Bu kakılır bi kere, yok çıksın, yok çıksın, yok çıksın, ortan kardaşına demiş, “agan” demiş “en temizlerni seçer, sana” demiş “daa yaramazları kalır.” Bir zaman ortan kardaş, bu da kakılır suya, o da, yok çıksınar yok çıksınar ikisi da, o ufak kardaşa demiş “ikisi” demiş “bölüştüler sana” demiş “iç kalmadı, bütün koynarı” demiş “aldı ikisi burdan.” Bu da kakılır, demiş “tamam, adi” demiş “güle güle.” (Anlatıcı burda güldü). Ordan döner geri sora topalar o çobanın bölüjeni da getiri evine işte, onnara kömüleri bize ömüleri.

21. ÖKSÜZ ÇOCUK

Bir çojun anasi övmiş. Anasi övmiş kavmış öysüz işte. Bobasi bekar. Ee az çok oraa buraa. Çojun varmış bi sari danajik, toskajik. Sari tosun. Ep oni ortarmaa götürüymiş o. E gâlmış bobasi avmış başka bi kari, alıy. O çojukle da başka da bi, o karile başka bi çojuk da gâvmiş. Başka kojasından o karının. Ee neyse şini bu analık ne kaa bakajak? Bu çojuya ep kuri ekmek kuyarmış, yemejik. Bayira tosunu otarmaa gidey ep kuri ekmek.

Bu çojuk günün birinde ağlarmış böle. Merana gâvmiş işte: “anam olaydi beni” dermiş “böle mi bakajak idi.” Kuri ekmek, açay çantay ekmek kuri. O tosun da yaklaşıy yanına demiş “ne ağlaysın?” Demiş, “ağlaym” demiş “taksiratlarıma.” “Ağlama” demiş “iç sen.” “Çevırsena benim” demiş “sağ boynuzumi böle, ne istey canın ye, çıkajak bi şeyler.” “Öle mi öle.” Çevırıy sağ boynuzuni böle çevırıy biraz, e ona çojuya ısıjak yemek çıkay yey. Demiş “ye te böle yeeni yesın memeeni ben” demş “bulurum yerini.” Yey o gene. Öle gün gün açan bakay bu analık,¹⁷⁷ bu çojuk kuvetli. Kendi çojuu evde. “O kaa” demiş “ben seni besleym be çojuum sen” demiş “ne ovdun?” “Buna” demiş “kuri ekmek o bile ganisi yok.” Demiş “ne bilim be ana ben da bivmeym.” “Kollasana bakalım be çojum ne yey bayırda bu.”

Bu çojuk düşey ardına bunun. Açan bir zaman kollay tosunun boynuzuni kaşıy er bi türlü yemek çıkay ona. “Aaa” demiş “benim ana bu kaa yemek yapabilir mi?” Gâliy düveriy, “ee” demiş “ana” demiş “sen böle yemek yapamasın bana o ne yey.”

¹⁷⁷ Analık; üvey anne.

“Napay?” “Sari tosunun boynuzuni çeviriy emen çeşit yemek çıkay ona.” “Aha.” Bu kadın napajak, yazay yufka kuyay düşek avtuna, düşeen. Yatıy kıtır kıtır gemikleri gidey, “of gemiklerım gemiklerım ölüym, ölüym.” Adam da birinci karisi övdi ya canı yandı, bu da ölejek. “Ne be andi ne ovdun be?” “Ölüym.” “Ne istey canın ne yapım, napım sana?” “Sari tosunun etini isteym.” “Abe başka, o kojaman bi tosun, sen yejin ne kaa et yejin?” “Yok onun etini isteym ben, onun etini.” Eh, kıyamay kessın ama napajak? Sari tosun gene gidey otlamaa, götürüy o çojuk. Ağlarmış o çojuk bayırda. Duymış o çojuk niçi kesejekler. Tosun gidey yanına, “ne ağlaysın?” Demiş, “ağlayım” demiş “kesejekler seni.” “Kesmezler, korkma kesemezler.” “Neye?” “Böle, iç” demiş “ben” demiş “onlara tutulur muyum iç?” “Seni” demiş “kavdurajak onlar sana tutulajım.” “Sana dejekler çojuk gez tut sari tosunu, tosunı tut keselım.” “Sen katranla ellerini bak” demiş “tutunasın kuyruğuma o zaman” demiş “tutsun onlar beni.” Neyse, saba oluy. “Çojum,” kaldırıylar çojuy. “Çojum gez be tut o sari tosunı anan te ölüy kesejiz etini istey.” “Ayde.” Oraşy, demiş “du bakalım getır katranlıym ellerımı ta öle tutım kayajak gidejek, o da benden” demiş “korkay.” Öle dolaşırke dolaşırke asılıy kuyruğuna, kuyruğuna asıldı uçaylar avaa. Ava uçaylar gitti çojuk da tosun da gitti. Gidey.

Gidejekler şini ta Ustrumija başına o bavkana oraa, yörüy orda konaylar. “Gidesın,” o çojuya demiş “gidesın şini sıry burda şini aykırıy Ustrumija’da desın şarko¹⁷⁸ tosun,” varmış bi şarko tosun, şarko tosun, şarko tosun “üç kere de sari tosun aykırıy güreşesınız, em kaçarak gâlesın buraa etişirse çenejek seni.” “E iy.” Gidey bu. O tosun orda, o tosun orda. Sari tosun bavkanda yukarda Ustrumija başında orda. Sır çıkmış önes.¹⁷⁹ Tosun bağrarak gidey, o şarko. Demiş “ne?” “Şarko tosun şarko tosun, sari tosun aykırıy güreşesınız.” O ayrılıy sırdan paynedıy arkasısira abre etişsin de etişsin, çojuk kaçay tosun yanından. Kapuşuylar orda. Kapuşuylar güreşe güreşe, güreşe güreşe kojaman bi yalak. O yalaan içinde ne kaa güreşmişler o kaa dovmiş pare. O tosunlar kavmış ona öküz. Eh uzatmalım çojuk zengin ovdı. İstedıy kızı alıy istedıy yerde ev alıy yaptırıy.

Yaptırıy temiz bir ev. E şini birisi demiş” kavul edelım.” “Bu tarlay” demiş, benim on dekar bir tarla var,” zengin bir adam, “bu tarlay kim sürejek bir günde, ekejek, biçekjek, ekin olajak bir günde olur mi ne olajak, biçekjek dermene gidejek

¹⁷⁸ Şarko; alaca.

¹⁷⁹ Önes; henüz.

ekmek yapajak yeyız bi günde, ona ben verejim kızımı, kızımı verejim kim öle yapajak.” Bu çojuk dinley ep, dinley gâly. Gâly eve sari tosuna anlattıy meseley ne var ne yok. Demiş “gidesın desın ben yapajim.” Gidey o adama demiş “ben yapajim o işi be, benim” demiş “var iki öküzüm, yapajim ben.” “E ay” demiş “başla saba.” Sabale başlay. Başlay, sürey, ekey. Sari tosun edey kuyruğni bi kere böle güneş duruy orda gitmey. İşleylar biçeylar, şeder oluy ekin oluy. Gün ayşam olamy, gün olmay.¹⁸⁰ Al bakalım etişy ekin biçmee. Biçey, düyey, a dermene gidey ekmek yapaylar; güneş daa duruy. Güneş avçalmış önes daa iki saat var ayşama. “Buyur efendım te ekmek da.” “Bakaylar e” demiş “tamam kazandın.” Alıy kari da. Evleniy çojuk. E şini sari tosun demiş “bak, bu geje sen bizi kesejin, ikimizi da kesejin!” “Neye?” “Kıyabilir miyim seni ben kesim, sizi?” “E” demiş “öle” demiş “kesejin gâre o kadar.” Yok olur yok ovmaz, “mecbur ovdun” demiş “mecbur.” “Birimizi” demiş, “sari tosunu sağ tarafta portanın şarkoy sol tarafta, portada kesejin.” Kazay birer yalak onlar ikisi. Bikolar kazay ayakle yalaklar. Kesey onlari orda. Kesey gejeyle kimse görmey. İy ama komşisi görmüş, komşi görmüş. Sabale çojuya sanki şey kakay birisi, demiş “o tosunların kanından, kanından,” gömmüş orda onlari div yesın gömmüş, kanından iki tane selvi büümiş, dori saba kaa büük selvilar. Demiş, “o çojuk” demiş “kim bilejek selviler neden benim bu geje birden?” Bivmey. “Kim bilejek” demiş “benim tarlalarım ne var episini verjim ona, episi onun ovsun, evim da ne var, savde karım kalajk. Bi komşi ne deym görmüş, demiş “ben şarko tosunne sari tosunun” demiş “kanından onlar yeşerdi.” Demiş “ne?” Avmış er bi şeyini savde karisi kavmış. Kalıy bi parmak. E şini ne yapajak, gidey gün bobaya, güneşe akıl danışsın, güneşe.

Alıy gidey gidey böle orda giderke böle bi kirez razgâly. Kirezın avtunda iç kimse yememiş o kirezler duruy. “Nere be çojuk?” Soraylar, soray o kirez neree çojuk? Demiş “gün babaa, güneşe gideym” demiş “akıl danışım.” “Sor bakalım” demiş “benim kirezlerimi niçin yemeylar, sor benim içi.” “Sorajım” demiş “aklıma gâlirse.” Daa öte gidey, üç tane kız, güleylar, kir kir güleylar. “Abe çojuk neree?” Demiş “gideyim” demiş “güneşe akıl danışım.” “Nee demiş?” “Bizim içi da sor bare.” “Niçin, ne sorim?” “Niçi bizi çojuklar almay?” “Tamam” demiş “sorajım.” Daa öte geçey bir yaşlı adam, dedım Alla gâre, kopmış üstü başı bitevi, sakallı saçlı. Demiş “sor bakalım” demiş “benim içi, da daa var mi çekim?” Demiş “sorarım aklıma gâvdimi.” Sora gidejek, daa ötede bi dere en son, dere gâlir gümbür gümbür bulanık akay. Dere

¹⁸⁰ Anlatıcı burada güldü.

demiş, “neree” demiş “çojuk?” Demiş “gidim güne akılm danışım.” Demiş “sor bakalım benim niçi suyumdan iç almaylar bi şeyler işlesınler şetsınler.” “Sorajım” demiş. Eh, geçey gidey. Gidey gün bobaa görüy, buluşuy, güneşi görüy. Demiş “böle böle benim malımı avdular nasuv tekrar geri alım?” “E” demiş “kavulle veren kavulle alır gene.” “E ne, nasuv?” Demiş “sen kavul et gene o adamle, de güneş nerden dovajak, o dejektır ep nerden dovay gene ordan dovajak.” “Sen ne kavul isteysin öle yapasın beni budala mi ama” demiş “ben” demiş “ordan dovınam bu defa kavulle senin dedını yapajım burdan dovajam” demiş “alasın malını diye.” “Tamam” demiş. “E” demiş “ya gâlırke buraa bi dere akay böle gümüş gibi su,” demiş “niçi benim suyumdan içmeylar sor bakalım.” Demiş “ona gene” demiş “sordu mi düverejin, dejin der er sene insan götürümişın onun içi içmeylar suyuni senin, ona dejin öle.” “Ya bir adam” demiş “kumda sinek konay bitevi gâre kurtlanmış.” Demiş “o gene dedi daa var mi görüm?” “Desın ona gene Allah beterinden korusun.” “Tamam.” “Ya üç tane kız güleyle bana dori burda gâlırke sor bizim için da niçi bizi çojuklar avmay.” “Güneşe dori tuvalet yapaylar onun içi avmaylar sizi” demiş, “desın onlara öle.” “E kirez” demiş “bir ağaç kirez ağacı kirez doli avti kirezımden” demiş “yemeylar iç öle çürüy.” “Oni” demiş “alasın kazmayı kürey bi kazan avtun var.” “O kazan avtunleri çıkar ta yesınler.” “Yejek millet sora” demiş “onun şeylerini.” “Sen kaz al avtunlari yek” demiş, “iç düverme başka.” “Ordan” demiş “dön, öle kavul.”

Döney, gâlly şini düveriy. Dere düveriy, demiş “er sene insan götürümişın onun için.” Geçey. Daa oraa o adama soray, adam soray, “sordun mi benim içi be?” “Sordum” demiş. “Ne?” Demiş “Alla beterinden korusun” desınmış. “Daa mi beter bundan?” “Çıkay bi yel, fırtına kavdırıy avaa oni parçe parçe yapay, parçeleı bitevi, yokoluy.” Daa buraa gâlly o kızlar güleyle gene, demiş “ne be çojuk dedi, sordun mi?” Demiş “sordum” demiş, “gün bobaa dori, güneşe dori tuvaletini yaparmışınız onun için.” “Ee öle tamam.” Daa buraa o kirez iç söylemey kirez söylemey gâre, bilıy düverdını gâre. Gâlly, gâlly eve. Demiş “o adama gâv” demiş “kavulle avdun malımı gene kavul edelim daa” demiş “canımı av, senin dedın olurse av canımı da.” “Ayde” demiş “ne?” “Ya malımı verısın” demiş “geri, senin malını da alırım daa geri kazanırsen em da” demiş “kazanamasam gene av canımı.” “Öle mi öle.” “Güneş nerden dovajak?” Demiş “ah epten kolay sorgi, nerden dovay ep güneş” demiş, “gene ordan dovajak.” “Aa” demiş “ben dejim burdan dovajak.” “Ay kavula, ade.” Kavul deyelar. Sabale bekley güneş dovsun ordan, dovımay, burdan dovay. Ee alıy malını

tekrar geri. O adamın da malını alıy tekrar, kavulle kazanıy. Alıy kürey, alıy kazmay gidey kazay o kirezin kökünden çıkarıy parey da, gün be gün yaşay zenginlik o kadar. Onlara kömür bize uzun ömür.

22. SALATA GÜZALİ

Bi nene, itiyar yaşli nene, alışmış işte bi zengin alilenın avlisından su alırmış, çeşmejik varmış avlisında. Yalnız nene. İy ama o ailenın, zengin ailenın bi çojuk varmış te bizim¹⁸¹ bu torun kaa, o yaşli nenenın er gün birer kere kırarmış bardaklarını. O nene demey bi şeyjik kıramay atrını, bi çojuk, kıramay şımarık. “Ay be çojuk salata güzalına yanasın.” O kadar bedduva edermiş ona: “salata güzalına yanasın be çojum.” Alırmış gidermiş boş. Başka sabaa, başka gene. Er gün öle er gün öle çojuk büyüne kadar demiş.

Bir zaman bu çojun aklına gâliy, demiş “ne ajaba bu salata güzali gene?” “Ben” demiş “bulajim bu salata güzlini.” “Dey gidejim arajim bu salata güzalıni nerde, nedir?” Çıkay ordan, anasından alıy biraz ekmek, demiş “kuy benim torbama biraz ekmek em da gidejim bakim bakalım bu salata güzalıni.” Beygiri da varmış, beygiri da alıy gidey.

Tamam gidey, o çeşme var ya orda, gâlrke, çeşmenin yanında bir ak sakalli bir itiyar. “Abe oğlum nere, nere gideysın?” Demiş “dede gideym salata güzalıni araym.” “Ah bre oğlum” demiş “kolay kolay o yerlere sen varamasın, o yerler çok bi şey telikeli yer o salatalar.” “Var mi” demiş “ekmeen?” Demiş “var.” “Getır biraz ekmejik bana sen yeyim, sujaz da ver içim diverejim ben sana bi şey şini.” “Gidejin” demiş, “gidejin gidejin bi portalar çıkaja önünde, yıkık bi portalar, duvarlar böle yıkık o duvarlari biraz çek o taşlari doğrut.” “O duvarlar ötee geştinle böle bi demir portasi var, kapi,” demir kapilari var ya, “bi tarafta var köpek, bi tarafta var beygir.” “Beygirin önünde gemik, köpeen önünde ot, alajin o gemiy köpeen önüne verejin, alajin o otlari gene beygirin önüne kuyajin, ondan sora geçejin.” “On dakika var süre sana, müddet on dakika, on dakikada ne koparajin kopar ama” demiş “kopardığın gibi” demiş “salatay su kıyına kesejin öle kurida kesme!” Tembedıy o dede ona. “Tamam” demiş. “Ade yolun açık olsun, ayde ayrıli işler sana.” Alıy gidey.

¹⁸¹ Anlatıcı Mert adında dokuz yaşındaki torununu kastetmektedir.

Gidey esa da ıkay bi yıkık duvarlar, o duvarların taşlarını biraz ekıdıy kenarlara edey onları. Daa ötede esa da bir demir kapı. O kapıda beygir em köpek. Köpeen önünde ot, beygirin önünde gemik. Alıy o gemiy veriy köpeen önüne, alıy o otları gene kuyay beygirin önüne kapı açılıy. Kapı açılıy gidey baae dori. Ama kullenden, kulledeymiş bi kız, bi kız orda demiş, koparıke salataları üç tane koparmış, vakit yok çünkü, “abre” demiş “köpek, beygir salataları kopardılar neree bakaysınız?” Onlar davcanmış yeyler ot. O zamana kaa yemeyler onlar ne yemey oni kuymışlar önüne, onlar davcanmış yey, em da bu iç kafasını kavdurmamış onlar. Geçey, geçey abe duvarlar be falan be dur, duvarlar, açık yol geçey. E gâlıy, canı durmay ojun demiş “kesim bi tanesini.” Su kıyına div, kesey bitanesini açan bi kız ıkay, su, su ölüy. Ölüy, aaa, övmüş susuz. Daa iki tane kavdi. Daa ötede gene özgesine gâamış ojuun böle, demiş “daa bi tane kesim.” Kesey daa bi tane, o da su, su ölüy o da. Demiş “buni gâre su kıyına kesejim.” Gâlıy su kıyına, te o eşme mesela selim, kesey açan kız. Orda veriy su ona, tamam sağ kalıy. Eh şini elbise yok bunda kızda. Bindırıy o kavaan üstüne oni. Sen demiş “dur bu kaavan üstünde ben” demiş “gidejim elbise alim sana evde gâlejim.” “İy tamam.” Bindırıy o kaavan üstüne oni brakıy. Gâlıy bi ingenka¹⁸² oraa. O ingenka biney oraa onun yanına, “ne sen burda?” Demiş “böle böle gitti” demiş “avsun elbise bana ta gâlejek.” çingenka onun başın bir iğne, zevırlı iğne kakay kuş oluy uay gidey. ingenka kalıy yerine onun, kalıy yerine. Gâlıy açan bu bey ojuy, abe demiş “ok kararmışın?” Demiş “bu güneşte sen da kararajın, sen da ovsan sen da kararajın bu güneşte.” “E olur.” Gıdıry oni. Getırıy şini endii¹⁸³ salata güzali. Salata güzali uştı gitti, kuş ovdi o. Gâlıy eve.

Eh Alla veriy bi ojuk az çok, veriy ona Alla bi ojuk. E ama bi kuş dadanmış, okuş ne uştı ya, dadanmış baee onun, meyvaları var, konaymış o meyvalara dermiş: “Beyim uyuy mi uyuy, sabale ötermiş öle, çingenka uyuy mi uyuy, ko uyusun büüsün kondum dallar kurusun.” Em da neree angi dala konay tır tır kuruy. Aah bu bey gâlıy bi kere, o bekçi varmış orda, bu bey gâlıy buraa bakay o baee, demiş “ne olan bu, bae kurumuş, bu meyvalar?” Demiş, “bak” demiş “sabale gâlıy” demiş “bir şey, kuş buraa böle ötey.” “Ah tutalım buni be.” “Napayız, nasuv tutayız?” “Katran sürelim” demiş “ağaçlara, katranda yapuşajak o ayakları, neree uajak.” Eh, katranlaylar o ağaçları. Sabale gene gâlıy kuş. Öterke böle, öter ta uay dimi, uçmakta

¹⁸² çingenka; ingene kızı. ingenka’nın sonundaki “ka” eki Makedoncada dişil oluğunu göstermek için kullanılır.

¹⁸³ Güya.

uçamay. Tutaylar, tutaylar. Güzav kuş çok yakışıklı bi kuşçağız öle. E mabetçi kuş nasuv deylar te dimi var ya kuşlar evde bakay birangisi meraktan öle kuş, kafeste. Şini bu çingenka anlamiş meseley, demiş “kes bu kuş benım canım et istey çok.” “Abe” demiş “bu kuştan mi ne olajak, kıyma cana.” “Yok.” “Alajim” demiş “nasuv istersen niye istersen et, kıyma bu kuşa.” “Yok isteym onun etini.” Yazmış o bey, bayırdıyke o çojuk, çıkmış te meydana biraz, yazmış yufka böle, o yufka kurutmuş, kurumuş düşek avtuna böle, yatırmış o düşekte, tepındıkçe kırıday, ay o yufkalar ktır ktır, of gemijeklerim, of ölüyüm falan o çojuk meramete girmiş, demiş “karii övdirejim anasının, kesim bu kuş ovma, kuş eti madam bu kuşun etini istey savde.” E o kuş çıkarıy o çeşmenin kenarında böle kesey kuş. Kanında onun dori bi selvi büümü. Selvi ağji dori büümü böle. E şini kuş etinden kavkti, tattı yedi kavkti gâre kadın, savdı. “İy ama bu selvii kes, bu selvi büyüdü burda kes bu selvii.” “Niçi be kari yapaysın bu işi, bu güzal ağji keser mi insan burda, bu gölge?” Demiş “kes çojuma beşik yaptırırım.” “Abe beşik avdurırım kasabadan, alajim te yapajim, güzav beşik yaptırırım, güzav.” “Yok bundan.” Yok olur yok ovma. Sındırıy gâre. Çingeneye dolanma.¹⁸⁴ E sora, e kesey. Kesey buni başık yaptırarak. İy ama yongalar düşey ya, o bavatayle o zaman kesey yonga çıkmış böle. O nene gâliy suya. O nene bi yonga, yonga alıy ta bardaan ağzına örtejek o yongajiy. Bardaan ağzına uygun bi yonga. Alıy o yongay götürüy eve bardaan ağzında.

Ee öle devam edeylar. Nene bu gün var ise evde, evdeyse yarın yok, çıkay gidey bi tarafa, nene arayan tarayan yok. Bu yongadan oluy kız, çıkay kız, o kız, onun ruhu işte. Nenenin ateşini yakay, yemek azredey gene kendi da yey; gene yonga oluy. Gâliy bu nene, er bişey azır, yemek azır süpürüli, em ne lüks yemekler yapmış nene, güzav. Gâliy bu nene yey doyuruy karnını. “Dey o kumşısına, komşi Alla bereket versın, zamet etmeyin, sora bana, beni alıştırmayın getirmeyin yemek bana.” Bu komşılar dermiş “sana kim yemek getiriy be nene, kim?”¹⁸⁵ “Sen bizden pekle yamek ta gâlejek gâlejek yemek sana bekle.” “Abe kim olajak?” Yarın gene aynisi. Bu nene katiyan inandıramaylar, inandıramay. Bu nene bir gün yatıy. Yatırke iç o sabayli kavkmay, savde inlay, ıh ıh, örtünüy daa yorganlar, bi partav yorgan, bakarmış gene ep böle görünsün kim gâlejek. İç aklına gâvmey o yongadan onun niçin olajak. açan bir zaman, nene yatıy ya, o daa amellememiş niçi nene oni kollay, gene ıngirt o

¹⁸⁴ Anlatıcı burada güldü.

¹⁸⁵ Anlatıcı burada güldü.

yongadan oluy kız gene. Kavkay yemek yapay azreder siley süpürüy, kümbetini yakay nenenin. Gene yey kendi da gene yonga ovmakta tap tutay. Tutay demek gördü mü kalıy gâre, div tutsun. O aştımı, “aman be kışçazım sen mısın be evladım falan.” Kalıy gâre, tıvsım bozuluy o an. Ee kalıy onun kızı oluy o.

İy ama bu nene gene suya gidey ya açan bi kere, çingenkanın gerdanlari varmış. Bu kızın gerdanlari varmış o çingenka avmış bunun gerdanlarını kendine takmış. Şini kopmuş o gerdanlar davulmuş, şini kimse dizemey o gerdanlari yerine. Dizey, burdan dizey ordan çıkaylar, katyan, yok. Gâlıy kim bilir nerden insanlar o gerdani dizemeylar gene yerine getirsınler asınsın çingenka boynuna. “Ne be oğlum bu gayle?” O bey, o beye soray şini o nene, “abe çojum ne bu gayle?” Demiş “brak be nene senden da gene ne olajak ne soraysın kutra.”¹⁸⁶ Demiş “te kaç kişi ovdi getirıym buraa.” “Karinin gerdanlari davuldi boncuklari katyan dikemey, dizemeylar.” “Bende” demiş “bi kız var,” nenenin olajanaa bak, “bende” demiş “bi kız var onlari dizey.” “Yapma be!” Gâlıy o kıza düverıy böle böle. “O kız” demiş “ben dizejim o gerdanlari ama o sobada kimse kavmaz.” “Gerdanlar durajak masada, boncuklar, o sıbada görmeym kimsey.” Gâlıy o nene demiş “böle böle, benim kız dizejek o gerdanlari ama kimse durmajak burda.” E ama var ya yüklük soba içine böle şeyde, o yüklük içine girmiş o çojuk, oraa girıy bakalım ne olajak şini! Gâlıy o kız oraa demiş, iç, iç elle sunmazmış, “dızılın be boncujaklarım” demiş “çingenkaa kavdunuz.” Daa bi kere dey, “dızılın boncujaklarım çingenkaa kavdunuz.” Üç defa demiş boncuklar tip top, yerinde gerdan. Çıkay o çojuk. Çıkay o çojuk, “ne dedın sen, nerde kavdi çingenka, kim o çingenka?” E bu çingenkaa dimi demiş “benim boncuklarım bunlar.” “Nerden senin olajak boncuklar?” Demiş, “açan beni” demiş “çeşmede bindırdın kavak üstüne, braktın orda, bu” demiş “gâvdi” demiş “benim gerdanlarımı avdi, başıma iğne takti, uştum kuş ovdim senin ağaçlarni kuruttum.” “Gâvdim” demiş, “gene” demiş “kestirdi beni, selvii da kestirdi.” “Nenenin kapak avdi bardaana” demiş “o kapaktan ben.” “Sen mısın?” Çingenkay yapay izmetçi, oni alıy karisini gene. Onlara kömür bize uzun ömür.

¹⁸⁶ Kutra; boşuna.

23. SEVGİMÜLÜK'LE TEMELTAY

Bir zaman bir varmış bir yokmuş. Şiy, bi karının çöjü olamzmuş. Karı koja, olmazmış çöjüjekleri. Ahbre Allah'ım demiş bir erkek evlat versen sen bana Az baaçesinden ben iç eve gelmem. Baaçesi varmış Az baaçe.

Açan bi geje gelir bi dede. Ayin yelim ayşamnnı. “Abevu” demiş “yok mu sizin çelatinız çöjünüz bevu tek karı koja ikinizsiniz?” “Alla vermedi be bize dede.” “Yerin saba” demiş “açan ben gidejen verejen bir alma” demiş “yesin karın o almadan yüklü kalır.” “E iy.” A varmış gene bi biygirleri o da kısırmış, onun da olmazmış musejikleri.¹⁸⁷ E o saba kalkalar te yeler kavaltnı. Dede demiş “ben giderin.” “Abe dimi” demiş “alma verejekidin,” o karı. “Aa kızım” demiş “unutmuşum.” Vermiş. Soy demiş kapçazlarını ye. “A be” demiş “bi biygirjimiz da var, kısraamız da var bizim ona da Alla züryat vermedi.” “Kaplarnı ver” demiş “ona o da kalajak yüklü.” “Ama” demiş “çöjün adını kuymağa ben gelejn.” “Erkek çöjünüz olajak ben gelejen çömjün adını kuymağa.” “Oldu.”

E yüklü kalır o karı; biygir da yüklü kalır. Erkek çöjök olur; e biygirler on iki ay taşır, o da museler¹⁸⁸ o da erkek. E şini o bobası Az baaçeden gelmez, üüle adandı o, Az baaçede o. Karı tutmuş başka müşteri.

Dede bi sene dolduru, dede yok gelmez ad kuymaa. De iki sene olur gelmez. Çöjök der: “abe ana, abe kuyun benim adımı te çöjökler bana atsız der, benim adımı atsız kuydu çöjökler.” “Abe te pekleriz te o dedeyi gelsin be uulum.” E üçüncü seneye varılar gene yok. “Karı” demiş, “yap ayşama bir kül kömür azret bişiyler da aykıraraz bi kaç kişi da kuyalım bu çöjün adını,” demiş kojası. Aykırılar o gejesi bi sofralık isan. Onnar da sofraya oturmakta, te iikantırılar şediler, dede gelir. “Abe dede iilendin bevu sen, çöjümüz utanır oldu, çöjökler içine çıkamaz, atsız derler çöje.” “Abe” demiş “iilendik işte.” “Ko olsun bu geje” demiş “kuyarız,” ben da rasladım islaa.”¹⁸⁹ E yeler ayşamnnı. Çöjün adı demiş olajak Sevgimülük a tayın adı gene Dengiboz. E şini kuydular adını.

A bobası gene üle vasiyet etmiş, demiş olsun bi erkek çöjümüz, bi az baaçeleri varmış, o az baaçesinden iç eve gelmez o gayirkin, olsun demiş az baaçede yapajam bi

¹⁸⁷ Muse; tay.

¹⁸⁸ Museleme; atın doğurması.

¹⁸⁹ İslaa; iyi, güzel.

ev, orayı, iç gelmem eve. E şini bobası orda az baçede yaşar. Eeh, de o sene de bu sene çöjök başlamış, Sevgimülük, şkolaya gitmee.¹⁹⁰ Gider şkolaya, oradan duuru gelirken, emen duuru atına gidermiş atını gene dolaşmış, museji. Ay anasını, bu gider atı dolaşmaa, Dengiboz ağlar. “Ee Dengiboz” der: “suyunu şekerle şerbet verdim der, leblebiyle kuru üzüm yemini verdim, ne ağlarsın?” “Aa” demiş “onun içi ağlamam ben bevü, anan” demiş “filan kişiyle gezer.” “Boban” demiş “yannamış Az baçeye iç eve gelemes.” “O demiş evlendi.” “Ben bilirin, a sen bilmesin,” at. “Şini” demiş “sen içeri girejeksın, şerbet yaptı anan.” “Kapaklı dolaba” demiş “kapadı şiyile, mise,” delerdi o sırçajıklar o ne var, “içmesin” demiş “otalak.”¹⁹¹ “İsteler” demiş “seni otalamaa da onnar yaşasınar şiy o öbür adamlen.” Ay anasını de! “İy” der. “Sakın” der “içmesin, at” der şimdi Sevgimüle. “Gelir, ana” der “susadım.” “Al uulum te kapaklı dolapta ben sana şerbet yaptım.” Bu gene alır onu tavuk yalaana dökmüş. O pukolar o gaskalar, içen timba kupa. Sevgimülük bakar, ay anasını sayi der, sayi der diil yalan. “Abe ana nolur bu gaskalar büüle?” “Bilmemem be uulum astalık tuttu galba onnarı.” Bir amlede astalık tutajak. E sabası gene gider okula. Gelir, gene gider atın yanına. “Beni bulmadan” der “at, içeri girme sen, e” demiş “peşin beni bulajaksın da üüle dalajaksın içeri, anan yapajak bi deklik.” Şindi onnar bi plan kurmuş. A bu şiy at düveri, annamışlar. Atı kestirelim. E nası kestirejez? O purço şini planı görü, o adam. “Sen” der, “yapajaksın yapajaksın yuuka” der, “kurudajaksın temiz onnarı” der, “iki tarafına serejeksın onnarı” der, “onnar kuru olsun” der, “açan Sevgimülük dalajk içeri” der “anam ölejem, o tarafa bu tarafa dönejek” der “kütür kütür kütür yuuka onnar” der. “Uulum kemiklerim kırılır, abe ana” der “ilaç.” “İlaç benim rüyama geldi, senin Dengibozundan tatayın savarın.”¹⁹² Şini isteler kestirsınler museyi, atı. Sayi da girer içeri anası yatır. İhh, ihh, ıhh. “Ana noldun?” “Uulum asta oldum kemiklerim kırılır.” O tarafa döner kıtır kıtır, bu tarafa döner kıtır kıtır. “Abe ana bunun çaresi, bunun ilacı?” “Senin temeltayını kessen da ceelerni yeyin ben kalkarın.” Demiş kesejen. Gider emen aşaa Dengiboz’a: “ay “demiş “kaçalım niçin iikajaklar.”¹⁹³ “Bin” demiş “üstüme.” “İikajaklar, ben da derin” demiş “ikkajaklar.” “Seni” demiş “otalajaklar, beni” demiş “onnar bi şiy yapamaz bana,” Temeltay. “Bin arkama.” Biner bu pııır uçar avaya. Gider gider bir ayrı bi memleketlere. Bi uvada, “in” demiş “şini burada.”

¹⁹⁰ Şkolo, (Mkd); okul.

¹⁹¹ Otalak; zehir.

¹⁹² Savmak; iyileşmek.

¹⁹³ İikamak; yıkamak; öldürmek.

“Al bi çevrejik, benim tüülerimden, ne zaman lazım olajan, beni arajaksın kızdır biraz o tüüleri ben ordayın.” Demiş “al bi koyun te burdan bu çobandan, paran var o kadarlık, sade işkembeyi al.” Var bi bey te annatırmış büüle büüle yapajaksın. “Dalajaksın o Az baçeye a o en ufak kıza görünejeksın temiz, a o öbülerne gene sade işkembeyle görünejeksın.” “Aa bi kelce gelmiş burayı.” Demiş “o kızı sen alajaksın, orda o beyde, düvlette yaşajaksın sen.” “Demiş olur.”

“Bi çobana der “yok mu viran koyun.” En viran bevu?” “Var bevu” demiş “te burda bi total koyun.” “Kaç para?” “Te bu kadar.” “Al paranı bevu.” Yarar işkembe emen işkembe boklarını silker, “al” demiş “etini da.” Çobanda şini kiif, ah demiş şini em parayı aldım em eti da aldım. Bu gider. O geje yaklaşır o baçeye, o düvletin baçeye, girer. O saba, üç kızı varmış o düvletin, gezmee çıkarmışlar baçede, gezermişler. “Ah, abe burda bi kel da var be, kelce da var be.” Uruymuşlar çiçeklen onun kafasına, ummmmm o gene uyuşurmuş. A o ufana görünürmüş temiz. “Urmayın be aba dermiş güna, brakın oncazı, o bi zarar da yapmaz, te burda bu baçede ko yaşasın.”

De o gün de bu gün. O düvlet: “eee kızlarım demiş vakıtınız geçer gari sizin gidin bostandan karpuz koparın anginizin onmuş çıkajak verejen, kısmeti bakalım.” “Olur be boba.” Gideler, üçü da koparılar. O ufajı pndık gibi onös ne çiçe taa burnunda üüle bi tane koparmış. Kojamanı getiri, “te boba benim karpuz.” Keser, başlamış boşalma bile. “Ee kızım” demiş “senin vakıtın geçmiş istermiş verelim seni.” “O ortanın” demiş “tam vermek içisin.” “Ani be kızım senin?” O en ufak kızı, “eeh be” demiş “nee bu,” epten ufak be kızım, çiçee bile durupturu bunu.” “Du bakalım” demiş “ne keselim ama,” keser ne o bi kırık¹⁹⁴ “senin” demiş “çok vakıtın var taa.” Domazet getirmiş iki güveyi.

Şini bu uafa, “abe kızım abe te sen da büüdün gayri everelim.” “Boba demiş ben karpuzle tanattırmam.” Geçeje iisanat episi sarayın altından, bi altın alması yaptırjaksın bana, ben kimin kafasına urajam altın almasınnen ben onu alajan.” “Oldu be kızım.” Bunnar şedirler, toplar bitevi¹⁹⁵ milleti. Geçeler, kız yukarda duru çardakta. Atmaz, yok. “Abe kızım te bitevi nillet geçti gayirkin işte.” “Benim sevdiğim demiş yok gelmedi.” “Abe ep iisanat geldi mi burayı beevu?” “Abe” demişler “bir araplaen,” o kızlar gene demiş sora o ne evlenmişler, “abe” demiş “baçede bi kelce var.” “E bir

¹⁹⁴ Bi kırık; çok küçük, çok ufak.

¹⁹⁵ Bitevi; bütün.

arapta” demişler “gelmedi taa.” Ayde araplen o kelceyi. Kelcenin kafaya paaat. Eee düvletin kel güveyisi var be. Arap şimdi, “o, abe bana attı ama o kele urdu.” “Ay” demişler “teker teker.” Peşin arabı geçittiriler yok urmaz. Kelce taa çıkarken paaam. “Bulsun bulsun da kele gitsin, beni da utantırdı,” bobası. “Götürün gaska kömezinde yatsın bunnar.” “E iy.” Onnar gaska kömezinde yatrlar.

Aa, düvletin gözleri kör olmuş, iki gözü da kapanmış. Sora birisi demiş onu, “abe kuş südünden, kuş südü bulabilirsen gözlerin açılacak.” Başka düvletler. “Gidin bana,” o güveyilerine, “kuş südü arayın bugün balkanda.” Nerde bulajak kuş südünü? Karıya der: “git be” der “boban versin bi biygir bana da ben da gideyin kaynatama kuş südü arayın.” “Benim aslan gibi güveyilerim gider onnar bulajak mı ajaba?” “Al te o total katırı beki düşürü da gebettiri da bi yerde.” O total katırlen biraz gider küveri. Kızdırı Temeltay’ın tüülerini, gelir Temeltay. Demiş “ne var Sevgimülük?” Demiş “mesele büüle büüle.” “Bak burayı çok kötü” demiş, “çooook kötü” demiş, “bulajaz ama” demiş “çok kötü.” “Bin” demiş “arkama sırtıma.” “İki daa¹⁹⁶” demiş “düşür, açan ben basılajan” demiş “şişeyi alajan çıkarken yukarı kuyruğumu” demiş “sıkajak, emen kes” demiş “durma zare epten sıkajak sora.” “Ben bilirn” demiş “nerde kuş südü angi daa aralarında ama; kes” demiş “kuyruğu iç ajıma,” “kesmesen” demiş “sıkajak ikimizi da sora.” Gider bu basılır o koja daaların arasına. Açılırmışlar sora gene kapanırmışlar. Bu emen dolduru bi ufak şişejik çıkarke sayi da emen kuyruğu kavramış, sıkmış, şaaarp sıyrılmışlar. Çıkarlar, çıkar, “gez” demiş “bu sırtta sen dölen onnar demiş gelecek orayı.” “Aa iışı¹⁹⁷ alma suyu gene bi şişeye sık onu” demiş “ver onnara, seninki ko sende dursun, kuş südü.” Bu çıkar. Bunnar gideler geziniler. “Ee selam aleyik. Aleykim selam arkadaş.” İilik oşluk. “Abe nararsınız büle ayır olsun?” “Ayırdır işalla” demiş “ama bulamayız.” “Abe ne ararsınız?” “Kuş südü.” “Abe bende var.” “Abe ay!” “Bende var bevu” demiş “kuş südü, kolay onun için.” “Abe kaç para?” “Para istemem” demiş, “göt kabalarnıza” demiş “birer müür urajan alın gidin.” “E iy.” Kelin peçadı. Bu çeker kabalarna ikisinin da, göt kabalarna, kelin peçadı. “Alın” demiş “gidin,” “kolay” demiş “onun için.” Gideler eve. Süreler iışı alma suyu taa fazla yakar. “Abe yandım be.” “Abe karı der al bakalım bevu” der “bu benim getirdiğim sudan gene biraz, biirazcık ama” demiş “gözlerne sade şedejeksın da biraz şılarsın, çok sürme” demiş. “A boba” der “o kız, bizim o kel da getirdi bi kuş südü getirdim dii.”

¹⁹⁶ Daa; dağ.

¹⁹⁷ İışı; ekşi.

“Benim aslan gibi güveyilerim getirdi taa fazla kör yaptılar.” E o kız birazcık şedir başlamış şılarmaa. “Ah abe kızım biraz açıldı.” “A boba” demiş “etişir bu kadar.” “Te benim güveyilerim getirdi ondan açılır.” Gene prizne¹⁹⁸ atmez bu. Demiştir “olsun anam olsun.” “Sür” demiştir “temiz açılsın.”

“Sora bu ee kızlar süleyin kojalarınıza da gitsinler tutsunnar ko bulsunnar da bi tavşan kaşası isterin ben da yapın yejen.” “Eh gidejez be kaynata be.” Gideler bunnar. Bu gene Dengiboz’un şiş Temeltay’ın şişni kızdırır. Demiştir “büüle büüle.” “İki tane” demiştir “verejen düverejen” demiştir “angisi tatlı angisi aci, yenmez, otalak, onu” demiştir “ver onnara, onnar” demiştir “gene gelecek burayı seni arajaklar.” Çıkarlar bunnar, “abe” demiştirler “gidelim gene ona be, vardır onda be.” “Eee arkadaş be burda mısın?” “Burdayın bee, ben ep burdayın.” “Abe ne ayır aber?” “Aabe” demiştir “kaynatamın atırı tavşan kaşası istermiş ama uramadık beevu.” “Abe var bende beevu.” “Abe kaç para?” “Gene birer peçat urajan götünüze” demiştir “alın gidin, kaynatanız yesin tavşan kaşasını.” O aciyi veri. Bu geldinnin gene yaptırdı karısına tavşan kaşası. Onunki tatlı. Öbülerini yapıveriler. “Neee abe otalak gibi yenir mi be?” “Abe al” demiştir “bobana götür.” “Tut” demiştir “kaşii yutmasın.” “Tut” demiştir “kavi kaşii yudajak o, demiştir “kaşii.” “Abe boba büüle büüle, bizim o kelce da getirdi bi tavşan beevu yaptım kaşa al bakalım.” Çatır çatır çatır kaşii, “a boba” demiştir “kaşii yudajaksın.” “Abe tatlı bu be kızım.” “Yok yok öbür güveyilerin şişlerinden bu tad gelir.” Gene prizna almaz.

Marebe kopuşmuş, asker marebe yapar. “Ee kaynata saba gidejez marebeye.” “Gidelim be güveyiler, asker te, marebeyi devam eder.” “Git be karı” der “gene versinner bi biygirjik bana beevu da ben da gidyin yardım edeyin orda o marebede.” “Aaa anasını filannadığım benim aşlan gibi güveyilerim gelecek saba, al o total katırı te orda beki düşer bi yerde da geberi da.” Bu alır total katırı, gene Temeletay’ı, demiştir “büüle büüle.” “Bak burayı” demiştir “git” demiştir “süküt edejeksin şimdi o düşmanı.” “Onnar” demiştir “geriden görejekler seni, sen, onnar giderke” demiştir “sen geçejeksin onnarın yanından, o dejek” demiştir “o düvlet, eeh te büle bi güveyim olsa.” “Ama” demiştir, “sade” demiştir “bilmez o sen olduğunu.” “Açan gidejeksin” demiştir “orayı marebeye tükedejeksin,” “sora” demiştir “sen parmaandan kederlenejeksin, a o kaynatan” demiştir “altın çevresinne sıkajak senin parmaanı.” “Onnar da” demiştir “etişejek ama marebe sönejek o zmana kaa.” “Gene dejek” demiştir, “te büle bi güveyi olaydı

¹⁹⁸ Prizna, (Mkd); kabullenmek.

öldüğüme da yanmazdım.” “E iy.” Giderken biner o ata. “Eeeh bre evlat beeeee, te büle bi güveyi bre Allam” demiş “düşeydiya beevu da keli beevu” demiş, “keli, keke gitti.” Onnar orayı etişene kadar süküt etmişler. Parmaandan kederlenmiş, görmüş o düvlet, sora emen altın çevresinne sıkılmış o parmaanı. E sora geliler eve.

“Benim iki tane aşlan güveyilerim o marebeyi süküt ettiler.” Dayanamamış garkin erif. “Ay” demiş “gidejez boban yanına be.” Atmış o kel şapkeyi gari. Gideler, “ee kaynata” demiş “barışalım gari beevu.” “Barışmam seninne kel köpek.” Demiş “kel köpekin.” “Bu çevre” demiş “kimin bu parmakta?” “Ne dersin yolda giderke?” “Te büle bi güveyim olsa.” Demiş “te ben idim o.” “Altın çevresinne” demiş “sıktın mı bu parmaa, te demiş senin mu bu çevre?” “Alla Alla sayi mi ajabaaa, birangi rüya mı görüyün be” demiş “gene.” “Aykır” demiş “o meetli güveyileri burayı.” “O aci tavşanı” demiş “getirdiler; iışı alma suyunu getirdiler gözlerine ama ben” demiş, “te alesi evde şişe kuş südü, benden geçtin.” “Aykır” demiş “soydur onnarı göt kabalarına bak.” “Benden aldılar o tavşannarı em şiyi, iışı alma suyunu.” “Kelin müürü” demiş “uruluk diilse al kılıcı kes.” “Gelin burayı be!” Açan soyduru sayi da Kelce’nin müürü, iki defa uruluk. “Tüüü, gidin burdan be” demiş, “sade bunu bırakajan yanımda.” Kolamış onnarı, o kalmış onnarın yanında. Aalesi yaşarmışlar gün bu gün. Te üüle olmuş.

24. TILSIM

Bi çocuk. Bir adam, evlenmişler yeni bi çocukları varmış. Şımarık çocuk, şımarık çocuk. E ama bir oroz, bir oroz kesmişler, demişler, “bu orozı, bu orozun katisini,” kati¹⁹⁹ deyiz biz, ödi, ödi mi katisi mi onun deyiz, katisi te, “bu orozun katisini kim yejek o tıvsımlı olajak, kısmetli, kaderi büyük olajak, kısmet.” “Ne olsa kısmeti yürejek, katisini kim yejek.” Bu ufak çocuk, ne kaa delim te bizim Mert²⁰⁰ var ya, te dokuz yaşına çocuk, duymış o anasından bobasından konuşurke.

Oroz kaynay, tencerede kaynay takur tukur takur tukur kaynay oroz. Bu çocuk analari bobalari dışarda gezinirke bu çiğ mii o orozun katisini yemiş o çocuk. Demiş, “ben da” demiş “yeyim bi kere, bana düşmez ama deyim” demiş “bi kere, beki da” demiş “onlar yejek bana düşmez, yeyim” demiş “ben buni.” Yey. Düyejekler dii

¹⁹⁹ Katı; kumluk.

²⁰⁰ Anlatıcı Mert adında dokuz yaşındaki torununu kastetmektedir.

sıyrıly gidey evden kaçay. Gidey köyün alt tarafına davcanmış uyumış orda, uyumış orda. Başka köyden bi nene geçey. Gâvmiş misafir buraa²⁰¹ mesela. Açıan bakay bi çojuk, uyuy bi masun. Açıan uyurke aa ne uyumış, akay ya böyle ağzından köpürükler falan, onun avtun akmış. Pare akmış ağzından. O nene iç görmemden o çojuk alıy o pareleri kuyay cebine, nene çojuy da alıy. “Kalk be çojum sen burda donmuşın falan götürüy evine oni.” Bu adamle kari araylar çojuy katiy da yok, güjenmişler, araylar çojuu yok. Bir daa aramaylar çojuk da o kadar sinirli insanlar. Çojuklarni aramaylar katii yemişi tavuğun katisini yemiş, orozun. Bu nene çojuya düšetmiş atmış bi postaki oraa, çojun aberi yok. Er saba kavkarmış nene daa ileri alırmış parey. Avtunlar kusaymış, avtun o. Çojuk ne zaman büyey koja delikanli ovmiş eney baaçelere, köyden aşaa baaçeler varmış, o çiçekten kokay bu çiçekten kokay ah açıan kokay bi çiçekten oluy eşek, eşek ovmiş. Ah yaptık işi. Öle tepınırke oraa buraa gene buluy bi kırmızı gül ne insan olajak. Kokay o kırmızı gülü insan oluy, “aa” demiş “burda var bi şey!” Toplay yirmi tane beyaz gül ne eşek yapay insani. Yirmi tane da kırmızı gül, gene insan olajak. Alıy onlari destee ayri. Ayri karıştırmay onlari. Gâly, “aa bre çiçekçi gâvdi.” Köy içine giriy kızlar toplanıy episi. Yirmi tane kız. Varmış bi tane gene dünya güzali, en güzalmış o, dünyada yokmuş öle güzel. Ee gözden geçirmiş o. Dermiş ah o kız güzel benim içi o ama du bakalım. Neyse. Şedey, “ay çiçekçi gâvdi.” O kızlar koşaylar parasız çiçek, parasız bunlar. “Ama ben” demiş “açan dejim o zaman kokajınız.” Birer tane beyaz çiçek vermiş savde kırmızı vermey. “Sora” demiş “verejim kırmızilari gene.” “Açıan ben dejim kokun epınız birden kokasınız.” Veriy episine beyaz çiçek, episine birer beyaz, “a bakalım kokun,” episi eşek. Tpoarlay onlari, toparlay onlari abre, gidey.

Bi ustalar yapaymış ev. “Kolay gâvsun ustalar, kolay gâvsun.” “Alla razı olsun.” Delikanli. Eşekler orda. “Abe bana yapajınız bir ev ama” demiş “yirmi tane banyo da yapajınız.” Yirmi tane banyo. “Ne kaa kaç pare?” “Ben” demiş “materyal taşajım, avuç ovsun taş ovsun.” “Ama siz yapajınız el aki sizden olajak, ben” demiş “taşajım.” “İi demiş.” Te yapaylar bi şeyler anlaşıylar. Taşıy o evlere da, taşıy daa o eşeklele. A o dünya güzalıni gene ep binermiş, iç ona taş yükletmey, biney gâly biney gidey. Eh uzatmalım. Yapaylar ustalar. O taşıy materyal eve ne lazim. Yapaylar o evi. Ah bu çojuk, bakaylar şini seyir, o banyolar da azır. O eşekleri birer birer, er bi banyonun şeyine sokay eşekleri, yirmi tane banyo var ya, er bir eşek birer banyo var;

²⁰¹ Anlatıcı kendi köyünü kastetmektedir.

a gül da var birer tane, kırmızı güller, episine birer gelin rubasi da, fistanlar, bu adamlar bakaylar, “te budala adam eşekleri çimdirejek, eşekleri banyo yapajak, te budala adam bu napajak görüy misin?” Giriylar oraa onlar, o eşekler oraa kokutturuy o gülleri oluyklar kız. “Te” demiş “sabunun, te peştambalın, te fistanların banyo yap burda, yoluni bak.” Episine öle yapay. Ah eşekler girdi banyoo bakleylar eşek çıkajak açan kızlar çıkay. Ordan erkez evine, o dünya güzali kalıy ona. Avmış onu ona, yaşamışlar. Gün be gün yaşaylar. Onlara kömür bize uzun ömür.

25. TİLKİ İLE KURT

Bir adam tutmuş balık. Balıkçıymış, tutar balık, satmaa götürerek. Beygir arabasi varmış o zaman beygir varmış. Arabaa geriden kuyay gaybalara sepetlere balıklar götürüyümüş satar. Delim bu köyden o köye götürüy. Ee giderke yolle açan bakay bi tivki yatmış yolda, yatmış yolda öli, bakay öli. “Emen” demiş “alim bunu ta kariya” demiş “pavto yaptırırım.” Atay o, atay o tivkiy arabanın arkasına gene devam edey, beygir gidey. Önde oturuy arkasına bakmay ki. Tilki ne zaman kalkmış ep atmış balıkları yola, atmış yola. Açan gidey o köye, “ayde balıkçı gâvdi balıkçı gâvdi.” Koşay millet açan açaylar o gaybalari yok balık. “Ne avdattın?” O tilki da atlamış, gitmiş tilki da, tabi balıkları attı gitti. Toplay o balıkları o tilki getiriy onun yuvasi nerde asay tavana onlari.

Razgâliy, kurtle gene arkadaşmışlar, “abe arkadaş gâvmeysin iç maale bana.” Demiş “gâlim bevu, o tilki” dermiş “o kurda, gâlim” demiş “niçi.” “Gâv.” Alıy gidey şini ona maale. Demiş “arkadaş ama ateş söndi böyle gidim bi çirpiler toplaym biraz ta yakalım bu ateşi olmaz.” “Ama” demiş “tava bakmasın gözlerne çirkler düşecek çepel düşecek gözlerne.” “Ah olur.” Gidey bu tilki çirpi almaa. Demiş “Allah bakım bakalım bi kere ne var bu tavanda bevu.” Yaparmış kafasını böyle²⁰² açan bakay balık doli, bi kaştane endiriy onlari yemiş, yemiş onlari. Ah gâliy o tilki, “bakmışın” demiş “yukariii, arkadaş öle olmaz.” Demiş “arkadaş nerden onlar o kaa bevu?” “Ee” demiş, “benim” demiş “kuyruğum kopti” demiş “onlari toplaa toplaa dermen avtundan çargın avtundan, orda koja yol var.” Demiş “ay biz da gidelim, ben da, beni da götür ta toplaym ben da çıkarım biraz ordan.” “E ay.” Baalay onun kuyruğuna kojaman bi

²⁰² Anlatıcı burada başını kaldırarak tavana baktı.

tuba²⁰³ kurdun, o gene su kabakları var ya o su kabay. Kurt ne zaman atılıy o göle dermen çark avtuna o deree, dolay o şey su çıkamay gare. Bu çıkay, çıkay o kabakla dermenciye aykırımı, “abre dermenci kurt girdi çark avtuna!” Bu dermenci kaşa kaynadıymış kaşa yapay ta yejek,²⁰⁴ demiş “ne ajaba barıy burda?” Demiş “dermenci kurt girdi çark avtuna.” “Ne?” Dermen avtuna göl var orda oraa. Açıan bakay esada bi kurt tepiniy orda. Alıy bir odun bam küm bam küm kurda atay temiz bi dayak. O tilki gene napay, gidey o kaşay bulay kafasına bitevi. Demek opravden²⁰⁵ olsun kurtle. Şini kurt yejek oni, korkay kurttan, ne aykırıdı ne diverdi. E kurdun kopmış kuyruy kurtulmuş, kopmaymış ölejekmiş. Açıan çıkay bu tivki orda, ee demiş be kurt deymiş o tivkiye, demiş “şini” demiş “nasuv anlaşıyız, naptın” demiş “öle mi arkadaşlık olur?” “Ya benim görmey mi mozoklarım²⁰⁶ akay te, beynimi devdi” demiş, “beynimi devdi”²⁰⁷ demiş “benim gene baksana” demiş, “ben da” demiş “ne allara düştüm.” “E” demiş “ay gidelim eve.” Demiş “gezemeym ben, o tivki gezemeym” demiş. Demiş “bin sırtıma.” Biney sırtına da, demiş “gütür bare” demiş “yavrılarım yanına kaa, gütür beni.” Arkasındaymış dermiş, “asta oşı gütürüür gerisi zır zır ötürür” demiş “mare yejim ey yapmaysın.” Demiş “nee, kafam” demiş “bulanık,²⁰⁸ bivmey” demiş “ne konuşuyum kusura bakma.” Gene daa öte, “asta oşı gütürür gene zır zır gerisi ötürür”, gene demiş “yejim şini bak.” “Debe arkadaş bare gütür yavrılarım yanına kaa, te o yere benim kafam bulanık.” Yaklaşıy ne zaman, biliy o nerde delii, yuvası, tabi kurtta bilii. Emen atılıy arkasından, ee ama asılmış geriden bajana asılmış bu kurt onun. Demiş “ayaktaş,” içerden demiş “köver” demiş “bajami tutajana damari tutun, damari tutun” demiş “köver” demiş “ta tut bajami ta çek, gelemeym.” Köveriy o ayani tutay damari darta darta çek çek o dermiş “içerden çek çıkajım.” O çeke çeke bi yakaymış öle kopay o damar baasay o deree kurt, ee gidey o deree. Tivki kavkay gidey.

Kavkay yavaş yavaş demiş “çikim bakalım ajıktım gare.” Açıan bir iki tane koç düşüylar, iki tane koç düşüy pam küm pam küm, koynardan kavmışlar. Demiş, “be koşlar sizi yejim şini.” “Abe ye tabi yejin madam razgâvdun ye, ye ama” demiş “bobamdan kavdi, bobamızdan kavdi bu çayır bizim, bu çayırı” demiş “öleştir bize ye.” “E nasuv?” Demiş “dur te bu orta yerde” demiş “çayırın ortalık yeri burası.”

²⁰³ Tuba, (Mkd); su deposu.

²⁰⁴ Anlatıcı burada güldü.

²⁰⁵ Opravdan, (Mkd); haklı çıkarmak, özürü gibi anlamları taşır.

²⁰⁶ Mozok, (Mkd); beyin.

²⁰⁷ Anlatıcı burada güldü.

²⁰⁸ Anlatıcı burada güldü.

“Ben” demiş “oraa kaa gidejim, arkadaş oraa kaa, angımız daa buraa gâleyiz senin yanına daa ileri bu taraf ona.” “Sen gâlirsen o taraftan daa kuvetli yeri burası çayırın, orası gene sana kalajak bana burası.” “Öle mi öle.” “Dur orta yerde.” Koşlar ikisi iki tarafta, orta yerde duruy, ikisi da baam kafayle, ikisi da uruylar kurt bambayat. Koşlar ordan kaygarak basaylar çobana, gideylar koynar yanına. Kavkay, kurt biraz yatmış orda bunalık kavkay gidey.

Bi beygir otlay. “Eee be” demiş “beygir şini gare yejim seni.” “Ye beevu” demiş, “ye” demiş “niçi yemesın emen var benim bi zorum” demiş. “Ne var?” “Nalci navbant nallarke” demiş “bi viran mı” demiş “kakmış ayaama bare çıkar” demiş “o mıyı ta raatle ye.” “E” demiş “ii bee çıkarım.” “Nasuv?” “Yatajim” demiş “ben böyle, sen” demiş “bak çıkarasın onı, orda” demiş “o mı.” Bu yatıy, beygir böyle ayanı azıredey böyle temiz tutmakta çekey bii tepme kurt gene deree aşaa gidey deree. Beygir gidey.

Daa yukari çıkay, kurt biraz yatıy orda, daa yukari çıkay açan bakay bi pıtse ulak uyumış orda kavmış, çoban gitmiş. “Eee bare” demiş “bu pıtseyi yeyim.” “A” demiş, “pıtse bak” demiş, “yejin ne beni ye” demiş “sen ama bobam övdi iç bir Kuran okamadık,²⁰⁹ dey bi dova fatiha okamadık, bare” demiş “binim to taş a to karpa üstüne” demiş “fatiha okuym bobama o zaman ye, alal olsun.” “Ay” demiş “bin bakalım.” Biney o taş üstüne başlamış bağırmaa prekekee prekekee çoban duyay köpekler duyay, toparlaylar kurdi ordan pıtse gidey. Gene yeememiş.

Eee açan gidey bi deree gelir dere, böyle dere kıyına sallanıy. Açan bakay o tivki sepet örey. “Abe” demiş “ben seni ne zamandan beri araym sen bana” demiş “bu çivii atasın, şini” demiş “nasuv anlaşıyız?” “Demiş ii beevu ne, nasuv yapajın yap senin işin o, emen” demiş “benim çojum övdi” demiş “bu sepedi yapım bare çojuma göre,” demiş “örüm kuyım sepet içine ye sora.” “E ay tamamla bare ay” demiş. Tamamlay o sepedi böyle ama daa ağzını şetmemiş. Demiş, “o çojuk benim senin kaa emen boydaydi gir bakalım²¹⁰ bu sepet raat yatsın çojum içinde bare, gir bakalım nasuv sana göre.” Giriş o kurt sepet içine yukardan daa iki padi kakay tamam kurdun işi bitmiş. “Eh, bırakıy o dereye.” Tengirlemey bi yeri o dere içine o. O sepet orda duruy burda duruy sürüny burda tepiniy aşaa yukari bi dailar çıkattırmış kurtuluy kurt çıkay ordan.

²⁰⁹ Anlatıcı burada güldü.

²¹⁰ Anlatıcı burada güldü.

Bi çoban yağmurdan bir ağacın köküne dayamış arkasını böyle, bir armut gene, o kojaman avıç öle napay? O kurt gene, o kurt gene arkasında, durmuş o armudun arkasında. Çoban önden oturuy demek şedey yağmurdan korunuy, kasakle örtülü böyle. Dermiş, “eee bre budala kurt sen mi anan boban midi tivkiye tivkiyle balık tutmağa gitti ta sen da gittin?” Tamam. “Ee be budala kurt, beygirden sen mi ovdun mı çıkariji boban mi çıkardi mı, karni ta yemedi ta sen ovdun?” “Koşlara sen mi çayır üleştirjen?” “Ee sora pıtsee sen mi ezan okutturajın?” “Sen mi buvdun o sepedi tamamlasın o tivkinin?” “Avsa” demiş “bana bir adam bi kısa bi sopa tutsun benim bu kısa kuyruktan ursun ursun ursun iç sormasın.” O çoban duyay, açan bakay kurt orda söyleniy. Tutay o kısa kuyruktan, varmış bi sopası onun, uruy uruy uruy öldürüy onı. Onlara kömür bize uzun ömür.

26. TİLKİ İLE PARTAL BEY

Demiş bi adam, bi patron, bağlari varmış. Er sene bi tilki yermiş üzümli. Tutarmış bekçi, o bekçi tutamay o tilkiy. Gâliy bir adam demiş, “ben” demiş “o tilkiy övdirejim, tutajım.” “E” demiş “ay bakalım.”

Bu da bekley o üzümli şini. Açan birinci geje o tilki gâliy, gâliy. O da tüfekte, “ööö” o “tilki” demiş “dur ne bu yaptığın senin, anlaşalım, var anlaşmak.” “E ne?” Demiş “ben onca sene burda” demiş “üzüm yeyim sen gene” demiş “burda dori” demiş “birinci geje urajın mı?” “E” demiş, “ben” demiş “dill o öbür bekçilerden.” “Dur beyvu ben seni” demiş, “fakırsın” demiş “zengin yapajım, du bakalım ben da sana bir ilık yapajım.” “Hade bakalım.” “Savde” demiş “ılışme ben” demiş “ne yejim yejim, savde ilişme sonunda ben sana bi ilık yapajım.” “E iy.” O tilki görmezden gâliy. Tilki gâliy yey gidey, yey gidey.

Sora, gün gâliy üzümli oluy. Üzümler oluy toplaylar. Eh son geje gare, ayşamli yejek em akını alajak o bekçi. E neyse. O tivki tembediy: “sen” demiş “bi çanta ekmek alasın savde, em” demiş “bir altın, bi çerek, bir da yarım altın başka alma.” “İy tamam.” “Muakak” demiş “bi çanta ekmek azredesın, ekmeen ovsun.” “Ne, tamam.” E yeyle ayşamli. “Verejim akını” demiş “o patron ona, akını.” Demiş “bir altın ver, yarım altın em çerek, yarım, yarımın yarısı, em bi çanta ekmek bana.”

“Tamam.” “Em” demiş “bi tavuk on piliçle.”²¹¹ On tane piliçle bi tavuk. “Tamam.” Eh, kuyaylar sepede o pilçleri, sepet içine tavuy da balay ağzını. Eh alıy o pareleri da ne dedim. “Filan yere” demiş “getırsın.” Oun delii orda. Götürüy oraa, “e” demiş “köver o tavuy bi kere yapim bi keyif.” Köveriy oni kırk mırk yey. O piliçleri toplay o tilki. Yapmış keyfini. “Sen şini” demiş “ver” demiş “bana o bir altını.” “Sen,” demiş “ekmek var burda ye, sen ye ekmeen bulunsun senin burda, ver bir altını bana.” Alıy bir altını o tilki gidey. Şini bi beyin, beyin kızını isteje o şeye, fakira. Gidey.

Starajarlar bekley, bey. Demiş, o stajarlar demiş “neree tivki?” Demiş “beyin yanına gideyim ben.” Gideylar aber verıylar, “tilki, gâly bi tivki yanına senin.” Demiş “köverın gâvsun.” Gidey, “ay gez bakalım.” Gidey. “Ne var?” Demiş “bak gâvdim alim senden o ölçiy ne altınları ölçeysınız.” Demiş “kimin altınları ölçejiniz?” “Partal Bey’in.” O adamın adını koymış Partal Bey. Adiyle şaniyle. Aa tembedıylar, demiş “alın, verın be ama yapuştırın” demiş “bi katran dibine, bi parmak katran yapuştırın dibine bakalım esa mi, ele yapışajak bi şey, bakalım esa mi avtun ölçecek bu.” Görüy tivki mesele ne. Alıy o şiniy²¹² o ölçiy çıkay çıkmay te köyden kasabadan dışarı biraz yatıy dinleniy orda. Ayşam oluy, yapuştırıy o katrani oraa dimi, o avtuni yapuştırıy oraa. O katran orda, e avtuni yapuştırıy oraa dibine. Getırıy şini şiniy, şiniy getırıy, “eh buyur efendim.” O bey dori o dibine bakay o şeyin bakalım ne? Açan bakay esada yapuşmuş bir avtun. “Ay pezevengi.” “Kaş tana be, kaç ölçek çıktı.” “Bak buraa yüze kaa saydılar ta yüden sora gene unuttuk, unuttuk gare karıştı aklım bilemeym gâre ne kaa, o da divermedi” demiş “tam bana.” Neyse gâly çıkay ordan. Bi kaç, bir gün iki gün, gâly o bekçi yanına. Demiş “ver şini sen o yarım avtuni bana, ver oni bana.” Alıy oni da. Gene gidey. Devam edey gene patron yanına. E gene o nöbetçiler görüy, “ööy, dur bakalım neree?” Demiş “ben gene gideyim şey yanına beyavu, bey yanına gideyim.” Aber verıylar, “gâly o tivki gene.” “Köverın gâvsun dayatmayın oni gare.” Gâly, “meraba.” “Meraba.” “Ade ne var ayır ola böle?” Demiş “ne yarım avtunları ne ölçeysınız o ölçiy ver, yarım avtunları gene ölçsün Partav Bay.” Gene yapuştırıy katran dibine. O görmey endi tivki bakmay sanki. Alıy ordan, “ade oşçakal.” Gâly köyden dışarı, kasabadan dışarı. Gene yapuştırıy o yarım avtuni oraa, o katranı yapuştırıy. E duruy bi kaç saat gene, döney götürejek şini şeyi, şiniy götürüy genei o ölçiy. “E getirdin mi?” “Getirdim.” O bakay dori ne var dibinde. Yapuşmuş esa yarım

²¹¹ Anlatıcı burada güldü.

²¹² Şiniy; altın ölçeği.

avtun. “Abe ne kaa çıktı?” “Bak buraa iç saymadım gare, aklım karıştı benım sayamadım ne kaa çıktı ne kaa çıkmadı.” “Vay keratay ben bu kaa” demiş “bey böyle bi şey görmedim o kaa zenginlik, buni bak” demiş. Gâlıy o gene şey yanına o bekçi yanına gâlıy bakalım ekmey var mı duruy mı orda napay. Demiş “sen bak raatına, bak raatına, ben ne dejim o olajak” demiş. Bu şedey, demiş “ver o çeerey bana.” O çeerey alıy gene devam edey gidey şey yanına. Gene alajk çeerekleri ne ölçey o ölçiy avsun. Gidey. Gene o bekçiler görüy gare tivki niçin gâlıy ade serbes. Gidey, “selamu aleyküm.” “Aleyküm selam.” “Ne var ayır ola gene bi şey?” Demiş, “gâvdim” demiş “o ölçii alim ne şeyi çeyrek avtunları ölçeysınız, oni.” “Ölçejeekmiş gene onlarla.” “Al bakalım.” Gene yapuştırıy o katrani görmey. Çıkaylar aşaa köyden dışarı, kasabadan. Yapuştırıy, gene o katrani oraa yapuştırıy. Katrana yapuştırıy şey o çeyrey. Dinleniy orda o derelerde biraz. Kavkay getiriy gene şeyi “buyurun beyim teşekkür ettik, çok bereket versın.” Gâlıy şey yanına bekçi yanına demiş bak, “şini sana dünür gidejim o beyin kızını istemee ama ben ne dejim o olajak, ben ne söylejim tam tamına şedesın.” “Aa” demiş “korkma sıkılma iç.”

Geçey bi kaç gün aradan gidey şini gene. “Ee ayır ola tivki?” “Gâvdum” demiş Partav Bey’e “senin kızını istemee, veresın.” Demiş “ne demek olur kısmet ise, olur” demiş “iç” demiş “mabet ovmasın.” “E ne zaman gâlejiniz siz dori düğünü başlaalım, gelin avuji ne zaman gâlejiniz?” Demiş “filan gün gâlıysık kısmetse.” “Ne kaa insan gâlejek baya mı?” Demiş “gâlejek beşüz kişi kaa.” Alıylar, azıroluylar şini tivkiyle şey o çojuk, başka yok a kimse. İy ama ne zaman çıkaylar o yaklaşıylar o kasabaa dori alıy o tivki kuyruyle tozattırıy, o çoja gene dey “av bi koja pardi, dal, böyle o dali tozattır görsünler” demişler “gâlıylar toz kavkay çak, gâlıy gelin avuji.” Gâlıylar, gâlıylar, demişler “gâlıy esa toz kavkay çak, gâlıy insanlar.” Gâlıylar, nerde o çeşme bizim görünüz mi, o batac var ya önünde,²¹³ o partav o çoja demiş “yat burda” demiş “yuvarlan temiz, senin bu pırtılarle kövermez kimse dejekler ne bu Bey ta ne bu, böyle mi kokay gare, bekçiye kokay, yok ne değışecek?” “Yat” demiş “yuvarlan burda, çamur içine yat.” E yatıy bu, yatıy yuvarlanıy orda. İç gare ele alınmaz ovmış. Gâlıy bu tivki, bekleylar, gâlıy gâlıy, gâvmiş bu tivki. Demişler “ani be?” “Ehee” demiş “neler ovdi” demiş “göresınız.” “Varmış orda” demiş “şeyler asker, kumitalar a gelin avujiyi maf ettiler, insanlar kaştı geri döndi episi.” “A güvey duruy mı?” Demiş “güvey” demiş “batac içine gördüm bi kere yuvarlardılar, yuvarlardılar ta bivmem sağ

²¹³ Anlatıcı, kendi köyünün girişinde olan çeşmeyi kastetmektedir.

kavdi mi?” “Koşun beki daamat sağdır.” Gideylar açan esa duruy orda o zavalli. Alıylar oni getirıylar eve, oni banyo yapaylar, temiz ona bir elbiseler, ataylar o viran elbiseleri. Şini bakarmış üstüne başına. Demiş “ne bakay ajaba?” Demiş “eeh onun niye elbiseleri vardı onun için beğenmey bunları.” “Getırın başka elbiseler buna beyavu.” Çıkırıylar o elbiseleri, viranmış bakarmış üstüne onun için, beğenmey. Tivki masali bu. Neyse deyiştirıylar başka. Demiş, “gene” bakarmış öle üstüne, demiş “bakma gâre, bakma gâre tam” demiş, “bakma üstüne başına gâre şini tekrar deyiştireyiz pırtı mı senden.” Neyse. Ee gelin avuji olajak şini. İy ama yemiş fazla bu erif, o geje yatajaklar dimi, o geje yatmış, kavmışlar misafir saba kızı götürejekler. Yemiş fazla o daamat olajak. Kaçırmiş avtuna. Avtuna kaçırmiş bu, kavkmay yerinden. “Abe ade damat kavk bvakalım.” Demiş “avtuma kaçırđım,” demiş “fazla mı yedim ne.” Eee. Gidey şini bu beye, demiş “bu geje bi rüya görmüş o damat, bi ne zorlar görmüş.” “Seni” demiş “minarenin o yukardan o doruğuna bindırsınler ta vırsınler öle, naparsın?” Demiş “ölürüm, ölürüm ben” demiş. Demiş “o övmemiş o damat ama avtuna kaçırmiş.” “Ee esa mi?” “Esa” demiş. Napaylar, çabuk banyo yapay. Gene bir opravden ovmiş anlay mısın, gene. İ, ay banyo yapaylar, ay gene başka elbiseler giyey. E şini verıylar gelini gâre. “Siz nerde yaşajınız?” Demiş “var onun evi be” demiş “kasabada,” demiş “eee hee ev onda ne kaa istersen.” Alıy şini gelini. “E ama bu defa kövermey öle kendi başınıza gidesınız asker götürejek burdan.” “E iy.” Köverıy bi elli kişı asker, oni yardımcı, yardımcı. Geçey, tilki önce gidey. Görüymüş çobanlar, “ey çoban, sorarseler kimin bu koyunlar desınız Partav Bey’in.” Daa ötede görüy bi beygirjiler, beygirler otlay, “beygirjiler sorarseler kimin bu beygirler, deyin Partav Bey’in.” “Ne görüseler çobanlar burda ne ayvancılar episi Partav Bey’in dejinız, sorajaklar” demiş. “Bu da episını tembedıy geçerke burdan.” “Ey kimin bu beygirler be?” Demiş “Partav Bey’in be.” Daa ötede bi koyunlar bölükler otlay, “kimin bu koyunlar?” “Partav Bey’in.” Ep ne sormışar yolle kenarle, Partav Bey’in. Gidey kasabaa. Kasabaa bi zıvgıt, “gâlıy” demiş “filan türk askeri sizi” demiş “yapajak şey burda, kurşum yağmuruna tutajak.” “Napalım?” Kasabanın kenarında bi bina böle, bi bina, o binaa episını sokmış o, bi manapol²¹⁴ gibi, sokay oraa, kaçaylar saklasın orda. Tivki yapay bu işi. Döney, kasaba boş kavmış, dükanaar binalaar episi. Napay, gâlıy şini geriden bakley, karşılar orda gâlejekler şini o binaa. Demişler “te bu binay gene Partav Bey yaptı, açan evlenejim ben nişana atsın asker burda.” Yaktırmiş bitevi

²¹⁴ Manapol, (Mkd); tütünlerin alındığı yere.

insanlari. Baam güm bam güm yakmış binay, o kaa insan da yanmış. Ačan giriylar o kasaba içine, kasabada yok insan. Dükanlar açık, o binalar. Eh. “E ne bu?” “Yeyin için, bu Partav Bey’in bitevi bunlar.” Bunlar yemiiş içmiiş. Ne yejek o kaa yenir mi? E şini seçey kendine bi gizav üç katli bi bina. Bu binada yatajak o, bu binada olajak. Ama tivki da orda şini, tivki da yatıy orda köşede.

Bi, bi kaç vakıt yaşaylar te orda. E ama bi kere gâvmiş içik bu Partav Bey, sarfoş, çekmiş kafay. Tivki da yatırmış böle, tutay oun kuyruğundan o tivkinin baaasay o üçüncü kattan aşaa tivkiy. O tivki yatıy biraz, kafasi yerine gâmiş kavkay çıkay yavaş yavaş yukari. “Bak” demiş “bilıy mısın nasıl idin sen?” o çojuya. “Bilıym.” “İstey mısın gene aynı öle olasin, istey mısın?” “Aman rija ederım, rija ederım ben yaptım ise sen yapma.” “Ye yedıni yat yattını te burda.” “Rija ederım ben sarfoş idım yapmışım sana bi şey, ataa, bi daa yapmam.” “E madam öle ayde öle ovsun.” O yaşaylar orda güm be gün. Onlara kömüür bize uzun ömüür.

27. TÜCCAR VE MEÇO

Bir varmış bir yokmuş. Bir zaman varniş bir köyde bir bekçi. Fakir, bekçilik yaparmış, köyde izmekarlık yaparmış. Aşşam ezani zamani, varmış bir eşee onun. Endırmış suvarmaa çeşmee, sulasın oni. E aşadan gâlıy bi beygirle ezan zamani karanlık gâre basay, ezan zamani gâlıy beygirle bir adam. “E meraba.” “Meraba.” “Ee burda bu köyde bekçii bulasın, odbori bulasın bana.” Demek mesela odbor²¹⁵ kim muhtar. “E” demiş “nee?” “Bana bi yer baksın bu geje saakin olim.” Demiş, “ne bu geje gâre karanlık ovdi, gidejim muhtar arajim bare” demiş “buyur bana gâv.” “Buyur bana gâv, gâv.” Alıy bu da demiş “gâlejim ya tamam ay.”²¹⁶ Ayatta gâlıylar avliya böyle endırıylar o beygiri, meşin çuvallari iki tane beygirde. Bilmey o fakir ne var o çuvalarda ki. Çuvallari endırıylar avçakta orda çekey beygiri avura oraa. E, açan giri y içirei o adam, o zengin adam zenginmiş o, tüccarlık yaparmış o. Burdan alıy Ustrumca’dan taa gidey Üsküb’e kadar ep satış yapar, ordan gene alıy bişeyler ne kazanıy buraa gâlıy gene, öyle. Bakar açan sekiz tane çojuk o adamın, bi tane da sancakta. “Ama yaptık” demiş. Avtlarında yok, ni üstlerine ni avtlarında bir asırjik serili orda. İki, iki tanejik odajik var orda bi tane dimi aş evi bi tanede yatıylar

²¹⁵ Odbor, (Mkd); muhtar.

²¹⁶ Ay; hadi.

kavkaylar episi bi yerde. Demiř “ama razgevdim aa, ne yapajiz řini?” “Bare” demiř, dūřediylar ona ataylar bi ĉerge yatsın dūřediylar orda, demiř “ade o ařadan ĉuvalların birisini bare alim yastık kuyim bařım avtuna.” Avtun²¹⁷ doliymiř iki ĉuval, meřin ĉuvallari. “Eh” demiř “arkadař gez o ĉuvai yavař yavař getirelim ben alıřık biraz yūksək yerde yatmaa, bi ĉuvali.” Bvlmey o ne var. “Bařım avtuna kuyim bi tanesini, bare bi tanesini alırse alsın bu.” Ŗle aklına getirmiř. “Ee” demiř “olur beyavu.” Gideylar o ĉuvali alıylar getirıylar kuyay bařı avtuna. “Bi tanesini alırseler alal olsun.”

Yatıylar o geje episi bi yerde, adam da karisi da o misafir da yatıylar. Ćelatlar²¹⁸ episi orda. Gâlyı iki tane melek, demişler “adını kuyalım bu bebek ne beşikte.” “Ne olajak adi bunun?” Birisi demiş, demiş “ne olajak ben iĉ at mat dūřünmeym” demiş “ay bunun yazalım buni bu “sağ olsun bu tüccarın malını yesın”, ne kaa²¹⁹ saa olajak tüccarın malını yesın.” Bu tüccar duymiş, uyumazmış bu tüccar. Anale boba duymamış o duymiş. “Ŗle mi Ŗle.” Ad mad kuymamışlar iĉ. Demiř “ayde yazalım bŖle sağ olsun ne kaa saa olajak tüccarın malını yesın.” Gideylar. Bu saba kaa iĉ uyumamış, tüccar. “Nasuv bu bebe benim malımı yebilır be anaasının, nasuv?” Kavkay sabale te o kadın alıy gidey azırlar bi řey te Ŗetki sobada.²²⁰ O konakle kavkmışlar, o konak saibile oturuymişlar. Dūřünür bu tüccar, dermiş “abe bak” demiş “benim iĉ ĉelatlarım yok, iĉ ĉelatlarım yok, bak” demiş “Alla vermiş sana sekiz tane bu da bir dokuz bu sancaktaki, bu sancaktakiyi versanıza bana, bu tüccar” demiş. Demiř “bak buraa o adam ben bivmem” demiş “anasi bilır.” Ee aykırıy, “gâv be kadın buraa biraz.” Gâlyı kapiya kaa elleri amurli, “nee?” “Bu misafir iĉ ĉelatları yokmış, zenginlik ĉok ama ĉelat Alla vermemiş bu bebey ister, ister ona.” Demiř “sekiz var dokuz var daa on da dokuz da olsa veremem.” Bu emen yavaş yavaş o ĉuvalın ağızını, ne burda ya o ĉuval, ĉuvalın ağızını ĉözey tutay iki şeyinden dibından cingıır o sobaa. “Kanmay mısınız gene?” Bi soba avtun. “E” demiş “kandık. O kadın da kanay. “E” demiş “partallar martallar giydırın bi řey buna.” O ĉuvallari gene o bi ĉuvali aşada bŖley ikiye beygire asay onlari biney alıy o bebey da kujana. Ade bakalım řini gideylar.

Gidey, gidey, gidey bi yerlere kaa bi karpalık²²¹ bi yer, geĉermiř bŖle ĉok bŖük karpalar varmış kuyi kuyılar. Demiş “aanasını daa mi ben bu bebe götürejim be daa

²¹⁷ Avtun; altın.

²¹⁸ Ćelat; ĉocuk.

²¹⁹ Ne kaa; ne kadar.

²²⁰ Soba, (Mkd); oda.

²²¹ Karpa; bŖyŖk kayalıklar.

mi be?” Bu çıkariy belinden biçay kakay em biçä da atmış böle. “Ay” demiş “ye tüccarın malını.” Ya ama yandan geçmiş o, biraz, kakmamış çok öldürmemiş bebey. Varmış orda bi ayi yavruları varmış iki tane onun, o ayi görüy o bebee da orda, alıy o ayi oni onun yuvasına götürüy. Yalay o yaray, emziriy oni o çojuklara o bebelerle oni büüdüy. Başlamışlar büüme o ayılar. Tabi ayi daa çabuk çikay meydana. Bu çojuk emekler biraz, çikay biraz aşşa yukari. Çobanlar görüy. O çobanlar görüy bunu. Avcılara divermiş, “mare filan yerde bir ayi görüysük, yavruları gâlmeylar ayi görüysük çikay filan yerden gidey.” “Gâly bize alır birangi koyun götürüy.” Aaa avcılar duyay. Üç avci demiş “ay kollalım bakalım bunu, ayi ne alajak, nerdedir?” Avlanır orda onlar gideylar oraa kollaylar ayi çıkmış. Çikay avlanmaa gidey ayi şini getirejek şey. Te o ayi yavruları da çıkmış güneşe kaa biraz; o masum da çıkmış onlale biraz emekleye emekleye. O ayi yavruları tutamamış onlar. O masum kaçamay tutmuşlar.²²² Alıylar o masumi. O ayi yavruları girmiş. Daa öte giremeylar onlar. Alıylar o masumi üç kişiymişlar, demiş “bak buraa, benim,” ikisinin varmış çelatları bi tanenin yokmuş o avcıların, demiş “sizin var” demiş “çelatlar, bu” demiş “etse etse bin beş üz evro pare bu masum.” Mesela delım yüz elli evro. “Ama ay ben size verim ikinize ellişer evro bana kavsun bu masum.” “Bizim yok Alla vermedi çelat.” Kanmışlar. Alıy o masumi gâly eve.

Ee ama Alla vermiş risk bunlara. Bu nerde masum orda risk. Vermiş Alla. Başlamış delikanlı olmaa bu baya büümüş o çojuk. Çojuk okula gidey yola çikay oynamaa çojuklaale, atsız dermişlar ona. Adi yok, adi yok. Gâly anasına. Ama zenginleşmiş o fakir o avci. Emen emen zenginleşmiş. Demiş aa anasına, “gitmem saba kula da gitmem, çıkmam yola da.” “Nee demiş?” “Nee” demiş “çikaym” demiş “ep atsız çarıylar bana ep atsız atsız atsız adım benim yok mi?” “Ee” demiş “boban bılır be uulum falan” divermey. Divermey neyçi nerden avdılar bivmey, divermeylar. Gâly adami, demiş “mare adam bu iş böle olmaz bizim.” “Ne?” “Bi sofrä yemek iç olmasın yapalım aykırılım koni komşı bir at bivdirerlím bu çojuya.” Eh ama komşılar bilıy niçin ayidan o, ayi yavrusundan avcılar getirdi oni, bilıy komşılar. O der bu olsun şu olsun, “mare” demişler “ay olsun bu Meço.” Memet. Memet, Meço. E ade öle kalıy adi meço. Meço oluy büyük delikanlı, on yedi on sekiz yaşına.

²²² Anlatıcı burada güldü.

Eh o tüccar deşti ya oni o sanıy övdi gâre, unutti. E ama zengin zengini aray ya. Delım var Valandova'da bi zengin burdan²²³ bi zengin giderke “mare konuşım o adamle biraz.” E geçerke burdan mesela demişler, buluşuylar orda, “sen misin o köyün zengini? Buçım'in mesela zengini? “Benim. “Abe buyur be gâv bu geje misafir bana, bu geje konuşalım biraz bevu.” Döney. Döney gâlıy bakay oturuylar gizal te zengin adam er şeyi tam yerinde. Eee anlattırıy bu nerden bu çojuk, bivmey, bivmey anlattırıy. Tüccar'a demiş “bu çojuy bizim yok Alla vermedi, biz buvduk buni filan yerde avlanırdım buvdum ayıların yavrularında bu, ayılardan bu.” “Abe çojuk duymasın!” Aklına gâlıy, tüccarın dori aklına gâlıy “bree” demiş “bree sağ kavmış” demiş bu. E napajak şini bu, “gene” demiş “bir düşünce yapım bakalım ne olajak.” Ne yapajak? “Abe demiş “ben” demiş “çıktım evden, çıktım evden” demiş “ben ama unutmuşım bi şey, lazım tekrar dönüm geri.” Tüccar dey. Demiş “abe ne sen şedejin bak keyfini ya da yoluni eş, bu Meçoy görü mısın, Meço” demiş “avtında piliç gibi beygir, te uçti gitti diverdi.” Yazar bi mektup te olmaz mı” demiş? Yazay. “Oluy” demiş “memktüple” o adam. Yazay mektüpte strajara bi nöbetçi varmış. Ep sarılı yerleri onun, kapıda nöbetçi var. Birinci nöbetçiye yazay, demiş “gelejek bu çojuk birinci oku mektubi, em da kaybedesın bu çojuy, tepelesın!” Yazay mektüpte öle. Peçadi da kuyay böle uruy onun peçat. Kuyay demiş “te bu mektübü götür ver nöbetçiye dön gâl” o tüccar demiş. “Tamam” demiş “amca iç gaylen²²⁴ olmasın.” Biney beygire gidey.

Gidey gidey bi yerlere kaa bi yeşillik. O tüccarın yerleriymiş gare. Kövermey oraa, kuş kövermey o. Bu demiş “ama yeşillik, biraz yoruldu da ben.” Bir armut güvgesi varmış temiz, “bu güvgede” demiş “yatim em biygir da otlasın.” Atlay o beygirden köveriy o beygiri otlasın. Kapaklanıy böle uyumaa. Ee o tüccarın varmış bi kızı. Bi kızile bi çojuy varmış onun. Görüy o kız camdan. Demiş “nalet olsun bobamın bekçisi, alemin” demiş “beygiri otlay tarlamızda bizim yerimizde.” “Nasuv bekçiler görmedi gidim ben” demiş “katarlaym gare.” Gidey yavaş yavaş ayak ayak ayak gidey görmey o çojuy uyuy o otlar içine. E ama o çojuk tepınırke tepınırke o mektüp çıkmış cebinden. Çıkmış açan bakay uzaktan o kız bobasının peçat. “Aa” demiş “dur bakalım ne var burda.” Yavaş yavaş o çojuk duymadan alıy o mektübü çekilıy kenara açay, aaa birinci bekçiye yazay: “gâlejek” demiş “bura bu çojuk tepelesınız, geri kövermeyin!” “Aa” demiş “boba sataştın.” Beğenmiş o çoju o. Beğenmiş demiş, “olmaz” demiş “a

²²³ Anlatıcı yaşadığı köyü kastetmektedir.

²²⁴ Gayle; canını sıkma durumu.

boba.” Yırtay o bobasının yazıları. Yazay, karısına dey, “kari gelejek bu çojuk getirejek gâliy buraa” demiş “versın kızı buna, düünü başlayın ben” demiş “gâlirim gâvmem” demiş “kabul.” O kız kuyay mektübü gene içine, kuyay cebının çojuk yanına atay gare o mektübü yapuşturu oni, tamam. Gâliy oturuy evde. Kavkay çojuk dinlenmiş kafa; beygiri da doymış. Demiş “götürim,” demiş “uyumişim fazla.” Götürüy o kapiciya oraa, demiş “buyur, Tüccar” demiş “yolladı” demiş “buni” demiş “bu mektübü size verim.” Açıy o mektübi aa, “ee” demiş “gâv sen buraa.” Demiş “kanarsen bakalım nası olajak bu iş.” “O, anım enge” aykırıy üçüncü katta, “bak ne yazay Tüccar bey.” “Ne yazay?” Demiş “gâvdi bu çojuk bura mektüb getirdi kızı veresın dori em düünü başlasın gâlejekmiş o.” Aa görüy o çojuy. “Kızım sen kanay mısın bu çoja?” Demiş “kanarım tabi niçin kanmayım açan bobam kanmış ordan ben da” demiş “kanaym.” E başlaylar düüne oraa buraa yapaylar düünü, Alla kabul etsın.

Tüccar bir ay sora döney. Dönmiş Üsküp’ten gâre gâliy, avmış beş üz tane koç. Arnavutlara demiş “bu koçlari getiresınız köy karşılığında var bi ştalalar²²⁵ orda kapasınız orda sabale, gâre sora ordan gâlejim ben verejim paranızı gidın, oraa kaa getirin.” O koçlari Arnavutlar getiriy. E ama tüccari bir kimisi tanay kimisi tanay. Bi kere görmekle ne oluy. Neyse gâliy açan eve bu tüccar beygirle. Bakay o çojuk orda. “Naptınız be kadın?” Demiş “adam ne yazmışın mektüpte ep kabul, başüstüne.” “Ama te bekledik seni gâvmedin sensiz oldi düün, etiştiremedin.” “Dee be kari.” Diveremey. Diveremey ne mesele, iç. “De be kari sıkma” demiş “olur” demiş, “ben” demiş “şini da yaparım” demiş “adetini.” “Sen” demiş “tembet” demiş “sabale güvey kavksun sabale karşıda koçlar gâlejek Arnavutlar kapajaklar, ştaladan avsun on tane koç getirsin ta ben da” demiş “bi şüüret görüm, kesejim orda.” Gidey o Arnavutlara tembediy, demiş “kim gâlejek sabale buraa oni” demiş “te kazma te bavtalar te kürek tepeleyin gömün te burda.” O Arnavutlara gene tembediy öle, kim gâlirse. A düşünemey niçi çojuy didejek. Başkasi gidebilir ya kendi da gidebilir. Kimisi tanay kimisi tanamay. Arnavutlara tembediy öle. Eh yatıy o geje dinleniy. Bu çojuk kanına susamış fakir. “Eden kendine edey” niçi deylar. Kavkmiş sabale daa dolanıy avlilarda o kendi çojuy. O güveyile yok daa meydanda. “Abe çojum” o kaynana olarak, “abe çojum boban tenbetti te o eniştene ama yok daa uyuy” demiş, “ay” demiş “git karşıdan al on koç getir bobana yapajakmış bir adet.” Bu (anlatıcı burada güldü) “gidim be ana” demiş. Kavkay zavallı gidey oraa. Gidey oraa Arnavutlar kimisi “dey gâv gâv gir içeri

²²⁵ Ştala, (Mkd); ağıl (koyun ve keçilerin barındığı yer).

kolibaa kave iç falan.” Geriden birisi bavtayle bi bavta kafasına çojun tepelemiş. Ayde gömeylar. Tüccar kavkay geriden, “yolladın mi be kari?” “Abe” demiş “adam kıyamadım” demiş “uyuylar bu kızle güvey, kıyamadım, yolladım çojuy.” Urmış yüreene dori, demiş “etiştirim beki saa.” Koşarak oraa etiştiremey neyi. O tüccari da tanamay kimse, onlar episi tanamay oni. “Abe gez bakalım gez gez.” O demey dori tepeledınız mi naptınız dori deemey ne tembettim size ben naptınız? Geriden onun da kafasına bi bavta tepeleylar oni da. Bitirmişler işi. Tüccarın malini kalıy güveye. Onlara kömüüür bize uzun ömür. Te o kadar.

28. ÜÇ BAŞLI AJDARA

Zamanında bi vilayet varmış fıkara mı desem nası desem, bi yerde sade sujaz varmış başka yerde su yokmuş. Da orda gene ijat, pida olmuş. Bi ajdara deler üç başı varmış. E nası yapajaklar, koyun geçse; insan geçse; nası ayvan olsa geçse ordan yermiş. O bobaçkoymuş²²⁶ epten minare gibiymiş. E nası yapajaklar nası yapajaklar bi karar getirmişler demişler “büle olmaz bu.” Ne gibi bi karar getirmişler, bu gün bi, afta mı, afta galba, o afta yejek bi kız gelinnik bi kız ama diil ufak, gelinnik kız. Giydirilermiş onu er bişini delim gelinnik şini giydirilermiş fıstanı mıstanı, takımı makımı episi. Götürülermiş orda bırakırlarmış o çeşmenin yanına. O, saat on iki zamannarı mı o, o zamannar eralda gelirmiş yermiş o kızı yutarmış. Sora millet bi afta su, kim neka alabilirse alırmış o yerden. Başka bi dakika bile küvermezmiş, nerika ne zaman, süre kesilmiş orayika, ondan fazla küvermezmiş. E üle devam eder. E bu afta delim benden yarın öbürsünden, o süre taa dayanır garki mütünün kızına kadar, son ama. Dayanır o gün mütünün kızına, gidejek azırlalar onu delim. O saat on ikiye kadar mora azır olsun. Götürejekler, az millet. E azırlalar.

Bi çoban te bizim çobannar gibi bayırda yaşarmış delim bu tülbe²²⁷ tarafında mı oka bi yer, kasabadan orayı uzak, dip oka yokmuştur ama oka delim. O, bi yiit pida olur, gezermiş o gene, pilvan da durusu. Ararmış kendine göre bi pilvan da güreş yapsın, cenk etsin bakalım kuvetini tanasınmış diye ararmış. Sataşır²²⁸ o çobana, sora o çobandan su aramış, bulamamış. Yokmuş o yede gene su sade orda varmış işte.

²²⁶ Bobaço; devasa.

²²⁷ Anlatıcı, yaşadığı köye (Yüksek Mahalle Köyü) iki kilometre uzaqlıkta olan türbeyi kastetmektedir.

²²⁸ Sataşmak; rastlamak.

Bulamamış su, baya yol gelmiş, uzun yol, kim ne tarafta Arabistan tarafından mı nerden gelmiş. Çobana sorar te su arar ondan. Demiş “su var ama te orda filan yerde, yakın diil çok uzak ama başka su yok, bende da” demiş “kalmadı.” “Sen” demiş “bana tarif et.” “Ama” demiş, “tarif edejem ama, sen yavu” demiş “ne biçim adamsın, ölümüne mi” demiş “susadın?” “Abe ne gibi?” Sora te ona düveri büle büle mesele. “Olsun” demiş “sen sade suyu” demiş “tarif et ne tarafta oldunu.” O işte tarif eder te tülbenin o tarafında çeşme. Ama gümra çeşme, çok gür, dil azım buçuk. E işte tarif eder ona sora o çeşmeyi. Bu eşer ordan tam da o sıra rastlamış, ülen²²⁹ da bastırmış emen. Tam da zamanında rastlamış. Vesele te, vesele gibi yani onunda günü dolmuş eralda. Çok eziyet çektirmiş o vilayete orda, eralda onun da dolmuş vadesi. Bu da gelir çeşmeye içer sujazını, soluklanır te. Vakıt da bildiri, abdes alır, yani sadık bi adammış. Çöyük. Güzel, yakışılı, kuvetli, karpa²³⁰ gibi adam. Azırolur üülene, kılar üüleni. Bakar gelir, delim millet getiriler o ne yejek şini, mütü mü delermiş ne delermişler o zaman, galba mütü delermiş, mütünün kızı gelir. Asmışlar takmışlar düzmüşler güzel, gelin bee, e getiriler. Bakar bu da te namazı tekmil eder kılar. “Demiş ne bu?” Te onnar da vaziyeti annatılar büle büle mesele dii. O çoban daa ileri düvermiş ona ama te gene sorar arar. E annatırılar onnar da vaziyeti orayı getirenner delim, ne şeyler orad episi te onunırn yardımcıları. E, o ne zaman, o hamleder, bakar yukardan gelir bi gürültü, üle bi şiddetli gelirmiş, e o bobaçko ya minare gibiymiş. Almış kafayı gelir, sade açılırmış büle. Etişir o, karışlar bunu.” Demiş “başka sefer” demiş “birdi bu sefer gene” demiş “iki, çok güzel” demiş, konuşurmuş. Annarmış onun dilinden, ajdaranın dilinden. E başlamış saldırma bu daa gelirke, demiş “peşin bunun,” peşin saldırı emen ona. Tabi pilvan dedik boylu postu kuvetli, güvenir kuvetine da, da durusu Allah’ına güvenir bu. Allah bir, bismillah. O ne zaman saldırı tutturamamış, sardıramamış. Bu gene ne zaman saldırı daa ilk saldırmasınne bi başı gitmiş ajdaranın. Tekrar gene daa sert kaynaşır gene tutturamamış. Gene sıyrılırtı bi taraftan gene saldırı, öbürsünü da öbür kafayı da kesmiş. Epten kızışmış garki bilmez ne yapar garki, tabi şaşırmış iki kafa gitmiş, epten güjenmiş, ama kafalar gitmiş. Bu da hırçınnanır, kızar temiz o delikanlı, pilvan da, daa o saldırmadan önce onu da çeker bi kılıç, onu da kesmiş taa ne zaman düşmüş, yuvarlanmış sanki gök gürlemiş üle, minare yıkılmış sanki üle olmuş. Pilvanı elden ayaktan gezdirmişler ep, omuzlarda gezdirmişler da. O yere sora

²²⁹ Üülen; ögle.

²³⁰ Dal yarması gibi adam.

başbakan gibi kuymuşlar, geçmiş o yere. Dürüst sözüne sağlam, e bi kötülü da görmemiş tabi o millet orda, ama sadık bi kimseymiş daa durusu, üleymiş.

29. ÜÇ BİKOYLE KURT

Bir zaman varmış üç tane biko. Bayırda otlarmışlar. Onlar saipsis, Goten gibi yerde, Kukitsa gibi yerde otlar onlar.

Sokulur kurt onların yanına. “Abe” der, “beni da alır mısınız kardaşlık, dört kardaş olalım beyavu?” “A, alırız.” “Ee dört kardaş olduk şimdi korkmayın.” De o gün de bu gün, de bir afta, ajıkır kurt. Onlar otlar, bikolar otlar. O karayle kıra der, “abey” der “kardaşlar, verin bu beyazını,” birisi kırmış, birisi kara, birisi gene beyaz, “verin” demiş “bu beyazını yeyim, avjular görejek bunu, bizi da tepelettirejek, yeyim ben bunu.” “Ye, bunlar.” Yaka paça o beyazı. “Ey kardaşlar” der “sizde sıra, gelin kurtarın sizde sıra, sizi da yejek.” “Ahh biz kardaşlıkız.” Bükur onu, o koja boba bikoyu urduru, yer. O iki taneyle şini bunlar kardaş, kurt da tok. De biter o beyaz biko. Ajıkır gene, ay anasını. “Ey” der “o kıra, ver bu karayı yeyim bu görünür, a senin tüyünne benim tüyüm uyar bizi göremez avjular, bizi ölüm da bulamajak.” “Ye.” Onu gene yakalar. “Ee” der “kardaşlar, üç kişiydik” der “biri gitti der, ben da şini gidejem” der, “gelin kurtarın” der, “te sıra sen de be erif ne bakarsın?” “Aa iç biz kurtle birlikiz.” Onu da urduru, yer onu da. Eh gene bir on beş gün biter koja biko. Gene ajıkır. “Eeh” demiş “bu defa yok molba, şakka makka bu defa” demiş “seni yejem.” “Abe dimi kardaşız.” “Abe kurtle” demiş “kardaşlık olur mu be?” “Siz” demiş “da aldınız beni yanınıza siz bilirdiniz niçin ben yejem sizi.” Yemiş üçünü da. Bikoların üçünü da ipradır, em o da plannen.

30. ÜÇ KARDAŞ

Anneleri övmiş, bobalari övmiş, üç kardaş kavmış. Evlerde ne varmış yemek yemişler işte. Onlar ayvanlari varmış ayvanlari otarılar bayırda. Bu geje kavmışlar bayırda. “Ay” demişler “daa güzal gâliy bayıra bize böle bee.” Ayvanlari otarılar, yatıy o ayvanlar bayırda onlar da kalıy, ateş yakaylar.

Günün birinde, avjidaymışlar bunlar, urmuşlar bi karaja, uruylar bi karaja. E ama ateşi söndürüseler zate ateş yokmuş gâre, ateş sönmesin. Karajay kuymuşlar

kaynasın. Kardaşına demiş, “o büyük kardaşına” demiş, “buni” demiş “sırayla kaynadayız, sen iki saat, ben iki saat, o iki saat.” “En peşin ben,” büyük kardaş. “İki saat kaynadajım kavdirajım ikinci kardaşı.” İkinci kardaş kavdurajak üçüncü kardaşı, en küçük, sabaa karşı o kaynatsın doysun uykiya sabale biraz daa o. İy ama kaynadıy bu birinci kardaş yakay ateşi. Gâliy saat dolay kavduruy, “kavk bakalım şini sen, ben yatim gene,” kavduruy o ikinci kardaşı o büyü orda.” O da kaynadıy kaynadıy iki saat gâliy onun da. E ama bu küçük kardaşa gâlincez sıra, o öbürsü kavduruy, “ay be kavk senin sıra.” Bu biraz, o yatıy o iki kardaş, yatti gâre., bu biraz o esileri toplamattırıy böle em o da uykuli uykuli gene yatıy, yatıy. Açan kavkay bir zaman ateş sönmiş, iç kor kavmamış. Yok neyle yaksında da şini. Dedik ya ateşi söndürmeylar. “Aah” demiş “düyejek beni bu kardaşlar şini, napım?” Bakay bi yerde bir ateş yanay bir uzak yerde bi bayırda, “gidim” demiş “ordan alim” demiş “ateş başka çare yok, eysi alajım ordan” demiş, “alajım eysiy getirjim yakajım kardaşlar uyurke iç aber ovmasın.” Gidey. Giderke burdan açan bi yaşli nene, yumak delim iplik kara iplik em beyaz iplik. Şini o kara ipliği saray gâre ta beyaz iplik sardı mi saba olajak, öle. Kara iplik sarılıy böle saray, a beyaz iplik sökejek gene saba ovsun. O nene soray, o yaşli kadına, “napaysın?” Demiş “sabayi sarajım gâre te.” “Sarajın mı?” Tutay oni torile topile basay bi kapine içine demiş “yat burda saba ovmasın kolay kolay.” Gidey. Neney kakay bi kapina içine oraa. Ee gidey açan bakay bi kazan kırk tane kulubi. Kırk kulupli kazan. Nasuv karvdurajak ta avsun avtundan eysi. Bir ıjım edey kavduruy, kavduruy alıy eysi, alıy eysi. Almakta eysi çıkay kırk tane def, kardaşlarmış kırk kişi, komitalar. Onlar kırk kişi emen dayadıylar buni, demiş “ne sen be nasuv mısın cin mısın nasuv yürek sende, nasuv güç, biz kırk kişi edvay kavduyuysuk bu kazani sen” demiş “kendin.” Demiş “te kavduyum.” Demiş “bak sen bize gâlr mısın bir ayaktaş, bir iş bitiresın, bu kaa cesursun yüreklişin, güçlüşin.” Demiş “gâlırım ama taa ateşi yakmadan, götürüm ateşi yakım ondan sora gâleğim.” “İy madam öle a git ta gâlırsın.” Gâliy bu yakay ateşi, yakay ateşi temiz dovduruy kütükler şeyler sönmesın. Döney, demiş “soz verdım gideym, gidim bakalım ne zorlari var.” Gidey. “Ay gâv şini” demiş.

Bi bina var bi direk üstüne duruy. Bi kulle. Bi direk üstüne duruy bu ni cami var ni kapisi. “Bulamaysık kapisini.” Eee yıkarda savde bi pencere yüsekte, bu kaa bi dolap var başka yok. “İy tamam.” Demiş “buraa biz isteysık girelım, binemeysık.” Demiş, “siz” demiş napajınız şini, verın kılıçlarınızı epınız bana.” Kırk tane kılıç. Verıylar kılıçlari bi kılıcı kakay duvara böle, basamak yapay. İkinci kılıcı kakay gene

basamak yapay. Ep kırk kılıcı kır merdiven, kırk tane. E, etişiy o yere. Giriş o dolaptan içeri. Giriş o dolaptan içeri açan bi dolapta uyuy bi def, uyuy. O defin başı avtuna kılıç, kılıç orda. Alış o kılıji, defin başı avtundan alış o kılıji. “Ade yavaş yavaş” dermiş o deflere şini, aşaki kumitalara, “ay birer birer epınız gâlin.” İçerden söyley, “gâlin birer birer içeri, a basın o bıçaklara, basamak gâlin içeri.” O gâleni içerde kesermiş, gâleni kesmiş, gâleni, kırk kişii kesmiş episini içeri, içeri. Eh, onların çünkü bıçakları kakılı orda yok ellerinde, bunun kılıç evde. Eh kesmiş onları kırkını da. Gidey defin başı avtuna gene kılıjını uyurke gene brakıy. Çıkay ordan. Çıkay, açan bakay, açay bi kapi, bi kız uyuy. “Ah” demiş, “bu bu kojaman agama bu kız.” Kapay kapı. Daa bi tane bakay açay kapı, daa bi tane. Orda da aynı uyuy, demiş “ikinci agama bu.” Ötede bi tane küçük, en küçük, “bu gene bana.” Nişan kuyay onlara. Çıkay, kendi kılıji var ya, çıkay o direy aşadan, direy emen emen kıskalmış o diree. Direk üstünde duruy, bak ne kaa akli ermey. Direk, kıskalmış o diree aşadan. Demiş “mare düşecek bu direk, bu diree kestinle yatacak bu bina aşaa ezecek beni, emen” demiş “brakim,” brakıy. Brakıy.

Gâliy kardaşları yanına. Kardaşları yanına gâliy ateş yanay daa. O baboy sayı çıkarmış ordan, o neney. “Ay” demiş “nene sar şini” demiş “sabayı.”²³¹ Çıkary o neney ordan saray beyaz yumay ta saba ovsun. Gâlır agaları yanına, yakay ateşi tekrar. Ee kardaşlar doymuş uykiya da. Doymuş. Onun iki saattan fazla bu izmet. Neyse. eee kaynay, karajay kaynadılar yeyler, şeder.

Kavkar açan bu def, açan çıkay dışarı, açay te kodniya var ne görsün. Onlardan korunmuş zate o ep, onlar içi yaşarmış orda delim korkidan. Kızı, kızlarını istemiş avsun onlar onun, onları tepelesinler kızları avsunlar. Ee bu gene açan bakya onlar içerde öli. Kim yapsın bu işi? Nerden yürensın şini kim ajaba. Napajak, gidey daa büyük bi akıl daane, varmış büyük şey böyle demiş sorim ona. “Ne ayır ola böyle?” “Böyle böyle benim bi düşmanım vardı ya, düşmanlarım, kızlarımı uraşırdılar ya avmaa, onlar bu geje episi öli benim şeyde içerde, kodnikta.” “Kim yapajak bu işi?” Demiş “nasuv bilebilirim kim?” Demiş “nasuv mi,” daa akıl daaneymiş, “yapajin bir banyo yolun kenarında, gâlene geçene, yazajin paresız banyo, parasız, gelen geçen em da episine sorajin ne başına gâvdi, ne geçti ne gâvdi başına düverecek.” “Oğlum, ne otur kıyda sen, banyo yaptıktan sora başına gâleni anlat.” Paresız. Yapay o banyoy düzey. Gâliy

²³¹ Anlatıcı burada güldü.

düzey banyoy, kuyay yazay tabla yazay orda böyle böyle banyo parasız. Ee duyan gidey, yolle geçen gâliy gidey, yol bu. Üç kadaş da duyay. “Abe ade biz da bi viran yerde banyo varmış, epten yakındaymış bizim bu,” demiş “gidelim bakalım,” bakalım ne biz da bi banyo yapalım çoktan zati kir yedi bizi burda.” Yaa. Gideylar oraa, büyük kardaş peşin banyo yapajak. Soray o, çıktıktan sora soray, “çojum ne gâvdi başına senin?” Anlattırıy te ne gâvmiş başına, te ne şini işleylar ep anlattırıy, bobamız övdi anamız övdi; işte ayvanlarle bayırda bayır başına biz üç kardaş,” anlattırıy. “Tamam, ay çojum geç,” köveriy. İkinci, ona da soray. O da aynisini anlattırıy. Üçüncüye gâliy sıra. O Deliküçük’miş onun adi, onun ismi Deliküçük. “Adi Deliküçük.” E nalattırıy anlattırıy onlar neree kaa açan bu anlattırıy bu bunları gene. “Abe yalan söyley beyım, yalan söyley.” Demiş “oturun div yalan,” bey gene dermiş “div yalan bu esa” demiş “gerçek.” “Defleri” demiş “kestim; ateşi” demiş “yanarke kavdurdum kazani alıdm kor; üç tane” demiş “kızı var o defin o beyin, üç kızını da gördüm yatırdılar ayrı ayrı sobalarda, def, o defin bıçayle” demiş “kestim” demiş “o şeyleri kırk komitay.” “Ne, yalan söyley!” “Sen de bu kaa yürek yok,” kardaşlari, “sende bu kaa yüre yok, sen korkaysın tuvalete gidesin yalnız.” Demiş “yaptım.” “Sakın yapmış” çojum, o def, o adam da dey “yapmış çojum, bu gerçek.” “Size ben” demiş “üç tane kızım var üçünü da verejim alajınız mı?” “Alajiz beyavu” demiş. “Alıylar üç kızı.” Ama şini buni gene inanmaylar iç bu kardaşlaar. Demiş, “sen” demiş “o kaa yalan sölesın, kurdun bu yalanlari nasuv be?” Demiş “yalan div.” Demiş “o kaa yürekisın madam gitsena filan, filan defi getiresın buraa, defin beygirini getiresın.” Demiş “getirırım beyavu niçi ne.” “Ay.” Orda ev da vermiş onlara o adam. Kızlari güveyiler damatlar episi orda bunlar. Bu gidey şini beygiri alajak o defin. Başka köydeymiş o, başka bavkan. Gidey, o beygir yanına girmiş ne zaman o beygir yabancidan çok oşlanmazmış bağırymış, bağırymış dori böyle. Def ta takur tukur aşaa iney. Bu emen kakılıy gübre içine, örtünüy gübrelerle, e çıkmay dışari. Gâliy, o beygire bakay oraa bakay buraa e demiş “ne bağırysın?” Uruy arkasına şamarle şeyle o beygirin, “aldatma böyle yok kimse te ne işkil anladın?” Gidey. Gene çıkay, gene o beygiri çözmekte, gene o beygir bağıry. Gene o def patır kütür aşaa iney gene, demiş “ne o avdadırsın oynaysın maytap benimle,” beygire söyley. Gene demiş o beygir, o çojuk demiş beygirje, şini gâlejek odunle düyejek, aldadırsın demiş dejek te, beni bulamay o. “Kan ta” demiş “götürim seni.” Emen o beygir iç bağırmamış. Çözey yularını, çekey binek taşına, yüksek beygir, biney o beygiri yalla bu tarafa. Açan avlidan çıkmış bağırmış. Çıkay avlidan sıkıtırıy oni geçey derey, ötü günki dere gibi gene bi dere gâliy, geçemey def, gâliy oraa kaa

def geçemy döney geri gâliy. Geçmiş bu beygirle, gâliy. Kardaşlara demiş “te beygir.” “E ne ovmiş beygiri getirmee, getirsen defî, defî getir.” “Abe” demiş “defî da getirejim, siz” demiş “inanmaysınız.”

Eeh, sabale alıy bavta alıy, keser alıy bıçkı alıy, bi iiri enseriler eski enseriler alıy. Gidey o defin korısına. Koja kori varmış tamam büyük daplar.²³² Kör bavta taak, taak uruy ne kaa traklasın, kesmey ki. Dev, karşılıkmiş böle köyi, evi, duyay o kurida kesey birisi, demiş “kesey korii birisi.” Def da gidey, “ööy kimsin sen in mısın nasuv yürekli insansın sen keseysin korimi?” İç bu avdurmay. “Abe” demiş “bey boba, dev boba” demiş “o pezevenk Deliküçük övmiş,” o duyay o Deliküçüü ama bivmey kim, demiş “övmiş o Deliküçük ona göre bi sandık yapalım ta sandikle gömelim pezevengi.” Demiş “abe oğlum senin bu bıçkılar aletlerin yaramaz kesme yapamasın.” “Du ben” demiş “gidim” demiş “bıçkı alajım benden işte enseri keser yeni bavta yapalım” demiş “güzav güzav bi şey madam kurtulmuşuk o pezevenkten.” Bu def alıy bıçkı, enseri alıy te ne lazım alıy işte, gâliy. Yapaylar sandık temiz. Demiş, “dev boba biliysin o pezevenk senin boydaydı, senin ujutdaydı o gir bakalım nasuv gâliy tam gâliy mi?” Demiş “girim bakalım keratay da nasuv ne şeydi adam beygiri mi çavdı benim.” Giriş o, daa, tataları azır duruy, kapak yukardan, emen dori kapay emseri trak tak kapay defî kuyay içeri, kuyay içeri kapay. E şini uruy kavdursun, kavduramay o defî o. Napay, tengirlery bi deree o defî, tengirlery. “Ani be” o kardaşları “ani be ne getirmedi?” Demiş “getiremedim, ay gidin görün” demiş “nerde” demiş “sandikle barabar yatıy, kapadım sandıya oni.” Neyse. Demiş “ay neyse oni.” “Karisini” demiş “getir, karisini.” Demiş “karisini da getirejim beyavu yaptırmayın beni” demiş “şey.” Gidey şini, eeh kariyle yatıy dev bi yerde. Uruy kavdursun kari kavduramay. Tutaylar. Tutaylar bağlaylar kollarını ayaklarını bi yeri böle. “Eee yok kurtuluş şini” demiş. Demiş o kariya o derf, “fırını yaktın dimi, sen gâre o fırına atajın buni, gidim ben arkadaşlarımı aykırım em arkadaşlarım var benim buni yelim barabar bu keratay.” “Bu Deliküçüü yelim buni.” “Sen azret” demiş “buni” demiş, “fırına atajın gâre dimi?” “Atajım” demiş, “bali ne ovmiş atmaa oni.” Bu da gidey aykırmaa oni. Şini bindırıy küree, yavaş yavaş bindırsın ta atsın fırına. Tengirlerniy biraz bindiremey. Demiş “anım enge, biliym niçin gâre pişirejiniz ama” demiş “biraz” demiş “gevşetsena elimi ta tutunim ne kaa ta kendim girejim ben.” “Öle mi deysın be oğlum, öle oğlum öle, öle.” Gevşettirmekte çözdürüy. Emen neney torile topile basay fırına, o defin karisini,

²³² Dap, (Mkd); meşe ağacı demektir. Aynı zamanda bir alkollü içeceğin adını da taşımaktadır.

pişırıy oni. Pişırıy oni kuyay masaa azır, kari. Gâliy o arkadaşlariyle toplamış beş on kişi, pezevengi yelim. Karısını aykırıy, o gene kapı arkasında saklanıy, çıkmamış kaçsın da. “Karii, azrettin mi?” “Ahaa, azır.” “E açan serili masada,” demiş “pezevenkte et bak.” Emen kapidan çıkarke demiş “dev boba yeyin afiyet ovsun,” edmiş “senin karin kuvetlimymiş yeyin anım enge tatlı.”²³³ “Abre pezevengi be!” Ordan luplay²³⁴ tutamamışlar, gâvmiş. Ta gün be gün onlara kömür bize uzun ömür. Yaşamışlar te öle ovmiş.

31. YALAN MASALI

Bir zaman bir popazın varmış bi kızı. Demiş “beş yüz yalan kim sülejek ona kızımı verejem.” Kızı da dünyada birinci güzellikteymiş. Zamanın birinde o popaz, cennet yaptırmış. Üle uri kızı gibi, uriler gibiymiş kızı güzel. Benim gibi bi bıdala çıkar, demiş, çoban adam, demiş “ben sülejen ama alajaksın defteri yazajasın.” “İiy” demiş “yazajan.” Alır defteri. “E popaz” demiş sesle: “ben” demiş “on, on beş yirmi yaşlarındayken anam” demiş “dört beş yaşınaydı ama” demiş “çok ağlardı, salların” demiş “salıncakta dinmez.” “Üüle ettim büüle ettim işime gidemem” demiş “ep onu bakarın, dinmez dinmez” demiş, “geje gün ne uyku bana ne şiy, yok bişiy, benim işim dedim” demiş “kötü.” “Avlumuzda” demiş “vardı bi dut avıcı, o dut ağıcından bi güvercin çıkar dalar, çıkar dalar ama” demiş “çok küçük delii, baktım” demiş “yavrujukları var, götürü onnara kurt, çekirge götürü demim” demiş “çıkarsam te bu güvercinner güzel, anama beki diner.” “Gittim” demiş “elimi isteerin sokayın olmaz, dedim” demiş “ayamı sokayın parmakların ujunne beki alırım o da” demiş “olmaz, nasılse” demiş “yavaş yavaş kafamı soktum, tuttum” demiş “aazımnen güverjin yavrularının birini, tamam” demiş “çıkarmakta kafa çıkmaz, bıraktım” demiş “kafamı orda.” “Geldim” demiş “bobamın” demiş “rametlinin görüydüm” demiş “tavanda bi keser, gittim” demiş “o keseri aldım ordan, gittim” demiş “o dut ağıcına, o dutun delije keserle genişlede genişlede” demiş “oydurdum kafamı” demiş “çıkardım; güverjinin” demiş “yavrusunu da çıkardım.” “Popaz” demiş “yazar mısın?” “Yazarın” demiş. “E” demiş “götürdüm açan anama” demiş “uçundu.”²³⁵ “Ben” demiş gayrkin dünyalar”

²³³ Anlatıcı bu yerleri gülerek anlattı.

²³⁴ Lup; atlamak.

²³⁵ Uçunmak; çok sevinmek.

demış “bana verildi, yok ne iş yapayın dedim” demış “şini gayrkin işlejen, anam oynar” demış “o kuş yavrularınne, güvercin yavrularınnen.”

“Çıktım” demış “dışarı dii, döndüm” demış “geri açanne baktım” demış “anam büümüş, süüler.” “Dedi” demış “a uulum, bobandan kalmıştı bi kırk elli sepet arı, git bak bakalım o arılar ajaba episi burda mı?” “Gittim” demış “arıları bakarın” demış, “gelen gider, gelen gider, gelen gider, o sepetlerde büüle” demış “işleeler ilk yasz vakıtı.” “Tuttu” demış “bi çisen, baktım” demış “arının bi sepetten bir arı bi kovandan gelmedi.” “Ee dedim” demış “saba sabaylı gene bakajan.” “Baktım” demış “o sabası o kovanın arısı yook, yok.” “Dedim” demış “gidejen aramaa.” “Popaz” demış “yazar mısın?” “Bıraktım” demış “kalemle defteri yazılmaz, ne diil beş yüz” demış “beş bini geşti, bu burayka” demış, “bu daa” demış “var.”

“Kuydum” demış “torbaya bi yudum ekmek tuttum” demış “yolu aşaa dedim” demış “uvaya duuru gideler aşaa, tuttum” demış “uva yolunu.” “Açanne baktım” demış “bi çiftçi çift sürer.” “İş kolay gele be arkadaş dedim” demış. “Ewalla dedi” demış. “Abe dedim” demış “çift mi sürersin?” “Çift sürerin.” “Gelsena dedi” demış “oturalım.” “Oturdum” demış, “daa oturuکه açanne baktım benim arıyla çift sürer.” “Abe dedim” demış “komşu sen napmışın, iç arıyla çift sürölür mü?” “O alışmanık, onun boynunu urdurdun sen.” “E” demış “afet bee o dünyayaka bana bunu.” “Dün” demış “saştım ayşama karşı bir evlekka tereke, öküzün” demış “biri yattı öldü.” “Açanne baktım” demış “otlayıpturu, tuttum” demış “kulaandan taktım” demış “onu.” “E bu gün” demış “bitireyin bu tarlayı, yok zati başka” demış “ekmek içi gayrı.” “Salajan ben senin” demış “arını.” “Dedim” demış “yok, sal boynu yara onun.” “Gittim” demış “saldım öküzü, açanne baktım” demış “boynu te buka açık.” “Emen” demış “çiziden bi pamça toprak kuydum” demış “ensesine.” “Ayvanın” demış “ensesi uruldu mu sade toprak.” “Arının kuydum” demış “bi pamça toprak arının ensesine büüle” demış “bir elle diil da iki elle, bi kısım kuydum” demış. “Aldım” demış “getirdim eve.” “Savdı” demış “o.” “Ah saldım” demış “kovanın önüne, içine gitmez, durdu” demış “arı kovanının önünde duru musun duru.” “O toprak” demış “ne kuydum ben onun ensesine, bi avıç” demış “bitti.” “Açanne bakarın” demış onun ensesinde o topraktan alma çekirde varmış, bir alma bitti.” “O alma” demış “büüdü.” “Aşadan” demış “kökü yap yağlı oldu, zırlan binilmez üstüne.” “Yukarda” demış “bi meyvalar oldu onda, büyükleri” demış “ep te bukadar parmaan dorusuka, bi leblebi nout tanesi ka, a o ufakları” demış “ep oldu” demış “karpuz gibi büyükler.” “Ama” demış “binilmez

toplamaa.” “Dedim” demiş “nası ben bundan bi tane düşüreyin da tuum²³⁶ tutunayım başka da ekeyin tarla, kalem edeyin.” “Ep” demiş “giderin koşarın” demiş “o arıları, arılardan” demiş “iki tane boyunduraa takarın, arabayle” demiş “giderin getiriye bi araba topuç ep” demiş “topların ep” demiş “atarın, o attığım topucun birisi düşmez, ep” demiş “üstünde kalır.” “A o gün a bu gün” demiş “beş dönüm tarla oldu o almanın üstünde.” “Yağmur tağdıkkçe” demiş “yumşadı o almalar, o topraklar almanın üstünde tarla oldu.” “Dedim” demiş “bu tarla üüle durajana sürsema ben bunu.” “Bi gün” demiş, “ben bindim” demiş, “taktım” demiş “arıları, iki tane arı sürdüm” demiş “onu beş dönüm.” “Dedim” demiş “karpuz ekejen.” “Ektim” demiş “üstüne karpuz, bostan” demiş “ektim.” “O karpuzların” demiş “ufakları oldu, büyükleri oldu” demiş yumuruk kadar, a ufakları” demiş “oldu ep davul kadar.” “Bindim bi gün” demiş, “bakarın” demiş “o davul kadar ne o ufakları onmuş diil” demiş. “Büükleri yumurkka” demiş “onmuş.” “Var” demiş “bi soyka bıçam” demiş, “bi karış uzunlukta, du dedim” demiş “keseyim bitane.” “Kuyuverdim” demiş “kafasına karpuzun keseyin dii, birden patladı” demiş “o soyka” demiş daldı karpuzun içine, ben da” demiş “arkassıra o koja ufak karpuz daldım” demiş. “Gittim gittim bi yerika” demiş, “yok” demiş “bulamam bıça.” “Açanne baktım” demiş “öteden birisi gelir.” Demiş “ne burda sen?” Demiş “ne burda, dün” demiş “develeri kaybettim” demiş “kırk tane deve otarıydım” demiş, “bırak diil” der demiş “benimda, başkalarının” demiş “deve çobanıydım.” “Otarıke” demiş “bi sinek girdi onnra daldılar” demiş “bu karpuzun içine episi, a orda a burda” demiş “yok,” “bulamam” demiş “yok develer.” “Sen” demiş “ne ararsın?” “Ben” demiş “soyka bıça.” “Eh eh” demiş “ben kırk tane deveyi bulmadım içinde sen” demiş “soykayı bulajaksın içinde.” “E sora popaz” vermiş “kızını ona.” Te bu kadar bu masal.

32. YEDİ YAŞINA ÇÖJÜK

Bi çöjök yedi yaşınaymış. İlk okul, ilk sınıfına gidermiş. Gider sabayli o okula. Bobası da kalkar küüden aşaa gidejek çivte. Karsınına demiş “torbayı kuydun mu be?” “Kuymadım yok” demiş “ekmek.” “Eee” demiş “ben bugün” demiş “gidejekidim filan küüyün kenarındaki tarlayı sürmee, uzak” demiş, “ekmek” demiş “çöjök okumaktan çıktın.” “Onnarı” demiş “iki defa okudur em üülenden em sabayli ama git” demiş “sor ojaya da küversin çöjü üülenden evel da bana ekmejik getirsin.” “Başka şeyden”

²³⁶ Tuum; tohum.

demiş “korkmam da baş” demiş “kralın baçesinin yanındaki parçeyi sürejen” demiş “öküzler almalara kaçmasın bişiy, beyin baçesine em” demiş karşılar ordan.” “E iyy” demiş. Gider ojaya o kadın daa saat dokuzda. Sorar, demiş “büüle büüle ekmemiz yokudu, adama” demiş “bizim ekmek götürsün küver.” Asan mıymış adı İsin mi, küveri. Gelir alır o çöjök torbayı. Tamam iner küüden aşaa mezarlıklarımıyş bizim mezlrlık²³⁷ gibi, mezarlığın başına. Ah, o da mezarlığın başına, bakar bi koja kapına²³⁸ tutuşmuş, bi yılan içinden sade o tarafa bu tarafa yapar, sallanır, kafası dışarı ama kapına aşadan yanar daa yılan gelmemiş ateş. “Ee” demiş “çok güna, du” demiş “uzadayın sopamı da” demiş, bi sopajı varmış elinde, çıkarayın bu yılanı tutunur beki sarılır bu şeye. Bi uzatmakta sarılıveri sopaya, çeker çöjök çıkarı. Çıkardınni tap asker rubasınne²³⁹ bir adam olur. “Neri” demiş “gidersin?” Demiş “bobama götürüyün ekmek.” “Aa” demiş “ben gördüm” demiş “bobanı çift sürerdi” demiş “sizin o tarlada beyin baçesi kenarında.” “Ama” demiş “gez” demiş “gidejez” demiş “anamdan” demiş “sen bizim tayfadan”²⁴⁰ demiş “müjde al” demiş, “çok müjde veriyiz biz.” “Abe sen kimin çöjüsün?” “Aa ben” demiş “adam uulu”²⁴¹ diilin.” “Benim” demiş “peri uulu, şiytan uulu.” “Ay” demiş “gidejez.” Tamam yakınnarlar eve, “bana bak” demiş, “şini daa gittinni takalajasın” demiş “sen, gösterejen ben nerden kapı, taşa, ordan” demiş “çıkajak, kızkardaş mı çıkajak, kardaş mı, bobam mı” demiş, “anam çıkmadan müjdeyi” demiş “aramajksın!” “Anam çıkajak” demiş, “onnar” demiş “anamı aykırajaklar anam çok sever beni.” “Dejesin” demiş “bişiy, o dejek sana, sana dejek” demiş “yüklerle altın vereyin.” “Alma” demiş, “de” demiş “üç defa ağzıma tükür.” “Başka şeye” demiş “kanma.” “Eh gider.” Gideler, geliler bizim ayakataşlığı²⁴² gibi, o koja taşlaa, deriz ya şiytan kuğu²⁴³ o kuğun önüne. Uru iki defa sopaylen çıkar kızkardaşı, “ne var be” demiş “Adem uulu?” “Ne var” demiş, “kardaşınız” demiş “askerden gelir.” “Nerde” demiş? “Te” demiş “burada.” “Du” demiş “anamı aykırayın,” emen çıkar. “Ana” demiş “agam gelirmiş.” Emen içeri, dışarı karı da çıkar, “gel be Adem uulu gel be Adem uulu.” “Yok ne gideyin” demiş “bobama ekmek götürüyün” demiş, “müjdeyi” demiş “çöjünüz gelir.” “Aamanın” demiş “müjdelerle senin gönlün olsun, nerde bizim çöjök?” Sarılılar iilik oşluk yaparlar. “Ay” demiş “dile

²³⁷ Anlatıcı, kendi köyünün, iki kilometre uzaklığında olan mezarlığı kastetmektedir.

²³⁸ Kapına; böğürtlen.

²³⁹ Ruba; asker giysisi.

²⁴⁰ Tayfa; aile.

²⁴¹ Uul; oğul.

²⁴² Anlatıcı, köyünün yakınındaki taşlıklarda olan küçük mağaraları kastetmektedir.

²⁴³ Kuğu; küçük mağara.

dilejeni, ne istersin?” “Üç defa” demiş “ağzıma tükür.” “Abe sana altın vereyin te yüklen, git al evden ayvannarnı.” “Yok.” “Abe te altın tasını vereyin, kafanda taşı erkes seni sevsin, güzel olajaksın.” Demek o tası giydinnin çok bi güzellik insana gelirmiş. “Yok yok” demiş, “Allah beni niye yaratmış üüle, güzellik istemem ben, altın tası taşıyayın kafamda.” “Üç defa tükürüsen tükür ağzıma, tükürmesen ay git” demiş. “O çöjök sora” demiş “ana, bu eger” demiş “olmasaydı bu Adem uulu, yolda” demiş “bi piçin biri” demiş “gördü beni, ben” demiş “yılan sırtına girdim.” “İstedi” demiş “beni tüfekte ursun ben” demiş “yılan sırtına girdim daldım” demiş “kapına içine.” “Geldi” demiş “tüfekte aşı bakındı yokarı bakındı ben” demiş “daldım yaprakların altına, kapına yapraklarının, göremedi” demiş, “tutuşturdu” demiş “kapınayı kendi” demiş “kaştı gitti.” “E” demiş “bu çöjök olmaydı ben yanajaktım üüle.” “E madam” demiş “üüle tükürejen.” “Aç” demiş “ağzını.” Açar ağzını üç defa tükürü, “a git şini” demiş, “te para da verelim.” “Yok istemem” demiş “para.”

Eşer.²⁴⁴ Ah, tamam gelir yollen alır aşaa, kuş öter bilir ne der, kaplı²⁴⁵ gezer ıh ıh yapar, bilir ne su mu araar ot mu araar. Başlar koyunnar sırlar yol boyunne aşaa giderke baarı ep, ep er bi dili bilir. Demek o tükürmekten er bi dili bilirmiş. Gider bobası yanına, “ay be uulum” demiş “geçe kaldın.” “Abe” demiş “boba ne yapayım, oja” demiş “küvermedi.” Başlar bobasına, te öküzleri çevittirme, yer ekmek. Ah bobası ekmek yerken iki tane kakaraska²⁴⁶ gelir başlamışlar kavga yapma kralın baçesinde. Gülmüş o çöjök. Bobası görmüş niçi güler. Alırlar gelirler eve. O kakaraskalar üç dört gün olmuş ep kavga yaparlar. Gelir kral baçeye; kan içinde kalmışlar, ep görü orda. Eee demiş, ilan veri er bi küülere er bi kasabalara, demiş “kim bilir kuşdilinden gelsin ne isterse verejen, bu ayvannar burda kanda kaldılar, bir afta oldu on gün oldu gitmezler ne otlmaa ne su içmee, durular ağıçlar üstünde dinlendiler mi gene kapışırılar.” “Bilen varse neka başış verejen, verejen gelsinner sade ayırsınnar bu ayvannarı.” Bütün isannık gider. Kim bilir kuşdilini kimse bilmez. “Bobası” demiş “benim çöjök bilir.” “Abe” demiş “kaç yaşında?” Demiş “yedi yaşında.” “Abe” demiş “yedi yaşındaki çöjök bilir mi?” “Bilir” demiş. Bak çöjök gülmüş dii bobası sumna²⁴⁷ etmiş ondan.

²⁴⁴ Eşmek; hareket etmek.

²⁴⁵ Kaplı; kaplumbağa.

²⁴⁶ Kakaraska; alaca karga.

²⁴⁷ Somnej, (Mkd); şüphe.

Gider. Götürüler çöjü. “Abey” demiş “ben bi kırık²⁴⁸ çöjükün ne bilirin?” “Bilirsın bilirsın” demiş. “Kim süüledi be” demiş “benim bildiimi?” “Boban süüledi” demiş. “Madam bobam süülemiş, atırını kıramam bobamın, düverejen.” “Ee kargalar” demiş ama o sırada kavga yaparlar, “ey kakaraskalar” demiş “durun birazcık.” Üüle dedinni durular. Demiş “siz neyçi kavga yaparsınız düverin?” Demiş “birisi, biz” demiş “geldik bu krala, şini” demiş “sud²⁴⁹ yok, akimlik yok” demiş, “başkası ayıran da yok” demiş, “o bizim” demiş “dili bimez ama madam” demiş “sen bilirsın düver ona ben” demiş “acilee²⁵⁰ gittim.” “Ben” demiş “acilikteyke bu adam” demiş “benim karıyı aldatmış.” “Te aciler öldü orda, battılar, onnarı öldürdüler yokettiler sen kaldın üüle, gel bana, almış” demiş “benim karıyı.” “A ben gene” demiş “nika altına” demiş girmede daa, karı koja” demiş “olmamışlar.” “Derin” demiş “ver karımı vermez.” “Der” demiş “izin ver nika olalım.” “Karıyı da” demiş “göstermez.” (Anlatıcı burada gülümsedi). “Ee” demiş “onun içi geldik, bizi” demiş “kral sud etsin, o ne dejek o olajak.” “Madam” demiş “ondan gelmiş izin aramaa, karı koja olamışlar, de” demiş “ona acca giden” demiş “eski kojasına karısı gitsin, alsınnar” demiş “gitsinner.” “Ee” demiş “kral büüle büüle der, karısı gene gitsin eski kojasına.” O alır o tarafa gider o alır o tarafa gider, ayrılılar.

“Ee” demiş “çöjü sen çok şey bilejeksın gel burayı.” Gelir, demiş “şini düverejeksın sen bana beşüz sene evel bi kral bu yerde krallık yapmış, beşüz sene yaşamış.” “Beşüz sene evel ne zaman o duumuş onun bobası kırk tane inek kesmiş; kırk kazan altın gömmüş bu bayıra, sen bunu düverejeksın.” “Düverisen düverejeksın, düvermesen” demiş “küvermem.” “Düverejen ama” demiş “kırk gün müsade verejeksın.” “Beni” demiş “kapajaksın bi karannık odaya iç” demiş “bi yerden güneş urmajak.” “İi” demiş. Kapar. “A yememi” demiş “getirejekler götürejekler onnar, izmetçiler ne istejele canım onu getirejekler.” Üç günnük olur, o izmetçiler ne zaman götürüymüş, o demiş ben güzellik istemem ama o şey karı ona güzelli da vermiş, ne zaman götürüymüş izmetçiler ekmeklerini, içersi aynı ceyran yanar içerde. Deelermiş, “dalarız” demiş “içeri ayazlık, karannıkta diil o, bi yerden güneş da” demiş “urmaz.”

“Ay” demiş “bu gün beni çıkarın gezdirmee.” Çıkarılar te, (çoka uzatmalım) tilkiyi görü sorar, “e ben” demiş “enüz iki yaşındayın be sen koja adamsın benim

²⁴⁸ Bi kırık çocuk; küçücük çocuk.

²⁴⁹ Sut, (Mkd); mahkeme.

²⁵⁰ Acilik; hacc.

yanımda.” Açıne bakar bi kurt gelir, “abey” demiş “arkadaş dur orda bee,” duru. “Ne var demiş?” “Ne var” demiş, “büüle büüle” demiş “beşüz sene evel siz” demiş “ep et yersiniz balkannarda, anan, boban, deden, dedin dedesi” demiş “düversin ep duyasınız.” “Aaa” demiş, “bizden” demiş “beşüz sene yaşayan yok, da kalsın” demiş. “Bak” demiş “kartalları, kartallar, demiş “beşüz sene yaşar, onnarı.” “Ayn demiş dömelim.” Gelir krala, aykırın demiş “kral burayı gelsin.” “Götürün” demiş “beni ona.” Götürüler, “ne var” demiş? Demiş “alajaksın kırk tane inek, verejeksın” demiş “kasapların eline, benimne” demiş “gidejez filan çukada²⁵¹ kesejez onnarı.” Giderler, keserler o inekleri orada. “Beni” demiş “orda bırakajaksın, kaçajan dii korkarsen” demiş “iki tarafımı sarsın asker.” “Bu geje” demiş “orda yatajan ben, geje.” Asker sarar bunu, o yatır. Kartallar gelir yeler yeler yeler, bi kartalı sabaylin, saba karşı getiriler, bakar çıplak arkaylen getiriler onu. Yeler, tamam çıkalar eşinnmee, “eee” demiş “çöjükle,” o kartal, o çıplak kartal o itiyar, “benim” demiş “dedmin mi dedesi” demiş, “dedesinin dedesi mi annattırıymış da bana” demiş “dedemil annatılardı, bir zaman bi kral kırk tane inek kesmiş bu zaafet gibi” demiş “zaafet yemişler, bir gene te bunu” demiş “duyarın görüyün, bu” demiş “iilik diil, o zaman” demiş “bozulmuş o memleket, gene” demiş “bozulajak, üüle” demiş “işareti var, bu zaafet” demiş “az zaafet diil” demiş, “iç başlanmanık, pak o et kokusu yok şiyi yok.” E şini bu ep sesler, duyar episini. Gelir ordan, “götürün” demiş “krala.” Götürüler, “ne var” demiş? “Alajaksın” demiş “kırk katır, verejeksın” demiş “yüz mü beşüz mü asker benimle filan çukayı kazma gidejez.” “A” demiş “o kartal filan yere gömmüş kırk kazan altın, filan yerden dereyi yardımni çukaya bizim yanımızaka, bu çukayaka” demiş, o burundaymış o. Gelir asker başlar dereden kazma te bi kazan. Tutarlar sırasını tanga tanga tanga kırkını da çıkarılar ta yukarıka. Çıkarılar yüklediler, getiriler. Eh kral uçunur mağzalar altın dolu, yedi yaşında çöjü yollar altın arama. Ee millet duyar, ilan veri niçi çıkarmış dii. Toplanır insan, bütün bakar onnar, çıkarılar çöjü orta yere, demiş “neka ne istersin te” demiş “altınar burda, milletin orta yerinde konuk çuvallarda, al te ne kadar istersen al.” Çöjün eli ne ka alajak, ay beş tane ya on tane, yedi yaşına çöjükle. “Abee napajaksın onnarı?” “Buka” dermiş “eter bana.” “Ama te al bi yük beş yük.” “Yok istemem” demiş, “ben bobamı isterin göreyin.” “Bobam burda mı?” “Burda” demiş, “bizim yanımızda o” demiş. “Getirin” demiş “onu burayı orta yere.” Getiri. Çıkar çöjükle orta yere, “ee boba” demiş, “sen” demiş “beni düvermeseydin niçi

²⁵¹ Çuka; tepe.

bilirin bu dilleri, sen bilmezdin da benim gülmemden bildin, isan duysun dii ben” demiş “o gün yürendim o dili gelirke.” “Şini” demiş “bu paralar episi bizim olajakıdı a” demiş “şini krala verdik.” “Krala” demiş, “bu altınnarı ben sana alal etmem eger dedimi, ben” demiş “senin dedini yaptım, sen” demiş “benim dedimi seslemesen ben” demiş “bu altınnarı sana alal etmem.” “E” demiş “süüle.” “Söz mü?” “Söz demiş.” “Aykır” demiş “iki tane cellat bobamı kessinner.” “Bobamın” demiş “kafası neka avır gelejek o kadar alajan.” “Getir” demiş “bi vaga²⁵² da orayı kuy.” “İi” demiş. Getiri, kuyar bi vaga peşin, “ay” demiş adama, “söz verdim kesejez.” Bobasının kafasına bi bıçak keseler, “kuy” demiş “vagaya.” Şini o adam gördü ya o altınnarı gözleri adamın bu ka²⁵³ açık kalmış. Kuyar o kırk yük altını, nerde altınnar kalkar avaya, kafa vaganın üstünde duru. “Tam et” demiş. “Taa kafayı tam etmeden ben” demiş “almam bu altınnarı.” “Söz, söz” demiş. Mağzalarında ne varmış, isanatta ne varmış toplamış bütün yığmış vaganın üstüne, kafa avır. “Ee kral” demiş “şini ben sana bişiy sorajan.” “Sen sordun bana ben bildim” demiş, “şini ben sana sorajan” demiş. “Sor” demiş. “İsanı” demiş “bu dünyada toprak mı doyuru bu dünyadan geçerke zare” demiş “para mı?” Demiş “toprak doyuru.” “E madam” demiş “toprak doyuru bobamın” demiş “gözlerini görüsün ne kadar, senin” demiş “gözlerin üüle.” “Kuy” demiş “onun gözlerinin üstüne iki kırık toprak bakalım neri gidejek o kafa.” “Da” demiş “beni yedi yaşında olan çöjü ızaa²⁵⁴ çektirdin em” demiş “bobamın kestirdin.” “Günası” demiş “episi senin diil benim.” Kuyarlar kafayı. Kuru kafa neka gelejek ya bi kilo ya bi buçuk kilo. Kafa gitmiş bi tara iç bulamamışlar bile. Onnara kömür demişler bize ömur.

33. YESİR

Bir erif yesir tutulmuş. On sene, on beş sene, yirmi sene mi ne yesir tutulmuş, atmışlar bi tarafa. Pros isan ne yazı bilir ne çizi bilir, bilmez bişiy, mektup yazsın eve. Karısı kalmış evde, şiy amele kalmış karısı.

Ah, ee bu yesir dolduru yirmi sene, gitmiş ne kadar gitmiş, küvermişler. Üçer altın da vermişler onlara. Parajık da vermişler te.

²⁵² Vaga, (Mkd); terazi.

²⁵³ Anlatıcı, kahramanın babasının işater ve baş parmağını birleştirerek halka yapıp gözlerinin heyecan sonucu normalden fazla açıldığını işaret etmektedir.

²⁵⁴ İzaa; eziyet.

Ah, yol kenarında oturmuş bi adam, “akıl satarım akıl.” Bu da oradan geçer, “abe nasıl akıl satarsın be arkadaş.” “Abe te” demiş “akıl satarım.” “Abe kaç para akıl satarsın?” “Bir altın” demiş “bir akıl.” “Abe te çoktur falan.” “Abe” demiş “diil²⁵⁵ çok.” “Al” demiş “bir altın vereyim.” Veri. “Bak burayı” demiş, “sen şini küverilmişsin gurbetten,” gurbetteymiş. “Gördün dere bulanık, duuru yoldan şaşmajaksın, kestirme yol aramajaksın, bulanık suya urama” demiş! “Ne zaman isilejek o su, o zaman geç.” “İşte bir altın te bu akıl.” “Eh eh,” bakar bakar, “ay” demiş “al te bu, da iki tane” demiş, “al bunu da bi akıl ver.” “Bak burayı, sana akıl bu.” “Şiy, duru yoldan şaşma.” Demiş, “da kestirmeden gibi gideyim di” demiş “katiyyan aldanmasın!” “Ehh amma” demiş “akıl.” “Oldu” demiş “noldu, bunu da vereyim bare.” “Al” demiş “bunu da bare da bi akıl.” “Gördüğün, gözünne gördüğün şiy” demiş, “sormadan inanma.” “Sorajaksın da ondan sora inanajaksın.” “Abe nasıl” demiş “ben gözlerimle göreyim da sorayım ben onu?” “E te üle” demiş, “ben akıl verdim sana.” Bir altın bir akıl. “Sormadan inanma dedim mi, aklında tut!” “Ama” demiş “akıl aldık.”

Eşer bu. Sayı da, gider yukarı yukarı bulanık su, dere dolmuş. Bu oturu orda, da isanat gelir. Sel suyu isilir, geçer. Da öte giderler, da bi tane, ama köprü varmış orda. Ep isannar yukarı giderler. “Abe gez te köprü var üst tarafta.” “Yok” demiş, “duru yoldan şaşma, ben buna para verdim.” Tek kalmış erif orda. Bir zaman açan o köprünün direklerini oyar o su, açan yıkılır, yanından başlamış geçme isanat. “Allah’ım” demiş, “bu akıl tamam akıl” demiş. “Te ben da olajaktım gidejektim” der şimdi. Demiş “tamam.”

Eh gelir eve, şini onu bilmezler. Evini bilir o. “Karı” demiş “evlendi mi, samı mı?” Gider, bakar kapı içinde eşek potinleri var. Bi çift kadın ayakkabı bi çift erkek. “Ehh” demiş “karı evlenmiş.” Kapının aralından bakar, varmış bir aralı, vira buşurlar içerde. Emen tapanca da varmış, emen o tapancağı kapının şiyinden emen ursun, “aaa” demiş, “dedi” demiş “o adam bana, dur bakalım.” Onlar iç görmemiş onu. O alır çıkar küü içine, gider. “Abe Paşı’nin evi nerde be çöjüklere?” Çöjüklere sorar. “Abe Paşı dedeyi biz bilmeyiz bee amca, onu götürmüşler askere.” “Nolmuş nolmamış ama bi çöjünne karısı onun var evde.” “Ehh.” Çöjüymüş o, anası severmiş çöjünü. “Alal olsun” demiş “bu paralar be.” Gelir, kapıyı da açmadan, “ana be bobam açan gelejek?” “Ne bileyim be ulum” der. E bu duyar, bu da açar kapıyı, “te boban geldi” demiş. Çöje

²⁵⁵ Diil; değil.

emen sarılmışlar. “Eh bre çöjök” demiş “sen bilir miydin ne peklerdi seni.” Emen o isan diil o, birangi evliya, şiy, te bu çöjü urmasın di göründü ona da akıl sattı.

34. YETİM ÇOCUK

Bir varmış bir yokmuş. Varmış çocukla anasi, babasi çüçük yaşta ölmüş çocuun anasiyle yaşarmışlar. Ama çocuk on yedi yaşına galiği zaman demiş “ana, babamdan” demiş “eski büski birangi tüfek kalmadı mı?” “Eh oğlum” demiş “bin tavanda bak” demiş. “Biner tavanda ne bakar paslanmış bir tüfek, endırı oni siler. Şedir, “ana ben” demiş “çıkarm” demiş “kısmetimi aramaa, ava gidim kısmetimi aramaa.” E, “oğlum gitme be” demiş. A gider bu çocuk acemi olduğuna gider deniz kıyına gezerke açan görü bir su ceviasi,²⁵⁶ su kaplumbai deim te su kaplumbai görü. Alır oni getirir. Anasi demiş “ne be uulum bu?” “Ana bu benim kısmetim” demiş. E bu yaşarmış. Şini karada yaşamaz kuyarlar bir tekne içine su köveriler o cevkiy.

Bunlar gidermişlar, yazmış, ova işine oorak çapa işine gidermişlar. Ama galırmışlar eve bi bakarmışlar “acab” dermişlar “bizim ev mi bu?” Çoook yemek kokilari galırmış o evden. Bi galırler bakarlar bunlara yemek azırlanık, evler silinik süpürünük timarlanık. Bu, “bize kim yapsın bunları” dermişlar, “kim yapsın?” Bir gün iki gün o çocuk demiş “ben işe gider gibi yapınacım dönrcim sora tekrardan.” Bu çocuk biner, o zaman bi zaman evler kırışliymiş böyle biner kırışlerine tavanın bakarmış şini. Açan bakar ne o su ceviasi kabından çıkar olur çoook güzel bi kız. Başlar yemek yapmaa. Bu dori kız, çocuk kırışlardan oplar kızın alır kabını dori ateşe ocaa atar. “Yakma kabuumi pişman olacasın” demiş. Ne kadar dese da çocuk korkmuş tekrardan kabuna girmesın kız öyle kalmak için yakmış ateşte. E iyi ama yakmış, o kız demiş ona “yakma kabumi pişman olacasın.” Erkeze duyulmuş niçin bu çocukların evde çok güzel bi kız var. E onların da köyün aasi, bey dimi, demiş “öyle ben o kızı alacım ondan ama nasıl buni da burdan” demiş “uzaklaştırım.” Çocuy o yerden uzaklaştırısın. Bu çarıttırıy çocuy yanına, demiş “bak sen” demiş “giceksın çok uzaklara a sen” demiş “bana getir bir çadır ne bütüünün bir tabur askeri” demiş “kaplacak.” Bu çocuk galır eve, ağlar. Demiş “benim böyle böyle köyün beysi” demiş “aasi böyle bana söyledi.” E “kız” demiş “dedım ben sana yakma kabuumi pişman olacasın, ama sen” demiş “git göl, şey deniz kıyına çal bir fırka, biz dersık ıslık,

²⁵⁶ Jelka, (Mkd); kaplumbağa.

“çıkacak” demiş “benim anam.” “O” demiş “sana anlattırarak” demiş, “anlattır sen anama.” O da gider deniz kıyına çalar bir fırka, çıkar itiyar bir kaplumbağ ordan, “ne” demiş “zorun var?” Demiş “böyle böyle bizim köyün aasi benden bi açdır istedi em biteviii tabur askerini toplansın.” “Çok kolay.” Veri bi küçüük çadırcık.²⁵⁷ Ah bu demiş “ne olacak?” Açıan galır başlar açmaa neee aştıkçe açılır, aştıkçe açılır emen toplamış götürü veri. O da görmüş o aada, o aada demiş “bütün aç” demiş “göresın.” Açıar nee bütün bu ovıy kaplamış. Gene demiş “sen” demiş “benim askerimi” demiş “üzümle ekmee doyur.”

Aynı gene tekrarlamış gitmiş gene o kaplumbayın yanına deniz kıyına gene anlattırarak gene o vermiş. Eh, bu anlamış böyle olmaz, olmacandan bundan ne istemiş bu çocuktan gene çocuk getirmiş o üzümle ekmiy, bir tene tatarmış üzüm dolarmış bir saan üzüm daa okaan daa okaan ne kadar yemişler asker gene daa okaan kalmış da. Sonunda anlamış bu Aa, “böylelikle olmaz, bu çocuk ben buni çok uzaklara yonlacım” demiş. “Sen ya peri kızını bana alacasın, peri, padişain kızını ya da” demiş “anani da epinizi oldürecim kesecim.” Bu çocuk yola devam eder, devam edır devam edır ama bilmez nere gider. Gider şincek peri, padişa. Ama giderke yolda te bayırda karşılar bir adam. Bir adam napar, prakitsa²⁵⁸ dersık biz, siz bilmeme ne, ne dersınız ona, odun toplarmış kuyarmış eee atarmış uzaklara yaparmış odun toplarmış. “Naparsın” demiş? “Odun toplarım.” “Ama odun toplamak” demiş “bu.” Bu da anlattırı “sen ne böylesın gariban gidersın?” “Ben” demiş “lazım” demiş “köyün Aasi benden” demiş “peri padişain kızını ister.” “Ben da gelim mi sana yoldaş?” “Gal” demiş. Giderler daa ötee açıan ne görüler orda bir çocuk bir adam o da bir adım burda bir daa adım ötede. O da “ne yaparsın burda?” Gezinırsın. Ama demişler “gezınmek bu” demiş. Serek adımlı bi yolci. Bu da anlattırı nere giderınız. Bu anlattırı, “ben da gelim mi” demiş? “Gal” demiş. Giderler daa öte bir yere açıan bir dede kuyar kulani şeye yere böyle. “Ne yaparsın be dede?” Demiş “ben yersesleyenim, bakarım karancalar ne yapar” demiş. Ben, anlattırı bu gene ikayesini bu çocuk. “Ben da gelim mi” demiş? “Gal.” E ordan giderler devam edırler daa ötee açıan bakarlar aa bir dede oturmuş bi göl kıyına, bi almış aazına bitevi göli sömürüymiş gene çıkarımış. “Dede sen ne yaparsın?” “Aazımı çalkalaarım.” E te o da anlattırı ikayesini, demiş “ben da gelim mi?” “Gal” demiş. E gider, giderler şincek bunlar yolle giderler, giderler, giderler tastamam

²⁵⁷ Çador, (Mkd); şemsiye.

²⁵⁸ Prakitsa; römork.

etişirler garkın o krala. Ama onun gene insan kafasındanmış sarayı o peri padişayının. ıkar o kız ama yapmış, yapmış evi ama bunun daa yedi kafa iisikimış o evde. O kız demiş, “baba” demiş “ıksan göresın” demiş “yedi tene insan gelir bize, tam yedi kafa” demiş. Bunlar da aarılar “ne” demiş “siz böyle?” “Ben” demiş, “bizım Aayımız,” anlattırı onlara da meseliy. “Geldık sizin kızınızı” demiş “Allah’ın emriyle bizim Aayımıza istersık köyümüz Aayına.” “Ee” demiş “ben verecim ama benim ook var” demiş “ne istedim sizden yaparseniz bu işleri ben” demiş “vercim.” “E ne o?” “Eh” demiş “benım” demiş “kızım atle, sizden birınız filan çeşmeden su alacasınız gene gezek giderse getirise daa iulk suyi o zaman veririm kızı.” Aynı bu o ne ızlı gezermiş ya o adam bir kaç adımda gider o çeşmeden alır suyi getirı. Aa kız daa yarı yoldaymış, em atle. “Eee” demiş “bu da olmaz.” “E daa ne yapacasın?” Demiş “bak, ben” demiş “isterim bu btn bu alani böyle bu meydanlıy” demiş “odun doldurasınız.” E o da ne prakitsale ne odun toplarmış ya gider o da dolduru alani odun. Gene vermemiş kızı, gene demiş “şey.” “E ney?” Demiş, “yedi kazan” demiş “yemek yedi furun ekmek yeerseniz siz bunlari vercim kızımızı.” Bu da ne gl smrmiş ya o dede aazını alkalarmış o yalnız yemiş o yedi kazani. E ordan sora, sayı o ötede daa bi unuttum birisi ağlarmış yanarmış ateş, glermiş ağlarmış sdrymş, o dediy sayı unuttum a bura enz aklıma geldi, “e o da” demiş “bak furun” demiş “yanar karşı karşıya geçerseniz bu furundan yanar ateşi geçerseniz karşı karşıya vercim kızı.” E bu da ne glermiş yanarmış ateş, ağlarmış snermiş te o adam bir şedir ağlar o ateş söner, “geçerler karşıya,” güler gene yanar ateş. E böyle da olmamış. E demişler “kızı nayın, kızı nayın.” Ama kızı bindiriler ata. Bunlar dalcınmışlar maamebete giderke giderke bi bakarlar atta kız yok! Kız gene dnmış. E ne yer seslermiş dede, “bi karancalara” demiş “o kız nerededir?” Demiş “garkın kasabaa yaklaştı.” Te onların kasabasına. O serek adımlı adam iki kerette gider alır o kızı kucana getirı. Getiriler o padişaya , o, o köyün Aasına kızı veriler. Ama köyün Aasının daa bitmemiş istekleri. “E şincek” demiş eger iste aa, “benım babamın, li babamın zn alasin.” Babası lmş. “Onun” demiş “sen bana gidecesın” demiş “zn alacasın.”

E gene gider o gl kıyına, o deniz kıyına gene o ocuk aalarmış. şincek demiş “gene en beteri” demiş “istedi Aaimıs onun babasının” demiş “zn alim.” Ee demiş “na bu mumi o itiyar kaplumbaa.” “Sen” demiş “bu mumi yak nereye kadar” demiş “gidecesın ep git git nerde” demiş “düşecek bu mum sönecek te bitecek garkın oraa” demiş “düşecek o yerde” demiş “bk bi taş var, o taşi” demiş “aralattır oraa” demiş

“gir aşaa” demiş “orda babası onun.” Bu da yakar o mumi gider gider bi yerlere kadar çocuun elinden mum düşer esada büyük bi taş orda varmış. O da aralar o taşı giri aşaa, ne bakar bi güzel yerler, bi güzaal cami eepisi orda kılmişlar Cuma’yi çıkmışlar. “E” demiş “ben dünyadan galdım.” “Ne be çocuk burda” demiş? “Ben” demiş “filan Aain bizim, köyümüz Aayi bana çok zulum etti onun babası bu attan tanarmısınız?” “Üzüünü ister şinicek.” “O zaman” demiş “benim onun, bneim onun babası.” “Çıkar o insanlardan o cemaattan birisi na” demiş “bu üzüü götüresın ona.” “Kismet olmasın daa parmana takarke oda” demiş “ölsün.” “Sana ne bu kadar” demiş “zamet çektirmiş eziyet etmiş” demiş? O da getirü üzüü, “te” demiş “Aaim” demiş “ta babanın üzüünü selami” demiş “vardi al geçir parmana üzüü.” Daa Aa geçirike parmana üzüü dori Aa ölür bunlar da çok serbes kalır. Yaşamışlar ondan sora çokook uzun, ömürleri olmuş.

35. ZARFE’YLE ANİFE

Zarfe’nin anası ölür, alır ona analık getiri bobası. O karının da bi kızı varmış, Anife. Kızın adıymış Anife. Şini o analığı Zarfe’yi iç sevmezmiş, ep ona kötü davranırmış. Zarfe’ye ep kıskançlık getiriymiş, kıskanır onu, ondan kurtulmak istermiş, onu başından defetsin da raat yaşasınlar.

“E” demiş “kızım” demiş “ben” demiş “bugün sana” demiş “yapajam bi çörek” ee demiş “neri kaa gidejeksın” demiş. “O çörekle, o ep gider, ep gider.” Ep onun önüne çıkar kaynaklar, o kaynaklı arıdırmış. “Sen” dermiş kaynak, “arıt beni, ben sana dönüšte suuk su verejen.” Geçer. Gene daa ötee gider bir erik. Demiş “ee” demiş “kurumuşun ama” demiş “ben seni” demiş “arıdayın kuruluklarını.” “Arıt da” demiş “ben sana” demiş “geçerken” demiş “bi torba erik verejen.” Geçer gene ötee. Bakar bi köpek encekler onu gördünni seviniler. Açanne bakar onnarı nazladır, episine sujaz veri, atar biraz o çörekten ep ekmek onnara. Geçer gene. Gittinni bakar bi yerde bi yılan enceklemiş²⁵⁹ eee görüveriler o Zarfe’yi “aaman beee bizze,” o gene takar birer kırmızı eriş onnara. Anası gelir sora, “aman be kızım ne bunnar size büle bu ciciler size?” “Ana” dermişler o yılana, “abe bize cici biz da ona cici.” Geçer bakar, bi nene yatır, demiş “aman be kızım, başla benim bitlermi pakla da ben sana ne istersen onu yapıverejen.” “Olur be nene” demiş. Açanne arıdır onun bitlerini geçer. “A kızım” demiş “açan” demiş “kara su gelejek” demiş “beni” demiş “kaldırma, pak su gelirse

²⁵⁹ Enceklemek; doğurmak.

eger” demiş “kaldır” demiş “ben sana” demiş “bi yük altın” demiş “doldurajaz o çuvallara.” Bu bakar. Bi koja dere geliir, “nene” demiş “gelir ama duru su” demiş. Giderler alırlar iki çuval doldurular o sudan iki çuval su, olur altın onnar. Olur altın. “Abe nene” demiş “sen” demiş “bu altınları dolurdun ama” demiş “yok neyle götüreyin?” “Abe kızım” demiş “ben sana yapajam bi külden eşek.” Açıne ayapar külden eşek yükledir iki çuvalı eşee bu alır ordan çüç, çüç, çüç, çüç gelirler. Tam gelir şiye karannık basar, yavaş yavaş bu, o dermende gene bi köpek, bi kedi em gene bi oroz. Döner o dermende sakın olur. O çörekten, köpek yaparmış lav lav o minik ona bi kırık atarmış. Oroz gene kikiriiiguuu ona da bi kırık atmış. Şiye da kediye da atmış. Şiitannar dağılır, saba açılır. Bu gene eşer yola gelir. Tamam gelir portanın yanına “çüç” demiş “deme zare” demiş “bozulur.” Dimi deriz ya külden eşek dii. Deh deh deh tamam gelir o porta yanına çüç deyiveri eşek bozulur. Altınnar cangıır emen porta yanında. “Abe kızım” demiş “Anife” demiş, “Zarfe’yi kalk bak” demiş “getiri” demiş “bi yük altın” demiş “a sen uyu” demiş. “Bugün” demiş “sana da yapajan” demiş “bi çörek gidejeksın” demiş “sen da bi yük altın getirejeksın.” “Oldu be ana” demiş. Yapar ona da bi kül çöree o da alır o sabası eşer burdan yukarı.

Kaynaa der “arıtman.” Eree der “paklamam.” Öbülernin da yanından geçer iç bi şiye sunmamış o ep gitmiş. Neneye gene sataşmış, “arıt be kızım benim bitler yedi benim kafamı!” “Arıtmam nene” demiş. Açıne, “eee” demiş “kızım” demiş “sen” demiş “sende iş yok” demiş. “Yatayın da” demiş “dizinde uyayın ama” demiş “sen” demiş “Zarfe gibi yapamassın” demiş. Yatır, “kara su gelirse” demiş “kaldırma güzel su gelirse” demiş “kaldır.” Bakarlar gelir dereden yukardan su, “ay” demiş “sen yapmadın o nene ama” demiş “ben sana yapayın bir iilik.” “Ay sana da dolduralım altın sen da” demiş “eş yoluna tamaaam tamam” demiş “o dermene kaa” demiş “vakıt etişejek.” Yükledirler. ona da yapar bi eşek külden. Gelirler o dermen yanına duuru, gelir karannık basar. Torbada daa çörek var. Gelir dermene gireler. Gireler bakar o paspallar, o oroz yatır, minik orda lav lav lav yapar atmamış çörek, ekmek. Oroz öter atmamış. Ee şi y da ona da vermemiş ekmek. “Ee” demiş, bakar öbür tarafta şitannarın padişası, “bunda” demiş “var iş” demiş, “bunu” demiş “nasılse” demiş “yaparız bunu gönnünü.” Sıkarlar onu, Anife’yi. Saba açılır yok Anife. Sıkar dermende kalır o. Oroz ötermiş evde saba açılmış. Anası dermiş “o oroza öt ororz öt, Anife abanın kemikleri kim angi dermen çargında döner.” Gene “kikiriiiguuu yapar,”²⁶⁰ “abe oroz” demiş

²⁶⁰ Anlatıcı burada güldü.

“ben sana demedim mi” demiş “Anife yok getir bana bir aber.” “Getirdim” demiş “sana aber” demiş, “Anife’nin” demiş “kemikleri dermen çargında.” E te bu kadar bu masal.

SONUÇ

Kültürlerin dinamik yapısı içinde çağın beklentilerine ayak uydurarak günümüze kadar gelen masallar, geçmişin birçok kültürel zenginliğini bünyesinde barındırmaktadır. Bu yönüyle masallar eğlendirme ve hoş vakit geçirme özelliklerinin yanısıra aile yapısına, toplumsal değerlere, kısacası hayatın her alanına yönelik önemli mesajlar içermektedir. Abûlbakî Gûlpınarlı'nın "Mesnevî Tercümesi ve Şerhi" adlı kitabında yer alan Mevlânâ'nın buna benzer bir tanımı şöyledir: "*Çocuklar masal söylerler, eğlenirler ya; masallarında nice sırlar, nice öğütler vardır.*" Masallar, bir milletin başta dil yapısını olmak üzere geleneğini, göreneğini, kısacası birçok kültürel değerini üstlenip bu güne kadar taşımışlardır. Ayrıca masalların sahip olduğumuz kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında büyük payları vardır.

Bu çalışma da Doğu Makedonya bölgesinde anlatılan masallara odaklanılmıştır ve önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Bölgede yaşayan Yörük Türkleri'nin toplumsal değerleri arasında önemli bir yer teşkil eden masallar, halk anlatı türlerinin en önde gelenlerindendir. Ancak, çağımızın getirdiği bazı yenilikler; televizyon, bilgisayar, telefon ve buna benzer teknolojik araçlar masal anlatma geleneğinin azalmasına sebebiyet vermiş olsa da, bu gün bir anlatıcı tarafından aktarılan masallar hâlâ ilgiyle dinlenilmektedir. Bu durumu, masal anlatıcıları olan ve bu tezin oluşmasında büyük emeği geçen Paşi Bekirov ve Bekir Zürap şöyle değerlendirmektedir: "Önceleri elektrik, televizyon, bilgisayar ve telefon, yani bu tür teknolojik araçlar henüz icat edilmemiş iken, geceleri insanlar masal anlatıcılarının evlerinde toplanır, saatlerce masal dinlerlerdi. Fakat son zamanlarda teknolojinin gelişmesiyle birlikte masala olan ilgi de azaldı. Ama yine de anlattığımız masallar ilgiyle dinlenmektedir."

Çalışmanın konusunu oluşturan Doğu Makedonya Halk Masalları'nın incelenmesi sonucunda, kötülüğün iyilikten daha ağır bastığı tespit edilmiştir. Genel itibariyle masallarda olumlu ile olumsuzun, başka bir ifadeyle, iyiler ile kötülerin mücadelesi anlatılmaktadır. Bölgede anlatılan masallarda da bu tür zıtlık içeren

özellikler bulunmaktadır. Ancak bu çatışmaların sonucunda iyiler mükâfatlandırılır, kötüler ise cezalandırılmaktadır.

Doğu Makedonya bölgesinden derlenen otuz beş masalın tip ve motif yapılarının analizi sonucunda, bölge masallarının tip ve motif yapıları Stith Thompson ve Antti Aarne'ın **The Types of the Folktale** (Masal Tipleri) ve Wolfram Eberhard ile Pertev Naili Boratav'ın hazırladığı **Typen Türkischer Volksmärchen** (Türk Masallarının Tipleri) ve Stith Thompson'ın **Motif-Index of Folk-Literature** (Halk Edebiyatının Motif İndeksi) katologuna uygun olduğu tespit edilmiştir.

Bölge Yörük Türkleri'nden derlenen masalların incelenmesi sonucunda Anadolu ile Balkanlar arasında bazı ortak özelliklerin olduğu tespit edilmiştir. Bu özelliklerden biri halk masallarıdır. Örneğin, Doğu Makedonya'da anlatılan “*Üç Salata Güzeli*” adlı masal Ferhat Aslan'ın “Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar” adlı kitabında “*Üç Turunçlar*”²⁶¹ olarak anlatılır. “*Tilki ile Partal Bey*” ve “*Avji*” adlı iki masal, Saim Sakaoğlu'nun “Gümüşhane ve Bayburt Masalları” adlı kitabında “*Değirmenci ile Tilki*” ve “*Gençlikte mi, Kocalıkta mı*”²⁶² olarak geçer. “*Zarife ile Hanife*” masalı ise Mehmet N. Öcal'ın “Muğla Masalları” adlı kitabında “*Altın Fatma Kirli Fatma*”²⁶³ şeklinde anlatılır. Farklı isimlerle anlatılan bu masalların olay örgüleri, içerik özellikleri, anlatım biçimleri ve motif yapıları az da olsa değişiklik göstermiş, fakat temel özellikleri aynıdır. 252.

Diğer önemli bir benzerlik ise masallarda kullanılan kelime özelliğidir: “*yüklük*”, “*salıncak*”, “*dünne*”, “*yar*”, “*hendek*”, “*lüle*”, “*tavan*” vb. kelimelerdir. Bu tür ortak değerler Anadolu'dan Balkan Yarımadasına ne zaman geçtiği ile ilgili kesin bir tarih vermek mümkün değildir. Ancak şu söylenebilir: Bu değerler Osmanlı'nın Balkanları fethetmesiyle birlikte Anadolu'dan bu topraklara iskan politikası doğrultusunda yapılan göçlerle birlikte yerleşmiştir. Bu değerler, her ne kadar erozyona uğramış olsalar da, asırlar boyunca kendilerine ait özelliklerini korumuş ve bu güne kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir ve hâlâ sürdürmektedirler.

²⁶¹ Ferhat Aslan, **Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar**, (İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2013), 465.

²⁶² Saim Sakaoğlu, **Gümüşhane ve Bayburt Masalları**, (Ankara: Akçağ Yayınları, 2002), 85, 107.

²⁶³ Mehmet Naci Öcal, **Muğla Masalları**, (Muğla: Muğla Üniversitesi Yayınları, 2011), 279.

KAYNAKÇA

1. Yazılı Kaynaklar

Adalı, Oya, Nilgün Akar. **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**. c. 13. İstanbul: Gelişim Yayınları, 1986: 7841.

Adiller, Selda. “Doğu Makedonya Alikoç Köyünde Evlilik ve Törük Kadını.” Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

Ahmet, A. Arslan. **Kuzey-Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatlarında Masallar**. c. 1-2. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1998.

Akbayar, Nuri, Ali Berat Alptekin. “Masal”. **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**. c. 9. İstanbul: Dergâh, 1986: 149.

Alptekin, A. Berat. **Taşeli Masalları**. Ankara: Akçağ Yayınları, 2002.

Alptekin, Ali Berat. **Hayvan Masalları**. Ankara: Akçağ Yayınları, 2005.

Aarne, Antti, Stith Thompson. **The Types of the Folktale**. Helsinki, 1928.

Aslan, Ferhat. **Naki Tezel’in İstanbul’dan Derlediği Masallar**. İstanbul: Bige Kültür Sanat, 2013.

Bayatlı, N. Yaşar. **Irak Türkmenlerinin Halk Masalları**. Ankara: Birkan, 2009.

Bilkan, F Ali. **Masal Estetiği**. İstanbul: Timaş, 2001.

Bosh, M.E. **Helenizm Tarihinin Anahatları**. çev. Afif Erzen. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Neşriyatı, 1942.

Boratav, N. Pertev. **Az Gittik Uz Gittik**. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1969.

Boratav, N. Pertev. **Folklor ve Edebiyat-1**. Ankara: Adam Yayınları, 1982.

- Boratav, N. Pertev. **Masalar: Uçar Leyli-1**. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2001.
- Boratav, N. Pertev. **Zaman Zaman İçinde**. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1958.
- Brockelmann, Carl. “Masal”. **İslâm Ansiklopedisi**. c. 8. İstanbul: Maarif Vekaleti, 1960.
- Çelebi, Evliyâ. **Seyahatnâme**, haz. Seyit Ali Kahraman, 8. kitap, 2. C. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010.
- Çobanoğlu, Özkul. **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**. 4. bs. Ankara: Akçağ Yayınları, 2008.
- Devellioğlu, Ferit. “Masal”. **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**. b. 28. Ankara: Aydın Kitabevi, 2011: 726.
- Droysen, Johann G. **Büyük İskender**. çev. Bekir Sıtkı Baykal. c. 1. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1945.
- Eberhard, Wolfram, Pertev Naili Boratav. **Typen Türkischer Volksmärchen**. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH, 1953.
- Elçin, Şükrü. **Halk Edebiyatına Giriş**. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Gölpınarlı, Abdülhakî. **Mesnevî Tercümesi ve Şerhi**. c. 3. 2. bs. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevi, 1983.
- Günay, Umay. “Masal”. **Türk Dünyası El Kitabı**. c. 3. (1992): 326 (Aktaran: Oğuz, Öcal, Ekici, Metin. **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**. 9. bs. Ankara: Geafiker Yayınları, 2012.
- Günay, Umay. **Elazığ Masalları (İnceleme)**. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1975.
- Hacısalihioğlu, Mehmet. **Makedonya** (2003): 438 (Aktaran: Murtezan, Fatih. **Makedonya’da Yönetişel Değişim**. Üsküp: MATUSİTEB Yayınları, 2008.
- Hall, Richard C. **Balkan Savaşları**, çev. M. Tanju Akad. İstanbul: Homer Kitabevi, 2003.
- Hamzaoglu, Yusuf. **Balkan Türklüğü (Makedonya, Hırvatistan, Osmanlı Öncesi Balkan Müslümanlığı)**, c. 1-2. Üsküp: Logos-A, 2010.

Harp Akademileri Komutanlığı. **Makedonya**. İstanbul: Harp Akademi Komutanlığı, 1992.

Hatipoğlu, Murat. **Dünden Bugüne Makedonya Sorunu**. Ankara: Avrasya-Bir Vakfı Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2002.

İnalcık, Halil, Erol Manisalı. **Balkanklar. (Orta Doğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı)**. İstanbul: Eren Yayıncılık, 1993.

İskefiyeli, Zeynep, Muhammed B. Çelik, Serkan Yazıcı. **Türk Tarihinde Balkanlar**. c. 1. İstanbul: Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2013.

Jelavich, Barbara. **Balkan Tarihi 20. Yüzyıl**, çev. Zehra Savan, Hatice Uğur. İstanbul: Küre Yayınları, 2006.

Jorga, Nicolae. **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**. çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2005

Karatay, Osman, Bilgehan A. Gökdağ. **Balkanlar El Kitabı**. c. 1 Ankara: Vadi Yayınları, 2007.

Kâzım, K. Hüseyin. “Masal”. **Türk Lûgâtı**. c. 4. İstanbul: Türk Dil Kurumu, 1945.

Komisyon, **Ana Britanica (Genel Kültür Ansiklopedisi)**. c. 15. İstanbul: Ana Yayıncılık, 1989.

Komisyon: **Büyük (Larousse) Lûgat ve Ansiklopedi**. c. 8. İstanbul: Meydan Yayınevi, 1972.

Kutlu, Sacit. **Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.

Lauffer, Siegfried. **Büyük İskender**, çev. Nilgün Sorguç, İzmir: İlya İzmir Yayınevi, 2004.

Mørholm, Otto. **Erken Helenistik Çağ Sikkeleri**. çev. Oğuz Tekin, İstanbul: Homer Kitabevi, 2000.

Murtezan, Fatih. **Makedonya’da Yönetmel Değişim**. Üsküp: MATUSİTEB Yayınları, 2008.

Oğuz, Öcal, Metin Ekici. **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**. 9. bs. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.

- Öcal, M. Naci. **Muğla Masalları (Araştırma-İnceleme)**. Muğla: Muğla Üniversitesi Yayınları, 2011.
- Pleterski, Janko. **İstorija Sve za Komunista Jugoslavije**. (1980): 29 (Aktaran: Fatih Murtezan, **Makedonya'da Yönetmel Değişim**, Üsküp: MATUSİTEB Yayınları, 2008.
- Sakaoğlu, Saim. **Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Katoloğu**, Ankara: Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi, 1980.
- Sakaoğlu, Saim. **Gümüşhane Masalları, (Metin Toplama ve Tahlil)**. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1973.
- Sakaoğlu, Saim. **Gümüşhane ve Bayburt Masalları**. Ankara: Akçağ Yayınları, 2002.
- Sakaoğlu, Saim. **Masal Araştırmaları**. Ankara: Akçağ Yayınları, 1999.
- Sakaoğlu, Saim. "Masal". **Türk Dünyası Edebiyat Tarihi**. c. 2. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2002.
- Sami, Şemseddin. **Kâmûs-ı Türkî**. çev. Metin Akar, Yaşar Akdoğan. c. 3. İstanbul: Karakuşak Yayınları, 1985.
- Saraç, Tahsin. **Büyük Fransızca - Türkçe Sözlük**. İstanbul: Adam Yayınları, 1985.
- Şimşek, Esmâ. **Yukriçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması**. c. 1. Ankara: Kültür Bakanlığı, 2001.
- Taner, Nuri. **Masal Araştırmaları**. c. 1. İstanbul: Art-San Yayıncılık, 1988.
- Tezel, Naki. **Türk Masalları**. c. 1. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1990.
- Thompson, Stith. **Motif-Index of Folk-Literature**. 3. printing. Bloomington: Indiana University, 1975.
- Troçki, Leon. **Balkan Savaşları**. çev. Tansel Güney. İstanbul: Arba Araştırma Basım Yayın, 1995.
- Ülger, İ. Kaya. **Yugoslavya Neden Parçalandı**. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003.
- T.D.V. **İslam Ansiklopedisi**, c. 22, s. 555.

2. Sözlü Kaynaklar

1. Adı Soyadı: Bekir Zürap

Doğum yeri ve tarihi: Buçim/Radoviş, 1946.

Öğrenim durumu: İlkokul mezunu.

Mesleği: Hayvancılık.

Anlattığı masal numaraları: 2, 3, 7, 13, 17, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 30.

Kimden dinlediği: Refik ağadan ve diğer büyüklerden. Refik ağa İştup köyü (Selce)

Seltse'de yaşamış, orada vefat etmiştir.

Masalların anlatıldığı tarihler: 07.02.2015-18.02.2015

2. Adı Soyadı: Paşi Bekirov.

Doğum yeri ve tarihi: Yüksek Mahalle/Ustrumca, 1933.

Öğrenim durumu:

Mesleği: Sırtmaç. (Paşi Bekirov kurt)

Anlattığı masal numaraları: 4, 5, 8, 12, 15, 19, 23, 29, 33.

Kimden dinlediği: Abdi ağadan ve diğer büyüklerden. Abdi ağa Yüksek Mahalle köyünde yaşamış, orada vefat etmiştir.

Masalların anlatıldığı tarihler: 21.10.2014-22.01.2015.

3. Adı Soyadı: Hava Tayyip.

Doğum yeri ve tarihi: Konçe/Radoviş, 1952.

Öğrenim durumu: İlkokul mezunu.

Mesleği: Ev Hanımı.

Anlattığı masal numaraları: 6, 35.

Kimden dinlediği: Masalları büyüklerden öğrenmiş.

Masalların anlatıldığı tarih: 25.01.2015.

4. Adı Soyadı: Nasuf Destanov.

Doğum yeri ve tarihi: Yüksek Mahalle/Ustrumca, 1955.

Öğrenim durumu: İlkokul mezunu.

Mesleği: İmam.

Anlattığı masal numaraları: 10, 14, 16, 20.

Kimden dinlediği: Büyüklerden.

Maslların anlatıldığı tarihler: 03.01.2015-07.01.2015.

5. Adı Soyadı: Mustafa Destanov.

Doğum yeri ve tarihi: Yüksek Mahalle/Ustrumca, 1953.

Öğrenim durumu: İlkokul mezunu.

Mesleği: Ziraat.

Anlattığı masal numaraları: 28.

Kimden dinlediği: Büyüklerden.

Masalların anlatıldığı tarih: 09.01.2015.

6. Adı Soyadı: Cevriye Recepova.

Doğum yeri ve tarihi: Yüksek Mahalle/Ustrumca, 1946.

Öğrenim durumu: İlkokul mezunu.

Mesleği: Ev hanımı.

Anlattığı masal numaraları: 9, 35.

Kimden dinlediği: Rahmetli babasından (Osman) ve yaşlı kadınlardan öğrenmiş.

Masalların anlatıldığı tarih: 12.02.2015.

7. Adı Soyadı: Sali Recepov.

Doğum yeri ve tarihi: Yüksek Mahalle/Ustrumca, 1946.

Öğrenim durumu: İlkokul mezunu.

Mesleği: Çoban.

Anlattığı masal numaraları: 18, 31, 32.

Kimden dinlediği: Büyüklerden.

Masalların anlatıldığı tarih: 19.01.2015.

8. Adı Soyadı: Hatice Omerova

Doğum yeri ve tarihi: Alikoç/Radoviş 1967.

Öğrenim durumu: İlkokul mezunu.

Mesleği: Ev hanımı.

Anlattığı masalların numaraları: 11.

Kimden dinlediği: Annesinden ve diğer yaşlı kadınlardan.

Masalların anlatıldığı tarih: 01.02.2015.

9. Adı Soyadı: Mümin Aliov

Doğum yeri ve tarihi: Alikoç/Radoviş, 1933.

ğrenim durumu: İlkokul mezunu.

Mesleği: Serbest.

Anlattığı masalların numaraları: 1.

Kimden dinlediği: Büyüklerden.

Masalların anlatıldığı tarih: 01.02.2015.

EKLER

Resim: 1

Makedonya haritası

Resim: 2

Salih Recepov masal anlatırken

Resim: 3

Salih Recepov ve eşi Cevriye Recepova

Resim: 4

Nasuf Destanov masal anlatırken

Resim: 5

Hava Tayyip

Resim: 6

Paşı Bekirov masal anlatırken

Resim: 7

Mümin Aliov masal anlatırken

Resim: 8

Bekir Zürap masal anlatırken

Resim: 9

Hatice Omerova

Resim: 10

Mustafa Destanov masal anlatırken

ÖZ GEÇMİŞ

30.08.1991 tarihinde Makedonya'nın Ustrumca iline bağlı Yüksek Mahalle köyünde doğdu. İlköğrenimini köyünde; orta öğrenimini Yeni Mahalle köyünde; Lise eğitimini Üsküp İsa Bey Medresesi'nin İştîp Şubesi'nde tamamladı. 2013 yılında Tetova (Kalkandelen) Devlet Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Aynı yıl Yıldız Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde yüksek lisans eğitimine başladı.

